bestseller internațional

ESTHER PEREL

INTELIGENȚA EROTICĂ

RECONCILIEREA VIEȚII EROTICE
CU VIAȚA DE FAMILIE

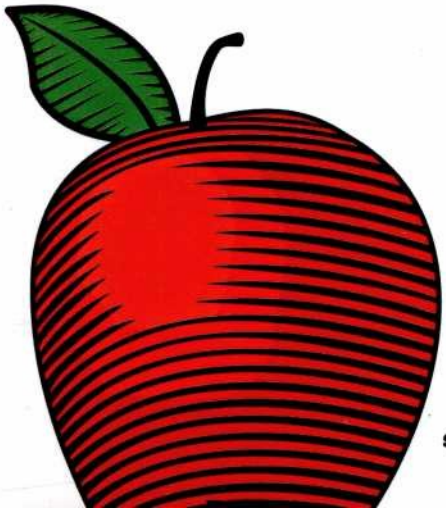

Curtea Veche

stiletto books

Problemele ce pot apărea în cadrul vieții sexuale a unui cuplu sunt diverse, de la dispariția acesteia, în urma nașterii unui copil, până la rutină, plictiseală și infidelitate. Autoarea, terapeut cu experiență în psihologia cuplurilor, ne atrage atenția că dragostea, sigură și confortabilă, poate intra în conflict cu pasiunea și că viața sexuală este mult mai complexă decât credem.

„Principalul lucru pe care Perel vrea să ni-l spună este că o căsătorie fericită e, înainte de toate, una sexy."

The Guardian

„*Inteligența erotică*... pune accentul pe una dintre cele mai dificile probleme ale modernității."

The Evening Star

„Un mariaj fără... pasiune? Esther Perel vă oferă în cartea de față soluții pentru o viață sexuală fierbinte."

People Magazine

stiletto books

Esther Perel este un terapeut de cuplu și de

familie foarte cunoscut care se dedică, de peste douăzeci de ani, ajutorării şi salvării cuplurilor ce se confruntă cu o mulţime de probleme în viaţa intimă şi care nu mai cunosc pasiunea. Deţine un cabinet particular în New York, unde îndrumă atent o mulţime de cupluri heterosexuale, homosexuale, bisexuale, interrasiale etc.

Aceasta a absolvit Hebrew University din Ierusalim şi Lesley Collège şi deţine o mulţime de diplome de specialitate, cum ar fi cele de la Family Studies (New York), Institute for Sociotherapy (New York), The family Institute of Cambridge (Cambridge) şi New England Institute of Psychodrama (Cambridge).

A publicat foarte multe articole de specialitate în reviste ca: The Washington Post, Vogue, Health Parent şi Working Woman şi a apărut în emisiuni televizate precum: Oprah Winfrey Show, The Today Show, Good Day New York etc. Locuieşte împreună cu soţul său şi cu cei doi fii ai săi la New York şi vorbeşte opt limbi străine.

ESTHER PEREL

Inteligenţa erotică

Reconcilierea vieţii erotice cu viaţa de familie

Traducere din limba engleză de MARIA LOREDANA DULCEA

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României PEREL, ESTHER

Inteligenţa erotică: reconcilierea vieţii erotice cu viaţa de familie / Esther Perei; trad.: Maria Loredana Dulcea.

— Bucureşti: Curtea Veche Publishing, 2008

Index

ISBN 978 – 973 – 669 – 586 – 5 I. Dulcea, Maria Loredana (trad.)

176

Coperta: Griffon and Swans Productions www.griffon.ro

ESTHER PEREL

Mating în Captivity: Reconciling the erotic and the Domestic

Copyright © 2006 by Esther Perel
© CURTEA VECHE PUBLISHING, 2007
ISBN 978 – 973 – 669 – 586 – 5

Părinţilor mei, Sala Ferlegier şi Icek Perel. Vitalitatea lor continuă să dăinuie în mine.

MULŢUMIRI

Nu am mai scris nicio carte până acum. Am crezut că nu voi suporta singurătatea pe care o presupune acest lucru. Spre surprinderea mea, am descoperit că pot afla plăcerea colaborării şi a discuţiilor de la miezul nopţii stând la masa de scris. În timpul unei conversaţii, tendinţa mea este de a-mi urma firul gândurilor – ideile mele ies la iveală şi capătă claritate numai atunci când vorbesc. Unii oameni m-au ajutat să vorbesc, iar alţii să scriu. Le datorez foarte mult, mult mai mult decât acest modest tribut. De vreme ce am meditat asupra iubirii şi sexului timp de doi ani, permiteţi-mi să spun că

fiecare cuvânt este un semn al gratitudinii mele faţă de ei.

Sarah Manges, un redactor extraordinar, ai fost busola mea. Tu mi-ai menţinut cursul atunci când furtunile de idei ameninţau să mă abată de la el. Laura Blum, tu mi-ai ridicat proza la un nivel superior. Nefiind o vorbitoare nativă de engleză, îmi lipsesc anumite nuanţe ale limbii, pe care flerul tău poetic le sesizează întotdeauna. Michele Scheinkman, niciodată nu ştiu dacă o idee are sens până când tu nu o aprobi. Gail Winston, redactor la HarperCollins, ai crezut în mine întocmai ca o mamă. Tu m-ai făcut să-mi adun gândurile împrăştiate şi m-ai ferit de folosirea unui limbaj nepotrivit. Mary Wylie, atunci când ai publicat articolul care a inspirat această carte, „În căutarea inteligenţei erotice: reconcilierea senzualităţii cu viaţa de familie", ţi-ai dat oare seama cât de departe vom ajunge? Tu înţelegeai adeseori ceea ce voiam să spun chiar înainte să rostesc un singur cuvânt. Miriam Horn, ai fost prima persoană care a conturat articolul original. Rich Simon, tu ai pus totul în mişcare. O simplă întrebare ivită în primăvara lui 2002, „La ce te-

ai mai gândit în ultima vreme?”, m-a determinat să-ţi trimit câteva idei disparate, care, după unsprezece variante, au apărut în paginile unei prestigioase reviste, *The Psychotherapy Networker.* Lucrurile puteau lua sfârşit aici, sub forma unui articol interesant. Dar tu, Tracy Brown, ai scotocit pe la chioşcurile de ziare aşa cum numai un agent întreprinzător ştie s-o facă. Ai zărit coperta revistei *Utne Reader* care reprodusese articolul meu din *The Networker.* Am stabilit imediat o legătură şi am început această călătorie uimitoare. Te recomand tuturor. Hana Berger, tu m-ai introdus în lumea terapiei sexuale. Mi-ai fost mentor şi prietenă. Peter Fraenkel, ai crezut în acest proiect încă din prima zi. Michael Shernoff, oferindu-mi perspectiva homosexuală, m-ai ajutat să nu recurg la clişeuri heterosexuale. Patti Cohen şi David Bomstein, sunt onorată că m-aţi primit în cercul vostru de scriitori. Deborah Gieringer, Sandy Petrey şi Katherine Frank, vă mulţumesc pentru că aţi citit cu discernământ, cugetând la cele citite. Phillis Levin, tu eşti muza mea poetică. Shelly Kellner, tu îmi organizezi cu

generozitate haosul. Sprijinul pe care mi l-ai oferit în faza de cercetare a fost fără cusur. Anya Strzemien, ai petrecut multe ore ascultându-mi vocea imprimată pe casetă şi apoi transcriindu-mi vorbele. Oare am mai putea lucra împreună şi altă dată? Miriam Baker, îţi mulţumesc pentru minunata metaforă a captivităţii.

Nu pot accentua îndeajuns contribuţia pacienţilor mei. Sunt onorată de încrederea pe care mi-aţi arătat-o. Vă mulţumesc pentru că m-aţi lăsat să pătrund în sufletele voastre şi pentru că mi-aţi permis să vă folosesc poveştile pentru a îmbogăţi viaţa altora. Prieteni, vă rog de asemenea să vă alăturaţi numele celor de pe această listă. Nu-i pot numi pe toţi cei care, împreună cu mine, au analizat complexitatea dorinţei, dar ei ştiu cine sunt şi nu le pot mulţumi îndeajuns.

Jack Saul, suntem împreună de aproape un sfert de secol. Ştiu că apreciezi tema pe care am ales-o! Nu aş fi putut să finalizez acest proiect fără sprijinul şi entuziasmul tău. Tu ai intervenit de fiecare dată când eu băteam în retragere. Adam, fiul meu cel mare, a fost expertul în calculatoare. Faptul că te-a interesat

munca pe care o făceam a însemnat foarte mult pentru mine, deşi, uneori, asta însemna să mă aflu departe de casă. Ţie Noam, fiul meu cel mic, îţi promit că, atunci când vei avea vârsta potrivită, voi fi încântată să-mi citeşti această carte.

SĂLBĂTICIUNI ÎN CAPTIVITATE

Sălbăticiuni în captivitate în timp ce-şi păstrează sălbatica lor puritate nu se înmulţesc, se întristează şi mor.

Toţi oamenii se află în captivitate, activi în captiva lor activitate, iar cei mai buni nu se înmulţesc, deşi nici ei nu ştiu de ce.

Imensa cuşcă a vieţii de familie ucide sexul în om, simplitatea dorinţei e deformată şi răstălmăcită.

Şi aşa, cu o crudă perversitate, scrâşnind din dinţi în faţa enormei adversităţi, tinerii se împerechează, se detestă şi le vine să plângă.

Sexul este o stare de graţie.

Ce nu poate exista într-o cuşcă.

Deci, spargeţi cuşca, îndrăzniţi şi încercaţi.

D.H. Lawrence

INTRODUCERE

Povestea sexului în cadrul cuplurilor moderne vorbeşte deseori despre o dorinţă diminuată şi include o lungă listă de motivaţii care pretind să explice pieirea inevitabilă a erosului. Se pare că, recent, toată lumea, de la ştirile de dimineaţă până la *New York Times,* este preocupată de acest subiect. Toţi ne avertizează că prea multe cupluri nu fac sex destul de frecvent, chiar şi atunci când partenerii promit să se iubească. Perechile de azi sunt prea ocupate, prea stresate, prea implicate în creşterea copiilor şi prea obosite pentru a mai face sex. Şi dacă toate acestea nu sunt suficiente pentru a le adormi simţurile, atunci antidepresivele au menirea să le aline stresul care a mascat ridicarea vălului. Există o anumită ironie în evoluţia generaţiei de copii care acum aproape treizeci de ani a inaugurat o nouă eră a libertăţii sexuale. Acum, când aceşti bărbaţi şi aceste femei, ca şi generaţiile care le-au urmat, pot face sex cât de mult vor, par să-şi fi pierdut dorinţa.

Deşi nu am niciun motiv să nu fiu de acord cu

veridicitatea acestor studii prezentate în mass-media – vieţile noastre sunt cu siguranţă mai stresante decât ar trebui să fie – mi se pare că, axându-se aproape exclusiv pe frecvenţa şi cantitatea relaţiilor sexuale, acestea se referă numai la cauzele de suprafaţă ale maladiei de care suferă atâtea cupluri. Cred că aici este vorba de ceva mai mult.

Psihologii, terapeuţii sexuali şi observatorii sociali s-au războit cu nodul gordian al modului de a reconcilia sexualitatea cu viaţa de familie. Ne sunt oferite sfaturi prolifice în legătură cu achiziţiile de pe piaţa picanteriilor pentru a adăuga mai multă savoare sexului conjugal. Dacă scade dorinţa, ni se spune, asta este o problemă de programare ce poate fi rezolvată printr-o stabilire mai bună a priorităţilor şi prin abilităţi organizatorice; sau este o problemă de comunicare ce poate fi ameliorată prin exprimarea verbală a dezideratului sexual.

Înclin mai puţin spre o abordare statistică a sexului – dacă mai faci sex, cât de des, cât durează, cine termină primul şi câte orgasme ai. În schimb, vreau să mă ocup de întrebările la care nu se poate

răspunde cu uşurinţă. Această carte vorbeşte despre erotism şi despre poetica sexului, despre natura dorinţei erotice şi dilemele ce o însoţesc. Ce simţi când iubeşti pe cineva? Şi prin ce diferă faptul că doreşti pe cineva? Intimitatea profundă conduce întotdeauna la sex? De ce trecerea la statutul de părinte se transformă atât de des într-un dezastru erotic? De ce are un caracter atât de erotic ceea ce ne este interzis? E posibil să ne dorim ceea ce avem deja?

Cu toţii avem în comun o nevoie fundamentală de a fi protejaţi, care ne propulsează de la început către o relaţie conjugală; dar avem o nevoie la fel de mare de aventură şi de emoţie. Iubirea modernă ne promite că este posibil să unificăm aceste nevoi distincte. Totuşi, eu încă nu sunt convinsă de acest lucru. Astăzi, ne orientăm către o persoană pentru a-i asigura ceea ce altă dată un întreg sat îi putea oferi: un sentiment al stabilităţii, al importanţei şi al continuităţii. În acelaşi timp, ne aşteptăm ca relaţiile noastre conjugale să fie romantice şi să ne asigure satisfacţie din punct de vedere emoţional şi sexual. E de mirare faptul că atât de multe relaţii sunt zdrobite de povara acestor

pretenţii? E greu să stârneşti excitare, anticipare şi dorinţă aprinsă în aceeaşi persoană de la care aştepţi confort şi statornicie, dar nu e imposibil. Vă invit să vă gândiţi la modalităţi de a alătura riscul siguranţei, misterul familiarului şi noutatea trăiniciei.

Pe parcurs, ne vom referi la modul în care ideologia modernă referitoare la dragoste intră, uneori, în conflict cu forţele dorinţei. Dragostea prosperă într-o atmosferă de apropiere, reciprocitate şi egalitate. Căutăm să cunoaştem persoana iubită, să o ţinem aproape, să micşorăm distanţa dintre noi. Ne pasă de cei pe care îi iubim, ne facem griji pentru ei şi ne simţim responsabili. Pentru unii, dragostea şi dorinţa sunt inseparabile. Dar pentru mulţi alţii, intimitatea afectivă împiedică exprimarea erotică. Responsabilitatea şi grija, care hrănesc iubirea, blochează deseori inconştientul care alimentează plăcerea erotică.

Convingerea mea, întărită de douăzeci de ani de practică, este că, în timp ce pun bazele unui sentiment de securitate, multe cupluri confundă dragostea cu fuziunea. Această confuzie este un semn rău pentru

sex. Pentru a ne menţine elanul erotic către celălalt, trebuie să existe un obstacol de depăşit. Erotismul presupune o distincţie. Cu alte cuvinte, el prosperă în spaţiul dintre sine şi celălalt. Pentru a fi în strânsă legătură cu cel pe care-l iubim, trebuie să putem tolera acest gol şi vălul lui de incertitudini.

Considerând acest paradox temă de reflectare, să ne referim la un altul: dorinţa este însoţită adesea de sentimente care par să stânjenească iubirea. Agresivitatea, gelozia şi discordia sunt primele care ne vin în minte. Voi explora presiunile culturale care modelează sexul conjugal, făcându-l exemplar, egal şi sigur, dar care dau naştere şi la multe cupluri plictisite. Aş vrea să sugerez faptul că am putea face dragoste într-un mod mai excitant, mai plin de imaginaţie şi chiar mai frivol dacă am fi mai puţin constrânşi de predilecţiile culturale spre democraţie în dormitor.

Pentru a susţine această afirmaţie, îl conduc pe cititor într-un ocol prin istoria socială. Vom vedea că perechile contemporane investesc în dragoste mai mult ca niciodată; totuşi, într-o turnură cruntă a sorţii,

chiar acest model de dragoste şi căsnicie este cel care se află în spatele creşterii exponenţiale a ratei de divorţ. Aici, este de datoria noastră să ne întrebăm dacă structurile conjugale tradiţionale pot întruni vreodată mandatul, mai ales când expresia „până când moartea ne va despărţi” atrage după sine o durată a vieţii dublă faţă de cea din secolele trecute.

Elixirul magic care are menirea să facă posibil acest lucru este intimitatea. Vom descoperi cauza reală a acestei afirmaţii privind prin diferite lupe, dar aici merită menţionat că stereotipul femeilor ca fiind romantice cu desăvârşire şi cel al bărbaţilor ca fiind cuceritori sexuali ar fi trebuit îndepărtat de mult. Acelaşi lucru este valabil pentru orice idee care o prezintă pe femeie râvnind după dragoste, fidelă mai presus de toate şi cu înclinări domestice, iar pe bărbaţi fiind biologic non-monogami şi temându-se de intimitate. Ca urmare a schimbărilor sociale şi economice din istoria recentă a vestului, limitele tradiţionale dintre genuri au fost şterse şi aceste calităţi sunt vizibile acum la ambele sexe. Deşi stereotipurile pot conţine un adevăr considerabil, ele

nu reuşesc să sesizeze complexitatea relaţiilor moderne. Eu caut o abordare mai androgină a iubirii.

Ca terapeut de cuplu, am schimbat ordinea priorităţilor terapeutice obişnuite. În domeniul meu suntem învăţaţi să ne interesăm mai întâi de starea uniunii şi apoi să întrebăm cum se manifestă aceasta în dormitor. Privită din acest unghi, relaţia sexuală este o metaforă a întregii relaţii. Ipoteza fundamentală este aceea că dacă putem îmbunătăţi relaţia, atunci şi sexul se va îmbunătăţi. Dar o spun din experienţă că nu se întâmplă des să fie aşa.

În mod tradiţional, cultura terapeutică a favorizat cuvântul rostit în defavoarea expresivităţii corporale. Totuşi, sexualitatea şi intimitatea afectivă sunt două limbaje diferite. Aş vrea să-i redau corpului locul său remarcabil cuvenit în discuţiile despre cupluri şi erotism. Corpul cuprinde adesea adevăruri emoţionale peste care cuvintele pot trece cu o prea mare uşurinţă. Dinamica în sine, care este o sursă de conflict într-o relaţie – în special cea legată de putere, control, dependenţă şi vulnerabilitate – devine adesea dezirabilă atunci când este resimţită prin corp şi

erotizată. Sexul devine atât o modalitate de a lămuri conflictele şi confuzia legate de intimitate şi dorinţă, cât şi o modalitate pentru noi de a începe remedierea acestor dezacorduri distructive. Corpul fiecărui partener, impregnat de istoria individului şi de avertismentele culturale, devine un text ce trebuie citit de noi toţi laolaltă.

Păstrând tema lecturii, acum este un moment la fel de bun ca oricare altul pentru a vă explica unii termeni pe care îi veţi întâlni în carte. Pentru claritate, voi utiliza cuvântul „căsnicie” pentru a mă referi la angajamente afective pe termen lung şi nu doar la un statut legal. Şi uneori îmi place să oscilez între pronumele feminine şi cele masculine, fără a judeca neapărat vreunul dintre sexe.

Eu însămi, aşa cum o dezvăluie numele meu, sunt femeie. Mai puţin evident, poate, este că sunt un hibrid cultural. Trăiesc pe multe ţărmuri şi vreau să aduc o viziune culturală informată – sau multiculturală – asupra subiectului acestei cărţi. Am crescut în Belgia, am studiat în Israel şi mi-am terminat pregătirea în Statele Unite. Pendulând între diverse

culturi timp de mai mult de treizeci de ani, mi-am format perspectiva unuia care se mulţumeşte să privească de pe margine. Această poziţie avantajoasă mi-a asigurat multiple perspective pentru observaţiile mele asupra modului în care ne dezvoltăm din punct de vedere sexual, în care relaţionăm unul cu celălalt, în care relatăm despre dragoste şi asupra felului în care ne antrenăm în plăcerile corpului.

Am transferat experienţa personală în munca profesionistă de clinician, profesor şi consultant ce activează în psihologia interculturală. Concentrându-mă asupra tranziţiei culturale, am lucrat în mod special cu trei populaţii: familii de refugiaţi şi familii din alte ţări (cele două grupuri care se mută cel mai des în prezent, deşi din motive diferite) şi cupluri interculturale (care includ perechile interrasiale şi interreligioase). În ceea ce priveşte cuplurile interculturale, schimbările culturale nu apar ca urmare a schimbării geografice, ci în schimb acestea au loc în sufrageriile lor. Ceea ce mi-a atras interesul în mod deosebit a fost modul în care această contopire dintre culturi a influenţat relaţiile dintre sexe şi

practicile de creştere a copiilor. Am cugetat la multiplele sensuri ale căsniciei şi la modul în care rolul şi locul ei în sistemul mai vast al familiei variază în diferite contexte naţionale. Oare este un act intim dintre doi indivizi sau o afacere comună dintre două familii? în şedinţele de cuplu, am încercat să discern nuanţele culturale ascunse în spatele discuţiei despre angajament, intimitate, plăcere, orgasm şi trup. Dragostea poate fi ea universală, dar explicaţia ei în fiecare cultură este definită în limbi diferite, atât literal, cât şi metaforic. Am fost în special receptivă la conversaţiile despre sexualitatea copiilor şi a adolescenţilor deoarece societatea îşi dezvăluie cel mai mult valorile, idealurile, imboldurile şi interdicţiile în mesajele către copii.

Vorbesc opt limbi. Pe unele le-am învăţat acasă, pe unele la şcoală, pe câteva în timpul călătoriilor mele şi una sau două prin intermediul iubirii. În munca mea, mi se cere să-mi folosesc atât competenţa multicultural, cât şi abilitatea de poliglotă. Pacienţii mei sunt heterosexuali şi homosexuali (în acest moment nu lucrez cu populaţia intersexuală),

căsătoriţi, logodiţi, singuri şi recăsătoriţi. Ei sunt tineri, bătrâni şi indivizi între două vârste. Ei acoperă un spectru vast de culturi, rase şi clase sociale. Poveştile lor personale evidenţiază forţele culturale şi psihologice care definesc modul în care iubim şi dorim.

Una dintre experienţele mele cele mai formatoare ce stă la baza acestei cărţi poate părea indirectă, dar trebuie să v-o dezvălui pentru că revarsă lumină asupra motivaţiilor care îmi hrănesc pasiunea. Părinţii mei au fost supravieţuitori ai lagărelor de concentrare naziste. Vreme de câţiva ani, ei s-au confruntat cu moartea în fiecare zi. Mama şi tata au fost singurii supravieţuitori din familiile lor. Au ieşit din această experienţă vrând să se răzbune pe viaţă trăind din plin fiecare zi. Amândoi au simţit că le-a fost oferit un dar unic: acela de a trăi din nou. Părinţii mei erau neobişnuiţi, cred eu. Ei nu voiau numai să supravieţuiască; voiau să reînvie. Aveau sete de viaţă, au prosperat prin experienţe excesive şi le-a plăcut să se distreze. Ei cultivau plăcerea. Nu ştiu absolut nimic despre viaţa lor sexuală, cu excepţia

faptului că au avut doi copii, pe fratele meu şi pe mine. Dar din felul în care au trăit, am simţit că înţelegeau profund erotismul. Deşi mă îndoiesc că ar fi folosit vreodată acest cuvânt, ei încorporau sensul lui mistic ca pe o calitate vitală, ca pe o cale spre libertate – nu doar definiţia îngustă a sexului, atribuită de modernitate. Mă folosesc de această înţelegere extinsă pentru mă referi la discuţia despre erotism din această carte.

Totuşi, mai există o influenţă puternică care m-a ajutat la alcătuirea acestui proiect. Soţul meu este director al Programului International de Studii ale Traumei de la Universitatea Columbia. Munca lui este devotată asistenţei refugiaţilor, copiilor de război şi victimelor torturii, ce caută să depăşească trauma masivă pe care au suferit-o. Redându-le simţul creativităţii, capacitatea de joacă şi cea de a simţi plăcere, aceşti supravieţuitori sunt în cele din urmă ajutaţi să revină la viaţă şi la speranţa care o alimentează. Soţul meu se ocupă de durere; eu mă ocup de plăcere. Acestea două sunt, în mod intim, familiarizate una cu cealaltă.

Indivizii despre care scriu nu apar în secţiunea dedicată mulţumirilor, cu toate că le datorez foarte mult. Poveştile lor sunt autentice şi redate aproape cuvânt cu cuvânt, însă identităţile lor sunt mascate. Prin acest proiect, am împărtăşit fragmente împreună cu ei în spiritul colaborării. Multe dintre ideile mele au fost dezvoltate prin munca mea, şi nu invers. Ele se inspiră din bogăţia de observaţii atente ce aparţin multor profesionişti şi autori care s-au mai ocupat anterior de ambiguităţile iubirii şi ale dorinţei.

În fiecare zi, la muncă, mă confrunt cu realităţile detaliate care se ascund în spatele statisticilor. Văd oameni care sunt atât de buni prieteni, încât nu pot încerca să fie iubiţi. Văd iubiţi care susţin atât de tare ideea că sexul trebuie să fie spontan, încât nu au parte deloc de sex. Văd cupluri cărora seducţia li se pare un efort prea mare, ceva ce nu trebuie să mai facă acum, când sunt căsătoriţi. Văd alte cupluri care cred că intimitatea înseamnă să ştii totul unul despre celălalt. Ei renunţă la oricare simţ al distincţiei şi apoi se întreabă unde a dispărut tot misterul. Văd soţii care mai degrabă ar purta tot restul vieţii eticheta „dorinţă

sexuală scăzută” decât să le explice soţilor lor că preludiul trebuie să fie mai amplu decât actul în sine. Văd oameni care îşi doresc cu atâta disperare să respingă sentimentul lipsei de vitalitate din relaţiile lor, încât sunt gata să rişte totul pentru câteva momente de distracţie interzisă cu o altă persoană. Văd cupluri ale căror vieţi sexuale sunt reaprinse de o aventură şi alte cupluri pentru care o aventură pune cu adevărat capăt oricărei legături existente. Văd oameni mai în vârstă care se simt trădaţi de penisurile lor nereceptive şi care se grăbesc să ia Viagra pentru a-şi mai alina neliniştea cauzată de evenimentele greu admisibile;

le văd pe soţiile lor că se simt stânjenite de provocarea bruscă a pasivităţii lor. Văd tineri părinţi a căror energie erotică a fost stoarsă de creşterea copilului – atât de consumată de copilul lor, încât nu-şi amintesc să mai închidă din când în când uşa la dormitor. Văd bărbatul care se uită la pornografii pe internet nu din cauză că nu o găseşte atrăgătoare pe soţia lui, ci pentru că lipsa ei de entuziasm îl lasă să creadă că e ceva în neregulă cu el, pentru că-şi

doreşte atât de mult să facă sex. Văd oameni atât de ruşinaţi de sexualitatea lor, încât îi privează pe cei care-i iubesc de acest chin. Văd oameni care ştiu că sunt iubiţi, dar care năzuiesc să fie şi doriţi. Toţi vin să mă vadă fiindcă tânjesc după vitalitate erotică. Uneori ei vin timizi; alteori vin disperaţi, descurajaţi, furioşi. Lor nu le lipseşte doar sexul, actul în sine; le lipseşte sentimentul de conexiune, veselie şi renaştere pe care îl conferă sexul. Vă invit să mă însoţiţi în conversaţiile mele cu aceşti aventurieri, în timp ce încercăm să vorbim liber şi să venim cu un pas mai aproape de transcendenţă.

Pentru cei care aspiră la accelerarea periodică a bătăii inimii lor, le fac cunoscut următorul lucru: excitarea este împletită cu nesiguranţă şi cu dorinţa noastră de a îmbrăţişa necunoscutul mai degrabă decât de a ne apăra de acesta. Dar chiar această tensiune ne face să ne simţim vulnerabili. Îi previn pe pacienţii mei că nu există „sex sigur”.

Totuşi, ar trebui să menţionez faptul că nu toţi iubiţii caută pasiune, deşi odată se bucurau de aceasta. Unele relaţii se bazează pe sentimente de

căldură, tandreţe şi nutrire, iar partenerii aleg să rămână în aceste ape mai calme. Ei preferă o dragoste clădită mai mult pe răbdare decât pe pasiune. Pentru ei, contează să găsească calmul într-o relaţie durabilă. Pentru a realiza acest lucru nu există numai o singură cale şi nu există nicio cale corectă.

Inteligenţa erotică aspiră să vă angajeze într-o discuţie sinceră, clară şi provocatoare. Vă încurajează să vă puneţi întrebări, să spuneţi ceea ce este de nerostit şi să nu vă temeţi să puneţi sub semnul întrebării corectitudinea sexuală şi afectivă. Lăsând uşile deschise spre viaţa erotică şi viaţa de familie, vă invit să punem accentul pe sex.

1

De la aventură la captivitate

Motivul pentru care căutarea siguranţei face ca vitalitatea erotică să slăbească

Focul originar şi primordial, sexualitatea, înalţă flacăra roşie a erotismului, iar aceasta, la rândul ei, susţine şi înalţă altă flacără, albastră şi tremurătoare – cea a dragostei. Erotism şi dragoste – dubla flacără a vieţii.

Octavio Paz, *Dubla flacără*

Petrecerile în New York sunt asemănătoare ieşirilor antropologice pe teren – niciodată nu ştii pe cine vei întâlni sau ce vei găsi. De curând, mă învârteam pe la un eveniment monden şi, cum e tipic în acest oraş al oamenilor de succes, înainte de a fi întrebată cum mă cheamă am fost întrebată ce ocupaţie am. Am răspuns: „Sunt terapeută şi scriu o carte”. Tânărul prezentabil care stătea lângă mine lucra şi el la o carte. „Despre ce scrii?”, l-am întrebat. „Fizică”, mi-a răspuns. Politicos, am formulat următoarea întrebare: „Ce fel de fizică?” Nu îmi pot aminti care a fost răspunsul lui deoarece conversaţia despre fizică a luat brusc sfârşit atunci când cineva m-a întrebat: „Şi tu? Despre ce scrii?” „Despre cupluri şi erotism”, am răspuns eu.

Factorul meu de popularitate nu a fost niciodată atât de mare – la petreceri, în taxiuri, la salonul de manichiură, în avion, cu adolescenţii, cu soţul meu, oriunde – cum a fost atunci când am început să scriu o carte despre sex. îmi dau seama că există anumite subiecte care îi îndepărtează pe oameni şi altele care

acţionează ca un magnet asupra lor. Oamenii îmi vorbesc.

Desigur, asta nu înseamnă că îmi spun adevărul. Dacă există vreun subiect care să invite tăinuirea, atunci sexul este acela.

— Ce anume despre cupluri şi erotism? întreabă cineva.

— Scriu despre natura dorinţei sexuale, îi răspund eu. Vreau să ştiu dacă se poate păstra vie dorinţa într-o relaţie de lungă durată, dacă se poate evita uzura ei obişnuită.

— Nu ai neapărat nevoie de dragoste pentru a face sex, dar ai nevoie de sex în dragoste, spune un bărbat care stătea pe tuşă, încă indecis cărei conversaţii să i se alăture.

— Te concentrezi în special asupra cuplurilor căsătorite? Cupluri de heterosexuali? întreabă altul. Însemnând: cartea aceasta este şi despre mine?

Îl liniştesc:

— Analizez nenumărate cupluri. Cupluri de heterosexuali, homosexuali, tineri, bătrâni, logodiţi şi indecişi.

Le spun că vreau să ştiu cum, sau dacă, putem menţine o oarecare însufleţire şi emoţie în relaţiile noastre. Există ceva propriu căsniciei care potoleşte dorinţa? Putem vreodată menţine siguranţa fără a ceda monotoniei? Mă întreb dacă putem păstra un simţ al poeticului, a ceea ce Octavio Paz numeşte dubla flacără a iubirii şi a erotismului.

Am purtat această conversaţie de multe ori, iar comentariile pe care le-am auzit la această petrecere nu-mi erau mai deloc necunoscute.

— Nu se poate.

— Ei bine, asta e toată problema monogamiei, nu-i aşa?

— De aceea nu îmi iau angajamente. Nu are nimic de-a face cu frică. Pur şi simplu urăsc sexul plictisitor.

— Dorinţă în timp? Ce ziceţi de dorinţă pentru o noapte?

— Relaţiile se dezvoltă. Pasiunea se transformă în altceva.

— Am renunţat la pasiune atunci când am născut.

— Uite ce e, există bărbaţi cu care te culci şi bărbaţi cu care te căsătoreşti.

Cum des se întâmplă într-o discuţie publică, chestiunile cele mai complexe tind să se polarizeze cât ai clipi, iar nuanţa este înlocuită de satiră. De aici, diferenţa dintre romantici şi realişti. Romanticii refuză o viaţă fără pasiune; jură că nu vor renunţa niciodată la adevărata dragoste. Ei sunt căutătorii permanenţi, care vor să găsească persoana cu care dorinţa nu li se va stinge niciodată. De fiecare dată când le scade dorinţa în intensitate, ei conchid că dragostea a dispărut. Dacă eros e în declin, atunci dragostea trebuie să se afle pe patul de moarte. Ei deplâng pierderea emoţiei şi se tem să se aşeze la casa lor.

La extrema opusă se află realiştii. Ei spun că dragostea trainică este mai importantă decât sexul fierbinte şi că pasiunea îi determină pe oameni să facă lucruri stupide. Ea este periculoasă, creează catastrofe şi este o bază şubredă pentru căsnicie. Cum o spun cuvintele nemuritoare ale lui Marge Simpson: „Pasiunea este pentru adolescenţi şi străini”. Pentru realişti, prevalează maturitatea. Emoţia iniţială se

dezvoltă în altceva – în dragoste profundă, respect reciproc, trecut împărtăşit şi tovărăşie. Diminuarea dorinţei este inevitabilă. Se aşteaptă ca tu să o înduri cu hotărâre şi să te maturizezi.

Pe măsură ce conversaţia îşi urmează firul, cele două tabere se privesc cu un amestec complex de milă, tandreţe, invidie, exasperare şi dispreţ categoric. Dar, deşi ambele se poziţionează la capetele opuse ale spectrului, ele sunt de acord cu premisa fundamentală că pasiunea se potoleşte în timp.

„Unii dintre voi nu sunt de acord cu pierderea în intensitate, unii dintre voi acceptă această idee, dar toţi păreţi a crede că dorinţa dispare treptat. Lucrul asupra căruia nu cădeţi de acord este cât de importantă este pierderea”, comentez eu. Romanticii pun preţ pe intensitate, în defavoarea stabilităţii. Realiştii preţuiesc siguranţa, mai mult decât pasiunea. Dar ambii sunt adeseori dezamăgiţi deoarece puţini oameni pot trăi fericiţi la oricare dintre cele două extreme.

Aproape întotdeauna sunt întrebată dacă prin cartea mea ofer o soluţie. Ce pot face oamenii? Ascuns

în spatele acestei întrebări se întrevede un secret care tânjeşte după elanul vital, după valul de energie erotică ce semnalează faptul că trăiesc. Pentru oricâtă siguranţă şi protecţie s-au convins oamenii să se aşeze la casa lor, totuşi ei doresc ca această forţă să facă parte din viaţa lor. Aşa că eu m-am deprins intens cu momentul în care toate aceste cugetări despre pierderea inevitabilă a pasiunii se transformă în exprimări ale speranţei. Adevăratele întrebări sunt acestea: putem avea şi dragoste, şi dorinţă în cadrul aceleiaşi relaţii de-a lungul timpului? Cum? Cum anume ar fi acea relaţie?

Ancoră şi val!

Consideraţi-mă o idealistă, dar eu cred că dragostea şi dorinţa nu se exclud reciproc, ci doar că ele nu se manifestă în acelaşi timp. De fapt, siguranţa şi pasiunea sunt două nevoi umane separate, fundamentale, ce răsar din diferite motive şi tind să ne poarte în diferite direcţii. În cartea *Can Love Last? (Poate dura iubirea?),* psihanalistul profund cugetător, Stephen Mitchell, ne oferă un cadru pentru reflectarea la această enigmă. Aşa cum explică el, toţi

avem nevoie de siguranţă: de permanenţă, încredere, stabilitate şi continuitate. Aceste instincte, înrădăcinate şi adăpostite în noi, ne motivează în experienţa noastră umană. Dar avem, de asemenea, nevoie de noutate şi de schimbare, forţe generative ce dau vieţii plenitudine şi vibraţie. Iar aici riscul şi aventura se conturează considerabil. Suntem contradicţii ambulante, căutăm protecţie şi predictibilitate, pe de o parte, şi prosperăm în diversitate, pe de altă parte.

Aţi privit vreodată un copil care pleacă de lângă părinţi să exploreze şi apoi se întoarce imediat pentru a se asigura că mami şi tati sunt încă acolo? Micuţul Sammy trebuie să se simtă în siguranţă pentru a pleca în lume şi a descoperi; şi, odată ce şi-a satisfăcut nevoia de explorare, vrea să se întoarcă la baza lui protectoare pentru a se reconecta. E un sport la care va reveni ca adult, culminând în jocurile lui Eros. Perioadele în care va fi curajos şi îşi va asuma riscuri, vor alterna cu cele în care va căuta sprijin şi siguranţă. Poate să ezite, deşi în general se va hotărî asupra unei preferinţe în defavoarea celeilalte.

Şi ceea ce este adevărat pentru oameni este adevărat pentru oricare fiinţă însufleţită: toate organismele necesită perioade alternative de dezvoltare şi echilibru. Orice individ sau sistem expus neîncetat la noutate şi schimbare riscă să se prăbuşească în haos; însă unul care este prea rigid sau static încetează să mai crească şi, în final, moare. Acest dans fără sfârşit dintre schimbare şi statornicie este asemănător ancorei şi valurilor.

Relaţiile adulţilor reflectă foarte bine toate aceste dinamici. Căutăm o ancoră stabilă şi de încredere în partenerul nostru. Deşi, în acelaşi timp, ne aşteptăm ca dragostea să ne ofere o experienţă transcendentă care să ne permită să zburăm dincolo de vieţile noastre cotidiene. Provocarea adresată cuplurilor moderne constă în reconcilierea nevoii de siguranţă şi predictibilitate cu dorinţa de a fugi după ceea ce este emoţionant, misterios şi inspiră veneraţie.

Pentru câţiva norocoşi, aceasta este numai o provocare. Aceste cupluri pot îmbina cu uşurinţă curăţenia în garaj cu spălatul reciproc pe spate.

Pentru ele, nu există disonanţă între angajament şi emoţie, între responsabilitate şi joacă. Ele pot cumpăra o casă şi pot fi şi obraznice în ea. Pot fi părinţi şi totuşi iubiţi. Pe scurt, sunt capabile să îmbine naturalul cu nefirescul. Dar pentru restul dintre noi, căutarea emoţiei în aceeaşi relaţie în care stabilim permanenţă este un ordin greu de îndeplinit. Din nefericire, prea multe poveşti de dragoste se dezvoltă în asemenea fel, încât sacrificăm pasiunea pentru a obţine stabilitate.

Ce vreau, aşadar?

Adele intră în biroul meu ţinând o jumătate de sandviş într-o mână şi nişte hârtii pe care le rezolvă pe fugă, în cealaltă mână. La cei treizeci şi opt de ani ai săi, este o avocată respectată în domeniul privat. Este căsătorită cu Alan de şapte ani. Este cea de-a doua căsătorie pentru amândoi şi au o fiică, Emilia, de cinci ani. Adele este îmbrăcată simplu şi elegant, deşi intenţionează de ceva vreme să meargă la coafor, iar acest lucru se poate observa.

„Vreau să fac ce trebuie! spune ea. Optzeci la sută din timp sunt fericită cu el. Sunt cu adevărat

fericită. Niciun minut de pierdut pentru această femeie organizată şi împlinită. Nu spune anumite lucruri; nu-şi revarsă sentimentele; dar e cu adevărat un tip drăguţ. Ridic ziarul de jos şi mă simt norocoasă. Suntem toţi sănătoşi; avem destui bani; casa nu ne-a ars niciodată, nu trebuie să ne strecurăm printre gloanţe când ne întoarcem acasă de la serviciu. Ştiu cât de rău poate fi acolo afară. Ce vreau, aşadar?

Mă uit la prietenul meu, Marc, care divorţează de a treia soţie fiindcă, spune el, «nu mă inspiră.» Aşa că îl întreb pe Alan: «Eu te inspir pe tine?» Şi ştii ce îmi spune? «Mă inspiri să gătesc pui în fiecare sâmbătă.» Face un *coq au vin* fantastic şi ştii de ce? Fiindcă vrea să îmi facă pe plac, ştie că îmi place.

Încerc deci să-mi dau seama ce anume îmi lipseşte. Cunoşti acel sentiment pe care îl ai în primul an, acea nelinişte, un sentiment emoţionant, acea nervozitate, pasiunea fizică? Nici măcar nu mai ştiu dacă voi mai avea parte de toate astea. Şi când îi pomenesc lui Alan despre aceste gânduri, face mutra asta. «Ah, iar vrei să vorbeşti despre Brad şi Jen?» Chiar şi Brad Pitt şi Jennifer Aniston s-au plictisit unul

de celălalt, nu-i aşa? Am studiat biologia; ştiu cum funcţionează sinapsele, ştiu că abuzul reduce reacţia; înţeleg lucrul acesta. Emoţia scade în intensitate, da, da, da. Dar chiar dacă nu pot avea parte de acea emoţie, totuşi vreau să simt ceva.

Partea realistă din mine ştie că emoţia de la început este datorată nesiguranţei, în sensul că nu ştii exact ceea ce simte el pentru tine. Când ne dădeam întâlniri şi suna telefonul, motivul pentru care eram emoţionată, era că nu ştiam că o să fie el la telefon. Acum, când el călătoreşte, îi spun să *nu* mă sune. Nu vreau să fiu trezită din somn. Partea mai inteligentă din mine spune: «Nu vreau nesiguranţă. Sunt căsătorită. Am un copil. Nu trebuie să îmi fac griji de fiecare dată când el pleacă din oraş. Mă place? Nu mă place? Mă va înşela?» Ştiţi testele acelea din reviste: cum să îţi dai seama dacă te iubeşte cu adevărat. Nu vreau să îmi fac griji cu privire la acest lucru. Nu am nevoie de asta cu soţul meu acum. Dar mi-ar plăcea să retrăiesc o mică parte din acea emoţie.

La sfârşitul unei lungi zile de lucru, după ce am grijă de Emilia şi gătesc, după ce fac curăţenie, după

ce şterg de pe listă activităţile propuse pentru ziua respectivă, sexul este ultimul lucru la care mă gândesc. Nici măcar nu vreau să vorbesc cu cineva. Uneori, Alan se uită la televizor şi eu mă duc în dormitor să citesc, şi sunt foarte fericită. Deci ce vreau să spun aici, de fapt? Fiindcă nu mă refer numai la sex. Vreau să fiu apreciată *ca femeie.* Nu ca mamă, nu ca soţie, nu ca parteneră. Şi vreau să îl apreciez şi eu pe el *ca bărbat.* Cheia ar putea fi o privire insistentă, o atingere, un cuvânt. Vreau să fiu privită fără toate celelalte bagaje.

El zice că merge şi aşa, şi aşa. Are dreptate. Nu e ca şi cum mi-aş pune lenjeria şi sărim în pat. Sunt leneşă la capitolul «fă-mă să mă simt special». Când ne-am cunoscut, i-am cumpărat de ziua lui o servietă – pe care o văzuse în vitrina unui magazin şi îi plăcuse – cu două bilete pentru Paris înăuntru. Anul acesta i-am oferit un DVD şi am sărbătorit împreună cu câţiva prieteni, mâncând o friptură pe care o făcuse mama lui. Nu am nimic împotriva fripturii, dar la asta se ajunge. Nu ştiu de ce nu fac mai mult. Am început să mă complac”.

Adele, în frazele ei spuse pe nerăsuflate, sesizează tensiunea dintre confortul oferit de dragoste în cadrul unei căsnicii şi efectul său de estompare a vitalităţii erotice. Familiaritatea este într-adevăr liniştitoare şi aduce un sentiment de siguranţă la care Adele nu visează să renunţe vreodată. În acelaşi timp, ea vrea să regăsească calitatea acelei vitalităţi şi a acelei emoţii pe care ea şi Alan le aveau la început. Vrea şi liniştea, şi opusul ei, şi le vrea pe amândouă cu Alan.

Era plăcerii

Nu de mult, dorinţa de a te simţi pasionată de soţ ar fi fost considerată o contradicţie în termeni. Din punct de vedere istoric, aceste două domenii ale vieţii au fost organizate separat – căsătoria, pe de o parte, şi pasiunea, cel mai probabil în altă parte, dacă exista. Ideea de iubire romantică ce a apărut spre sfârşitul secolului al XIX-lea le-a reunit pentru prima dată pe acestea două. Locul central al sexului în căsnicie şi aşteptările sporite cu privire la acesta şi-au făcut apariţia câteva decenii mai târziu.

Transformările sociale şi culturale din ultimii

cincizeci de ani au redefinit cuplul modern. Alan şi Adele sunt beneficiarii revoluţiei sexuale din anii ’60, ai eliberării femeilor, ai disponibilităţii anticoncepţionalelor şi ai apariţiei mişcării homosexuale. Odată cu utilizarea răspândită a pilulei contraceptive, practicarea sexului a fost eliberată de reproducere. Mândria feministă şi homosexuală a luptat pentru a defini exprimarea sexuală drept inalienabil. Anthony Giddens descrie această tranziţie în *The Transformation of Intimacy* atunci când explică faptul că sexualitatea a devenit o însuşire a sinelui, o însuşire pe care o dezvoltăm, o definim şi o renegociem de-a lungul vieţilor noastre. Astăzi, sexualitatea noastră este un proiect personal nelimitat; face parte din cine suntem, este o identitate şi nu mai este ceva ce facem pur şi simplu. A devenit o caracteristică fundamentală a relaţiilor intime, iar satisfacerea sexuală, credem noi, este responsabilitatea noastră. A sosit era plăcerii.

Aceste progrese, laolaltă cu prosperitatea economică postbelică, au contribuit la o perioadă de libertate şi individualism fără egal. Astăzi, oamenii

sunt încurajaţi să urmărească împlinirea personală şi satisfacţia sexuală şi să se elibereze de constrângerile vieţii sociale şi ale vieţii de familie anterior caracterizate prin datorie şi obligaţie. Dar, în umbra acestei extravaganţe vădite, rămâne un nou tip de nesiguranţă chinuitoare. Poate că, într-adevăr, familia extinsă, comunitatea şi religia ne-au limitat libertatea – sexuală şi de alt gen – dar în schimb ne-au oferit un sentiment de apartenenţă foarte necesar. Generaţii de-a rândul, aceste instituţii tradiţionale ne-au asigurat ordine, sens, continuitate şi sprijin social. Demolându-le, ne-am ales cu mai multe alegeri şi mai puţine restricţii ca oricând. Suntem mai liberi, dar de asemenea şi mai singuri. La fel cum descrie şi Giddens, am devenit mai nerăbdători din punct de vedere ontologic.

Aducem cu noi înşine în relaţiile de dragoste această anxietate nejustificată. Se aşteaptă ca dragostea, pe lângă faptul că asigură subzistenţă emoţională, compasiune şi tovărăşie, să funcţioneze şi ca panaceu pentru singurătatea existenţială. Ne privim partenerul ca un zid de apărare împotriva

vicisitudinilor vieţii moderne. Nesiguranţa noastră umană nu este mai mare astăzi decât în vremurile precedente. De fapt, chiar contrariul ar putea fi adevărat. Ceea ce este diferit este că viaţa modernă ne-a privat de resursele tradiţionale şi a creat o situaţie în care ne îndreptăm către o persoană pentru protecţia şi relaţiile afective pe care obişnuia să le asigure o multitudine de reţele. Raporturile de intimitate dintre adulţi sunt supraîncărcate de aşteptări.

Desigur, când Adele descrie stadiul căsniciei sale, ea nu se gândeşte la anxietatea depresivă contemporană. Dar eu cred că, în dragoste, pericolele sunt sporite de suferinţele năprasnice pe care i le aportăm. Trăim la kilometri depărtare de familiile noastre, nu ne mai cunoaştem prietenii din copilărie şi suntem în mod curent dezrădăcinaţi şi transferaţi. Toată această discontinuitate are un efect cumulativ. Le cauzăm relaţiilor noastre de iubire o aproape insuportabilă vulnerabilitate existenţială – ca şi cum dragostea însăşi nu ar fi destul de periculoasă.

O poveste modernă de dragoste:

versiunea scurtă întâlneşti pe cineva prin intermediul unei alchimii puternice de atracţie. Este o reacţie plăcută şi întotdeauna o surpriză. Te simţi plin de posibilităţi, de speranţă, de sentimentul că eşti smuls din lumea comună şi introdus, apoi, într-o lume de emoţie şi de captivare. Dragostea te înhaţă şi te simţi puternic. Preţuieşti graba şi vrei să menţii sentimentul. Eşti şi speriat. Cu cât te ataşezi mai mult, cu atât ai mai mult de pierdut. Aşa că porneşti la drum să faci ca dragostea să fie mai sigură. Cauţi să o repari, să o faci demnă de încredere. îţi iei primele angajamente şi renunţi bucuros la puţină libertate în schimbul unui dram de stabilitate. Creezi confort prin intermediul unor dispozitive – obişnuinţă, ritual, nume de alint – care aduc liniştea. Dar emoţia era legată într-o oarecare măsură de nesiguranţă. Starea ta de emoţie, fericirea ta au rezultat din incertitudine, iar acum, căutând să o controlezi, te trezeşti că epuizezi toată vitalitatea relaţiei. Te bucuri de confort, dar te plângi că te simţi constrâns. îţi lipseşte spontaneitatea. În încercarea ta de a controla riscurile pasiunii, ai vlăguit-o de vitalitate. Ia naştere

plictiseala conjugală.

În timp ce dragostea ne promite eliberarea de singurătate, ea ne şi sporeşte dependenţa faţă de o persoană. Este aproape întotdeauna vulnerabilă, tindem să ne atenuăm neliniştile prin control. Ne simţim mai în siguranţă dacă putem micşora distanţa dintre noi, maximiza certitudinea, minimaliza ameninţările şi stăpâni necunoscutul. Totuşi, unii dintre noi se apără de incertitudinile iubirii cu un aşa zel încât se lipsesc de bogăţia ei.

Există o tendinţă puternică în relaţiile de lungă durată de a favoriza previzibilul în ciuda imprevizibilului. Cu toate că erotismul se bucură de imprevizibil. Dorinţa se bate cap în cap cu obişnuinţa şi repetarea. Ea reprezintă o insubordonare şi ne sfidează încercările de a ne controla. Deci, la ce concluzie ajungem? Nu vrem să scăpăm de siguranţă deoarece relaţiile noastre depind de ea. Senzaţia de siguranţă fizică şi emoţională este esenţială în obţinerea unei plăceri şi legături sănătoase. Totuşi, fără un strop de incertitudine nu există nici năzuinţă, nici anticipare, niciun frison. Expertul motivaţional,

Anthony Robbins, a formulat concis acest lucru atunci când a explicat că pasiunea într-o relaţie este proporţională cu gradul de incertitudine pe care îl poţi tolera.

Privind cu alţi ochi

Cum am putea introduce această incertitudine în relaţiile noastre intime? Cum am putea crea acest uşor dezechilibru? De fapt, el se află deja acolo. Filosofii din est ştiau de mult timp că impermanenţa este singura constantă. Dat fiind caracterul trecător al vieţii, neîncetatul ei flux, există mai mult decât o aluzie în presupunerea că putem face ca relaţiile noastre să devină permanente şi că siguranţa poate fi efectiv stabilită. După cum spune şi vechiul proverb: „Dacă vrei să-L faci pe Dumnezeu să râdă, spune-i planurile tale”. Totuşi, cu o credinţă oarbă, ne continuăm drumul. În calitate de cetăţeni loiali ai lumii moderne, credem în propria eficienţă.

Facem asemănarea dintre pasiunea de la început cu intoxicaţia adolescentină – amândouă trecătoare şi irealiste. Consolarea pentru faptul că am renunţat la ea este nesiguranţa care aşteaptă de cealaltă parte.

Totuşi, când schimbăm pasiunea pe stabilitate, nu schimbăm pur şi simplu o fantezie cu alta? După cum evidenţiază Stephen Mitchell, iluzia permanenţei ar putea avea un avantaj în plus faţă de iluzia pasiunii, însă amândouă sunt produse ale imaginaţiei noastre. Râvnim fidelitatea, putem munci din greu pentru ea, dar nu e niciodată garantată. Când iubim, riscăm întotdeauna posibilitatea pierderii – prin criticare, respingere, separare şi în cele din urmă prin moarte – indiferent de cât de mult încercăm să ne apărăm de ea. Câteodată, introducerea incertitudinii nu necesită decât să ne eliberăm de iluzia certitudinii. Prin această schimbare de percepţie recunoaştem misterul inerent al partenerului nostru.

Îi fac cunoscut Adelei că, dacă vrem să menţinem dorinţa de-a lungul timpului alături de o persoană, trebuie să fim capabili să aducem un dram de necunoscut într-un spaţiu familiar. Cum spunea Proust: „Adevărata călătorie de descoperire nu constă în căutarea unor peisaje noi, ci în a privi cu alţi ochi”.

Adele îşi aminteşte de un moment în care a experimentat chiar acest gen de schimbare de

percepţie. „Dă-mi voie să-ţi spun ce s-a întâmplat acum două săptămâni, spune ea. E aşa de ciudat că îmi amintesc chiar acel moment. Eram la lucru şi Alan vorbea cu nişte colegi, iar eu m-am uitat la el şi am gândit: e aşa de atrăgător. A fost aproape bizar, ca o experienţă de părăsire a corpului. Şi ştii ce era atât de atrăgător? Pentru un moment, am uitat atunci că e soţul meu şi că e o adevărată pacoste, insuportabil, încăpăţânat, că mă enervează, că îşi lasă lucrurile în dezordine pe toată podeaua. În acel moment, l-am privit ca şi cum nu ştiam nimic din toate acestea şi am fost atrasă de el la fel ca la început. E foarte inteligent; vorbeşte frumos; are ceva liniştitor, sexy. Nu mă gândeam la toate schimburile noastre stupide de cuvinte când ne certăm dimineaţa din cauză că eu întârzii, sau «De ce ai făcut asta?» sau «Ce facem de Crăciun?» sau «Trebuie să discutăm despre mama ta». Eram departe de acele chestiuni prosteşti şi acele conversaţii absurde. L-am văzut cu adevărat. Asta am simţit eu atunci şi mă întreb dacă încă simte şi el acelaşi lucru pentru mine”.

Când o întreb pe Adele dacă i-a povestit vreodată

acea întâmplare lui Alan, ea se grăbeşte să-mi spună că nu. „În niciun caz. Va râde de mine”. Eu îi sugerez că e posibil ca scăderea în intensitate a iubirii să aibă de-a face mai puţin cu limitele familiarităţii şi cu greutatea realităţii decât cu teama. Erotismul este riscant. Oamenilor le e teamă să-şi îngăduie aceste momente de idealizare şi de dorinţă puternică cu persoana cu care trăiesc. Acest lucru presupune o recunoaştere a suveranităţii celuilalt care poate fi percepută ca fiind dezechilibrantă. Când partenerul nostru iese în evidenţă în mulţime, cu propria lui voinţă şi libertate, delicateţea legăturii noastre este amplificată. Vulnerabilitatea Adelei este evidentă în modul în care se întreabă dacă şi el simte la fel pentru ea.

Pledoaria tipică împotriva acestei ameninţări este rămânerea în cadrul familiarităţii şi afectivului – certurile triviale, sexul confortabil, aspectele cotidiene ale vieţii care ne ţin ancoraţi în realitate şi ne împiedică orice şansă de transcendenţă.

Dar când Adele îl priveşte pe Elan în afara contextului căsătoriei lor – trecând de la o lupă

focalizatoare la un unghi mai larg – este accentuată cealaltă fire a lui, iar aceasta, la rândul ei, sporeşte atracţia Adelei faţă de el. îl vede *ca bărbat.* Ea a transformat o persoană cunoscută într-una încă necunoscută, după toţi aceşti ani.

Tocmai când credeai că o cunoşti…

Dacă incertitudinea este o caracteristică intrinsecă a tuturor relaţiilor, la fel se întâmplă şi cu misterul. Multe dintre cuplurile care vin la terapie îşi imaginează că ştiu tot ceea ce e de ştiut despre partenerul lor. „Soţului meu nu-i place să vorbească”. „Prietena mea n-ar flirta niciodată cu un alt bărbat. Ea nu e genul”. „Iubitul meu nu face terapie”. „De ce nu spui o dată? Ştiu ce gândeşti”. „Nu trebuie să îi fac cadouri exagerat de scumpe; ştie că o iubesc”. Încerc să le evidenţiez faptul că ei văd foarte puţin şi le cer să-şi recapete curiozitatea şi să arunce o privire peste zidurile care îl baricadează pe celălalt.

De fapt, niciodată nu ne cunoaştem partenerul atât de bine pe cât credem. Mitchell ne aminteşte că şi în căsniciile cele mai monotone, previzibilitatea este un miraj. Nevoia noastră de fidelitate ne limitează

dorinţa de a-l cunoaşte pe cel de lângă noi. îi atribuim o imagine ce adesea este o creaţie a imaginaţiei noastre, bazată pe propriul nostru set de nevoi. „Problema e că el nu e niciodată nerăbdător. Este ca o piatră. Eu sunt aşa de nevrotică”. „E un pămpălău prea mare ca să fie în stare să mă părăsească”. „Nu acceptă nimic din porcăriile mele”. „Suntem amândoi foarte tradiţionali. Chiar dacă are doctoratul, ei chiar îi place să stea acasă cu copiii”. Vedem ceea ce vrem să vedem, ceea ce tolerăm să vedem, iar partenerul nostru face la fel. Anihilarea complexităţii celuilalt ne oferă o diferenţă suportabilă. Ne subapreciem partenerul, ignorând sau respingând părţi esenţiale atunci când acestea ne ameninţă ordinea prestabilită a cuplului.

Ne reducem şi pe noi înşine, lipsindu-ne de o mare parte din personalitatea noastră în numele iubirii.

Totuşi, când noi şi partenerii noştri ne agăţăm de entităţi fixe, nu trebuie să fim surprinşi că pasiunea iese pe fereastră. Şi regret să spun că pierderea este de ambele părţi. Nu numai că ai stors pasiunea, dar

nu ai câştigat nici siguranţă. Fragilitatea acestui echilibru artificial devine evidentă atunci când unul dintre parteneri încalcă regulile inventivităţii şi insistă să contribuie la relaţie cu o parte mai originală a sa.

Aşa s-a întâmplat cu Charles şi Rose. Fiind căsătoriţi de aproape patru decenii, ei au avut mult timp să se cunoască unul pe celălalt. Charles este un seducător provocator şi un înfocat jucăuş. Este un bărbat pasional care are nevoie de cineva care să-l stăpânească, de cineva care să-l ajute să-şi canalizeze energiile neînfrânate care îl zăpăcesc. „Dacă nu era Rose, nu cred că aş fi avut cariera şi familia pe care o am acum”, spune el. Rose este puternică, independentă şi gândeşte limpede. Posedă un fel de calm natural care reglează nestăpânirea lui. După cum o descriu ei, ea este elementul solid; el, fluidul. În rarele ocazii când Rose s-a aventurat în teritoriul pasional înainte de a-l cunoaşte pe Charles, găsea acest lucru copleşitor. O lăsa epuizată şi nefericită. Pentru ea, el reprezintă o pasiune pe care ea nu trebuie să o stăpânească. Ceea ce o sperie pe Rose este că-şi va pierde controlul, iar ceea ce-l sperie pe

Charles este că se bucură prea mult de această pierdere de control. Complementaritatea relaţiei lor le permite să se dezvolte în cadrul unui spaţiu delimitat.

Această orânduire roditoare a funcţionat destul de bine până în ziua în care nu a mai funcţionat. Şi se întâmplă des să existe un moment în care să recunoaştem că ceea ce facem nu mai funcţionează. Adesea, se întâmplă în urma unor evenimente importante care ne fac să reanalizăm sensul şi structura vieţilor noastre. Brusc, compromisurile care ieri funcţionau aşa de bine devin sacrificii pe care azi nu mai vrem să le acceptăm. Pe Charles, o succesiune de pierderi – moartea mamei lui, moartea unui prieten apropiat şi un semnal de alarmă cu privire la sănătatea sa – l-a făcut extrem de conştient de propria-i mortalitate. Vrea să atace viaţa, să-şi pună în practică vitalitatea, să revină la exuberanţa pe care o păstra pentru a putea fi cu Rose. Nu mai poate răbda să ţină ascunsă această parte din el, chiar şi în schimbul terenului stabil pe care îl oferă Rose. Dar de fiecare dată când încearcă să vorbească despre această dorinţă, Rose se simte ameninţată şi îl

respinge. „Ai o altă criză a vârstei a doua? Şi ce vei face, vei cumpăra un CD roşu cu Trans Am[1]?”

Rose şi Charles au avut amândoi pauze poligame de-a lungul anilor. Faptele le erau cunoscute, nu şi detaliile; şi au lăsat în urmă aceste episoade. Sau, cel puţin, Rose aşa a făcut. „Credeam că am trecut de anii noştri furtunoşi. Avem şaizeci de ani, pentru numele lui Dumnezeu”, murmură ea.

— Şi asta ce împiedică? o întreb eu.

— Îl împiedică pe el să mă rănească. Să ne riscăm căsnicia. Eu am ajuns să accept termenii relaţiei noastre. El de ce nu poate?

— Şi acei termeni sunt…

— Când ne-am căsătorit, ne iubeam foarte mult. Şi încă ne iubim. Dar, să spunem, cunoscuserăm amândoi pasiuni mai puternice. Charles şi-a sfârşit relaţia prin a fi deziluzionat – intensitatea maximă era mereu de scurtă durată şi a rămas cu femei cu care nu avea prea multe în comun. Eu am ieşit uşurată din relaţia mea. Mă pierdusem prea tare în ea. Am vorbit despre asta atunci, că amândoi căutam ceva mai

1 Trans Am – formaţie de muzică

suportabil şi mai calm. Rose continuă să explice că ea şi Charles aveau alte idealuri vizavi de căsnicia lor – tovărăşie, stimulare intelectuală, grijă fizică şi emoţională, sprijin. Preţuiam cu adevărat ceea ce descoperiserăm fiecare.

Rose a fost săracă de mică. Tatăl ei avea un cimitir de maşini din zona rurală a statului Tennessee. Astăzi, ea are un birou pe colţ la etajul cincizeci şi şase, cu vedere spre bulevardul Madison din Manhattan.

— Oraşul meu provincial nu prea susţinea fetele cu ambiţie, iar eu eram foarte ambiţioasă. Când l-am întâlnit pe Charles, am ştiut că el e diferit. Puteam să fiu cu el şi el mă lăsa în acelaşi timp să îmi văd de treaba mea. La începutul anilor 1960 asta era un mare lucru.

— Ce credeai că se va întâmpla din punct de vedere sexual? Şi acesta era, de asemenea, un lucru important în anii ’60, spun eu.

— Eu eram mulţumită de viaţa noastră sexuală. Credeam că e bună, chiar plăcută, îmi spune ea. Întotdeauna am ştiut că pentru Charles nu e de ajuns,

dar mă aşteptam ca el să se mulţumească cu atât.

Câteva săptămâni mai târziu, într-o şedinţă privată cu Charles, el îmi împărtăşeşte versiunea lui asupra lucrurilor.

— Sexul cu Rose este plăcut, dar a fost mereu cam monoton. Uneori, mă pot mulţumi cu intensitatea redusă; alteori, e insuportabilă. Am avut relaţii online, am avut relaţii extraconjugale, m-am întors la Rose. În general, am încercat să pun capăt acestui lucru fiindcă nu pare să fie loc pentru asta între noi. Dar nu mai vreau să fac asta. Viaţa este prea scurtă. îmbătrânesc. Când mă simt viu din punct de vedere erotic, cum îi spui tu, nu mă îngrijorează moartea şi nu îmi fac griji pentru vârsta mea, cel puţin pentru câteva momente.

Sincer, mă surprinde reacţia ei, continuă el. Sunt ani de când nu mai e interesată de sex. Poate că sună ciudat, dar, sincer, nu credeam că va suferi atât de mult pentru că aveam legături cu alte femei. Chiar dacă nu mai sunt la modă, sunt la fel de credincios şi devotat din punct de vedere afectiv cum am fost întotdeauna. Nu vreau să o rănesc, şi în mod cert nu

vreau să o părăsesc, dar ceva trebuia să se schimbe pentru mine.

Charles nu se comportă conform scenariului, dar nici Rose. Ea este fragilă şi speriată, nu femeia invincibilă de care are nevoie Charles. La fel cum caracterul lui seducător a fost izgonit, tot astfel vulnerabilitatea ei a fost suprimată. Amândoi şi-au depăşit rolurile şi acum sunt într-un moment de criză.

Nefiind conştienţi de acest lucru, aceasta ar putea fi cea mai mare ocazie de expansiune pe care au avut-o în ultimii ani, fiindcă le permite să-şi exprime o latură a lor care, pentru mult timp, a fost negată. Este obositor să trebuiască să controlezi tot timpul, iar lui Rose i se cuvenea o pauză. Este la fel de epuizant să te simţi secătuit din punct de vedere erotic, iar refuzul lui Charles de a tolera această situaţie a fost primul lui pas în dezvăluirea unei laturi autentice a lui faţă de Rose. În mod ironic, în toiul acestui tumult emoţional au început să facă dragoste din nou, după mulţi ani în care fuseseră separaţi. Dorinţa lui Rose cu privire la Charles a revenit la viaţă în tandem cu interesul lui faţă de alte femei. Cu cât o evită mai mult, cu atât îl

doreşte mai mult. Cât despre el, faptul că vede că îi pasă aşa de mult de ceea ce face constituie o atracţie erotică profundă.

Pentru mult timp relaţia lor a operat pe baza unui contract de reciprocitate. Ei nu aveau să îşi exprime sentimente sau nevoi care să depăşească limita alocată. Ei nu urmau să fie iraţionali, insensibili sau lacomi. Acum, oricum, ei făceau afirmaţii puternice. îşi pretindeau unul celuilalt lucruri la care nu voiau să renunţe. Era foarte dureros, dar în acelaşi timp exista şi o vibraţie pe care niciunul dintre ei nu o putea nega.

— Nu m-am mai simţit atât de groaznic de mulţi ani, îmi spune Rose. Dar, în adâncul sufletului, înţeleg că trebuia să se întâmple aşa. Întotdeauna m-am concentrat asupra lucrurilor palpabile – banii, casă, copiii la liceu –, gândindu-mă că asta contează. Dar cine spune că ceea ce urmăreşte Charles are o importanţă atât de mică? Poate că e o altă modalitate de a se preocupa de căsnicie.

Refuzând să recunoască orice alt tip de comportament în afară de cel acceptat, Charles şi

Rose au obţinut opusul a ceea ce căutau. De fapt, în loc să-şi consolideze dragostea, ei au făcut-o mai vulnerabilă. Dar îngăduindu-le amândurora să-şi descopere laturile segregate până în acel moment, nu a fost o iniţiativă lipsită de riscuri. A fost pusă la bătaie însăşi temelia relaţiei lor. Fiecare dintre ei ar trebui să tolereze dezvăluirea celuilalt, chiar dacă asta îi va duce mai departe de limita confortului cunoscut de ei.

Demontarea sistemului de siguranţă

Ne aşteptăm adesea ca relaţia noastră să funcţioneze ca un contrafort împotriva loviturilor vieţii. Dar dragostea, prin însăşi natura ei, este instabilă. Aşadar, o susţinem: ne întărim hotarele, ne baricadăm uşile şi creăm previzibilitate, toate acestea în efortul de a ne face să ne simţim mai în siguranţă. Totuşi, mecanismele pe care le folosim pentru a face ca dragostea să fie mai solidă ne pun într-un pericol mai mare. Ne bazăm pe familiaritate şi poate obţinem o orânduire paşnică în familie dar, pe parcurs, încercăm să ascundem plictiseala. Verva relaţiei se prăbuşeşte sub greutatea acestui control. Debusolate,

cuplurile rămân întrebându-se: „Unde a dispărut toată distracţia? Ce s-a întâmplat cu emoţia, cu transcendenţa, cu respectul?”

Dorinţa este alimentată de necunoscut şi pentru acest motiv este aproape întotdeauna o furnizoare de nelinişte. În cartea *Open to Desire,* psihanalistul budist Mark Epstein explică faptul că voinţa noastră de a reţine misterul este cea care ţine dorinţa aprinsă. Confruntaţi cu deosebirea irefutabilă a partenerului nostru, putem răspunde prin frică sau curiozitate. Putem încerca să-l reducem pe celălalt la o entitate cunoscută sau îi putem îmbrăţişa misterul persistent. Când rezistăm impulsului de a ne controla, când continuăm să fim deschişi, păstrăm posibilitatea de descoperire. Erotismul rezidă în spaţiul ambiguu dintre nelinişte şi fascinaţie. Rămânem interesate de partenerii noştri; ei ne încântă şi suntem atrase de ei. Dar, pentru mulţi dintre noi, faptul că renunţăm la iluzia siguranţei şi acceptăm realitatea nesiguranţei noastre fundamentale se dovedeşte a fi un pas dificil.

2

Mai multă intimitate, mai puţin sex

Dragostea caută apropiere, dar dorinţa necesită distanţă

Pentru unii, dragostea şi dorinţa arzătoare sunt părţi inseparabile ale unui întreg mai mare, în timp ce, pentru alţii, ele sunt separate în mod iremediabil. Majoritatea dintre noi totuşi îşi exprimă erotismul undeva, în zonele neutre unde dragostea şi dorinţa sunt şi relaţionate, dar şi în conflict.

Jack Morin, *Erotic Mind*

La oricare primă conversaţie cu un cuplu, întreb întotdeauna cum s-au cunoscut şi ce i-a atras la celălalt. Din moment ce terapia este asociată cu probleme, oamenii, de obicei, nu rin la mine atunci când sunt încă sclavii iubirii primare. Uneori au nevoie să li se aducă uşor aminte de ceea ce a fost odată. Cuplurilor înstrăinate sau nefericite le poate părea greu să se concentreze asupra lucrului care i-a adus împreună, dar în cadrul „mitului creaţiei” al fiecărui cuplu se află şi cheia înţelegerii poveştii în desfăşurarea relaţiei lor.

„Ea era frumoasă”. „El era aşa de deştept şi amuzant”. „Avea un stil orbitor şi iradia de atâta încredere în sine şi stil”. „Pentru mine a contat căldura ei”. „Pentru mine a fost tandreţea lui”. „Ştiam că nu mă va părăsi”. „Îi adoram mâinile”, „Bărbăţia lui”, „Ochii ei”, „Vocea lui”. „Făcea omlete grozave”. Atributele care descriu un iubit idealizat sunt întotdeauna somptuoase şi generoase. Dragostea este un exerciţiu în percepţia selectivă, chiar şi o decepţie fermecătoare, dar cui îi pasă de asta la început?

Amplificăm calităţile bune ale celor pe care-i iubim şi le conferim puteri aproape mitice. Îi transformăm, şi noi, la rândul nostru, suntem transformaţi în prezenţa lor. „Mă făcea să râd”. „Ea mă făcea să mă simt special, inteligent”. „Puteam vorbi ore întregi”. „Ştiam că pot avea încredere în ea”. „Mă simţeam acceptată”. „Mă făcea să mă simt frumoasă”. Asemenea comentarii scot în evidenţă splendoarea celui iubit sau scot la lumină capacitatea lui de a ne spori calităţile, de a ne vedea mai mult decât ceea ce suntem. Aşa cum scrie psihanalistul Ethel Spector Person: „Dragostea se naşte în

interiorul nostru ca un act de imaginaţie, o sinteză creativă ce are drept scop îndeplinirea celor mai profunde aspiraţii, a celor mai vechi visuri, care ne permit atât să ne reînnoim, cât şi să ne transformăm”. Dragostea este în acelaşi timp o afirmare şi o transcendere a ceea ce suntem.

Începuturile sunt întotdeauna pline de posibilităţi, deoarece ele îşi ţin promisiunea de a avea un final. Prin intermediul iubirii ne imaginăm un nou fel de a fi. Mă vezi aşa cum eu nu m-am văzut niciodată. îmi retuşezi imperfecţiunile şi îmi place ceea ce vezi la mine. Cu tine şi prin tine, voi deveni ceea ce aspir să devin. Voi deveni întreg. Să fii ales de cel pe care tu l-ai ales este unul dintre meritele actului de a te îndrăgosti. Acest lucru îţi dă un sentiment puternic de importanţă personală. Eu contez pentru cineva. Tu îmi confirmi însemnătatea mea.

Pe măsură ce ascult cuplurile cum descriu transformările care însoţesc naşterea iubirii, îmi fac o imagine a visurilor ce i-au adus unul lângă celălalt. Prima etapă a oricărei întâlniri este plină de fantezii. Este un şir de proiecţii, anticipări şi nelinişti ce se pot

sau nu dezvolta într-o relaţie. Aici, te afli în faţa unei persoane pe care abia o cunoşti şi îţi imaginezi că veţi escalada Kilimanjaro împreună, că veţi construi o casă ca în *Architectural Digest,* că veţi avea copii sau numeroase fantezii irezistibile la fel de arbitrare ca vremea. În timp ce pacienţii mei îmi împărtăşesc exaltarea pe care au simţit-o, eu am posibilitatea să arunc o privire sub dărâmături ca să văd ceea ce au avut ei altă dată.

O stare încurajatoare de fericire

John şi Beatrice şi-au petrecut primele şase luni împreună încuiaţi efectiv într-o stare fericită de efervescenţă. John este un broker la bursă care a cunoscut gloria şi înfrângerea revoluţiei internetului. Când l-am cunoscut pentru prima oară la terapie, el tocmai urmărise cum propria avere îi fusese distrusă. îşi petrecea zilele holbându-se la ecranul computerului, urmărind neajutorat decesul portofoliului său, în timp ce îşi bea ultimul său Scotch de cea mai bună calitate. De asemenea, abia experimentase un colaps erotic la mijlocul unei relaţii, de altfel plăcute şi tandre, ce dura de cinci ani. Se afla

în strânsoarea a unei triple crize – emoţională, profesională şi financiară. Când a întâlnit-o pe Beatrice a fost ca şi cum s-ar fi trezit din comă. Sentimentul de uşurare şi revenire la viaţă era profund. Beatrice era o frumuseţe prerafaelită, absolventă a studiilor de engleză la douăzeci şi cinci de ani, cu zece ani mai tânără decât John. La adăpostul cearşafurilor, ei obişnuiau să vorbească ore întregi, să facă dragoste, să vorbească din nou, să facă dragoste şi să doarmă (dar foarte puţin). Entuziasmaţi cum erau de acest extaz timpuriu, ei se simţeau liberi şi deschişi. Savurau întâlnirea dintre cele două lumi ale lor, erau în permanenţă curioşi şi se bucurau de sentimentele lor de reciprocitate şi căldură departe de chinurile lumii de afară.

Pe măsură ce relaţia lor se dezvolta, John şi Beatrice experimentau un sentiment crescând de calm. Emoţia iniţială a trecut, a reapărut lumea reală, iar speranţa le-a fost transformată în realitate. Intimitatea şi-a făcut şi ea apariţia. Dacă dragostea este o manifestare a imaginaţiei, atunci intimitatea este o manifestare a reuşitei. Germenii intimităţii sunt

timpul şi repetarea. Ne alegem unul pe celălalt iar şi iar şi astfel creăm o comunitate compusă din doi.

Când s-au mutat împreună, John şi Beatrice au făcut cunoştinţă cu gusturile şi preferinţele celuilalt şi au devenit mai familiari cu ciudăţeniile fiecăruia. Lui John îi place cafeaua neagră. Fără zahăr. Şi are nevoie de prima ceaşcă de cafea imediat ce se dă jos din pat. Lui Beatrice îi place cafeaua cu frişcă, fără zahăr, dar îi place să bea un pahar cu apă înainte. Câteva dintre aceste dorinţe sunt îndeplinite cu uşurinţă şi tandreţe; pe câteva trebuie să înveţe să le accepte; şi unele sunt enervante, ofensive sau pur şi simplu dezgustătoare. Se întreabă cum se vor putea vreodată obişnui cu… (numiţi cele mai revoltătoare trei obiceiuri ale partenerului dumneavoastră). Ei intră în lumea celuilalt de obiceiuri, iar această familiaritate îi linişteşte. Se creează rutina, care la rândul ei cultivă un sentiment de siguranţă. Familiaritatea crescândă semnalează şi libertatea faţă de formalizare şi constrângeri. Totuşi, această formalizare care este o caracteristică binevenită a intimităţii, se dovedeşte a fi şi un antiafrodiziac.

Desigur, familiaritatea este doar una dintre manifestările intimităţii. Descoperirea continuă a unei alte persoane presupune mult mai mult decât obiceiurile de suprafaţă într-o lume interioară a gândurilor, convingerilor şi sentimentelor. Pătrundem mintal în partenerul nostru. Discutăm, ascultăm, împărţim şi comparăm. Ne facem cunoscute anumite laturi, în timp ce pe altele le înfrumuseţăm, le evităm şi le ascundem. Uneori învăţ câte ceva despre tine fiindcă mi-o spui tu: trecutul tău, familia ta, viaţa ta de dinaintea întâlnirii noastre. Dar, la fel de des, înţelegerea mea vine din faptul că te privesc, intuiesc şi fac asocieri. Tu îmi prezinţi faptele, eu fac legăturile şi se formează o imagine. Particularităţile tale îmi sunt treptat dezvăluite în mod făţiş sau pe ascuns, intenţionat sau nu. Unele părţi dinăuntrul tău sunt uşor accesibile; altele sunt încriptate şi greu de descifrat. În timp, ajung să-ţi cunosc calităţile şi imperfecţiunile. Fiind martor al comportamentului tău în lume, ajung să ştiu cum faci conexiunile: ce te excită, ce te aprinde şi de ce anume te temi. Ajung să-ţi cunosc visele şi coşmarurile. îmi placi din ce în ce

mai mult. Şi toate acestea, desigur, se întâmplă în două direcţii.

Când John se acomodează cu această nouă relaţie, încetează să mai vorbească despre ea la terapie, iar eu presupun că, dacă nu vorbeşte, atunci nu există probleme. Aşa că, după un an, când aduce din nou vorba despre asta, îi acord atenţie maximă.

„Lucrurile merg bine între noi. Ne-am mutat împreună. Ne înţelegem de minune. Ea e frumoasă, nostimă, inteligentă. O iubesc cu adevărat. Nu facem sex”.

Intimitatea dă naştere la sexualitate…

sau nu?

Convingerea predominantă a terapiei de cuplu din America zilelor noastre este că sexul este o metaforă a relaţiei – descoperă ce se întâmplă pe plan emoţional şi poţi deduce ce se întâmplă în dormitor. Dacă într-un cuplu cei doi se iubesc şi se educă unul pe celălalt, dacă beneficiază de o bună comunicare, de respect reciproc, cinste, încredere, empatie şi sinceritate – poţi presupune că există o legătură erotică continuă, plină de vitalitate. În cartea *Hot*

Monogamy (Monogamie fierbinte), doctorul Patricia Love dă glas acestor idei:

Buna. comunicare verbală este una dintre cheile spre o bună viaţă sexuală. Când cuplurile îşi împărtăşesc gândurile şi emoţiile în mod liber de-a lungul zilei, creează între ei un grad înalt de încredere şi legătură afectivă, ceea ce le oferă libertatea de a-şi explora sexualitatea mai bine. Intimitatea dă naştere la sexualitate.

Pentru mulţi oameni, o relaţie conjugală de iubire este într-adevăr un intensificator considerabil al dorinţei sexuale, un stimulent. Se simt acceptaţi şi protejaţi, iar această protecţie le permite să se simtă liberi. Încrederea care vine odată cu apropierea emoţională le îngăduie să-şi dezlănţuie apetitul erotic. Dar cum rămâne cu John şi Beatrice? Nu au exact calităţile necesare. Au o relaţie frumoasă, intimă, de iubire (comunică amândoi); şi conform acestui unghi de vedere, acest lucru ar trebui să formeze baza pentru dorinţa îndelungată. Dar nu se întâmplă aşa. Şi dacă asta le aduce o consolare, nu se întâmplă aşa în multe cazuri.

În mod ironic, ceea ce face posibilă o bună intimitate nu face posibil şi sexul de calitate. Poate fi contra-intuitiv, dar ştiu din experienţa mea ca terapeut că intimitatea emoţională sporită este adesea însoţită de dorinţa sexuală scăzută. Aceasta este într-adevăr o corelaţie inversă dificilă: colapsul dorinţei pare să fie o consecinţă neintenţionată a producerii unui spaţiu intim. Pot să enumăr multe cupluri ale căror prime cuvinte din biroul meu sună cam aşa: „Ne iubim într-adevăr. Avem o relaţie bună. Dar nu facem sex”. Lui Joe îi place grozav interesul intens de care dă dovadă Rafael faţă de el, dar nu îi place să fie absorbit fizic – Joe va sta întotdeauna deasupra. Susan şi Jenny se simt mai apropiate ca niciodată după ce au adoptat primul lor copil, dar acea apropiere nu se ia drept senzualitate. Adele şi Alan califică drept intime nopţile lor petrecute la un hotel, dar nu neapărat şi înflăcărate. În ciuda frustrărilor lor sexuale, aceste cupluri par să aibă în comun o intimitate delicată, nu o lipsă a acesteia.

Lui Andrew şi Serenei le e clar că sexul a fost o problemă de la început şi că indiferent de cât de mult

a înflorit relaţia lor, nu e niciodată suficient să fie încărcaţi din punct de vedere erotic, înainte să îl cunoască pe Andrew, Serena experimentase o viaţă sexuală încărcată de-a lungul câtorva relaţii de lungă durată. În experienţa ei, intimitatea crescândă a condus în mod consecvent la sex de o calitate mai bună, aşa că a fost surprinsă când nu i-a mers în acelaşi fel cu Andrew. Când am întrebat-o de ce a stat cu el din moment ce de la prima întâlnire nu s-a simţit dorită, a răspuns: „Am crezut că vom lucra la asta. Că, odată cu dragostea, va fi mai bine”. „Uneori chiar dragostea e cea care îţi stă în cale, am explicat eu, aşa că se întâmplă chiar opusul”.

Ascultându-i pe aceşti bărbaţi şi pe aceste femei am fost determinată să reconsider ceea ce presupuneam de mult timp cu privire la corelaţia dintre intimitate şi sexualitate. Mai degrabă decât să privesc sexul ca pe un produs exclusiv al relaţiei afective, am ajuns să îl consider drept o entitate separată. Sexualitatea este mai mult decât o metaforă pentru relaţie – este o poveste paralelă de sine stătătoare.

Povestea intimă a unui cuplu poate într-adevăr să ne spună multe despre viaţa lui erotică, dar nu ne poate spune totul. Există o relaţie complexă între dragoste şi dorinţă şi nu este vorba de o orânduire lineară cauză-efect. Viaţa afectivă a unui cuplu şi viaţa lor fizică împreună are fiecare părţi mai strălucite şi altele mai puţin strălucite, suişuri şi coborâşuri, dar acestea nu se armonizează întotdeauna. Ele se intersectează, se influenţează una pe cealaltă, dar sunt şi distincte. Acesta este un motiv pentru care, spre întristarea multora, se poate frecvent „repara” o relaţie fără a face ceva în privinţa sexului. Poate că numai uneori intimitatea dă naştere la sexualitate.

Distincţia este o precondiţie a legăturii sexuale

Se presupune prea lesne că problemele legate de sex sunt rezultatul unei lipse de apropiere. Dar părerea mea este că poate modul în care construim apropierea este cel care reduce sentimentul de libertate şi autonomie necesar pentru plăcerea sexuală. Când intimitatea se prăbuşeşte în contopire, cea care împiedică dorinţa nu este lipsa de apropiere, ci o apropiere prea mare.

Dragostea se sprijină pe doi stâlpi: cedarea şi autonomia. Nevoia noastră de unitate există alături de nevoia de a face distincţia între noi. Nu există una fără cealaltă. Dacă distanţa este prea mare, nu poate exista o legătură. Dar prea multă contopire eradichează distincţia dintre doi indivizi diferiţi. Atunci, nu mai există nimic pe care să-l transcenzi, niciun pod pe care să păşeşti, nimeni de cealaltă parte pe care să-l vizitezi, nicio altă lume interioară în care să pătrunzi. Când oamenii se contopesc – când doi devin unul – legătura nu se mai poate stabili. Fiindcă nu mai ai cu cine s-o stabileşti. Astfel, distincţia este o precondiţie pentru existenţa unei legături: acesta este paradoxul esenţial al intimităţii şi sexului.

Nevoia dublă (şi uneori conflictuală) de legare a unei relaţii şi de independenţă este o temă centrală în istoria evoluţiei noastre. De-a lungul copilăriei ne luptăm să găsim un echilibru delicat între dependenţa profundă faţă de primii noştri protectori şi nevoia de a ne crea un sentiment de independenţă. Psihologul Michael Vincent Miller ne aminteşte că această luptă este viu reprezentată în coşmarurile copiilor: „visele

de abandon, în care cazi sau te pierzi, şi visele copleşitoare în care eşti atacat sau devorat de monştri”. Ajungem la relaţiile noastre adulte cu o cutie de memorie afectivă gata să fie activată. Măsura în care relaţiile din copilăria noastră hrănesc sau împiedică cele două seturi de nevoi va determina vulnerabilităţile pe care le aducem în relaţiile noastre ca adulţi – dorinţele cele mai mari şi temerile cele mai puternice. Toţi oscilăm între cele două nevoi. Intensitatea şi prioritatea lor fluctuează de-a lungul vieţii; şi se întâmplă că tindem să alegem parteneri ale căror înclinaţii se potrivesc cu vulnerabilităţile noastre.

Unii dintre noi intră în legături intime cu o conştientizare acută a nevoii de a crea o legătură, de a ne apropia, de a nu fi singuri, de a nu fi părăsiţi. Alţii abordează relaţia cu o nevoie sporită de spaţiu personal – sentimentul nostru de autoconservare inspiră vigilenţă împotriva faptului de a fi devorat. Legătura amoroasă, afectivă, dă naştere unei apropieri care poate deveni copleşitoare, care stârneşte claustrofobia. Ea poate fi supărătoare. Ce a

fost iniţial o îngrădire protectoare devine acum privare de libertate. În timp ce nevoia noastră de apropiere este aproape la fel de esenţială ca nevoia de hrănire, ea poartă cu ea nelinişti şi ameninţări ce pot inhiba dorinţa. Ne dorim apropierea, dar nu într-atât încât să ne simţim prinşi în capcana ei.

Toate aceste meandre ale intimităţii sunt totuşi departe de ceea ce conştientizează John şi Beatrice. Originalitatea şi spontaneitatea începutului nu i-a făcut să anticipeze ambivalenţa iubirii ce avea să urmeze. În situaţia în care se aflau ei, intimitatea era simplă. Te deschizi, descoperi, împărţi, devii transparent, te deschizi mai mult…

John şi Beatrice sunt un exemplu de început tipic. De fapt, puternica fuziune fizică şi afectivă pe care o experimentează ei este posibilă numai cu o persoană pe care nu o cunoaştem încă. În această primă etapă, contopirea şi abandonarea de sine se desfăşoară relativ în siguranţă, deoarece limitele dintre cei doi sunt încă definite extern. John şi Beatrice constituie o entitate nouă unul pentru celălalt. Şi în timp ce migrează fiecare în lumea

celuilalt, ei nu şi-au primit încă rezidenţa completă; sunt încă două entităţi distincte. Tot spaţiul dintre ei este cel care le permite să-şi imagineze că nu există acel spaţiu. Ei sunt captivaţi încă de întâlnirea lor şi nu şi-au consolidat încă relaţia.

La început, te poţi concentra asupra relaţiei, deoarece distanţa psihologică se află deja acolo; face parte din structură. Celălalt este o realitate. Nu trebuie să cultivi distincţia în primele etape ale îndrăgostirii; încă sunteţi separaţi. Ţintiţi să depăşiţi acea separare. Ca proaspăt iubiţi, John şi Beatrice s-au bucurat de o distanţă încorporată care le-a permis să experimenteze confluenţa iubirii şi a dorinţei în mod liber, departe de conflictele pe care aveau să le aducă mai târziu la terapie.

Captivitatea umbreşte dorinţa

Pentru John, intimitatea adăposteşte o ameninţare cu privarea de libertate. A crescut într-o casă cu un tată alcoolic, abuziv. Nu îşi poate aminti să nu fi fost o dată deprins atât cu furia tatălui, cât şi cu tristeţea mamei. De copil, a fost recrutat ca protector afectiv al mamei sale care să îi aline singurătatea. El

era speranţa ei, mângâierea ei, o afirmare indirectă a faptului că viaţa ei nenorocită va fi reabilitată prin intermediul fiului ei minunat. Copiii din astfel de căsnicii conflictuale sunt adesea recrutaţi să îşi îngrijească părintele vulnerabil. John nu s-a îndoit niciodată de dragostea profundă ce i-o purta mama sa; dar nici dragostea nu a fost niciodată lipsită de un sentiment de durere. Încă de la început, dragostea implica responsabilitate şi obligaţie. Şi chiar dacă el râvneşte după apropierea intimităţii – a avut mereu o femeie în viaţa lui – nu ştie cum să experimenteze dragostea într-un mod în care să nu se simtă captiv. Dragostea incipientă, pe care o simte acum pentru Beatrice, poartă cu sine aceeaşi povară pe care a avut-o mereu dragostea pentru el.

Sunt multe circumstanţe care îi pot conduce pe oameni să experimenteze dragostea şi intimitatea ca pe nişte constrângeri – o copilărie nefericită nu este o premisă obligatorie. Discuţiile la modă despre dragoste fac un întreg caz din a considera acest lucru ca pe o „teamă de intimitate”, care se pare că afectează bărbaţii în special. Dar ceea ce observ eu nu

este într-atât o ezitare de a se angaja într-o relaţie – nimeni nu se poate îndoi de implicarea profundă a lui John în relaţia cu Beatrice. Ci este mai mult greutatea acelei implicări cea pe care aceşti oameni o simt zdrobitoare. Excluzând libertatea şi spontaneitatea necesare pe care le solicită eros, ei se simt prinşi în capcana intimităţii.

Inhibiţiile sexuale ale lui John sunt exacerbate pe măsură ce implicarea afectivă în relaţia cu partenera lui se aprofundează. De fapt, cu cât ţine mai mult la ea, cu atât mai puţin poate să o râvnească în libertate. Pentru el, la fel ca pentru mulţi bărbaţi aflaţi în această situaţie dificilă, decesul erotic nu este delicat. Se află la mila unui penis încăpăţânat, care pur şi simplu nu îi răspunde. Dar de ce? Care este piedica erotică ce îl opreşte să caute plăcerea alături de Beatrice, aceeaşi femeie cu care nu de mult era într-un paradis răsunător?

În mod ironic, chiar apropierea generată de sexul de bună calitate poate avea un efect de bumerang. La fel ca John şi Beatrice, multe cupluri experimentează relaţia lor ca pe un dans în care sexul grozav îi

apropie, dar apoi chiar această apropiere poate face ca sexul să devină dificil din nou. Extazul iniţial facilitează înfiriparea rapidă a unei legături şi stabileşte o relaţie imediată. Dar în timp ce mulţi dintre noi resping ideea de a fi absorbiţi de sex, chiar unitatea pe care o simţim în timpul contopirii corpurilor noastre este cea care ne poate deştepta un sentiment de îndepărtare. Intensitatea pasiunii sexuale provoacă o teamă de captivitate. Desigur, puţini dintre noi suntem conştienţi de aceste curente subterane atunci când acestea au loc. Ceea ce simţim, în schimb, este impulsul de a ne retrage imediat după orgasm sau dorinţa subită de a prepara un sandviş, de a aprinde o ţigară. Întâmpinăm cu bucurie intervenţia oricărui gând întâmplător: Intenţionam să-i trimit un e-mail lui… Geamurile astea trebuie spălate… Mă întreb ce mai face prietenul meu Jack? Apreciem faptul că suntem lăsaţi să rătăcim în linişte prin minţile noastre, fiindcă acest lucru restabileşte o distanţă psihologică, o conturare a hotarelor dintre noi doi. Ne întoarcem de la „inter „la „intra”. După ce amândoi am fost unul, ne retragem în pielea noastră.

Niciunde nu este mai clar reprezentată trecerea de la uniune la distincţie decât la finalul unui act sexual.

În cartea *Arousal,* psihanalistul Michael Bader oferă o altă explicaţie pentru impasul erotic al lui John şi Beatrice. În opinia lui, intimitatea aduce cu sine o grijă crescândă pentru bunăstarea celeilalte persoane, care include teama de a nu o răni. Dar excitarea sexuală necesită capacitatea de a nu-ţi face griji, iar urmărirea plăcerii necesită un grad de egoism. Unii oameni nu-şi pot îngădui acest egoism, fiindcă sunt prea absorbiţi de bunăstarea celui iubit. Această configuraţie afectivă ne aminteşte de ceea ce simţea John pentru mama sa – faptul că era conştient de nefericirea ei l-a copleşit de griji şi i-a conferit o senzaţie de povară. Afecţiunea pe care o simte face să-i fie mai greu să se concentreze asupra propriilor nevoi, să se simtă spontan, viu din punct de vedere sexual şi lipsit de griji.

John s-a confruntat cu această problemă supărătoare a pierderii dorinţei în toate relaţiile sale. În trecut, de fiecare dată când se instala blocajul, credea că nu o mai iubeşte pe femeia respectivă. De

fapt, chiar contrariul e adevărat. Tocmai pentru că o iubeşte aşa mult poartă el acest sentiment de responsabilitate pentru ea şi nu se poate bucura de căutarea lipsită de griji a extazului erotic.

Modelele sunt oportunităţi de acţionare ale amândurora

Dinamica în relaţii este mereu complementară – ambii parteneri contribuie la realizarea de modele. Nu putem discuta despre teama lui John de captivitate şi dorinţa lui scăzută fără a arunca o privire şi la contribuţia lui Beatrice în relaţie. Aşa că o invit să vină cu John la câteva şedinţe. Pe parcursul conversaţiei, contribuţia ei la puzzle devine clară. În fervoarea creării unei legături, ea şi-a potrivit interesele cu ale lui, a renunţat la majoritatea activităţilor care nu-l includeau pe el şi a încetat să-şi mai vadă prietenii. Din nefericire, toate încercările ei de a spori apropierea lor au avut efectul contrar în ceea ce priveşte sexul. Dorinţa ei puternică de a-i face pe plac şi faptul că este mereu pregătită să renunţe la orice ar putea interveni între ei, sporesc povara afectivă şi exacerbează în continuare retragerea lui

sexuală. E ca şi cum penisul lui creează o graniţă pe care nu o poate stabili altfel. E greu să te simţi atras de cineva care şi-a abandonat sentimentul de autonomie. E posibil să o iubească, dar, clar, îi este mult mai greu să o şi dorească. Nu există nicio tensiune.

Le-am sugerat ca Beatrice să iasă pentru o vreme din situaţia lor de convieţuire şi să îşi restabilească o oarecare independenţă, înfăptuirea acestui lucru a încurajat-o să reia legătura cu prietenii şi să înceteze să-şi mai organizeze viaţa în jurul lui John. Aşa cum i-am spus: „Ţi-e atât de teamă că o să-l pierzi încât te-ai înstrăinat şi ţi-ai pierdut libertatea. Nu mai există aici o persoană separată pe care s-o iubească”. Lui John i-am spus: „Eşti într-atât de grijuliu încât nu mai poţi fi un iubit Trebuie să restabilim un grad de diferenţiere şi să creăm din nou o parte din distanţa pe care o aveaţi la început. E greu să simţi dorinţa atunci când eşti împovărat de griji”.

În următoarele câteva luni, Beatrice s-a mutat într-adevăr. Într-o turnură remarcabilă, şi-a găsit propriul apartament, şi-a trimis scrisoare de intenţie

la un program de Doctorat, a mers într-o excursie cu prietenii şi a început să-şi câştige banii proprii. Cu timpul, când John s-a convins că este pe picioarele ei şi când a devenit clar pentru Beatrice că nu trebuie să renunţe la propria persoană pentru a merita dragostea, şi-au creat un spaţiu între ei în care dorinţa se putea manifesta mai liber.

Multora dintre bărbaţii şi femeile pe care îi văd la cabinetul meu li se pare extrem de dificil să introducă acest tip de spaţiu afectiv în relaţiile lor de iubire. S-ar crede că siguranţa unei baze stabilite ar asigura uşurinţa în asumarea acestor riscuri, dar nu e aşa. O relaţie sigură ne dă într-adevăr curajul să ţinem seama de ambiţiile profesionale, să confruntăm secrete de familie şi să luăm cursurile de scufundare la care înainte nu am îndrăznit să ne gândim. Şi totuşi, ne împotrivim ideii de a crea distanţă în cadrul relaţiei în sine – chiar locul care ne acordă acea delicioasă nedespărţire încă de la început. Putem tolera spaţiu oriunde altundeva, numai aici nu.

Dorinţa sexuală nu respectă legile care menţin pacea şi fericirea dintre parteneri. Raţiunea,

înţelegerea, compasiunea şi camaraderia se află în slujba unei relaţii apropiate, armonioase. Dar sexul trezeşte adesea o obsesie iraţională mai degrabă decât o judecată profundă, şi o dorinţă egoistă mai degrabă decât o apreciere altruistă. Agresivitatea, concretizarea şi puterea există toate în umbra dorinţei; sunt componente ale pasiunii care nu hrănesc neapărat intimitatea. Dorinţa acţionează de-a lungul traiectoriei sale.

Cămaşa de noapte din flanel

Prima mea întâlnire cu Jimmy şi Candace a fost o puternică ilustrare a unei poveşti mult prea comune. Jimmy şi Candace sunt tineri muzicieni, la vreo treizeci de ani, căsătoriţi de şapte ani.

Sunt un cuplu birasial: ea este afro-americancă; el este de origine irlandeză. Ea radiază de încredere în jeanşii ei de băiat şi cu unghiile de culoare albastru marin; el are marca Quicksilver din cap până-n picioare. Sunt atrăgători, energici şi foarte activi – şi sunt disperaţi cu privire la ceea ce li se întâmplă. „Nu mai facem sex şi asta se întâmplă de câţiva ani”, explică Candace. „Suntem speriaţi de acest lucru şi

foarte supăraţi. Şi cred că fiecare dintre noi doi are o teamă adânc înrădăcinată despre care o să aflăm că este ireparabilă”.

Ca şi John, Candace a experimentat ceea ce înseamnă o pierdere inevitabilă a dorinţei în fiecare relaţie pe care a avut-o; şi ceea ce reiese din conversaţia noastră este faptul că ea îşi înţelege tiparul. „Problema mea, partea care îmi aparţine, nu are de-a face cu Jimmy”, explică ea. „Când am o relaţie intimă cu cineva, când sunt îndrăgostită de el şi mă iubeşte şi el, îmi pierd brusc interesul sexual. Simt că lipseşte ceva şi că nu mă pot apropia de partenerul meu la nivel sexual. Am avut câteva relaţii de lungă durată până să-l întâlnesc pe Jimmy şi s-a întâmplat astfel de fiecare dată”.

Candace ştie ce înseamnă Jimmy pentru ea. Este un bărbat de încredere, grijuliu şi inteligent. Au multe lucruri în comun. Şi în timp ce îşi doreşte ca un bărbat să aibă aceste trăsături, consecinţele lor colaterale sunt contra-erotice pentru ea. Confruntată cu blândeţea lui Jimmy, ea nu este capabilă să-şi pună la încercare propria energie sexuală. „Ceea ce pot să-ţi

spun, afirmă ea, este că blândeţea lui mă face să mă simt în siguranţă, dar când mă gândesc cu cine aş vrea să mă culc, nu caut siguranţa”.

— Pentru că nu este cum? o întreb eu. Nu este destul de transgresiv? Nu este destul de agresiv?

— Nu e destul de agresiv.

— Şi e într-un fel un iubit mult prea conştiincios?

— Da.

— Şi îţi acordă constant atenţie?

— Ceea ce e foarte frumos din partea lui.

— Foarte grijuliu într-adevăr, dar nu excitant, adaug eu. Totul este foarte tandru, foarte confortabil; numai că nu e sexual. Ai înlocuit dragostea senzuală cu altceva. Este ceea ce terapeutul sexual Dagmar O’Connor numeşte dragoste confortabilă.

Candace încuviinţează:

— Ca o cămaşă de noapte din flanel.

Elementele grijulii, protectoare care hrănesc viaţa de familie pot contrazice spiritul rebel al iubirii carnale. Ne alegem adesea un partener care ne face să ne simţim importanţi; dar după idila iniţială ne dăm seama, precum Candace, că nu îl mai putem diferenţia

ca sex. Râvnim să creăm apropiere în relaţiile noastre, să clădim un pod între noi şi partener, dar, în mod ironic, chiar acest spaţiu dintre sine şi celălalt este cel care constituie sinapsa erotică. Pentru a aduce dorinţa aprinsă în relaţia noastră, trebuie să restabilim distanţa pe care am trudit atât de mult să o eliminăm. Inteligenţa erotică înseamnă crearea unei distanţe şi apoi aducerea acestui spaţiu la viaţă.

Într-una din şedinţele noastre, Candace descrie faptul că nimic nu o excită mai mult decât să îl vadă pe Jimmy jucând pe scenă. Dar când o întreb dacă se duce vreodată în culise după aceea, îmi răspunde că nu.

— De ce nu te duci la garderobă? o întreb. Îl priveşti acolo sus pe scenă şi te stârneşte cu totul. El deţine controlul total asupra persoanei şi talentului său. Dar apoi aştepţi până vine acasă şi imediat devine lipsit de erotism.

Ea dă din cap în semn de aprobare; el pare dezamăgit.

— De ce nu divorţezi de el? sugerez eu. Stai cu el, dar divorţează. Dacă nu eşti măritată cu el, nu ţi se

va mai părea că e un bărbat căruia îi place să stea acasă.

— Ştii ce i-am spus? „Dacă m-ai părăsi azi, aş fi atrasă de tine din punct de vedere sexual”.

Candace recunoaşte că sentimentul de apropiere afectivă la care râvneşte stă în calea stârnirii ei sexuale. Pentru a se retrage din această capcană, ea trebuie să creeze o distanţă psihologică. Cu mult înainte de a mă întâlni pe mine, Candace chiar încercase să facă acest lucru. Găsise o soluţie proprie pentru situaţie: Jimmy trebuia să o ignore când venea acasă, decât să se apropie imediat de ea. Aşa cum a spus ea, „Dacă simt că nu ai nevoie de mine deloc, devii dezirabil”. Intuitiv, fără să ştie de ce avea nevoie de acest plan, ea încerca să genereze dorinţa.

Din nefericire, Jimmy nu a gustat jocul. A luat nevoia ei de a se afla la distanţă drept respingere. Şi el şi-a exprimat trist năzuinţele atunci când a explicat:

— Sunt aşa de furios. îmi amintesc că odată tot ce trebuia să fac era să îmi frec genunchiul de coapsa ei şi se şi aprindea. Dar de foarte mult timp nu am mai simţit cu adevărat că mă mai doreşte la fel. Vreau ca

ea să mă dorească. Vreau ca ea să fie avidă după un singur lucru şi numai unul. Şi acel lucru să fiu eu.

— Totuşi, tu vezi solicitarea unei pauze ca pe o respingere, răspund eu. Ştii tu, manifestări ale dorinţei în moduri ciudate. Acum îţi cere să o ignori, să nu o doreşti, ca o modalitate pentru ea de a te dori. Înţeleg de ce nu are nicio logică pentru tine. De ce asemenea ocolişuri? Şi îţi înţeleg reacţia. Dar vezi tu, ea trebuie să separe intimitatea de erotic şi pentru asta are nevoie de spaţiu. Te-a invitat să iei parte la un plan care i-ar permite să facă chiar acest lucru. Nu a fost un refuz; a fost o invitaţie. Nu trebuie să ţi-o imaginezi literal, ci ca un gen de joc erotic. Prefă-te că nu ai nevoie de mine. Prefă-te că mă ignori.

Dar Jimmy nu s-a putut juca fiindcă a fost prins într-o luptă cu Candace. El nu a vrut să intre în asemenea contorsiuni pentru a-i stârni ei dorinţa. Voia să-l dorească în felul lui. Jimmy se simţise singur şi respins de atât de mulţi ani, încât sentimentul principal ce-l însoţea era mânia. Iritabilitatea lui evidenţia numai gradul dorinţei şi nevoii lui. Modul în care ei au anihilat ameninţarea furiei a fost printr-o

afecţiune deosebit de puternică. Preocuparea lor constantă pentru satisfacerea dorinţelor corpului acţiona ca o reprimare a apetitului sexual. Acest tip de contact se poate menţine ani întregi fără a se transforma în dorinţă. Dragostea necondiţionată nu atrage dorinţa necondiţionată. Asta se întâmplă cu prietenii, iar Jimmy şi Candace au fost prieteni care au vrut să devină iubiţi.

Ştiind că Candace îşi exprimase deja nevoia de distanţă, am găsit ocazia să intervin. Am căutat să introduc o întrerupere a atingerii confortabile, afectuoase care ajunsese să înlocuiască sexul.

— Vă atingeţi unul pe celălalt? am întrebat eu, deşi ştiam deja răspunsul.

— Tot timpul, a răspuns ea.

— Vă îmbrăţişaţi?

— Da, a spus Jimmy.

— Mult?

— Da, au spus amândoi la unison.

— Ei bine, trebuie să încetaţi.

M-au privit cu ochi mari. Iată că ei îmi evidenţiaseră aici un aspect al relaţiei lor pe care îl

preţuiau, iar eu le luam acest lucru. Dar din felul în care a răspuns Candace, am ştiut că aveam să descopăr ceva.

— Nu ştii ce îmi faci, a spus ea. Sunt atât de sensibilă la atingere. Pentru mine, totul se leagă de atingere. Aş accepta-o de la oricine, chiar şi de la un străin oarecare. Sunt bolnavă după atingeri.

Jimmy a adăugat:

— Când am făcut o vizită familiei mele săptămâna trecută, cea mai bună prietenă a mamei o freca pe umeri. Ştii, acum că mă gândesc la asta, îmi amintesc că mă întrebam dacă avea vreo importanţă că eram eu sau doamna Monahan.

— Deci, acesta va fi scopul terapiei, am intervenit eu. Vom face diferenţa între Jimmy şi doamna Monahan.

Spunându-le să nu se atingă, trasam un spaţiu care să îi permită ei să-l caute. Acest lucru, în schimb, avea să-i dea lui sentimentul că este dorit.

— Să vă fie clar. Fără contact. Fără giugiuleli, fără sărutări, fără masaj, fără lovituri. Nimic. Îmi pare rău, dragilor. Vă puteţi scrie, vă puteţi trimite bileţele,

vă puteţi face ochi dulci – orice altceva aţi vrea să faceţi. Fiindcă până în acest moment aţi înăbuşit mânia cu afecţiune, nelăsându-i loc să se aprindă.

Candace era pregătită să se conformeze sugestiei mele.

— Bine, a încuviinţat ea. Este insuportabil, dar e o idee bună.

Mă întrebam cui îi va fi mai greu să urmeze prescrierea mea. În timp ce Candace se prezenta ca fiind „bolnavă după atingere", am bănuit că Jimmy avea să fie primul care va încălca înţelegerea, fiindcă el risca mai mult. Fusese furios câţiva ani şi nu a ştiut niciodată cum e să fii furios pe cineva pe care îl şi iubeşti – cum să fii supărat şi unit în acelaşi timp. Ascunsă sub forma acestor restricţii, acestor dulci atingeri, zace teama neexprimată de faptul că mânia duce inevitabil la separare. În primele săptămâni, Jimmy a călcat greşit în mod repetat. Aşadar, am instruit-o pe Candace să devină mai convingătoare în menţinerea regulii *mâinile jos.* Căutam să măresc miza. În cele din urmă, Jimmy s-a supărat îndeajuns încât să se conformeze. „După o lună, nu voiam să fac

nimic cu ea”.

Îndepărtarea stratului protector de afecţiune s-a dovedit a fi mai eficientă decât anticipasem eu. „S-ar putea să nu mă atragă protecţia”, a recunoscut Candace. „Dar am ajuns să mă bazez pe ea. În aceste ultime săptămâni, el a fost mai distant şi a fost foarte incomod. Nu suntem obişnuiţi să fim aşa. Am primit ceea ce am cerut, dar nu sunt sigură că era ceea ce îmi doream”.

Candace şi Jimmy îşi construiseră o intimitate care făcea ca orice conflict să fie imposibil. Toată tensiunea se cristaliza în impasul lor sexual. Era singurul loc unde îşi păstrau distincţia. Prin tulburarea echilibrului relaţiei lor armonioase, dar monotonă din punct de vedere sexual, am sperat să introduc un simţ crescând al distincţiei celuilalt; deoarece, fără acesta, dorinţa nu poate apărea în niciun alt mod.

După câteva luni de colaborare cu mine, Candace şi Jimmy mi-au povestit că observaseră o diferenţă, dar că încă mai aveau un drum lung de parcurs. „Din multe privinţe, ne bucurăm de foarte multe lucruri în

ceea ce priveşte relaţia noastră. Avem multe lucruri pentru care trebuie să fim recunoscători, şi ştiu asta”, mi-a spus Candace. „Dar ne-am dat seama şi de faptul că să fim apropiaţi nu înseamnă să nu ne certăm niciodată. E ciudat, fiindcă singurul lucru de care eram foarte mândri era, de fapt, un fel de problemă”.

Ascultând-o pe Candace, mi-am dat seama de existenţa mai multor sensuri pentru cuvântul „sigur”. Psihologul Virginia Goldner face o distincţie clară între „siguranţa scăzută a confortului permanent” şi „siguranţa dinamică” a cuplurilor care se ceartă şi se împacă şi a căror relaţie este o succesiune de rupturi şi reparaţii. Tensiunea sexuală se poate manifesta liber nu prin cooptarea agresiunii, ci prin posedarea ei – şi poate aduce şi aceasta siguranţă.

Toţi avem nevoie de o grădină secretă

În cartea sa de referinţă, *The Second Sex,* Simone de Beauvoir scrie: „Erotismul este o mişcare spre Celălalt, acesta este caracterul ei esenţial”. Totuşi, în efortul nostru de a instala intimitatea căutăm adesea să eliminăm distincţiile, excluzând astfel spaţiul necesar dorinţei pentru a se dezvolta.

Căutăm intimitate pentru a ne proteja de sentimentul singurătăţii; şi totuşi, creând distanţa esenţială erotismului, înseamnă să ne retragem din confortul oferit de partenerul nostru şi să ne simţim mai singuri.

Vreau să spun că abilitatea noastră de a tolera separarea – şi nesiguranţa fundamentală pe care o generează – este o premisă obligatorie pentru menţinerea interesului şi dorinţei în cadrul unei relaţii. În loc să se lupte mereu pentru apropiere, sunt de părere că perechilor le-ar fi mai bine dacă ar căuta să-şi dezvolte individualitatea. Dacă sună dur să ne dezvoltăm individualitatea, atunci să ne gândim la acest lucru în schimb ca la nutrirea unui simţ al egoismului. Psihologul francez Jacques Salomé vorbeşte despre nevoia de a dezvolta o intimitate personală cu propria persoană ca un contra-echilibru pentru cuplu. Există mai multă frumuseţe într-o imagine care evidenţiază o legătură cu propria persoană decât una care evidenţiază distanţa faţă de partener. În intimitatea noastră reciprocă facem dragoste, facem copii, împărţim spaţiul fizic şi ne împărtăşim interesele. Într-adevăr, ne îmbinăm părţile

esenţiale ale vieţilor noastre. Dar „esenţiale” nu înseamnă „toate”. Intimitatea personală delimitează o zonă privată, una care necesită toleranţă şi respect. Este un spaţiu – fizic, emoţional şi intelectual – care îmi aparţine numai mie. Nu trebuie ca totul să fie dezvăluit. Fiecare dintre noi ar trebui să îşi cultive propria grădină secretă.

Iubirea se bucură de faptul că ştie totul despre tine; dorinţa necesită mister. Iubirii îi place să micşoreze distanţa care există între mine şi tine, în timp ce dorinţei aceasta îi insuflă energie. Dacă intimitatea creşte prin repetare şi familiaritate, erotismul este estompat prin repetare. Acesta se dezvoltă puternic prin mister, noutate şi neprevăzut. Dragostea se referă la a avea;

dorinţa se referă la a vrea. Fiind o expresie de poftă puternică, dorinţa necesită o amăgire continuă. Dorinţa e mai puţin preocupată de locurile cunoscute şi mai mult pasionată de locurile încă necunoscute. Dar foarte des, pe măsură ce cuplurile se stabilesc în confortul iubirii, ele încetează să aprindă flacăra dorinţei. Ele uită că focul are nevoie de aer.

3

Capcanele intimităţii moderne

Comunicarea nu este singura cale spre apropiere

Noi nu avem niciun secret, ne spunem totul unul celuilalt.

Carly Simon, *We Have No Secrets*

Când mama vorbea de relaţii, nu avea prea multe de spus despre intimitate. „Sunt necesare două lucruri într-o căsnicie, îmi spunea ea. Ai nevoie de voinţa de a o face să meargă şi ai nevoie de capacitatea de a face compromisuri. Nu e greu să ai dreptate, dar apoi ai dreptate şi eşti singură”. Tata, care mereu a fost mai puţin pragmatic decât mama, făcea mai mult decât să împlinească norma de expresivitate şi expansivitate. O adora pe mama şi o copleşea cu săruturi, cadouri şi atenţie. Dar, dacă l-aş fi întrebat dacă aveau intimitate sau nu, m-ar fi privit perplex, neştiind despre ce vorbesc. El cunoştea dragostea şi cunoştea parteneriatul, iar acestea includeau implicit vastitatea intimităţii.

Pe părinţii mei şi alţii din generaţia lor, discursul

actual despre intimitate i-ar fi depăşit total. Relaţia lor era departe de a fi perfectă – ar fi putut veni la terapie pentru un oarecare număr de motive – dar noţiunea de a „lucra la intimitatea lor" le-ar fi fost total străină.

Când Tevye, în filmul *Violonistul de pe acoperiş,* îi spune soţiei lui, Golde, că îi va permite fiicei lor să se mărite cu bărbatul pe care îl iubeşte (în loc de bărbatul pe care i-l alesese el), acesta îşi formulează hotărârea ca urmare a înţelegerii faptului că „aceasta este o lume nouă". Este o lume în care oamenii se căsătoresc din dragoste, foarte diferită de lumea în care el o întâlnise pe Golde în ziua nunţii, iar tatăl ei îi spusese că va învăţa să o iubească în timp. Acum, după douăzeci şi cinci de ani, când e martorul iubirii înfloritoare a fiicei lui, o întreabă pe soţia sa dacă, după toţi aceşti ani, îl iubeşte. Golde îi răspunde printr-o listă surprinzătoare de lucruri prin care au trecut împreună în viaţă şi îi face o frumoasă şi lirică descriere a modului în care „lumea veche" obişnuia să gândească despre dragoste şi căsnicie. Ea îi spăla hainele, îi mulgea vaca, îi ocupa patul, flămânzea împreună cu el, se lupta cu el, îi creştea copiii, îi făcea

curat în casă şi îi pregătea masa. „Dacă asta nu e dragoste, atunci ce e?” întreabă ea. Ştiind că Golde îl iubeşte, nu schimbă nimic, dar Tevye îşi termină cântecul prin a recunoaşte că „după douăzeci şi cinci de ani, e bine de ştiut”.

Ideea lui Golde despre căsnicie nu se potriveşte cu ceea ce obişnuim noi să numim, în Vest, intimitate. Am fi mai înclinaţi să o numim domesticitate (cel mai bine) sau oprimare de când lumea (cel mai rău). În trecut, când căsătoria era o instituţie mai pragmatică, dragostea era opţională. Respectul era esenţial. Bărbaţii şi femeile găseau legătura afectivă în altă parte, în primul rând în relaţiile cu persoane de acelaşi sex. Bărbaţi între care se stabileşte o legătură prin muncă şi relaxare; femei legate prin creşterea copiilor şi împrumutatul zahărului. În cadrul unei căsnicii, dragostea se putea dezvolta în timp, dar nu era indispensabilă succesului unei familii. Căsătoria obişnuia să fie la început o chestiune de întreţinere economică şi era un parteneriat pe viaţă. Cuplarea în ziua de azi este o întreprindere liberă, iar angajamentele sunt clădite pe baza dragostei.

Intimitatea a trecut de la a fi un efect secundar al unei relaţii pe termen lung la a fi o cerinţă esenţială. În căsnicia tovarăşilor de drum, încrederea şi afecţiunea au înlocuit respectul, formând astfel stâlpul relaţiei, aducându-ne într-un loc în care poziţia centrală a intimităţii este incontestabilă.

Ascensiunea intimităţii

Terapeutul de familie Lyman Wynne atrage atenţia asupra faptului că „intimitatea a devenit recunoscută ca «nevoie» numai atunci când a fost mai greu de obţinut”. Sosirea industrializării şi apariţia ulterioară a traiului urban au schiţat o schimbare majoră în structura socială. Munca şi familia erau separate şi aşa eram şi noi: am devenit mai separaţi, mai singuri şi avem mai multă nevoie de contact semnificativ.

În contrast, atunci când oamenii trăiesc în reţele sociale apropiate e mai probabil ca ei să caute spaţiu decât dialog intim. Când trăiesc trei generaţii sub acelaşi acoperiş, fiecare îşi ştie locul său; membrii familiei sunt mai capabili să menţină reguli de formalitate care asigură intimitate şi discreţie. Deşi se

împart multe, toţi ajung să-şi formuleze o pretenţie la ceva personal – un colţ personal, o ceaşcă de cafea preferată, un loc la fereastră, o lectură liniştită în toaletă. De la Tokio la Dijbouti şi până la Queens, New York, oamenii care trăiesc într-o familie extinsă, sau care se află sub robia constrângerilor economice şi sunt forţaţi să trăiască în înghesuială, aceştia tind să nu caute o apropiere mai mare. Când oamenii trăiesc unul deasupra celuilalt, nu mai este nicio izolare de depăşit şi sunt de departe mai puţin interesaţi să adopte idealuri de intimitate vestice şi de clasă mijlocie. Vieţile lor sunt şi aşa destul de îmbinate.

Intimitatea a devenit antidotul suprem pentru vieţile aflate în curs de izolare. Determinarea noastră de a „întinde mâna şi a atinge pe cineva” a ajuns la apogeul înflăcărării religioase. Chiar azi dimineaţă, când îmi scriam gândurile, a sunat telefonul; şi dacă nu am răspuns, mi-a sunat mobilul. Acesta a fost urmat de computerul meu care suna să mă anunţe că am primit un e-mail. După ce am fost contactată şi pe linia mea privată, am cedat şi am îngăduit să fiu „atinsă”. În lumea noastră de comunicare instantanee,

ne suplimentăm relaţia cu o varietate de dispozitive tehnologice în speranţa că toate aceste inovaţii ne vor întări relaţia. Această frenezie socială maschează o foame profundă de contact uman.

Spune-mi ce simţi cu adevărat în mod interesant, în timp ce nevoia noastră de intimitate a devenit fundamentală, modul în care o percepem s-a îngustat. Nu mai arăm pământul împreună; astăzi vorbim. Am ajuns să glorificăm comunicarea verbală. Vorbesc, deci sunt. Credem cu naivitate că esenţa fiinţei noastre este cel mai exact redată prin cuvinte. Mulţi dintre pacienţii mei îmbrăţişează cu toată inima această presupunere atunci când se plâng că: „Nu suntem apropiaţi. Nu vorbim niciodată”.

În era noastră de comunicare, intimitatea a fost redefinită. Ea nu mai reprezintă cunoaşterea şi familiaritatea profundă care se dezvoltă în timp şi care poate fi cultivată în linişte. În schimb, ne gândim la intimitate în primul rând ca la un proces discursiv, unul care implică destăinuirea propriei persoane, împărtăşirea încrezătoare a materialului nostru cel mai personal şi intim – sentimentele noastre. Desigur,

se referă la fel de bine la ascultare, ca şi la destăinuire. Receptorul acestor revelaţii trebuie să fie un partener iubitor, care ne acceptă şi nu ne judecă – un „bun ascultător”, o persoană empatică şi încuviinţătoare. Vrem să ne facem cunoscuţi totalmente, recunoscuţi profund şi acceptaţi complet pentru cine suntem; şi ne aşteptăm ca ceea ce împărtăşim să aibă un rezultat reciproc.

Nu e nicio coincidenţă faptul că manifestarea intimităţii moderne, cu accentul pe comunicarea verbală, a început odată cu independenţa economică progresivă a femeilor. Când femeile nu au mai depins de soţii lor din punct de vedere financiar şi nici nu au mai fost obligate din punct de vedere social să îndure o căsnicie nefericită, acestea au început să aibă aşteptări mai mari de la o căsnicie. Muncile neplăcute şi cele ce nu puteau fi negociate au devenit inacceptabile. Acestea au fost înlocuite, femeile aşteptându-se la o legătură emoţională satisfăcătoare pentru amândoi. Avantajele erau valabile şi pentru bărbaţi, cărora nu li se mai cerea să fie singurii care să asigure bunăstarea financiară (fiind şi ea un gen de

muncă neplăcută).

Influenţa feminină este clar vizibilă în modelul contemporan de căsnicie devotată. Într-o vreme în care societatea avea nevoie de noi modele de stabilire a unei conexiuni, femeile şi-au arătat aportul unei ingeniozităţi comunicative bine dezvoltate. S-a consumat multă cerneală pentru a explica faptul că femeile au o abilitate verbală superioară în sfera emoţională. Pentru scopurile noastre, este suficient să menţionăm că secole de acces limitat la putere ne-au făcut experte în clădirea de relaţii. Socializarea fetelor continuă să scoată în relief dezvoltarea abilităţilor relaţionale.

Acum, mai mult ca oricând, vieţile pe care le ducem necesită o extraordinară adaptabilitate. Trebuie să fim capabili să menţinem ţesutul conector al relaţiilor noastre, în ciuda presiunilor constante ale vieţii noastre super ocupate. Feminizarea intimităţii, cu accentul ei pe dialog deschis şi sincer, furnizează resursele necesare pentru a satisface cerinţele relaţiilor moderne.

Şi cuvântul nu s-a transformat în fapte

Acestea fiind zise, accentul asupra „intimităţii dialogate” este totuşi problematic dintr-o serie de motive. Hegemonia cuvântului pronunţat s-a transformat într-o favorizare feminină care i-a pus pe bărbaţi pentru prima oară pe o poziţie inferioară. Bărbaţii sunt pregătiţi pentru a face, pentru a concura şi pentru a fi neînfricaţi. Capacitatea de exprimare a sentimentelor nu constituie un atribut apreciat în construcţia bărbaţilor americani. Să îndrăznesc să spun că nici măcar nu este considerat un atribut dezirabil? Cel puţin, nu încă. Când ne referim la relaţii de iubire, „intimitatea dialogată” îi pune pe bărbaţi într-o situaţie dificilă, în acest regim, ei suferă de o deficienţă cronică de intimitate ce necesită reparaţii continue.

Se spun foarte multe lucruri despre autocontrol şi invulnerabilitate cu privire la identitatea masculină. Totuşi, am observat şi că aceste restricţii îi conduc pe bărbaţi la alte metode de exprimare a sinelui. În absenţa unui model verbal mai dezvoltat al sinelui, corpul devine un limbaj esenţial, un mijloc de

comunicare a intimităţii emoţionale. Deşi s-a scris mult despre manifestările agresive ale sexualităţii masculine, nu este îndeajuns apreciat faptul că sfera erotică le oferă de asemenea bărbaţilor o experienţă tonifiantă pentru latura lor mai tandră. Corpul este limba noastră maternă şi pentru mulţi bărbaţi acesta rămâne singurul limbaj de apropiere care nu a fost deteriorat. Prin intermediul sexului, bărbaţii pot recupera plăcerea pură a conexiunii fără a fi nevoiţi să-şi comprime nevoile greu de exprimat în închisoarea cuvintelor.

Partizanilor intimităţii dialogate (adesea femeilor, deşi nu întotdeauna) le e greu să recunoască aceste alte limbaje de apropiere şi de aceea se simt înşelaţi atunci când partenerii lor evită să aibă încredere în ei. „De ce să nu vorbeşti cu mine?”

pledează ei. „Ar trebui să-mi poţi spune totul. Nu ai încredere în mine? Vreau să fiu prietenul tău cel mai bun”. În acest caz, presiunea se exercită mereu asupra celui care nu vorbeşte pentru a se schimba, mai degrabă decât asupra celui care vorbeşte pentru a fi mai adaptabil. Această situaţie reduce importanţa

comunicării non-verbale: să facem lucruri frumoase unul pentru celălalt, să facem gesturi atente sau să împărţim proiecte în spirit de colaborare. Un zâmbet nepreţuit sau o clipire la timpul potrivit exprimă complicitate şi adaptabilitate, mai ales atunci când cuvintele nu ne sunt la îndemână.

Eddie, un vechi prieten de-al meu, avea un trecut în care era mereu părăsit de femei care erau disperate fiindcă el nu putea – sau nu voia – să se destăinuie. Părerea generală a acestor femei era că Eddie se temea de angajament. „Ce-o mai însemna şi asta?”, spune el. Ele nu au ştiut niciodată ce simţea el faţă de ele. El obişnuia să răspundă defensiv. „Ce vrei să spui? Ne vedem în fiecare zi, nu? Cum e posibil să nu ştii ceea ce simt?” Când a întâlnit-o pe soţia sa, Noriko, ea nu prea ştia engleză, iar el nu vorbea japoneză deloc. Curtarea lor a fost literalmente lipsită de cuvinte. Doisprezece ani mai târziu, cu doi copii în grijă, el reflectă asupra primelor zile. „Cred cu adevărat că faptul că nu puteam vorbi au făcut posibile toate acestea. Pentru prima dată, nu mă presa nimeni să împărtăşesc. Şi aşa, Noriko şi eu a trebuit să ne

arătăm în alte feluri cât de mult ne plăceam. Ne găteam mult, ne făceam baie unul celuilalt. O spălam pe cap. Admiram arta împreună. îmi amintesc că într-o zi tocmai văzusem o sculptură impresionantă a unui tip vagabond, Curtis, pe care o făcuse pe strada Lafayette – era nebun, dar genial. Încearcă să exprimi asta prin pantomimă. Tot ceea ce nu ne puteam spune, ne arătam, aşa că am pus haina pe ea şi am condus-o de mână tot drumul până în oraş. Chipul i s-a luminat când a văzut sculptura. Nu e vorba că nu comunicam; numai că nu foloseam cuvinte”.

Când prea mult nu este încă suficient

Nu sunt convinsă că destăinuirea lipsită de constrângeri – abilitatea de a spune adevărul şi de a nu ascunde nimic – încurajează în mod necesar o intimitate armonioasă şi viguroasă. Orice practică poate fi dusă până la o limită ridicolă. Eddie şi Noriko ne amintesc că putem fi foarte apropiaţi fără prea multă vorbă. Şi contrariul este de asemenea valabil – prea mult dialog revelator ne poate duce totuşi la marginea intimităţii.

În minunatul film *Bliss,* o scenă de dragoste

pasională – cu lumină obscură, părţi ale corpului abia întrevăzute şi gemetele zgomotoase ce însoţeau orgasmul – este urmată imediat de o şedinţă de terapie de cuplu. Terapeutul, al cărui rol era jucat de Spalding Gray, aderă la o ideologie de destăinuire care soţului i se pare mai mult decât greu de adoptat.

Terapeutul: Cum e sexul?

Joseph: Începe tu.

Mary: OK. Trebuie să fac o mărturisire. îmi simulez orgasmul. Nu voiam să-ţi spun. Nu voiam să te rănesc.

Joseph: Nu ai avut niciodată orgasm?

Mary: Cu tine, nu.

Terapeutul: Joseph, este important faptul că Mary poate să-ţi spună ceea ce simte şi că tu poţi să o asculţi.

Evident, dacă ştim totul despre celălalt şi dacă el ştie totul despre noi, acest lucru nu încurajează întotdeauna genul de apropiere pe care ne-o dorim. Cuvintele ne servesc ca mijloace de stabilire a unei legături, însă ele pot de asemenea reprezenta obstacole de neînvins. Nu mai e nevoie să menţionez

că nu pledez pentru acest tip de intervenţie terapeutică.

Mandatul intimităţii, când este dus prea departe, poate fi asemănător unei constrângeri. În munca mea, văd cupluri care nu mai aşteaptă o invitaţie în intimitatea partenerului, în schimb cer acceptarea, ca şi cum au dreptul la acces nelimitat la gândurile private ale celor iubiţi. Intimitatea devine mai degrabă o pătrundere supărătoare decât o apropiere – o intimitate impusă. „Trebuie să mă asculţi”. „Ai grijă de mine; spune-mi că mă iubeşti”. Ceva ce ar trebui să se dezvolte normal, care face parte din frumuseţea şi înţelepciunea unei relaţii de iubire, este impus partenerului care este mai puţin înclinat spre comunicarea verbală. În cartea *Passionate Marriage,* David Schnarch ilustrează cu pricepere modul în care dorinţa de intimitate poate conduce o persoană la impunerea unei reciprocităţi forţate ca modalitate de restrângere a ameninţării cu respingerea. Negocierea pentru reciprocitate e ceva de genul: „Îţi voi spune dacă, şi vreau, aşa că trebuie să faci asta”. Nu ne place să fim intimi în singurătate.

Unele cupluri merg chiar mai departe, confundând intimitatea cu controlul. Ceea ce trece drept grijă este de fapt supraveghere pe ascuns – o abordare a detaliilor vieţii partenerului care ne face cunoscute unele fapte. Ce ai mâncat la prânz? Cine a sunat? Despre ce aţi vorbit voi băieţii? Acest tip de interogatoriu simulează apropierea şi confundă detaliile nesemnificative cu un simţ al cunoaşterii mai profunde. Deseori sunt uimită de felul în care cuplurile sunt interesate de detaliile minuscule ale vieţilor lor, dar aceştia nu au purtat o conversaţie semnificativă de ani întregi. De fapt, o astfel de transparenţă poate adesea semnifica sfârşitul curiozităţii. E ca şi cum acest flux de întrebări ar înlocui un interogatoriu mult mai preocupat şi cu adevărat interesat.

Când impulsul de a împărtăşi devine obligatoriu, când nu mai sunt respectate limitele personale, când este recunoscut numai spaţiul împărtăşit al unităţii, iar spaţiul intim este negat, fuziunea înlocuieşte intimitatea, iar posesia cooptează iubirea. Aceasta reprezintă de asemenea şi sărutul morţii pentru viaţa

sexuală. Lipsită de enigme, intimitatea devine nemiloasă atunci când exclude orice posibilitate de descoperire. Când nu mai e nimic de ascuns, nu mai e nimic de căutat.

Şi trupurile vorbesc

Dacă o consecinţă a supremaţiei dialogului este aceea că îi lasă pe bărbaţi în dezavantaj, alta este aceea că lasă femeile prinse în capcana sexualităţii reprimate. Ea neagă capacitatea expresivă a corpului feminin, iar această idee mă nelinişteşte. Favorizarea comunicării verbale ca o cale primară spre intimitate consolidează ideea că dorinţa sexuală a femeilor este justificată numai atunci când este încorporată în relaţii – că numai prin intermediul iubirii poate fi restituită senzualitatea feminină.

În trecut, sexualitatea şi intelectul femeilor nu erau niciodată reunite. Corpul femeilor era controlat şi sexualitatea lor era stăpânită pentru a preveni impactul lor viciat asupra virtuţii masculine. Feminitatea, asociată cu puritatea, sacrificiul şi slăbiciunea, era o caracteristică a femeii de succes din punct de vedere etic. Sora ei mai rea, diavoliţa

interesată de sex (stricata, târfa, concubina, vrăjitoarea), era femeia pământeană, senzuală şi vădit dornică care renunţa la decenţă pentru abundenţa sexuală. Sexualitatea viguroasă era domeniul exclusiv al bărbaţilor. Femeile au căutat continuu să se desprindă de împărţirea patriarhală dintre virtute şi dorinţă aprinsă şi încă mai luptă împotriva acestei nedreptăţi. Când privilegiem comunicarea verbală şi minimalizăm importanţa corpului, suntem complici la păstrarea femeilor în captivitate.

Intimitate bilingvă

Când vine timpul să-şi lase corpul să vorbească, Mitch şi Laura se află la polurile opuse ale spectrului. Şi-au redus identitatea sexuală la stereotipuri. Laura îl descrie pe Mitch ca pe bărbatul clasic obsedat de sex, care îşi cere drepturile indiferent de cum se simte ea. „Singura dată când vrea cu adevărat să se apropie de mine e atunci când vrea să facem sex şi el tot timpul îşi doreşte asta”, spune ea nemulţumită. Laura, ambiţioasă şi uneori dominantă în interacţiunile lor zilnice, este văzută de Mitch ca fiind o femeie inhibată din punct de vedere sexual, care îi respinge în mod

repetat avansurile dintr-un sentiment neînţeles de dezgust sau dispreţ. „Se poartă de parcă aş fi cine ştie ce gen de animal fioros şi se retrage din faţa mea de fiecare dată când o ating – mă face să mă simt prost” spune el pe un ton dureros.

Pentru Laura, sexul este suma tuturor restricţiilor culturale şi familiale pe care le-a preluat din copilărie; corpul ei este locul de întâlnire al multiplelor tabuuri şi nelinişti. Ca multe fete din generaţia ei (are cincizeci de ani), ea a crescut crezând că poate fi deşteaptă sau frumoasă, dar nu şi ambele. Singurele comentarii legate de înfăţişarea ei pe care şi le aminteşte că le-a primit din partea tatălui sunt cele referitoare la dezvoltarea sânilor ei. Şi avertismentul invers al mamei a fost acela că era norocoasă fiindcă nu era prea frumoasă deoarece băieţii vor numai un singur lucru. Ca adultă, poartă haine acoperitoare – gulere mulate chiar şi vara – şi se simte degradată de complimentele aduse pentru înfăţişarea ei. În cazul ei, sexualitatea îi trezeşte teama; nu a fost niciodată capabilă să se bucure de extazul corpului ei.

Pentru Mitch, pe de altă parte, sexul este zona în care se simte complet liber, neinhibat şi liniştit. Însă nu a fost dintotdeauna aşa. A fost un adolescent stângaci şi nu foarte atletic. Dar avea două lucruri care îi umpleau adolescenţa de speranţă: era un bun dansator şi îi plăceau cu adevărat fetele. La optsprezece ani s-a îndrăgostit de Hillary, o fată dintr-un an terminal la facultate, cu o experienţă considerabilă, iar iniţierea lui în voluptăţile sexului a fost magnifică. Din păcate, în căsnicie a ajuns să se simtă îngrozitor pentru un lucru pe care îl experimenta întotdeauna cu încredere şi bucurie. Între timp, Laura a ajuns să se simtă complet deficientă, meschină şi vinovată.

Îi încurajez pe Mitch şi pe Laura să se asculte unul pe celălalt cu mai multă empatie. Mitch începe să înţeleagă că îndepărtarea Laurei de corpul ei nu are nicio legătură cu el. Acest lucru îi potoleşte sentimentul de respingere şi suferinţa cauzată de faptul că nu poate să o satisfacă. În timp ce lui Mitch îi este clar că dorinţa lui se bazează pe dragoste, acesta trebuie să o ajute pe Laura să aibă încredere în

sinceritatea interesului lui faţă de ea. Departe de a căuta o descărcare egoistă, el tânjeşte după uniune.

Cât despre Laura, ea învaţă un lucru la fel de esenţial despre Mitch – că atunci când limbajul cuvintelor se pierde, aşa cum se întâmplă mereu când e emoţionat, el comunică prin corp. Ea a simţit mereu că „pasiunea lui Mitch pentru statul la orizontală” nu avea nicio legătură cu ea; era vorba doar de o uşurare fizică chinuitoare. Când îl aude vorbind, ea vede că Mitch are nevoie să-şi exprime fizic tandreţea şi dorinţa de conectare. Numai atunci când fac sex se simte în siguranţă din punct de vedere emoţional. Limitându-l pe el la limbajul ei non-fizic, la eliminarea limbajului lui senzual, Laura i-a sufocat abilitatea de a „vorbi”. Nu vrea să îşi vadă soţul aşa cum e şi în acelaşi timp consolidează chiar comportamentul pe care ea îl critică. Când Mitch este restrâns să utilizeze un limbaj redus de cuvinte, dispare iubitul romantic şi apare tiranul.

Mitch şi Laura sunt două exemple de extreme ale întregului minte-corp. Cuplurile sunt adesea alcătuite pe laturi opuse ale acestei împărţiri. Sunt aceia pentru

care corpul este ca o închisoare în care se simt delimitaţi, conştienţi de sine şi autocritici. Corpul este un loc inhibat, ciudat şi tensionat. Joaca şi inventivitatea nu îşi au locul aici. Cuvintele sunt mai sigure decât gesturile şi mişcările, iar aceşti oameni se refugiază în limbaj. Când se apropie de ceilalţi, preferă calea verbală. Apoi sunt aceia pentru care corpul este ca un teren dejoacă, un loc unde se simt liberi şi neîncătuşaţi. Ei încă păstrează capacitatea copiilor de a trăi complet în corpurile lor. În domeniul fizic, ei se pot elibera; nu trebuie să fie responsabili. De obicei, sunt partenerii din relaţie care vor mai multă intimitate fizică. Aceştia sunt capabili să scape de tulburările interioare în special în timp ce fac dragoste. Pentru ei, sexul este o destindere care le potoleşte neliniştea; pentru partenerii lor mai vorbăreţi, sexul se dovedeşte a fi o sursă de nelinişte.

Ca terapeut, caut să-l fac pe fiecare partener să capete mai multă fluenţă în limbajul celuilalt. Experienţa a privat-o pe Laura de capacitatea de a recunoaşte limbajul corpului. Ca multe femei, ea se luptă cu reprimarea veche de când lumea a

sexualităţii feminine care a prins femeile în capcana pasivităţii şi ne-a făcut să depindem de bărbaţi pentru a ne seduce şi a ne iniţia în sexualitate. În ciuda independenţei ei economice şi profesionale, Laura rămâne dependentă din punct de vedere sexual. îl lasă pe Mitch să-şi dea seama ce îşi doreşte ea. împreună, explorăm conflictele chinuitoare dintre dorinţă şi negare, dintre a vrea şi a nu a avea, dintre plăcere şi reprimare. O invit pe Laura să se angreneze în fanteziile ei, să-şi asume dorinţa şi să-şi ia responsabilităţi pentru împlinirea ei sexuală. îi îndrept atenţia spre fizicul ei şi o provoc să învingă grija, vina şi nerecunoaşterea ce-i înconjoară sexualitatea. Se poate ea uita drept în ochii mamei şi să îşi menţină sentimentul de conştientizare a ei ca fiinţă senzuală? Se poate ea lăsa în voia erotismului şi poate declara că „fetiţa drăguţă" este oficial goală?

Când le-am făcut aluzia lui Mitch şi Laurei că ar fi prinşi în capcana unui limbaj lipsit de imaginaţie, un alfabet prea limitat ca să conţină viaţa lor erotică, Mitch a bufnit în lacrimi. „Nu sunt supărat", spune el, când de fiecare dată frustrarea a dus la cuvinte rele,

dureroase: „Sunt dezamăgit”. îi cer Laurei să îl ţină în braţe şi plec din cameră pentru câteva momente, pentru a le da ocazia să se apropie prin puritatea atingerii fizice.

Când mă întorc, ei se află practic la capetele opuse ale canapelei, având un golf larg deschis între ei. Când întreb ce s-a întâmplat, ei revin imediat la învinovăţirea reciprocă deja încercată şi reală care i-a adus aici de la început. „Am încercat, dar el…” „Eu nu aş fi făcut asta, dacă ea nu făcea…” îmi dau seama că intervenţia mea era mai mult o exprimare a propriei speranţe decât o intenţie din partea lor. Nu erau pregătiţi.

Realizând inutilitatea continuării discuţiilor, în lunile ce au urmat am încercat câteva abordări diferite, majoritatea bazându-se mai mult pe interacţiuni fizice decât pe cele verbale. I-am lăsat să se conducă unul pe celălalt în cameră, încercând diferite orânduiri proprii conducătorilor şi servitorilor: cooperarea, rezistenţa şi pasivitatea. I-am făcut să-şi cadă din nou unul în braţele deschise ale celuilalt. I-am pus să stea faţă în faţă şi să se împingă reciproc cu

palmele deschise. I-am făcut să-şi imite mişcările. Conversaţiile care au urmat au devenit treptat mai revelatoare, mai puţin critice şi chiar mai vesele. Dându-i o reprezentare fizică dar non-sexuală impasului lor emoţional, ei au putut să-şi vadă modurile lor de rezistenţă.

— Pot să-l las să se apropie, recunoaşte Laura, dar nu prea mult. Am încredere în el, dar numai atât. Mereu am o reţinere, nu-i aşa?

— Când te îndoieşti de propria dorinţă, e mai greu să ai încredere în faptul că Mitch te doreşte, îi explic eu. Este mult mai uşor să dai vina pe el – şi, să fim cinstiţi, îţi dă mult de furcă – decât este să te confrunţi cu profunzimea îndoielii de sine.

Mitch, care arăta cu degetul de câţiva ani spre pasivitatea sexuală a Laurei, şi-a dat şi el seama de câteva lucruri.

— Cred că nici nu sunt prea creativ. Când făceam exerciţiul, m-am simţit stânjenit să preiau conducerea. Urăsc să recunosc, dar îmi plăcea rezistenţa pasivă cel mai mult. Sunt imbatabil în acea privinţă.

I-am amintit lui Mitch că atunci când a cunoscut-

o pe Hillary, prima lui iubire, şi ea obişnuia să preia conducerea.

— Te exprimi într-adevăr cu mai multă elocvenţă în domeniul fizic, dar depinzi extrem de mult de un interlocutor puternic pentru a putea fi în siguranţă. Până acum, Laura nu s-a simţit aşa.

Când Mitch şi Laura au venit la mine, ezitam să mă ocup de ei. M-au considerat ultimul terapeut la care puteau recurge; eram fie al treilea, fie al cincilea terapeut (nu-mi amintesc exact) pe care îl consultau în mai mult de douăzeci de ani. Timp de ani întregi, ei tot încercaseră să-şi schimbe direcţia prin comunicarea verbală. Evident, nu funcţionase. În schimb, erau angajaţi într-un joc de atac şi apărare verbal, defensiv, ostil şi complet contopit. Erau suficient de deschişi unul cu celălalt, dar departe de a fi intimi.

Am ştiut îndeajuns de multe pentru a nu mă limita la obişnuita cură de dialoguri – discuţia devenise zgomotoasă şi nu se termina nicăieri. Exerciţiile le-au furnizat un obiectiv alternativ pentru a le examina dinamica. Rezolvarea problemelor prin metoda fizică ne-a oferit un nou text pe care trebuia

să-l descifrăm împreună. Era îndeajuns de nou ca să-i pună pe jar şi să le întrerupă consolidarea tranşeelor. Se extindeau pe un teritoriu nou.

În colaborarea cu pacienţii subliniez faptul că intimitatea nu e monolitică; şi nici nu e mereu consecventă. Ea este intermitentă, menită să crească şi să scadă chiar şi în relaţiile cele mai bune. Terapeutul de familie Kaethe Weingarten ne conduce în altă parte atenţia dinspre intimitate, ca fiind caracteristica statornică a unei relaţii; ea o vede în schimb ca pe o calitate a interacţiunii ce are loc în momente izolate şi care există înăuntrul dar şi în afara angajamentelor pe termen lung. Se manifestă în sincronizarea partenerilor de dans, recunoaşterea spontană dintre străinii aflaţi într-un avion, solidaritatea dintre martorii unei catastrofe, aprecierea reciprocă dintre supravieţuitorii cancerului la sân, alcoolismului, terorismului, divorţului. Este intimitatea dintre profesionişti şi cei pe care aceştia îi servesc – doctor şi pacient, terapeut şi client, dansatori erotici şi oameni obişnuiţi. În timp ce ne-am aştepta să experimentăm aceste momente discrete de

apreciere în relaţiile neîntrerupte, ele nu sunt neapărat legate de niciun context. Pot fi circumstanţiale, spontane şi lipsite de urmări. Conştientizând ideile lui Weingarten, nu mai privesc relaţiile ca fiind intime sau nu. În schimb, urmăresc abilitatea fiecărui cuplu de a se angaja într-o serie de licitaţii intime îmblânzite cu timpul.

Uneori, fuziunea emoţională este realizată prin comunicare verbală; de multe ori, nu se întâmplă aşa. Faptul că îi construieşti un raft de cărţi iubitului tău, că schimbi cauciucurile de zăpadă de la maşina soţiei tale şi că înveţi să faci supa de pui a mamei lui, toate acestea, poartă promisiunea unei legături. Golde din *Fiddler on the Roof ne* aminteşte că activităţile zilnice obişnuite, cu timpul, se vor împleti într-o tapiserie de legături. Eddie şi Noriko, maeştri ai comunicării non-verbale, ne pot da o lecţie tuturor despre modurile alternative de a ne exprima dragostea. Când punem preţ numai pe ceea ce dezvăluim prin cuvinte, ne facem un deserviciu. Într-o vreme în care putem folosi aproape orice mod de stabilire a unei legături, trebuie să preţuim şi să recunoaştem modalităţile multiple în

care ne putem întinde şi atinge pe cineva.

4

Democraţie *versus* sex fierbinte

Dorinţa şi egalitarismul nu joacă după aceleaşi reguli

Nicio declaraţie de drepturi sexuale nu se poate ridica la nivelul peisajului nestăpânit şi neîmblânzit al imaginaţiei erotice.

Daphne Merkin

Acum câţiva ani am participat la o prezentare de la o conferinţă naţională, unde vorbitorul discuta despre un cuplu care venise la terapie parţial din cauza unui declin accentuat în activitatea lor sexuală. Înainte, ei îşi exprimau prin gesturi fanteziile de dominare şi supunere; acum, după venirea pe lume a celui de-al doilea copil, soţia voia să aibă parte de sex mai convenţional. Dar soţul era ataşat de stilul lor vechi de a face dragoste, aşa că se aflau într-un impas. Prezentatorul a luat abordarea că rezolvarea dificultăţilor sexuale ale acestui cuplu avea să necesite rezolvarea dinamicii afective a căsniciei lor şi

a noului lor statut de părinţi. Dar în discuţia ce a urmat, publicul s-a dovedit mult mai puţin interesat de relaţia cuplului per ansamblu decât de prezenţa deconcertantă a dominaţiei şi supunerii în viaţa lor erotică.

Ce patologie, au întrebat câţiva participant, s-ar putea afla la baza nevoii bărbatului de a-şi considera soţia un obiect din punct de vedere sexual şi la baza dorinţei ei de dependenţă de la început? Poate că, au speculat câţiva oameni, maternitatea i-a redat simţul demnităţii, aşa încât ea refuza acum să fie atât de înjosită. Unii au sugerat că impasul reflecta vechi diferenţe dintre sexe: bărbaţii tind să urmărească separarea, puterea şi controlul, în timp ce femeile tânjesc după afiliere în iubire şi legătură afectivă. Totuşi, alţii erau siguri că asemenea cupluri aveau nevoie de o legătură mai empatică pentru a contracara tendinţa de angajare într-o relaţie implicit abuzivă, condusă pe baza puterii. Ceea ce au clarificat aceste remarci a fost mesajul neexprimat că asemenea practici sunt inerent degradante pentru femei, o imputare adusă chiar ideii de egalitate între sexe şi

opusă unei bune şi sănătoase căsnicii.

După două ore de conversaţii despre sex, grupul nu menţionase niciodată plăcerea sau erotismul, aşa că am intervenit. Mă întrebam, am zis eu, dacă eram singura surprinsă de această omisiune. Până la urmă, sexul fusese complet consimţit. Poate că femeia nu mai voia să fie legată de soţul ei pentru că acum avea un copil care era în continuu dependent de sânii ei, legând-o mai eficient decât ar putea-o face orice sfori. Oamenii din public nu aveau preferinţele lor sexuale, preferinţe pe care nu era nevoie să le interpreteze sau justifice? De ce se presupune automat că trebuia ca jocul erotic al acestui cuplu să fie degradant şi patologic? Mai exact, mă întrebam, dacă participarea binevoitoare a femeii la supunere era o provocare prea mare pentru persoanele etice? Era o ameninţare prea mare să-şi imagineze o femeie puternică, sigură, care se bucură de exprimarea fanteziilor sexuale de supunere? O asemenea recunoaştere le-ar diminua femeilor autoritatea morală? Poate că participanţii la această conferinţă se temeau că, în cazul în care femeile ar da dovadă de asemenea dorinţe, vor

sancţiona în vreun fel dominaţia masculină de pretutindeni – în afaceri, în viaţa profesională, în politică şi economie. Poate chiar ideile de dominare şi supunere sexuală, cucerire şi subjugare, agresiune şi cedare (indiferent care partener joacă rolul) nu pot părea egale cu idealurile de corectitudine, compromis şi egalitate care caracterizează căsnicia din ziua de azi.

Ca spectator relativ al societăţii americane, am bănuit că atitudinile pe care le-am observat la această întâlnire reflectau supoziţii culturale mai profunde. Credeau clinicienii din sală că practicile sexuale ale acestui cuplu, chiar dacă erau consimţite şi complet non-violente, erau prea sălbatice şi „perverse” şi de aceea inadecvate şi iresponsabile pentru implicarea serioasă continuă în menţinerea unei căsnicii şi dezvoltarea unei familii? Era ca şi cum plăcerea sexuală şi erotismul care se abat pe căi uşor deviate ale fanteziei şi jocului, în special jocurile ce implicau agresivitate şi putere, trebuiau desprinse din repertoriul adulţilor responsabili implicaţi în relaţii serioase de dragoste.

După conferinţă, m-am angrenat în multe conversaţii intense cu terapeuţi de cupluri din America de Sud, Orientul Mijlociu şi Europa. Ne-am dat seama că toţi ne simţeam depăşiţi de atitudinile sexuale americane, dar nu a fost uşor să indicăm ceea ce era diferit din punct de vedere cultural. A face generalizări pe marginea unui subiect atât de încărcat de tabuuri ca exprimarea sexualităţii constituie un drum alunecos. Dar dacă mi s-ar permite o observaţie grosolană, aş spune că egalitarismul, directitudinea şi pragmatismul sunt întărite în cultura americană şi influenţează în mod inevitabil modul în care gândim şi experimentăm dragostea şi sexul. Atitudinile latino-americanilor şi europenilor faţă de dragoste, pe de altă parte, tind să reflecte alte valori culturale şi e mai probabil ca acestea să includă dinamica seducţiei, accentul pe senzualitate şi ideea de complementaritate (adică, ideea de a fi diferiţi, dar egali) mai degrabă decât asemănarea absolută.

Politica din dormitor

Câteva dintre caracteristicile cele mai bune ale Americii – credinţa în democraţie, egalitate,

construire de consensuri, compromis, cinste şi toleranţă mutuală – atunci când sunt aduse în mod prea pedant în dormitor, pot avea drept rezultat sexul foarte plictisitor. Dorinţa sexuală şi buna cetăţenie nu se ghidează după aceleaşi reguli. Şi în timp ce egalitarismul edificat reprezintă unul dintre cele mai mari progrese ale societăţii moderne, acesta poate solicita o taxă în domeniul erotic.

Elizabeth a petrecut douăzeci de ani păzindu-l pe Vito de tradiţiile machiste din sudul Italiei până la egalitatea postfeministă a suburbiei newyorkeze. Când spune: „Cred că ne potrivim mai bine” cu o voce care încă sună ca aceea a lui Don Vito Corleone, ştiu exact ce transformare culturală a avut loc. Elizabeth este o femeie la patruzeci şi ceva de ani care se descrie ca fiind „hiper-responsabilă”. Este psiholog de şcoală care supraveghează bunăstarea a peste 400 de copii de şcoală primară, pe lângă faptul că se ocupă de majoritatea lucrurilor din casa ei. „Întotdeauna am făcut ceea ce trebuie. Am fost mereu orientată spre sarcini. îmi fac o listă şi o urmez întocmai. Într-un oarecare fel, aceasta a funcţionat mereu. Şi am fost

mereu implicată în relaţii în care coordonarea, competenţa şi controlul au reprezentat munca desemnată mie. Nu părea să existe vreun moment când să mă pot descărca, să mă simt liberă şi nechibzuită şi poate un pic iresponsabilă”. Elizabeth face o pauză şi zâmbeşte timid. „Apoi, l-am întâlnit pe Vito şi am descoperit cât de mult sunt atrasă de supunerea sexuală. Poate că nu se potriveşte cu felul în care mi-am imaginat mereu că o să fiu sau cu felul în care alţii au gândit despre mine, dar acesta este adevărul”.

— Fiindcă sexul este un capitol în care poţi să pierzi controlul în siguranţă? întreb eu.

— Da.

— Este singurul domeniu în care nu trebuie să iei decizii, unde nu trebuie să te simţi responsabil pentru nimeni altcineva.

— Pentru mine e ca o vacanţă, explică ea. Nu trebuie să fiu machiată; nu trebuie să răspund la telefon; nu trebuie să conduc. E ca şi cum aş fi pe o insulă minunată, îndepărtată, departe de viaţa mea obişnuită. Pot să păşesc afară din lumea mea şi să fiu

o altă persoană, sexy şi un pic sălbatică.

Elizabeth vrea să fie manipulată de bărbat, să i se spună ce să facă – de parcă, prin identitatea ei erotică, poate corecta un dezechilibru din viaţa ei şi reumple ceva vital. Gustă cu plăcere abandonul care vine odată cu sentimentul lipsei de putere. Şi se încarcă erotic atunci când se joacă în zona interzisă a inegalităţii, aş adăuga eu.

— Când îmi face avansuri cu forţa, mă face să mă simt sexy. Tensiunea creşte. Ca şi cum mă vrea aşa de mult încât nu se poate abţine, spune Elizabeth.

Vito, grăbit să răspundă, adaugă:

— Nici ea nu se poate abţine. Când cedează, ştiu că sunt irezistibil.

Realitatea cruntă a violenţei, violului, traficului sexual, pornografiei cu copii şi a crimei din ură ne cere să ţinem strâns în frâu abuzurile de putere care pătrund în politica sexuală. Poetica sexului este totuşi adesea incorectă din punct de vedere politic, dezvoltându-se pe baza unor jocuri de putere, inversări de roluri, avantaje incorecte, cerinţe imperative, manipulări seducătoare şi a unor cruzimi

subtile. Bărbaţii şi femeile americane, formaţi de mişcarea feministă şi idealurile ei egalitare, se regăsesc adesea provocaţi de aceste contradicţii. Ne temem că jocul cu dezechilibrele de putere din arena sexuală, chiar şi în relaţiile consimţite dintre adulţi maturi, riscă să răstoarne respectul care este esenţial în relaţiile umane.

În niciun caz nu cer o inversare a istoriei sau o agendă antifeministă. Orice discuţie despre cuplurile moderne şi sexualitate ar fi în mod pervers prost direcţionată dacă nu ar recunoaşte influenţa enormă şi enorm de folositoare a feminismului asupra formei vieţii de familie americane. Mişcarea femeilor a căutat să elimine inegalităţile adânc înrădăcinate dintre sexe şi să dezgroape structurile care au perpetuat dominaţia masculină în toate sferele vieţii, inclusiv în sexualitate. Aceasta a provocat standardul dublu care a încurajat experimentarea sexuală de către bărbaţi, chiar văzându-l ca pe o etapă necesară în dezvoltare, dar a făcut imposibilă aceeaşi curiozitate la femei. Acest standard dublu solicita loialitate sexuală din partea femeilor, în timp ce închidea ochii în faţa

bărbaţilor rătăcitori deoarece „Aşa sunt bărbaţii”. (încă există ţări în ziua de azi unde bărbatul poate să-şi omoare soţia infidelă, fără nicio repercusiune legală. În unele culturi, uciderea ei este singurul mod de a-şi recăpăta onoarea lui şi pe cea a familiei.)

Diferenţele de sex, tabuurile care decurg de aici şi interdicţiile au fost mult timp văzute ca imperative categoriale, stabilite biologic şi deci invariabile. Feminismul a arătat că aceste truisme şi caracterizări necontestate au fost, de fapt, construcţii sociale care au întărit o veche orânduire a sexelor – una care evident favoriza bărbaţii. Cărţi ca *Our Bodies (Corpurile noastre), Ourselves (Noi înşine)* şi *The Women’s Room (Toaleta femeilor)* au ţintit să le redea femeilor un sentiment de stăpânire sexuală, din punct de vedere legal şi psihologic, şi să le elibereze de constrângerile care stăpâniseră sexualitatea feminină. Plăcerea sexuală feminină nu a putut fi eliberată până când femeile nu au fost relativ protejate de pericolele tradiţionale şi foarte reale asociate cu sexul. Bolile cu transmitere sexuală, violul şi sarcina nedorită au adus nu numai ruşine, ci şi ruinare, iar naşterea a fost

mereu ameninţata de fatalitate.

Primii feminişti au fost mult mai interesaţi de subiectul suveranităţii sexuale decât de subiectul plăcerii. Toate la timpul lor, au gândit ei. Atâta timp cât bărbaţii domină complet viaţa afacerilor şi pe cea politică, atâta timp cât femeile sunt dependente economic de bărbaţi, atâta timp cât povara îngrijirii copilului cade complet pe umerii femeilor (răsturnând chiar şi cele mai egalitare cupluri), nu se poate vorbi despre o sexualitate feminină liberă. Incontestabil, feminiştii americani au obţinut îmbunătăţiri importante ale acestor aspecte din viaţa femeilor; şi nu se poate concepe nicio libertate reală, sexuală sau de alt gen, fără acestea.

Dar aceste îmbunătăţiri au introdus şi nişte consecinţe neintenţionate. Fără denigrarea acelor realizări istorice semnificative, eu chiar cred că accentul pe sex egalitar şi respectuos – purificat de oricare expresie de putere, agresivitate şi de greşeli – este opus dorinţei erotice la bărbaţi, la fel ca şi la femei.

Spaţiul limitat al erotismului

Elizabeth şi Vito au muncit din greu pentru a avea o căsnicie echitabilă, dar sexul îi conduce într-o altă direcţie. Diferenţialul de putere, care ar fi inacceptabil în relaţia ei afectivă cu Vito, este exact ceea ce o incită pe Elizabeth din punct de vedere erotic. La început, când îşi dezvăluie predilecţia sexuală, ea se simte stânjenită. Nu se potriveşte cu felul în care se imagina ea ca femeie liberă, puternică.

— M-am luptat să accept ceea ce mă aprinde. Mult timp am fost deranjată de fanteziile mele. Supunerea pur şi simplu nu mă caracterizează. Mi-au trebuit ani să reconciliez ceea ce mă stârneşte cu convingerile mele politice. Undeva, între căsnicie, copii şi carieră, mi-am dat seama că era timpul să nu mă mai ascund, să nu mă mai prefac şi mai ales să nu mă mai scuz pentru cine eram şi pentru ceea ce îmi doream pe lume. îmbătrânirea ajută. Nu mă mai simt de parcă ar trebui să mă justific. Poate acesta este sensul eliberării sexuale.

Multor femei le e greu să-şi accepte dorinţa pentru supunere sexuală. Dar să ieşim din noi înşine

este exact ceea ce ne permite erotismul să facem. În dragoste, desconsiderăm restricţiile culturale; interdicţiile pe care le susţinem atât de viguros pe lumină sunt adesea acelea pe care ne face plăcere să le încălcăm pe întuneric. Este un spaţiu alternativ unde ne putem experimenta în siguranţă tabuurile. Imaginaţia erotică are puterea de a depăşi raţiunea, convenţia şi barierele sociale.

Cu cât îi indic mai mult tensiunile din aceste revelaţii ale plăcerii, cu atât Elizabeth pare mai uşurată. Eu continui:

— Desigur, nimic nu e mai înfricoşător decât o pierdere reală a controlului în „realitate”. Dar scopul fanteziei este să ne permită să transcendem constrângerile morale şi psihologice ale vieţii cotidiene.

În exprimarea liberă a sexualităţii ne lăsăm pradă impulsurilor necontrolate şi laturilor noastre tăgăduite, aprinse. Mordechai Gafni, un savant al misticismului evreiesc, explică faptul că fanteziile sunt precum nişte oglinzi. Le ţinem în faţa noastră ca să vedem ce se află în spatele lor. Observăm imagini

proprii care altminteri ar fi inaccesibile. Dacă angajamentul necesită să schimbi libertatea cu siguranţă, atunci erotismul este poarta de intrare înapoi în libertate. În larga expansiune a imaginaţiei noastre, ne descoperim libertatea care ne permite să tolerăm limitele realităţii.

Dinamica puterii şi controlului, care poate fi provocatoare într-o relaţie afectivă, poate deveni extrem de dezirabilă, atunci când este erotică. În creuzetul minţii erotice, aducem cele mai supărătoare componente ale iubirii – dependenţa, cedarea, gelozia, agresivitatea, chiar ostilitatea – şi le transformăm în surse puternice de excitare. Oscar, pacientul meu, nu suportă când soţia lui autoritară îi spune ce să facă, şi totuşi îi place să fie tachinat din punct de vedere sexual. Când ea dă ordine cu privire la vase, experienţa asta îl duce cu gândul la bucătăria mamei lui. Dar nu mai simte această ameninţare regresivă odată ce luminile au fost stinse. Ceea ce detestă în sfera domestică devine alegerea lui în sfera erotică. Maxwell, care stă cu ochii pe admiratorii frumoasei lui prietene, face referire la aceştia în mod repetat când

face dragostea cu ea. Ceea ce ne ameninţă în public devine o încântare în particular. El şi-a transformat cu succes temerile zilnice în seducţii nocturne. Şi lui Elizabeth, femeia care preia conducerea, îi place să ia o pauză când Vito preia conducerea în dormitor. Ea nu percepe controlul lui ca fiind tiranic. Dimpotrivă, simte că cineva are grijă de ea. Şi simte că îşi reînnoieşte respectul pentru el, deoarece „la acest capitol, el ştie ce să facă”. Controlul lui oferă un spaţiu sigur în care ea îşi poate elibera identitatea desfrânată. Dezechilibrul puterii este deopotrivă sigur şi sexy – totodată protector şi eliberator.

Subminarea puterii

Unii ar spune că dorinţa lui Elizabeth de supunere nu înseamnă nimic mai mult decât o reconstituire a dominaţiei masculine tradiţionale. Aceştia ar pretinde că aranjamentele sexuale, în care un partener este dominant şi posesiv, celălalt pasiv şi slab, sunt inerent ierarhice şi despotice, nimic mai mult decât o reluare sexuală a patriarhiei. Dar prizonierii rar au dorinţa de a pretinde că sunt prizonieri. Numai cei liberi pot alege să se prefacă.

După cum gândesc eu, să fii capabil să te joci cu rolurile sugerează că nu mai eşti controlat de acestea. Jocul are potenţialul de a distruge noţiunea de împărţire a sexelor în categorii. Pentru Elizabeth, să fie controlată sexual reprezintă în sine un act subversiv care, în cele din urmă, este eliberator. Acelaşi lucru e valabil şi pentru Marcus, care conduce unitatea de cercetare şi dezvoltare a unei mari companii internaţionale de software. Este un bărbat de tipul clasic A: competitiv, ambiţios, care îşi petrece mai mult timp plutind decât cu picioarele pe pământ. Mintea lui puternică şi agresivitatea l-au făcut un lider înnăscut în domeniul lui extrem de competitiv. Cuvântul „putere” este ataşat multora dintre activităţile lui şi apare adesea în conversaţiile lui. Face plimbări puternice, consumă băuturi puternice, găteşte mese puternice şi se reîncarcă în timpul unui pui de somn puternic de zece minute. Iar în timpul liber îi place să fie pălmuit peste fund.

Când Marcus soseşte acasă la prietena lui, lasă în urmă o zi lungă în care a fost şeful. Cu o femeie puternică din punct de vedere sexual, o femeie

dominatoare, el ia o pauză de la deţinerea controlului. Dacă prietena lui preia conducerea, în rolul de dominatoare, el poate să renunţe fiindcă ştie că ea poate opune rezistenţă intensităţii solicitărilor lui. Cedarea nu numai că îl încântă din punct de vedere erotic, dar îl şi hrăneşte afectiv. La fel ca Elizabeth, Marcus ajunge să-şi vadă în oglinda eroticului o faţetă a lui subminată, dar esenţială. În cultura noastră, pasivitatea este percepută ca fiind feminină şi lipsită de putere. Prin urmare, pasivitatea le generează bărbaţilor (şi multor femei) un mare conflict emoţional. Dar acest lucru nu ne-o scoate din suflet sau nu o face mai puţin dezirabilă. Marcus se teme la fel de mult să cedeze pe cât o râvneşte. Fantezia lui îi permite o pasivitate limitată, o întoarcere în siguranţă, dar mascată în braţele mamei lui. Şi în timp ce nu e interesat de explicaţii intelectuale sau psihologice apăsătoare ale „motivaţiei" lui, înclinaţiile lui erotice pun sub semnul întrebării distribuţia stereotipică a puterii care pune întotdeauna bărbatul pe primul loc.

Nu există dragoste fără ură

Apărătorii intimităţii moderne – în primul rând consilierii matrimoniali şi autorii de autoajutorare – au căutat fără încetare să desfiinţeze problema spinoasă a puterii în relaţii stabile. Se spune că parteneriatul ideal e unul care presupune egalitate absolută în toate zonele relaţiei, ca şi cum, cu cântarul în mână, am putea măsura puterea cantitativ. Mulţi dintre noi, cufundaţi în această ideologie a corectitudinii şi mutualităţii, nu-şi doresc nimic mai puţin.

Dar realitatea este că negocierea puterii face parte din toate relaţiile umane. Recunoaştem cel mai uşor acest lucru atunci când este exprimat direct, prin autoritate, putere de constrângere, intimidare, agresivitate şi pedeapsă. Cel puternic împarte pedepse şi răsplăţi în funcţie de gradul de conformitate al celuilalt cu dorinţele lui. Dar există şi puterea celui slab. Respectul, pasivitatea, opunerea rezistenţei, băgatul pe sub piele şi supraaprecierea morală a victimei sunt şi ele manifestări ale puterii. Puterea şi dezechilibrul puterii sunt inevitabile.

Ethel Spector Person, în *Feeling Strong,* scrie că

aflăm pentru prima dată despre diferenţele de putere în cadrul familiei noastre. „Toate relaţiile de putere, toate dorinţele, fie de dominare, fie de supunere, îşi au rădăcinile psihologice în faptul că toţi am fost odată copii mici cu părinţi mari, iar rădăcinile lor existenţiale constau în faptul că ne simţim oameni mici într-o lume mare şi necontrolată, pe care trebuie să putem să o îmblânzim”. Copilăria este antrenamentul nostru de bază pentru tactici de putere. Noi avem dorinţa noastră; părinţii o au pe a lor. Noi cerem; ei obiectează. Negociem ceea ce vrem; ei ne spun ce putem avea. Învăţăm să rezistăm şi învăţăm să cedăm. Învăţăm, în cel mai bun caz, să cântărim, să intermediem, să înţelegem.

Toate aceste permutări ale puterii se împiedică de intimităţile noastre ca adulţi, iar sexul chiar contează. Băieţii şi fetele trec printr-o iniţiere radical diferită în exercitarea puterii. Bărbaţii devin adepţii exprimării directe a puterii, femeile adepte ale exprimării indirecte; iar aceste diferenţe sunt perceptibile în scenariile noastre sexuale.

Ca adulţi, căutăm parţial controlul ca apărare

împotriva vulnerabilităţii propriei iubiri. Când ne punem speranţa într-o singură persoană, dependenţa noastră pluteşte în aer. La fel plutesc şi frustrările, şi dezamăgirile noastre. Cu cât suntem mai neajutoraţi, cu atât mai periculoasă este ameninţarea umilirii. Cu cât cerem mai mult, cu atât suntem mai supăraţi când nu primim. Copiii ştiu asta; iubiţii o ştiu şi ei. Nimeni nu ne poate aduce la punctul de fierbere la fel de rapid ca partenerul nostru (cu excepţia, poate, a părinţilor noştri, locul original al furiei dependente). Dragostea e întotdeauna însoţită de ură.

În timp ce ne temem de profunzimea dependenţei noastre, mulţi dintre noi suntem chiar mai speriaţi de profunzimea furiei noastre. Recurgem la răsturnări complicate ale relaţiei, pentru a ţine toată această combustie în şah. Cu toate acestea, cuplurile care implementează cu cel mai mare succes acest model de placiditate sunt foarte rar alcătuite din iubiţi pasionali. Când confundăm afirmarea cu agresivitatea, îl neutralizăm pe celălalt, ne adaptăm poftele şi când ne respingem ostilitatea prin argumente raţionale, ne asamblăm un calm care este

liniştitor, dar nu foarte captivant. Stephen Mitchell clarifică faptul că abilitatea de a ne stăpâni agresivitatea este o precondiţie pentru capacitatea de a iubi. Trebuie mai degrabă să ne integrăm agresivitatea decât să o eradicăm. El explică: „Degradarea romantismului, scăderea dorinţei sunt datorate nu contaminării iubirii cu agresivitate, ci inabilităţii de a menţine tensiunea necesară dintre ele”.

Jed şi Coral

Jed este modest. Este un arhitect îngrijit, manierat, strălucit şi un bun orator. Este amabil, nu a fost niciodată genul de om care să-ţi reproşeze ceva. Dar din punct de vedere sexual, este un alt bărbat, Jed a descoperit S-M-ul (sado-masochismul) când era adolescent şi ani întregi a folosit erotismul ca loc de întâlnire cu agresivitatea. Îi plac pielea, suprafeţele tari, lanţurile, cătuşele.

— Eram timid înainte şi îmi era greu să mă afirm. Dar, în acelaşi timp, eram foarte supărat şi nu ştiam unde să-mi exprim supărarea. îmi era prea frică să nu rănesc lumea, aşa că am ţinut totul în mine.

— Înţeleg de ce sado-masochismul era atât de atractiv pentru tine, am răspuns eu. Puteai să ceri şi să nu te mai temi că o să răneşti pe cineva. Codurile clare şi negocierea în prealabil au făcut ca tu să te simţi în siguranţă. Afectiv, tinzi să îi pui pe ceilalţi pe primul loc. Dominaţia sexuală este un mod de a călca în picioare supremaţia celuilalt. Este un răspuns inteligent la subordonarea afectivă tipică ţie.

— Exact, spune el. Dar, în acelaşi timp, ştii, e vorba numai despre nevoile lor. Le fac pe plac – asta e partea esenţială. Ele şi-o doresc. Trebuie să le placă cu adevărat, altfel mă aflu în impas.

Timp de mulţi ani, Jed a evitat să devină serios cu femeile. Apropierea îl făcea să se simtă distrus. Bântuit de băieţelul timid care fusese el odată, îi era teamă că se va simţi neputincios şi dependent.

— Coral a fost prima femeie pe care am iubit-o vreodată şi faţă de care nu m-am simţit îndatorat. Nu aveam continuu garda pusă pentru a nu fi absorbit de relaţie.

Jed a crescut singur, a avut puţini prieteni şi şi-a petrecut mare parte din adolescenţă citind S.F.-uri şi

ascultând heavymetal în camera sa. Coral, care a crescut în acelaşi cartier, abia dacă îşi aminteşte de el de la liceu. Ea era populară, drăguţă şi ieşea mult. Ea a publicat anuarul.

— Nu eram printre primii pe lista ei, dar ocupam un loc respectabil.

Chiar şi azi, Coral are mulţi prieteni. Ea este centrul cercului ei social şi este foarte interesată să-şi suplimenteze cariera de regizor de documentare aflată în ascensiune.

La unsprezece ani după absolvirea liceului au dat unul peste celălalt la o nuntă. Jed învăţase să-şi ascundă timiditatea prin satiră, iar Coral era atrasă de receptivitatea şi simţul lui extravagant al umorului. Să nu mai punem că se transformase într-un tip cu adevărat frumos. Ea s-a asigurat că pleacă de la petrecere cu numărul lui de telefon fiindcă ştia că primul pas avea să depindă de ea. Au început să iasă şi au fost împreună timp de şase ani.

Jed şi Coral sunt extraordinar de compatibili în majoritatea sferelor vieţii lor, dar din punct de vedere sexual au sensibilităţi foarte diferite.

— Nu înţeleg de unde vin motivele lui, spune ea. Nu am mai întâlnit asta până acum şi am fost cu destul de mulţi bărbaţi şi sunt o mulţime de lucruri perverse care mă excită. Dar asta nu o înţeleg – poate pentru că am crescut în această lume foarte feministă a corectitudinii politice şi a respectului pentru femei. Într-un fel mă simt nerespectată. E un lucru ieftin, strigător la cer şi mă face să mă simt ca…

— Ca o stricată? întreb eu.

— Nu, nu cred că e ceva greşit în a fi stricată. Am fost o stricată mult timp. Doar că mă face să mă simt mai puţin dorită. Nu simt că mă implică. Nu are nimic de-a face cu mine şi de aceea nu mă simt atrasă sau motivată sau interesată de asta. Are vreo logică?

— Da, are logică, răspunde Jed, dar eu, eu nu o văd ca pe o uitare a ta, o uitare a identităţii tale. Eu o văd ca pe o onoare pe care ţi-o fac prin faptul că sunt gata să îmi scot complet armura de apărare şi să spun: Ei bine, am destulă încredere în tine ca să îţi arăt asta.

Pentru a merge mai departe, Jed şi Coral au nevoie fiecare să ştie mai bine de unde vine celălalt.

Facem un exerciţiu în care împart o foaie de hârtie printr-o linie verticală pe mijloc, apoi scriu separat asocierile imediate ale cuvântului „dragoste” în partea stângă. Le dau exemple: „Când mă gândesc la dragoste, mă gândesc la…” „Când iubesc, mă simt…” „Când sunt iubit/ă, mă simt…” „în dragoste, caut…” Imediat ce termină, scriu răspunsurile la următorul set de exemple în partea dreaptă: „Când mă gândesc la sex, mă gândesc la…” „Când doresc, (mă) simt…” „Când sunt dorit/ă, mă simt…” „Când fac dragoste, caut…”

Acest exerciţiu, deşi simplu, este deosebit de edificator. În primul rând, pentru că expune felul în care dragostea şi dorinţa sunt analizate în mintea fiecărui partener – cât de separate şi cât de îmbinate sunt. În al doilea rând, îmi permite mie să observ congruenţa aranjamentelor dintre aceşti parteneri. Aşa cum bănuiam, Jed şi Coral experimentează sexul în moduri opuse şi caută lucruri diferite în sex. Coral caută o legătură intimă prin sex şi dragostea îi sporeşte dorinţa. Ea asociază dragostea cu căldură şi siguranţă. Dacă e iubită, acest lucru o face să se simtă

în siguranţă. Dacă e dorită, la fel. Pentru ea, sexul este sangvin, sănătos, este un lux.

— M-am simţit ataşată de toate persoanele cu care am făcut sex. Chiar şi după aventurile de o noapte plecam zâmbitoare, crezând că sunt îndrăgostită. A trebuit să învăţ că dragostea şi sexul nu sunt întotdeauna acelaşi lucru, că nu trebuia să vreau să mă mărit cu fiecare bărbat cu care mă culcam.

Pentru Jed, legătura intimă îşi face apariţia după fapt, iar dragostea şi sexul nu se îmbină aproape la fel de bine cum se întâmplă la Coral. Dragostea îl face să se simtă în siguranţă, dar şi limitat. Este legată de conflict.

— Mă simt de parcă ar trebui să-mi limitez acţiunile şi cuvintele pentru a evita să o rănesc. Mă simt vulnerabil, expus şi dezorientat. Este dureros. Cred că e posibil să nu o merit fiindcă nu simt că o merit. Încă îmi este greu uneori să văd ceea ce inspiră dragostea ei pentru mine. Sunt îngrijorat.

Dar când vine vorba de sex, el îl experimentează într-un mod cu totul diferit.

— Sexul m-a fascinat întotdeauna. Este singurul loc unde pot să fiu eu însumi, unde îmi pot exprima toate sentimentele pe care de obicei le ţin ascunse. Sexul este profund împletit cu puterea; ele nu sunt complet distincte pentru mine.

Agresivitatea este o parte intrinsecă a sexualităţii lui. îl încurajează. Nu trebuie să se subordoneze nevoilor sau sentimentelor femeii; şi nici nu se pierde în acestea.

— Am nevoie de putere pentru că m-am simţit lipsit de aceasta pentru foarte mult timp în viaţa mea. Trebuie să compensez.

— Când legătura afectivă este prea intensă, aceasta împiedică sexul fiindcă începi să te închizi. Aceeaşi limitare pe care o descriai în coloana „iubirii” am sugerat eu.

— Dacă îmi pasă prea mult de ea, nu pot risca să-mi expun agresivitatea. îmi pasă de ceea ce crede ea despre mine, înţelegi? Persoana în cauză nu trebuie să-mi fie prea apropiată, altfel mă simt ameninţat. Am nevoie de distanţă ca să mă aprind.

Jed încearcă să schiţeze structura sexualităţii lui

cu Coral. Agresivitatea este motivatorul iniţial, dar autonomia reprezintă încărcătura sexuală pe care i-o permite agresivitatea.

— Manierele nu mai contează. Ceea ce cred alţii nu mai contează. Demnitatea nu mai contează. Tot ceea ce rămâne este nevoia, dorinţa animalică. Libertatea pentru care m-am luptat toată viaţa.

Să fim sinceri: Jed şi Coral nu reprezintă o potrivire ideală din punct de vedere sexual. Şi este posibil ca această parte a relaţiei lor să nu devină *Nouă săptămâni şi jumătate.* Totuşi, de fiecare dată când au intenţionat să se despartă şi-au dat seama că ar putea găsi un partener de sex mai bun, dar nu şi un partener de viaţă mai bun.

Iată direcţia pe care am urmat-o. Dată fiind abilitatea lui Jed de a se simţi autoritar în mare măsură în dominaţia sexuală, am susţinut cerinţa lui Coral de a experimenta afirmarea lui Jed în afara dormitorului. „Ceea ce face ca situaţia să fie ciudată pentru mine este că Jed este incredibil de pasiv în oricare alt aspect al vieţii noastre. Contrastul este foarte supărător. Aş vrea să fi fost mai ferm şi mai

puţin respectuos în general”. îl încurajez pe Jed să înceapă să se afirme şi în afara arenei sexuale. Este un novice la acest fel de afirmare. Alegerea unui restaurant sau a unui film este dificilă pentru el; să-i spună lui Coral că vrea să stea la New York de Ziua Recunoştinţei (şi să nu se vadă cu toată familia ei mare, aşa cum fac în fiecare an) e aproape imposibil. Eu nu i-am sugerat niciodată lui Jed să-şi reconfigureze sexualitatea. Dar într-adevăr îl îndemn să înveţe să-şi folosească puterea şi în alte zone ale vieţii. Este important pentru Jed să afle că dorinţele lui vor fi onorate şi în afara ritualurilor sado-masochiste.

Prin urmare, nu l-ar deranja dacă ea ar transfera puţin din curajul directorial de la editură în baldachinul lor. Jed arată că şi

Coral ar putea aduce puţină afirmare în viaţa lor sexuală. „Când termini de spălat pe dinţi şi de pus pijamaua pe tine, şi apoi mă întrebi dacă vom face sex în seara asta în felul acesta direct, care îţi atrage atenţia, nu mă ajută cu absolut nimic. Am nevoie de ceva mai multă încărcătură erotică. Spune-mi că mă

vrei, desfă-mi fermoarul la pantaloni, mergi goală prin cameră. Ceva, orice, în afară de: «Facem sex în seara asta?» Eu o fac pentru tine. Aprind lumânările, creez atmosfera care îţi place, fac dragoste cu tine încet. Fac ce e mai bun pentru tine. Eu încerc, tu nu”.

În ceea ce o priveşte pe Coral, s-ar putea să nu-i placă niciodată perversiunile sexuale ale lui Jed, dar o încurajez să fie deschisă ca să le înţeleagă. Criticându-l, judecându-l şi neizbutind să-i înţeleagă gusturile cu pătrăţel roşu, ea este condamnată să se simtă înjosită. În mod trist, ea nu izbuteşte să vadă că Jed îşi asumă de fapt un mare risc având încredere în ea să intre în mlaştina primară a identităţii sale sexuale.

Reechilibrarea culturii „dominante”.

Majoritatea împătimiţilor de sex pervers, cel puţin cei pe care i-am întâlnit, sunt atraşi de erotica puterii şi nu, cum i s-ar părea unuia care priveşte din afară, de violenţă sau durere. De fapt, contractele negociate cu grijă, care specifică ce se poate şi ce nu se poate face, de către cine, cui şi pentru cât timp, sunt menite să garanteze atât plăcerea, cât şi siguranţa. Te supui numai atât cât doreşti; domini

numai atât cât ţi se permite.

În universul paralel al sexului, licitaţiile de putere devin o joacă, un experiment, un mod de a experimenta temporar relaţii pe care nu suntem dispuşi să le avem în viaţa reală. Dacă, în viaţa noastră obişnuită, ocolim dependenţa, în viaţa erotică aceasta ar putea fi binevenită. Dacă agresivitatea este cea care ne face să tresăltăm de nemulţumire, actele sexuale ne pot permite o experimentare în siguranţă a puterii. Dacă aversiunea din viaţa reală se îndreaptă către supunere, cum se întâmplă la Elizabeth, sau către autonomie, cum se întâmplă la Jed, actul sexual ne poate oferi catharsis.

Timp de ani întregi S-M-ul şi D-S-ul (dominaţie şi supunere) au fost comportamente marginale care rătăceau la periferia sexualităţii convenţionale. Erau iniţial o practică a homosexualilor, care tindeau să aibă mai mult succes decât heterosexualii la izolarea agresiunii sexuale în scopul plăcerii (după cum notează sociologul Anthony Giddens). În ultimii ani, aceste practici marginale s-au transferat în curentul principal. La începutul secolului XXI, un număr

crescând de cetăţeni – homo şi heterosexuali, bărbaţi şi femei, de stânga sau de dreapta, de la oraş sau din suburbii – îşi obţin plăcerile sexuale din primitul şi datul ordinelor. Sunt mult prea multe persoane de acest fel pentru a se potrivi unui profil psihologic minoritar.

Criticul social Camille Paglia vede această creştere a dominaţiei şi supunerii ca pe o fantezie colectivă care repară uşor punctele slabe ale culturii noastre egalitare. Mie mi se pare că ritualurile de dominare şi supunere sunt un mod subversiv de a pune pe cineva deasupra unei societăţi care glorifică controlul, minimalizează dependenţa şi pretinde egalitate. În ţări unde aceste valori se bucură de mare trecere – America, de exemplu – găsim din ce în ce mai mulţi oameni care caută să renunţe la control, să savureze din plin dependenţa şi să recunoască chiar inechităţile despre care nu vrea nimeni să vorbească. Văzute în această lumină, cluburile de sex sunt adăposturi aprobatoare ale lucrurilor refuzate de societate. Acest schimb explicit de putere, care se transferă liber şi consimţit dintr-o parte în alta, este

un strigăt îndepărtat al rigidei distribuţii de putere care ne străbate societatea. În viaţa reală, puterea se negociază mult mai greu şi e aproape imposibil fie să se obţină, fie să se renunţe la ea. Nicio femeie nu vrea să renunţe la bucata ei de plăcintă.

Sunt deosebit de conştientă de diferenţele de putere care ne străbat societatea şi nu trece o zi în care să nu fiu martoră a consecinţelor violenţei intime. Dar de asemenea ştiu că agresivitatea, ca emoţie umană, nu poate fi eliminată din interacţiunile umane, în special dintre aceia care se iubesc. Este de asemenea o componentă intrinsecă a sexualităţii şi nu poate fi niciodată extirpată pe deplin din relaţiile sexuale.

În colaborarea mea cu perechile, ţintesc să descopăr dinamica puterii. Încerc să o fac clară, să examinez tensiunile şi să redresez inegalităţile. Analizez de asemenea şi dezechilibrele armonioase unice pentru fiecare cuplu. Nu toate inegalităţile sunt o sursă de griji. Uneori acestea formează baza de armonie a unui cuplu. Nu caut numai să neutralizez puterea; caut şi s-o valorific. împreună, căutăm

modalităţi de a o exprima sigur, creativ, fără teamă şi în zona sexuală.

5

BA POŢI!

Etica muncii protestante este responsabilă pentru degradarea dorinţei

Energia şi perseverenţa cuceresc totul.

Benjamin Franklin

În ceea ce priveşte dragostea, la fel ca în multe alte sfere, America este o societate orientată spre obiective. Preferăm sensurile explicite, candoarea şi cuvintele simple în loc de factori imprevizibili, ambiguitate şi aluzie. Ne bazăm mai degrabă pe concreteţea cuvintelor pentru a ne transmite sentimentele şi nevoile decât pe căile subtile spre apropiere. „Treci la subiect”. „Spune tot”. „Nu bate câmpii”. America a inventat cultivarea caracterului hotărât. Această înclinaţie spre claritate şi directitudine neprefăcută este încurajată şi de mulţi terapeuţi: „Dacă vrei să faci dragoste cu partenerul tău, de ce nu o spui clar? Şi spune-i exact ceea ce vrei”.

Credem că dacă avem un obiectiv bine definit, un plan bun, aptitudini organizatorice solide şi muncim asiduu, orice este posibil. Aceasta este ideea din spatele optimismului american. Cu efortul corect şi o determinare fermă, nu există obstacol pe care să nu-l poţi depăşi. Munca asiduă este răsplătită prin succes. Invers, dacă nu reuşeşti, probabil eşti leneş, nemotivat, delăsător şi nu eşti dornic să încerci cu adevărat să obţii ceea ce vrei. Îţi lipseşte „vioiciunea" şi numai tu eşti de vină. Şi nu există motiv pentru care această interpretare uşor amplificatoare, esenţial antreprenorială să nu se extindă şi la vreo încurcătură existenţială sau romantică. Aplicaţi acest model de afacere în iubire şi veţi obţine cărţi de genul *Cum mi-am găsit un soţ după vârsta de 35 de ani aplicând ceea ce am învăţat la Şcoala de Afaceri de la Harvard,* de Rachel Greenwald; *Încă 5 Minute până la orgasm de fiecare dată când faci dragoste,* de Claire D. Hutchins; şi *Cum să îmbunătăţeşti sexul în şapte săptămâni,* de Domeena Renshaw. Americanii preţuiesc capacitatea de a defini ceea ce vrem şi apoi aceea de a învinge: dacă ştii ceea ce vrei în relaţia ta,

treci la fapte. Stabilirea acestui lucru într-un număr de paşi, nu mai mult de zece, îţi promite intrarea în grădina plăcerilor lumeşti fără a pierde nici măcar un minut.

Ca european, am admirat întotdeauna optimismul americanilor. Este opusul fatalismului şi resemnării care străbat multe alte culturi mai tradiţionale şi exprimă un simţ sănătos al îndreptăţirii. Oamenilor de aici nu le place să spună: „Asta e, aşa se întâmplă, nu o poţi schimba”.

Dar această atitudine „ba poţi” ne încurajează să presupunem că diminuarea dorinţei este o problemă operaţională ce poate fi reparată. De la articole din reviste la cărţi de autoajutorare, suntem încurajaţi să vedem lipsa de sex din relaţia noastră ca pe o chestiune de programare, care cere o mai bună stabilire a priorităţilor şi o mai bună administrare a timpului sau ca pe o consecinţă a slabei comunicări. Dacă problema este deficienţa de testosteron, putem obţine o reţetă – o soluţie tehnică excelentă. Pentru indispoziţia sexuală care nu poate fi uşor tratată, remediile abundă: cărţi, filme şi articole de

îmbrăcăminte sexuale sunt disponibile să te ajute nu numai cu materialul de bază, ci să te aducă la niveluri neimaginate ale extazului. În cartea *Against Love (împotriva dragostei),* Laura Kipnis scrie:

Întregi sectoare noi ale economiei au fost dezvoltate, o serie de industrii şi pieţe ajutătoare au fost cultivate şi au fost întreprinse investiţii sociale masive în noi tehnologii, de la Viagra până la pornografie cu perechi: Greutăţi ale capitalismului târziu pentru căsniciile pe ducă. La fel ca doctorii dedicaţi care menţin corpurile în viaţă prin aparate uimitoare pentru plămâni şi inimă, şi organe artificiale, la fel şi cuplurile, înarmate cu tehnologiile lor supercomplicate, se pot opune pieirii pasiunii.

Această abordare pragmatică caracterizează modul în care ţara renumită pentru destinul ei manifest caută să-şi rezolve problemele. împărţi problema în părţile ei componente, o studiezi pe fiecare în parte şi vii cu un plan progresiv asupra căruia poţi lucra, o soluţie care promite rezultate calculabile. Totuşi, aplicaţi asta la problemele sexuale şi veţi obţine un model care se concentrează mai mult

pe activitatea sexuală, decât pe sentimentul sexual. Terapeutul sexual Leonore Tiefer ne atrage atenţia că în această paradigmă, corpul este împărţit într-o colecţie de părţi nerelaţionate între ele, iar satisfacţia este văzută ca fiind rezultatul funcţionării lor perfecte.

Acest accent pe împlinirea fizică, mai degrabă decât pe dorinţă şi plăcere, merge mână în mână cu accentul pe organele genitale şi întăreşte orientarea masculină dominantă. Penisul este noul pacient ce îl înlocuieşte pe posesorul lui uman, iar abilitatea de a obţine şi menţine o erecţie de oţel umbreşte oricare altă competenţă sexuală. Cu Viagra, sexul este prea uşor redus la erecţii. (Şi căutarea continuă pentru a găsi o Viagra pentru femei – veşti bune pentru toţi soţii care în prezent ajută la treburile casnice pentru a obţine sex în schimb, dar veşti proaste pentru soţiile care consideră că lipsa lor de dorinţă are de-a face mai mult cu dragostea decât cu turgescenţa.)

Experienţa subiectivă a plăcerii sexuale este înlocuită de o listă obiectivă de criterii care e uşor indexată, dar teribil de redusă: erecţie, raport sexual, orgasm.

Sexualitatea este asediată de măsurarea cantitativă care furnizează statistici cu care ne putem compara relaţiile pentru a vedea dacă ne încadrăm. Revista *Newsweek* ne spune că, în prezent, experţii definesc căsnicia fără sex ca o căsnicie în care cuplurile fac sex nu mai mult de zece ori pe an. Cei care fac sex de unsprezece ori într-o perioadă de douăsprezece luni pot răsufla uşuraţi. Ceilalţi trebuie să se numere printre cele 15 – 20% din cupluri care, normativ, nu fac sex. Am devenit exagerat de preocupaţi de frecvenţa activităţii sexuale şi numărul de orgasme. Cât de mult sex? Cât de intens este sexul? Care e nivelul performanţei? Aspectele cele mai difuze şi nepalpabile ale exprimării sexuale – iubirea, intimitatea, puterea, cedarea, senzualitatea şi emoţia – rar ajung pe prima pagină a unui ziar sau pe coperta unei reviste. Erotismul, ca o calitate nemăsurabilă a vitalităţii şi imaginaţiei, este redus la ceea ce scriitorul francez @Jean-Claude Cuillebaud numeşte *une arithmetique physiologique* – o aritmetică fiziologică.

Dar când reducem sexul la o funcţie, invocăm de

asemenea şi ideea de disfuncţie. Nu mai vorbim despre arta de a face sex; vorbim mai degrabă despre mecanica sexului; şi ştiinţa este un arbitru mai teribil. Medicina ştie cum să-i sperie încă şi pe aceia care batjocoresc religia. Ce e un simplu păcat în comparaţie cu un diagnostic? Obişnuiam să moralizăm; azi normalizăm, şi neliniştea performanţei este versiunea seculară a vinei noastre religioase.

Din experienţa mea, un tratament care pune preţ pe performanţă şi funcţionare exacerbează adesea chiar problemele pe care intenţionează să le rezolve. „Industria perfecţiunii performanţei sexuale" generează inhibiţiile şi neliniştile ei proprii. De cele mai multe ori, frumuseţea şi decurgerea unui act sexual se desfăşoară într-o atmosferă de siguranţă, noncompetitivă şi neorientată spre rezultat. Senzualitatea nu cade pradă rigorilor ţinerii scorului.

Prin aceasta nu vreau să spun că sfaturile practice şi soluţiile experţilor nu sunt niciodată utile sau necesare. Dacă aveţi o comunicare deficitară, desigur că trebuie să munciţi la acest lucru; dacă eşti prea ocupat pentru a face sex, atunci eşti prea ocupat.

Dacă îţi lipsesc cunoştinţele, informează-te. Dacă ai o condiţie fizică problematică – vârsta, dereglări hormonale, diabet, cancer la prostată, histerectomie – găseşte un doctor care îţi poate oferi sprijin medical. Există multe cărţi care oferă ajutor solid în acest domeniu. Dar în timp ce modelul de rezolvare a problemelor se adresează aspectelor importante ale contratimpilor noştri sexuali, acesta nu izbuteşte să ia în considerare chestiunile imaginare şi fundamental esenţiale ale erotismului uman care sunt departe de oricare reparaţie tehnică clară.

Când nu mai merge treaba…

Suntem într-adevăr un popor care se mândreşte cu eficienţa. Dar iată problema: erotismul este ineficient. Îi place să irosească timp şi resurse. Cum scrie Adam Phillips într-un mod confuz: „În viaţa noastră erotică treaba nu funcţionează… încercarea înseamnă a încerca prea mult”. Erotismul este un act imaginar şi nu se poate măsura. Slăvim eficienţa şi nu izbutim să recunoaştem că spaţiul erotic este un interludiu strălucitor pe care îl gustăm din plin, indiferenţi la cererile de productivitate; plăcerea este

singurul obiectiv. Octavio Paz scrie: „Momentul contopirii este o ruptură în timp, un balsam împotriva rănilor cauzate de minutele şi orele timpului. Un moment în întregime etern pe cât este şi efemer”. Este un salt într-o lume de dincolo.

Acest salt atrage după sine o pierdere a controlului de care am fost învăţaţi să ne apărăm încă de la o vârstă fragedă. Suntem pregătiţi să ne îmblânzim latura primitivă: impulsurile necontrolate, solicitările sexuale şi apetiturile lacome. Ordinea socială este construită pe această constrângere şi de aceea lipsa ei ameninţă să creeze haos. Deoarece pierderea controlului este văzută aproape exclusiv într-o lumină negativă, nici măcar nu mai nutrim ideea că cedarea poate fi edificatoare din punct de vedere emoţional sau spiritual. Dar experimentarea unei suspendări temporare a identităţii noastre perceptibile este adesea eliberatoare şi expansivă. Am văzut mulţi oameni care se împiedică atunci când pur şi simplu nu pot să abordeze problema erosului şi să o rezolve. Sunt tulburaţi şi speriaţi de controlul lor slăbit. Eu îi ajut să înveţe cum să renunţe la control

intenţionat ca un mijloc de dezvoltare şi de descoperire proprie.

Ryan şi Christine fac terapie de un an. Mă văd cu ei împreună şi individual fiindcă luptă să treacă de la a fi un cuplu îmbinat sexual la a fi părinţii a trei copii mici. În urma naşterii fiicelor lor gemene, inspiraţia erotică a îndrăgostiţilor a început să piară. În timp ce unele cupluri acceptă scăderea intensităţii cu o resemnare elegantă, stabilindu-se într-o întovărăşire afectuoasă, Ryan şi Christine nu vor să renunţe. Amintirea a ceea ce aveau ei odată le este încă dragă. Ei fac o distincţie clară între a face sex şi a face dragoste, iar ei nu au făcut dragoste de ceva vreme. Şi-au închiriat filme, au făcut băi împreună şi sunt loiali întâlnirii lor săptămânale. Au încercat multe lucruri, unele cu rezultate satisfăcătoare, altele fiind o pierdere totală de timp. Problema lor adevărată nu constă în a face sex pur şi simplu. Desigur că ar vrea să o facă mai des, dar preocuparea lor e legată mai mult de intensitate decât de frecvenţă. Nu diminuarea cantitativă a sexului este ceea ce îi supără, ci caracterul plictisitor crescând al acestuia. Le place să

fie proactivi şi îşi caută metode noi.

Mă pot gândi la câteva lucruri pe care aş putea să le sugerez acestui cuplu, alăturându-mă lor în abordarea practică a dorinţei diminuante. Dar pun la îndoială abordarea raţionalistă în ceea ce priveşte inima. Cred că provocarea de a menţine erosul într-o relaţie stabilă de-a lungul timpului este de o altă natură. Nu întotdeauna ne ştim scopurile dinainte. Dorinţele noastre nu sunt scutite de conflict; şi nici pasiunile nu ne sunt lipsite de contradicţii. Nicio cantitate de dorinţă sau raţiune nu ne poate dicta visurile de iubire. Raţiunea nu cunoaşte sursa visurilor noastre; şi nu cunoaşte nici nevoile misterioase ale inimii. Nu putem utiliza întotdeauna legile profitului şi pierderii în vieţile noastre romantice şi erotice. Aplicarea etosului muncii este complicată. Nici chiar cea mai logică abordare nu poate neutraliza ambivalenţa iubirii.

Le spun lui Ryan şi Christine:

— Nu am nimic să vă ofer din capitolul „cum să…”. V-aţi dat întâlniri, aţi ars lumânări parfumate, v-aţi făcut astrograma şi asta v-a condus la o dietă

constantă de sex satisfăcător fără a fi cu adevărat satisfăcător. Înţeleg bine?

— Da, înţelegi, dar ce spui? Că asta e tot? Cum e cântecul: „Asta e tot?” întreabă Christine.

— Nu e nicio logică în asta. Pasiunea este imprevizibilă; nu urmează ordinea cauzei şi efectului. Ce funcţionează lunea, s-ar putea să nu funcţioneze joia. Soluţia este adesea o surpriză şi nu rezultatul genului de muncă pe care ai făcut-o până acum. Aşa că să nu vorbim despre muncă. În schimb, să vorbim despre libertate. Despre joacă.

— Ce?

— Încercaţi ceva cu mine, le sugerez eu. Poate părea în afara potecii bătute; dar din moment ce poteca voastră a devenit o fundătură, aţi putea foarte bine să încercaţi. Ceea ce rigidizează dorinţa este captivitatea. Aş vrea să vă gândiţi la opusul ei: libertatea. Vorbiţi despre ea în linii mari. Când vă simţiţi cel mai liberi în relaţia voastră? în ce fel vă face faptul că sunteţi căsătoriţi să fiţi mai liberi şi în ce fel vă face mai puţini liberi? Cât de multă libertate sunteţi dispuşi să vă acordaţi unul altuia? Să vă

acordaţi vouă înşivă?

Încep conversaţia în biroul meu în speranţa că o vor continua ei după aceea.

Îmi place să dau sugestii care i-ar putea zdruncina pe oameni din complacerea lor sau cel puţin să le aducă un mod diferit de gândire. Încerc să creez puţin disconfort cu *status qua-ul.* Deşi Ryan şi Christine sunt nemulţumiţi de situaţia lor, nu am siguranţa că sunt îndesyuns de nemulţumiţi pentru a înfrunta schimbarea. La terapie vin cu tot felul de idei, neştiind niciodată unde vor sfârşi sau dacă vor prinde rădăcini. Las ideea libertăţii să plutească pentru o vreme, ca să văd dacă încolţeşte.

Câteva luni mai târziu, Ryan începe o şedinţă prin a mă anunţa:

— Bine, vrei să auzi o poveste de la jumătatea vieţii? Vei obţine una. Prietena cea mai bună din liceu a soţiei mele a venit să ne viziteze recent. Ştii că lucrez acasă, aşa că am luat cina împreună de câteva ori cu bona şi copiii – în mod clar nu e o scenă de agăţat.

Barbara este o muncitoare umanitară de

patruzeci şi cinci de ani care desfăşoară programe în situaţii de criză în toată lumea. Fără copii, o monogamă în serie, independentă, ea este devotată cauzei, dar este puţin obosită de stilul ei de viaţă. El continuă:

— Este şi frumoasă, am mai spus asta? Duce viaţa pe care eu nu am dus-o. Mă simt bătrân şi simt că am un statut social diferit de al ei. Nimic rău în asta, vei spune, dar adrenalina ei este contagioasă. Atinge cu adevărat un nerv în mine şi mă excită. Am făcut o pasiune uimitoare pentru ea. Ştii cum am vorbit despre acel sentiment de sfârşeală, de scădere a energiei, corpul devenindu-mi mai greu? E ca şi cum m-aş fi stins atunci când m-am aşezat la casa mea. Ei bine, energia ei m-a trezit. Vreau să o sărut Mi-e frică să o fac şi mi-e frică să nu o fac. Mă simt ca un prost, vinovat, dar nu pot să nu mă mai gândesc la ea. **Ştii,** am vorbit serios când mi-am făcut jurămintele. Sunt îndrăgostit de soţia mea; asta nu are nicio legătură cu ea. E vorba de ceva ce am pierdut şi pe care mă tem că nu-l voi putea recupera.

Când Ryan s-a căsătorit cu Christine, a pus capăt

croazierelor. Şi-a lăsat cariera de actor plină de eforturi, şi-a transformat slujba cu jumătate de normă de executor judecătoresc într-o slujbă cu normă întreagă şi s-a înscris la Drept. Acum e consultant juridic pentru organizaţii de mediu. Pe măsură ce îl ascult, părând tulburat de dragostea lui, observ o deşteptare a simţurilor sale adormite. Nu descurajez dorinţele „imature" ale lui Ryan şi nu îi ţin o prelegere. Şi nici nu încerc să-i induc raţiunea sau să explorez dinamica afectivă din spatele acestei posibile îndrăgostiri „adolescentine". Eu doar îi evaluez experienţa. El se uită la ceva frumos; visând la Barbara este o modalitate de a trăi viaţa pe care nu şi-a ales-o. Mă minunez împreună cu el de farmecul vrăjii, în timp ce îi spun pe numele ei adevărat: o fantezie. Întrebarea pe care i-o pun este cum poate savura această experienţă fără a permite euforiei momentane să-i pericliteze mariajul.

— Cât de frumos şi cât de patetic, spun eu. E important să ştii că poţi reveni la viaţă în felul acesta. Şi ştii că nu poţi compara niciodată această stare de intoxicare cu viaţa de acasă, fiindcă acasă e vorba de

altceva. Acasă eşti în siguranţă. Aici, tremuri; eşti pe un teren instabil. îţi place, dar îţi este şi teamă că te poate duce prea departe. Cred că probabil tu nu-i îngădui soţiei să trezească în tine un astfel de tremur. Antropologul evoluţionist, Helen Fisher, explică faptul că dorinţa arzătoare este scumpă din punct de vedere metabolic. Aceasta se menţine greu după răsplata evolutivă: copiii. Devii atât de concentrat asupra cerinţelor neîncetate ale vieţii cotidiene încât scurt-circuitezi orice încărcătură electrică ar exista între voi.

La următoarea noastră şedinţă, Ryan ştie exact de unde vrea să înceapă. Cu câteva zile în urmă, Christine şi Barbara îşi făcuseră planuri să iasă la cină în oraş. Simţindu-se vinovată, aşa cum se simte de obicei pentru că iese fără el, Christine l-a invitat şi pe Ryan să meargă cu ele. Apoi a continuat să îl ignore pentru tot restul serii. Numai că, de data aceasta, nu l-a deranjat să ocupe un loc mai în spate în timp ce le privea pe femei povestindu-şi amintiri. După facultate petrecuseră amândouă un an în Togo, cu Corpurile de Pace. Christine s-a întors acasă; Barbara nu s-a mai

întors. Cum se întâmpla des în conversaţiile lor, fiecare îşi exprima invidia şi admiraţia pentru viaţa celeilalte.

— Abia terminaserăm o sticlă mare de Shiraz Australian, a spus Ryan, eram destul de ameţiţi, când Christine m-a şocat complet când i-au scăpat către Barbara cuvintele: „Mă uit la tine şi mă întreb dacă merită. Sincer, nu cred că sunt făcută pentru asta – copiii, casă, jobul. Uneori mă întreb dacă am făcut-o numai ca să demonstrez că pot”. Apoi a spus: „Mi se pare totul atât de apăsător”. Se întreba dacă a meritat – i se pare apăsător? Eram uluit.

Ryan a repetat aceste cuvinte cu o voce uluită de parcă încă nu putea să creadă că le-a auzit. La îndemnul meu, mi-a povestit toate celelalte remarci făcute de soţia lui – că simţea că a făcut mereu numai ce aşteptau alţii de la ea să facă, că în felul acesta era mai uşor decât să-şi rezolve problemele de una singură. El continua pe un ton în acelaşi timp desfidător şi admirativ în timp ce îşi imita priceput soţia.

„Ştiu că nu e bine să te plângi atunci când nu-ţi

lipseşte nimic, spune ea. Unde e mulţumirea mea? Sunt binecuvântată cu copiii, cu Ryan, rămăşiţele unei cariere decente, prieteni buni. Când nu le ai – familia, căsnicia – îţi imaginezi o întreagă poveste frumoasă. Cel puţin aşa am făcut eu. Dar atunci când le ai, te simţi prins în capcană. Am momentele mele fericite, dar de cele mai multe ori sunt afundată în muncă neplăcută".

Ryan nu a spus nimic în acel moment, dar era şocat.

— De unde era să ştiu cum se simte? întotdeauna mi s-a părut că e destul de fericită. Am crezut că are ceea ce şi-a dorit. Am crezut că sunt singurul care se simte neliniştit.

Acum, el avea păreri împărţite. Pe de o parte era supărat pentru că ea nu fusese la înălţimea aşteptărilor lui; pe de alta, era nerăbdător să afle ce spunea polemica ei despre ea.

— După părerea mea, ea este cea stabilă şi eu sunt cel care ezită. A trebuit să muncesc din greu să fiu cine credeam eu că voia să fiu, creând viaţa aceasta împreună. M-am simţit redus la tăcere. Dacă

ea se simte prinsă în capcană, afundată în munci neplăcute, ce spune acest lucru despre mine?

— Ai nevoie ca ea să-ţi recunoască munca depusă? am întrebat eu.

— Cred că da. Îndoielile ei au diminuat oarecum valoarea eforturilor mele. Dar apoi, s-a întâmplat lucrul acesta ciudat.

A făcut o pauză înainte să vorbească din nou.

— A început să îmi placă.

— Explică-mi, am spus eu.

— E ca şi cum am făcut o întoarcere la 180 de grade. Nu am putut-o întrerupe, ceea ce probabil aş fi făcut dacă eram singuri – nu că mi-ar fi spus vreodată lucrurile acestea, oricum. În plus, eram intrigat. Simţea exact ceea ce simţeam şi eu; spunea exact lucrurile pe care nu am îndrăznit să le spun eu. Voia mai mult. Era şi ea flămândă. îi lipsea libertatea. A continuat să devină din ce în ce mai interesantă, mai străină pentru mine. Vinul chiar îi dăduse drumul la gură.

— Ce altceva a mai zis? eram şi eu curioasă. Actorul din el nu a rezistat tentaţiei de a juca rolul ei.

— Mă simt de parcă ne-am fi blocat împreună, a spus el din nou, imitându-i vocea. Câteodată visez la alte vieţi, la alţi bărbaţi. Nu la un bărbat anume – îmi imaginez doar un bărbat cu dosar curat, fără obligaţii, fără trecut, fără probleme. Cineva cu care aş putea fi diferită. Devin atât de nemulţumită pentru că am rămas blocată în această casă, în această familie, în corpul meu. Tot ce vreau să spun e lasă-mă în pace, nu mă mai deranja.

Ryan mi-a împărtăşit deznodământul neaşteptat al serii.

— La început am fost şocat, apoi defensiv şi apoi furios. Dar, în mod ciudat, pe măsură ce continua, o doream şi mai mult. Era aprinsă. La început gândeam, of, încetează cuvântarea asta; dar apoi am fost captivat de ea, mă identificam cu ea şi, în mod straniu, mă simţeam mai apropiat de ea şi stârnit cum nu mai fusesem de multă vreme. Fascinaţia mea pentru Barbara a dispărut. Şi ştiam că dacă m-aş însura cu Barbara, mi-aş dori-o pe Christine.

— Şi nu a trebuit să munceşti pentru asta, am spus eu. Nu te-aş fi putut trimite acasă cu o sarcină

care să aibă un asemenea rezultat.

Îi explic că dorinţa lui reaprinsă venea din reafirmarea deosebirii şi visurilor ei. Când ea şi-a expus dorinţele neîmplinite, i-a dat permisiunea lui Ryan să şi le elibereze pe ale lui.

Uneori totul este foarte nepractic. La un alt cuplu, acelaşi scenariu ar fi putut atrage teama de abandon care ar fi cauzat cearta anului. Nimeni nu poate plănui să se întâmple asta; aceasta este problema. Dorinţa este o enigmă; este nesubordonată şi se intensifică în faţa impunerilor. În acea seară, Ryan a fost receptiv la spusele lui Christine. În nevinovăţia ei, el a redescoperit-o. Chiar mai important, a ales-o din nou şi actul de a alege, libertatea implicată în alegere sunt cele care menţin o relaţie în viaţă.

Flambeul pe care l-au savurat Ryan şi Christine în acea seară nu a avut nicio eficienţă sau avantaj în legătură cu acest lucru. Nu era o sarcină pe care să o poată încorpora în rutina lor săptămânală. Christine l-a enervat, iar Ryan a fost îndepărtat. îşi reclama individualitatea, iar rezultatul final a fost crearea unei

intimităţi mai profunde. Dorinţa a apărut dintr-un paradox: recunoaşterea reciprocă a limitelor intimităţii vieţii conjugale a creat o legătură strânsă între ei; recunoaşterea celuilalt le-a inspirat apropierea.

Nu există nicio cale de a „institui” sau crea o politică personală maritală pentru acest cuplu, care să asigure cumva faptul că vor avea mereu sau nu vor mai avea niciodată această experienţă. Ca terapeut, recunosc că stabilirea unui gen de program de consolidare pentru a-i ajuta să-şi menţină noua flacără îmi depăşeşte atribuţiunile. Dar, deşi n-o pot transforma într-o sarcină sau într-un exerciţiu, faptul că s-a întâmplat îi poate trezi la o nouă realitate. Speranţa mea este că acest lucru va schimba modul în care se privesc pe sine şi unul pe celălalt.

zun paradox de acceptat/

nu o problemă de rezolvat”.

Ceea ce face ca menţinerea dorinţei în timp să fie atât de dificilă este faptul că necesită reconcilierea a doua forţe opuse: libertatea şi angajamentul. Deci, nu e numai o problemă psihologică sau practică, ci şi una

sistemică. Acest lucru face ca ea să fie mai greu de rezolvat. Face parte din categoria dilemelor existenţiale care sunt pe cât de nerezolvabile pe atât de inevitabile. În mod ironic, chiar şi lumea afacerilor, în care totul se reduce la pragmatism şi eficienţă, recunoaşte că unele probleme nu au soluţii clare.

În oricare sistem găsim aceleaşi polarităţi: stabilitate şi schimbare, pasiune şi raţiune, interes personal şi bunăstare colectivă, acţiune şi reflecţie (ca să numim numai câteva dintre ele). Aceste tensiuni se manifestă la indivizi, la cupluri şi la organizaţiile mari. Ele exprimă dinamicile care fac parte chiar din natura realităţii. Barry Johnson, un expert în conducere care este autorul cărţii *Polarity Management: Identifying and Managing Unsolvable Problems* descrie polarităţile ca seturi de elemente contrarii interdependente care aparţin aceluiaşi întreg – nu poţi alege unul în defavoarea celuilalt; sistemul are nevoie de ambele pentru a supravieţui.

Ben, spre exemplu, are câte o prietenă nouă la fiecare şase luni şi, de fiecare dată, el e convins că a găsit-o pe cea sortită. Dar când intensitatea erotică

slăbeşte chiar şi numai cu puţin, intră în panică şi se retrage rapid, gândindu-se: „De aici e numai declin. Cred că nu a fost dragoste până la urmă”. Vorbeşte mult despre dorinţa de a avea o relaţie stabilă – vrea angajament, e gata să-şi găsească perechea – dar toleranţa lui pentru plictisul sexual este zero. În experienţa lui Ben, angajamentul şi excitarea se exclud reciproc.

Dar în fantezia lui există, undeva acolo, o femeie omnipotentă care le poate face pe acestea să se întrunească. Puterile ei încântătoare vor asigura menţinerea sexului în stare vibrantă – semnul cel mai clar de dăinuire a iubirii. Va fi o femeie atât de extraordinară, atât de uluitoare, încât simpla ei perfecţiune îl va convinge să se aşeze la casa lui (ca şi cum acest lucru nu are nimic de-a face cu el). În mod invariabil, indisponibilitatea ei este singura trăsătură care îl atrage cel mai mult. Continuă să spună acelaşi lucru de câţiva ani: „Nu am găsit încă persoana potrivită. Am întâlnit o mulţime de femei. Numai că nu am întâlnit-o pe cea potrivită, pe aceea cu care chiar aş putea să stau. îi întreb pe prietenii mei cu cine m-ar

vedea ei şi nici ei nu se pot gândi la nimeni. Deci, înţelegi?” Ben este într-o căutare continuă a femeii ideale. Desigur, a căutat foarte mult: chiar şi cea mai idealizată creatură se dovedeşte a fi în cele din urmă pur şi simplu umană şi, de aceea, plină de defecte.

La începutul fiecărei întâlniri îl ia valul şi se eliberează de tulburările lăuntrice. În mod invariabil, când ascensiunea iniţială încetează, închipuirile lui reapar, astfel încât nici cea mai frumoasă prinţesă nu l-ar putea scăpa de sine însuşi sau de provocările iubirii. Oricât de extraordinară ar fi ea, nu-l poate proteja de plictiseala care vine odată cu timpul şi de deziluziile lui. După fiecare relaţie eşuată, el cade în ceea ce numea Octavio Paz „o mlaştină de concupiscenţă” – ceea ce numim noi în mod obişnuit abuz de sex. Aceste întâlniri multiple îi oferă plăceri dumnezeieşti pe timpul nopţii, dar numai dialog la nivelul zero în dimineaţa următoare. Deci, fiecare întâlnire începe rapid să fie resimţită ca un gol, iar apoi el se regăseşte din nou tânjind după fantezia legăturii cu un partener stabil. Înfometat după luni de sex ocazional, el se apropie de noua cucerire cu

aceeaşi panică. De fiecare dată când Ben se îndrăgosteşte, el sare de la zero la 100 dintr-un singur salt. Nu poate ţine pasul cu el însuşi. Nu se poate sătura. El încorporează femeia şi nu numai din punct de vedere sexual. Este balansarea opusă a pendulului – complet simetrică şi la fel de intensă.

Oamenii ca Ben sunt discreditaţi cu uşurinţă pentru reacţiile lor extreme, dar sunt de asemenea şi un subiect fascinant de conversaţie. Ben este genul de om despre care lumii îi place să bârfească cu un amestec de milă (în principal din partea femeilor) şi invidie (în special din partea bărbaţilor). El este versiunea vie a conflictului pe care mulţi dintre noi îl experimentăm în tăcere sau într-o manieră mai atenuată.

Cunoscând natura romantică a lui Ben, ezit să prescriu intervenţii sexuale concrete menite să-i reîncarce libidoul. Lui

Ben nu-i plac sfaturile; soluţiile pragmatice nu funcţionează pentru el deoarece impasul lui constă mai puţin într-o problemă ce necesită rezolvare decât într-o chestiune pe care trebuie să o recunoască.

Păstrând acest lucru în minte, am împrumutat un exerciţiu de la Barry7 Johnson. îi spun lui Ben: „Vreau să inspiri şi să ţii aerul înăuntru cât de mult poţi”. Oxigenul proaspăt se transformă inevitabil în dioxid de carbon sufocant, care îl forţează să expire. La început, eliberarea este extraordinară, dar câteva clipe mai târziu râvneşte din nou după oxigen proaspăt. îi explic: „Nu poţi alege între a inspira şi a expira; trebuie să le faci pe amândouă. La fel e şi cu intimitatea şi pasiunea”. îi explic lui Ben că tensiunea dintre siguranţă şi aventură este un paradox ce trebuie acceptat, nu o problemă ce trebuie rezolvată. Este un joc de puzzle. „Poţi fi conştient de fiecare polaritate? Ai nevoie de fiecare la momente diferite, dar nu le poţi avea pe amândouă în acelaşi timp. Poţi accepta lucrul acesta? Nu e o situaţie sau-sau, ci una în care obţii avantajele fiecăreia şi recunoşti limitele fiecăreia. Este un flux-reflux”. Dragostea şi pasiunea sunt forţe cadenţate, deşi conflictuale, care se află mereu în stare de flux şi mereu în căutarea unui punct de echilibru.

Ben a ieşit cu Adair în ultimele opt luni – un

record pentru el – şi se întâmplă ceva diferit.

— Cred că sunt îndrăgostit de această femeie, spune el. Bine, cred că sunt îndrăgostit de fiecare femeie, dar aceasta este diferită. Bine, toate sunt diferite, dar aceasta este într-adevăr diferită. Mă pune la pământ. Pot să intru în panică dintr-o cauză oarecare – ştii cum devin uneori – şi ea nu reacţionează. Nu pentru că nu-i pasă sau nu e receptivă, dar nu intră în starea aceea şi nu intră în panică odată cu mine. E de un calm admirabil, ştii, iar eu sunt orice altceva numai calm nu. Cred că acum ar putea funcţiona. îmi place să fiu cu ea. Şi sexul este încă destul de bun…

— Aştept un „dar”… îi spun eu.

— Dar simt că se schimbă. Devin nervos, neliniştit. Chiar nu vreau să stric acest lucru. Am patruzeci şi trei de ani, pentru Dumnezeu. Vreau să am un copil, dar mi-e teamă că nu o să rămân pe aproape.

Nu am întâlnit-o niciodată pe Adair, dar e ceva în felul în care îl manipulează pe Ben care mă face să fiu optimistă. Fără ştirea lui, el are un termen de

comparaţie pentru (să îndrăznesc să-i spun?) teama lui de intimitate. În trecut, prietenele lui erau bucuroase să se contopească cu el; dar Adair este capabilă să se stăpânească – pare să aibă un adevărat simţ al individualităţii care există independent de el. Chiar şi după opt luni, ea este deosebit de discretă cu privire la viaţa ei personală. Iradiază o tăcută stăpânire de sine, o inteligenţă sobră şi ageră. Este asistentă la o unitate de oncologie pediatrică şi lucrează în prezenţa ameninţătoare a morţii. Ben o face să râdă; aduce lumină în lumea ei. Setea lui de viaţă o însufleţeşte. Ardoarea lui erotică este opusul morbidului. Ei îi place contrastul.

Ben participă cu siguranţă cu o întreagă istorie emoţională la situaţia lui dificilă şi are o mulţime de lucruri care trebuie rezolvate. Dar dificultatea reconcilierii siguranţei şi emoţiei nu este numai rezultatul problemelor lui personale. Ea reprezintă provocarea idealului modern de iubire. Ţinând minte acest lucru, examinăm ce înseamnă sexualitatea pentru Ben.

Majoritatea dintre noi deplângem ofilirea

pasiunii erotice prin melancolie, acord tacit sau agitaţii serioase; dar menţinerea vitalităţii erotice nu devine principiul organizator al vieţii noastre. Nu şi pentru Ben. Sexul este sfera în care simte el că trăieşte. Deţine o putere recreatoare care îi permite să revină în lume simţindu-se îmbogăţit şi reînnoit. Când face dragoste, simte o conexiune şi o hrănire emoţională pe care nu le simte nicăieri în altă parte. Este în acelaşi timp vulnerabil şi poruncitor, expus şi încrezător. Ben este un bărbat cu creier activ. Supus impulsurilor octanice ale libidoului, el este în special condus cu viteză mare de acestea. Devine frenetic şi dezorganizat, deşi hiperactivitatea i-a servit foarte mult în conducerea companiei proprii de curierat. Pentru Ben, sexul este experienţa reglatoare finală care îi potoleşte energia nebună: tensiunea extremă este urmată de eliberare totală. Nicicând nu se simte la fel de calm ca atunci când atinge apogeul hedonist. Acesta este un moment de armonie perfectă între el şi lume. Şi în timp ce lui Adair îi place sexul, Ben are nevoie de el. Sexul este sprijinul vieţii lui – deconectaţi-l şi va crede că va muri. Nu-i de mirare că

intră în panică la gândul că sexul intră în declin.

Ben este, prin excelenţă, un bărbat modern. Este condus de acţiune şi de aceea răspunsul lui tipic la neliniştea sexuală constă în a pune capăt relaţiei, în a începe să iasă din nou, în a face sex fierbinte cu altcineva şi în a începe o nouă relaţie care, speră el, va fi ferită de decesul erotic. îi atrag atenţia lui Ben că acţiunea nu este întotdeauna cea mai bună soluţie, contrar credinţelor populare.

„Primul lucru pe care trebuie să-l faci e să nu reacţionezi imediat la panică şi să o înlături pe Adair, ca modalitate de a scăpa de nelinişte, îi spun eu. Mai puţin sex nu înseamnă neapărat şi mai puţină dragoste”. îi ofer neliniştii lui stârnite un adăpost lipsit de primejdii şi-l încurajez ca mai degrabă să reconsidere contradicţiile dorinţei decât să le exprime prin gesturi. Acest lucru îl scoate pe Ben din modul lui obişnuit de gândire. îi cer să-şi recunoască dilema şi să o privească cu compasiune şi luciditate. Rezolvarea unui conflict nu e totuna cu eliminarea lui. Supravieţuirea dorinţei rezidă în recunoaşterea şi administrarea dualităţii.

Pentru Ben, exprimarea sexuală este o soluţie de scurtă durată. Aceasta asigură un remediu temporar neliniştii lui, permiţându-i să ascundă întrebările mai grele: Ce ar însemna pentru el să se simtă excitat şi sigur în cadrul aceleiaşi relaţii? De ce euforia şi jocul sunt despărţite de iubire şi angajament în mintea lui? Cum poate el păstra un sentiment de libertate în cadrul unei relaţii intime?

Reinterpretez neliniştea lui Ben, sugerându-i că îi poate servi ca sistem de avertizare din timp împotriva complacerii. „În trecut, reacţionai la anxietatea ta prin fugă. Vreau să te gândeşti la ea în schimb ca la o unealtă. Neliniştea este aliatul tău, un barometru al nevoii tale de a-ţi asuma anumite riscuri. Când începi să te simţi nervos, este timpul pentru ceva – nu pentru cineva – nou”. îi dau următorul citat din Frank Jude Boccio, autor al cărţii *Mindfulness Yoga,* la care să se gândească după ce pleacă de la şedinţă: „Ne plângem de dificultăţile noastre de-a lungul suprafeţei pietruite a cărării noastre, blestemăm fiecare piatră ascuţită de sub noi, până ce, la un moment dat în maturizarea noastră, privim în cele din urmă în jos ca să ne dăm

seama că sunt diamante”.

Trăim în vremuri în care rapiditatea mai mare este mai bună şi în care controlul înseamnă putere, unde realizarea este mai valoroasă decât procesul şi riscul este calculat matematic. În vieţile noastre supra-devotate există tentaţia de a ne simplifica complexitatea existenţială. Pur şi simplu nu mai avem timp şi răbdare pentru reflectarea deschisă. În schimb, preferăm să fim proactivi şi prin aceasta să ne reafirmăm simţul controlului. În experienţa mea profesională am întâlnit cupluri care se plângeau de felul în care rutina vieţii lor i-a făcut să se simtă amorţiţi. Dar atunci când investim încontinuu în genul de soluţii pragmatice pentru „a face sex” care promit regularitate – o medie considerabilă – ne asumăm riscul de a exacerba plictiseala pe care ne luptăm să o remediem. Erotismul ne provoacă să căutăm un alt gen de soluţionare, să ne lăsăm pradă necunoscutului şi inaccesibilului şi să încălcăm limitele lumii raţionale.

&

Sexul este murdar, practica-l cu persoana iubită

Când puritanismul şi hedonismul intră în conflict

Sexul fără păcat este ca oul fără sare.

Luis Buñuel

Regret să spun că noi/ cei din FBI/ nu putem acţiona în cazuri de intimitate oral-genitală/ în afară de cazul în care acestea au împiedicat în vreun fel comerţul interstatal.

Edgar Hoover

De ce devin alienate atât de multe cupluri din punct de vedere sexual? Lista de factori care contribuie la scăderea intensităţii excitării este lungă şi factorul cel mai invocat de obicei este stresul. „De îndată ce mă aşez, văd rufele care încă trebuie împachetate, corespondenţa nedeschisă, jucăriile împrăştiate şi asta îmi răpeşte toată dorinţa sexuală”. „Prinsă între noile noastre slujbe, părinţii noştri bătrâni şi copiii tineri, sunt distrusă. Nu sunt eu din principiu atrasă de sex, dar acum nu mi-l doresc deloc. Nu o lua ca pe ceva personal”. Dar când pacienţii mei amintesc prea-realele stresuri ale vieţii

moderne pentru a explica de ce le-a scăzut romantismul, le sugerez că s-ar putea să fie mai mult de atât. La urma urmei, stresul era o trăsătură de bază a vieţii lor dinainte de a se întâlni şi nu i-a împiedicat să cadă unul în braţele celuilalt.

În următoarea înşiruire de justificări, ei ating problemele cele mai adânci ale relaţiei: certurile aprinse şi divergenţele care nu duceau nicăieri, lipsa de încredere, vechile dezamăgiri, ciclurile de învinuiri. „Sex? Cred că glumeşti. După tot ce mi-ai spus?” „Când a fost ultima dată când te-ai arătat interesată?” „Crezi că poţi depune puţin efort ca să te faci atrăgătoare?” „Aş fi vrut să închizi blestematul de televizor; mă face să mă simt ca o bucată de carne moartă”.

În ciuda acestei ploi de nemulţumiri, cred că mai există un strat suplimentar ce contribuie la decesul libidoului care are de-a face cu ambivalenţa profundă a culturii noastre cu privire la sexualitate. În timp ce recunoaştem importanţa sexului, totuşi oscilăm între extremele autorizării exagerate şi ale tacticilor represive: „Nu o face până când nu te măriţi”. „Fă-o

când ai chef”. „Nu e mare brânză”. „E foarte important”. „Ai nevoie de iubire”. „Ce are de-a face iubirea cu sexul?” Este o abordare de tip totul sau nimic a sexului. Site-urile porno proliferează pe Internet, deşi continuăm să dezbatem dacă să asigurăm sau nu educaţia sexuală în şcoli şi, dacă facem asta, dacă ar trebui s-o numim „Educaţie sexuală” sau să optăm pentru mai puţin elocventul „Educaţia sănătăţii”.

În ciuda faptului că în America trăim într-o libertate sexuală fără precedent, practica politizării sexualităţii a continuat neîncetat încă de pe vremea puritanilor. Intervenţia statului ne face pe unii dintre noi să răsuflăm uşuraţi în timp ce pe alţii îi lasă copleşiţi de teroare. Promovăm abstinenţa prin tactici bazate pe frică, îi ameninţăm pe politicienii rătăcitori cu aducerea în faţa tribunalului, luptăm împotriva căsătoriilor dintre homosexuali şi ne frământă legile fragile referitoare la avort. Deşi virginitatea pare o rămăşiţă a unei perioade apuse, în fiecare zi oficialii noştri aleşi adaugă gravitate morală legislaţiei sexualităţii. Avortul, homosexualitatea, adulterul şi

„valorile familiale” au fost puncte active în agenda politică naţională pentru mai mult de treizeci de ani. Acest conservatorism sexual îşi are rădăcinile în tradiţia puritană, cu profunda suspiciune de plăcere şi atitudinea moralizatoare faţă de orice se abate de la heterosexual, monogam, marital, sexualitate reproductive între timp, producătorii de televiziune ne invită să-i contactăm telefonic dacă am avut mai mult de 100 de parteneri sexuali. Până acum, sexul nu a fost niciodată atât de expus în public, un bruiaj neîncetat de imagini explicite oriunde ne-am arunca privirea. Sexul, veşnic prezent în reclame, a devenit o marfă în sine. Schimbaţi canalul pe oricare talk-show din timpul zilei ca să auziţi despre mame care se culcă cu prietenii fiicelor lor, bărbaţi cărora le place să privească şi prostituate casnice care sunt descoperite de către soţii lor nebănuitori. Sexul este pretutindeni, în toate permutările lui, aşa cum este descris exhaustiv de Lillian Rubin: „pornografie, impotenţă, sex premarital, sex conjugal, sex extramarital, sex în grup, schimb de parteneri, sado-masochism şi multe alte variaţii ale comportamentului sexual la care se

poate gândi producătorul lor, fie sex obişnuit, fie sex bizar”.

Politica şi economia sexuală şi atitudinile diametral opuse la care suntem zilnic martori penetrează în dormitorul american şi se strecoară în cutele intimităţii noastre. Cuplurile pe care le văd eu trăiesc la intersecţia acestei ambivalenţe şi trebuie să negocieze între aceste sisteme de valori competitive. Moştenirea puritanismului, care plasează familia în centrul societăţii, are aşteptarea ca mariajul să fie rezonabil, sobru şi productiv. Munceşti, pui deoparte şi plănuieşti. îţi iei angajamentele în serios. Dar pe lângă această noţiune americană de responsabilitate individuală şi de moderaţie se află şi noţiunea egală de libertate individuală. Credem în împlinirea personală: în viaţă, în libertate şi în căutarea fericirii. Savurăm libertatea pentru a ne satisface spontan dorinţele şi trăim într-o economie a consumatorului condus de piaţă care se asigură ca acele dorinţe să nu se oprească niciodată. Cultura sexuală ne spune ce este atrăgător şi ce ar trebui să ne dorim (de parcă am fi incapabili să descoperim singuri pe cine să dorim şi

ceea ce ne stârneşte). O întreagă industrie de hedonism planează pe marginea căsniciei, un memento constant a tot ceea ce am sacrificat în schimbul sexualităţii reciproce a iubirii conjugale.

Pot fi vreodată relaţiile noastre moderne suficient de puternice încât să se opună cântecului de sirenă al plăcerii nelimitate? Când suntem constant îndemnaţi să înlocuim ce e vechi cu ceva nou, când imaginile sexuale zugrăvesc mereu tinereţea şi frumuseţea (de vreme ce numai tu îmbătrâneşti), când sexul online se ocupă de fanteziile tale particulare, ne putem aştepta în mod just să rămânem mulţumiţi de aceeaşi persoană timp de cincizeci de ani? Juriul încă mai dezbate. Ne este promisă împlinirea imediată şi se află acolo pentru toţi, numai pentru noi nu. Şi toate acestea consolidează profunda dezbinare dintre ceea ce suntem încurajaţi să ne dorim şi ceea ce ne este permis să avem. Puritanismul şi hedonismul intră în conflict.

„Nu eu, nu acum”.

versus „Sex protejat sau deloc”.

Să nu ne lăsăm păcăliţi şi să credem că această

saturaţie reflectă atitudini sexuale culte. Marketingul ostentativ al imaginilor sexuale poate fi mai mult excesiv decât progresiv şi îşi are la rădăcinile lui mai degrabă profitul şi libertatea pieţei decât libertatea de gândire. Pe scurt, e vorba mai mult despre a-ţi deschide portofelul decât despre a-ţi deschide mintea. Poate de aceea, moralitatea fundamentală legată de „oraşul de pe deal" a culturii noastre rămâne nepătată de toate imaginile grafice care pâlpâie pe ecranele noastre: ideea centrală, că sexul este murdar, rămâne incontestabilă.

Nicăieri altundeva nu este mai vizibil disconfortul profund legat de sex decât în modul în care abordăm sexualitatea adolescentină. Un grup considerabil de americani crede că dacă limităm accesul la măsuri contraceptive şi la educaţia sexuală acest lucru va îndepărta tinerii de tentaţiile cărnii. Campanii de genul „Nu eu, nu acum" încurajează abstinenţa ca modalitate de a evita sarcina la vârsta adolescenţei şi bolile cu transmitere sexuală, iar politicile noastre de sănătate publică reflectă ideea că sexualitatea adolescentină este un comportament

deviat ce trebuie împiedicat. Oricât de liberă ar părea mass-media, sexualitatea este considerată de mulţi americani foarte periculoasă – un factor de risc.

Europenii, în schimb, văd sexualitatea adolescentină ca pe o etapă de dezvoltare normală spre sexualitatea sănătoasă adultă. Sexul nu este o problemă; problema este să fii responsabil în ceea ce priveşte sexul. De aici contra-sloganul european pentru „Nu eu, nu acum” este „Sex protejat sau deloc”. Merită notat că, în Europa, adolescenţii îşi încep activitatea sexuală în medie la doi ani după corespondenţii lor americani, iar vârsta la care nasc adolescentele este în mod cutremurător cu opt procente mai mică. Cum se face că societatea americană, cu o prejudecată clară împotriva sexului la vârsta adolescenţei, produce o asemenea statistică enantă?

Sexualitatea condusă de tabuuri şi sexualitatea condusă de exces converg într-o manieră tulburătoare. Ambele ne fac să vrem să ne disociem psihic de actul sexual fizic. O societate care vede sexul ca fiind murdar nu face ca acesta să dispară. În

schimb, acest gen de atmosferă de neliniște dă naştere culpabilităţii şi ruşinii, în versiunea ei extremă, sau la un disconfort generalizat în aspectul lui cel mai ubicuu. Sexul este divorţat de continuitatea afectivă şi socială. Ceea ce lipseşte este o sexualitate integrată, unde plăcerea sporeşte în contextul înrudirii. Nu vorbesc numai despre dragostea profundă; vorbesc de asemenea şi despre grija fundamentală şi aprecierea faţă de altă persoană.

Vrei să ne combinăm în seara asta?

Ratu este o studentă de douăzeci şi doi de ani, de la o universitate din Ivy League. Este fiica unui doctor şi a unui programator, amândoi imigranţi indieni, ai căror ani de muncă asiduă s-au amortizat într-un stil de viaţă superior. Ratu şi-a petrecut doisprezece ani în şcolile deosebit de competitive din New York, iar acum speră să o urmeze pe mama ei, dând la medicină. Am întâlnit-o pe mama lui Ratu la o petrecere de rămas-bun a unei colege. Când i-am povestit despre subiectul cărţii mele, m-a îndemnat să o intervievez pe fiica ei. „Ce aud de la fiica mea? Este incredibil. E atât de deprimant felul în care se tratează copiii aceştia.

Chiar vrei să ştii ce se întâmplă? Ar trebui să vorbeşti cu ea. Eu nu pot să înţeleg”.

Am ştiut că trebuia să o întâlnesc pe Ratu şi aşa am făcut. Strălucitoare şi francă, ea era ca un purtător de cuvânt pentru una dintre generaţiile acelea care au ataşată câte o literă la ele – X sau Y sau cum o vor mai numi acum. Mi-a făcut o descriere edificatoare a scenei sexuale din campus.

„Nu prea avem timp de întâlniri. Aşa că soluţia rapidă este combinaţia de vineri sau sâmbătă seara. Te duci la o petrecere sau mergi într-un bar; toată lumea se îmbată, se îmbată foarte tare şi toată lumea se împerechează. Totul e gata şi se consumă deja până luni, după ce lumea şi-a împărtăşit povestea cu agăţatul, la masa de prânz. Combinarea este un fel de termen cuprinzător ce acoperă totul de la a te prosti, până la sex oral sau sex total”.

„Relaţia studenţească ideală este scenariul «prietenii cu avantaje». Ai un prieten apropiat cu care te distrezi foarte mult şi alături de care ai parte de puţină tensiune sexuală. Începe într-o noapte când sunteţi amândoi beţi şi daţi unul peste celălalt la un

bar sau altundeva. Mergeţi împreună acasă, faceţi sex (extraordinar sau nu chiar, nu contează) şi apoi pretinzi că nu s-a întâmplat. Următoarea săptămână se repetă acelaşi lucru cu aceeaşi persoană, şi aşa mai departe, până ce simţi că nu trebuie să mai existe pretextul ieşirii şi îmbătării. În schimb, îl poţi suna pur şi simplu când simţi nevoia să te combini sau dacă eşti doar plictisită".

Acesta este lucrul de care Ratu şi prietenii ei vorbesc fără regrete: cererea de a face sex. Există o latură inferioară emoţională, chiar şi la această formă de cuplare uimitor de abreviată. „Vine un moment, spune Ratu, când unul se implică mai mult decât celălalt şi atunci e timpul pentru discuţia incomodă. Se stabilesc regulile de bază: acesta este numai un scenariu «prieteni cu avantaje», nimic mai mult, nimic mai puţin; şi dacă nu-i convine asta, atunci s-a terminat. Şi apoi treci la un alt prieten, încercăm foarte tare să nu ne lăsăm emoţiile să ne stea în cale", spune Ratu fără nicio urmă de ironie.

Ce e interesant pentru mine din descrierea lui Ratu este că nu există niciun resort în această poveste

– nicio intrigă, nicio desfăşurare, niciun punct culminant, niciun deznodământ. De fapt, nu există nicio *poveste* a poveştii. Sexul este separat de povestea care l-a făcut să se întâmple. „Există încercarea deliberată de a-şi ţine emoţiile departe de sex şi nu numai la băieţi”, dezvoltă Ratu. „Fetele, la fel ca şi băieţii, vorbesc despre dragoste pe de o parte şi de sex pe de alta, ca şi cum nu au nimic de-a face una cu cealaltă”. Face o pauză. „Deşi bănuiesc că multe dintre prietenele mele ar prefera o relaţie, chiar dacă vor sau nu să o recunoască”.

Departe de mine intenţia de a discredita exprimarea eliberatoare a sexului ocazional sau recreator. O întâlnire erotică poate traversa o varietate de intensităţi interpersonale fără ca aceasta să fie dezafiliată. Dar acest tip de activitate sexuală în sine pare că e mai puţin o expresie a eliberării decât exprimarea gestuală a unei anxietăţi ascunse. Spre surprinderea mea, Ratu a fost complet de acord cu această idee.

— Băutura şi sexul, desigur, merg împreună. Amândouă sunt lucruri pe care ştim că nu ar trebui să

le facem.

În timp ce o ascultam pe Ratu, mă întrebam cum s-ar manifesta această nouă sociologie sexuală mai târziu, în relaţiile lor stabile.

— Cum rămâne cu dragostea şi căsnicia? am întrebat-o eu. Se pune vreodată problema aceasta?

— Vedem angajamentul ca pe o sentinţă pe viaţă. Ştiu că, în special pentru mulţi dintre prietenii mei băieţi, acesta este un gând terifiant. Nu-şi pot imagina să aibă acelaşi partener sexual pentru mai mult de o săptămână, să nu mai vorbim de zece ani.

Apoi Ratu spune pe un ton mai serios:

— Pentru femei e altfel. Ele pot vedea farmecul. Unele chiar par să-şi dorească, deşi multe dintre noi preluăm frica stereotipică masculină şi vedem monogamia ca pe o restricţie. Angajamentul înseamnă sacrificarea idealurilor şi ambiţiilor proprii pentru ceva ce nu poţi controla şi pentru o sferă unde poţi eşua. Cel puţin aşa gândim acum. Relaţiile înseamnă pierderea independenţei. Când laşi să intre o altă persoană în viaţa ta amoroasă, îţi laşi mai puţin spaţiu pentru tine.

— Deci relaţiile se referă la ceea ce pierzi, nu la ceea ce câştigi? întreb eu.

— Exact.

— Şi dragostea?

— Ah. În liceu nu a existat. Puţinele cupluri de aici de la facultate ies în evidenţă ca fiind cel puţin ciudate, ca şi cum sunt căsătoriţi sau ceva de genul acesta.

Sunt intrigată de descrierea relaţiilor, elaborată de Ratu. Întotdeauna mi s-a părut că împerecherea (sau cel puţin ideea de romantism) ne lărgeşte orizonturile şi e legată de ceea ce poţi descoperi alături de cineva. Cel puţin, aşa eram convinsă la vârsta ei. Ratu şi prietenii ei par să găsească mai multă siguranţă într-un masterat decât în puterea unei legături susţinute de iubire. De ce simt ei aşa?

Un motiv ar putea fi acela că, deoarece au îmbrăţişat mandatul cultural de încredere în sine, sunt neliniştiţi din cauza relaţiilor.

— Dacă adaugi dragoste pe lângă sex te faci extrem de vulnerabil, îmi spune ea. Cred că aceasta ar putea fi esenţa problemei pentru întreaga mea

generaţie, lipsa aceasta de încredere. Am fost învăţaţi să ne bazăm pe noi înşine, să nu depindem de alţii.

Este o atitudine prozaică, dar poate una înţeleaptă, dată fiind nesiguranţa căsniciei moderne. Egalitatea dintre sexe se manifestă în toată ironia ei: atât bărbaţii, cât şi femeile au acum dreptul să le fie teamă de angajament. Mai bine se angajează în partide de sex riscant decât să cedeze riscurilor inimii.

Nimic nu e mai inutil decât să-i prezici viitorul cuiva care nu e interesat să asculte; dar, uneori, nu mă pot abţine, aşa că m-am aventurat să o înţeleg pe Ratu.

— Mă faci să cred că poate din această cauză atât de multe dintre cuplurile cu care mă văd nu reuşesc să facă sex fierbinte cu persoana iubită. Nu e vorba numai de generaţia ta. Această întreagă cultură este profund incomodată de vulnerabilitate şi dependenţă. Sexul intim de calitate le necesită pe amândouă.

— Poate, spune Ratu. Dar cine spune că sexul de calitate trebuie să fie intim? Dacă „de calitate”

înseamnă loveşte-mă de zid, violează-mă şi pleacă înainte să mă trezesc de dimineaţă? Spontaneitatea este ceea ce iubesc eu. Este emoţia care vine odată cu spontaneitatea şi partenerii multipli şi întâlnirile de vis unde nimic nu merge prost fiindcă, după gustarea din ziua următoare, îi spui la revedere şi nu stai prin preajmă suficient de mult pentru a-i vedea defectele. Trec prin perioade în care sunt dependentă de acea emoţie, dar am perioade când recunosc cât de superficial este totul şi îmi doresc o legătură mai strânsă cu cineva. Am avut iubiţi, şi e plăcut, deşi devine un pic plictisitor. Să sperăm că undeva voi găsi un echilibru sănătos – dacă nu m-am răsfăţat deja până la punctul nemulţumirii faţă de relaţiile de lungă durată.

Departe de a fi ultimul cuvânt referitor la dragostea liberă, toată această bravadă dezminte o nelinişte ascunsă. Mă întreb în ce măsură acest sex de genul atinge-şi-fugi este într-adevăr o apărare împotriva disconfortului sexual, în aproape aceeaşi măsură în care evitarea condusă de tabu este o apărare. Este reversul medaliei: aceeaşi anxietate,

răspuns diferit. Ei se îmbată, fac sex, apoi *se prefac că nu s-a întâmplat niciodată nimic.* E un fel de a o face fără a te implica. Totul se întâmplă pur şi simplu; nimeni nu trebuie să recunoască. Poate că aceşti libertini prefăcuţi nu sunt atât de departe de moştenirea puritană pe cât ne-ar face să credem zbenguielile lor de sâmbătă noaptea. Întâlnirile lor pe furiş nu sunt chiar o celebrare a plăcerilor cărnii. Dacă nu ar exista cel puţin o fărâmă de disonanţă morală în dorinţa lor de sex, ar putea deveni inutil să se îmbete pentru a obţine acest lucru. Dacă s-ar simţi mai liniştiţi în privinţa sexului, s-ar plasa de fapt în centrul acestuia şi şi-ar dori să şi-l amintească.

Pentru Ratu, emoţia născută din spontaneitate este asigurată atâta timp cât îşi schimbă partenerii destul de frecvent. Dar ce i se va întâmpla când va rămâne numai cu unul? S-ar putea să nu o mai întâlnesc pe Ratu niciodată, dar mulţi dintre oamenii care vin la mine îmi amintesc de ea. Au descoperit că istoria lor de nomadism sexual nu e de niciun ajutor în a duce la capăt provocarea de a menţine în timp vitalitatea sexuală alături de o singură persoană. Ei

văd sexul premarital şi pe cel postmarital ca fiind realităţi întru totul diferite. Nu se presupune că sexul din perioada celibatului trebuie să te pregătească pentru sexul conjugal. Dacă e văzut cumva, este văzut ca ultimele urale dinaintea declinului sexual al întregii vieţi.

Totuşi, cât de important este sexul?

Un simţ sănătos al îndreptăţirii erotice se construieşte pe baza unei atitudini relaxate, generoase şi nestânjenite faţă de plăcerile corpului – un lucru cu care continuă să se lupte cultura noastră puritană. Sunt martoră la decăderea acestei ambivalenţe în munca mea de zi cu zi. O mare parte din munca mea alături de cupluri implică referirea la ruşinea şi anxietatea care înconjoară sexualitatea oamenilor, făcându-i să-şi dorească să se retragă de lângă iubiţii lor, de teama de a nu fi judecaţi sau respinşi. Acord permisiunea, reduc anxietatea, normalizez fanteziile şi dorinţele şi pun sub semnul întrebării distorsiunile imaginii corporale proaste. împreună dezgropăm secretele şi tăcerea care le însoţeau educaţia sexuală şi confruntăm mesajele

culturale şi familiale care împiedică exprimarea erotică. Terapia este un proces de extindere a sexualităţii prin lepădarea inhibiţiilor, încurajarea apropierii fizice şi negocierea limitelor. Cuplurile învaţă să danseze pas cu pas şi le ia atât timp cât este necesar.

Am întâlnit-o pe Maria când abia primise o lovitură groaznică. îşi petrecuse doi ani pe coasta de vest cu un bărbat cu care credea că o să se mărite şi s-a întors acasă o epavă deziluzionată. Prietenii ei au hotărât că era timpul ca ea să întâlnească un bărbat drăguţ, un binefăcător. Destul cu aceşti fustangii (pentru aceia care sunt nefamiliarizaţi cu acest termen, aceştia sunt nişte prostituate masculine căutaţi de femeile de succes). Prietenii au organizat o petrecere la cină cu o misiune precisă: o acoperire plăcută pentru prima întâlnire. A funcţionat.

Pentru Maria, întâlnirea cu Nico a însemnat reeducarea în arta iubirii, o desfăşurare lentă ce era total lipsită de griji. Nu s-a îndrăgostit; a început să-l iubească. Dar la un an după ce l-a întâlnit, iat-o în biroul meu întrebându-se:

— Totuşi, cât de important este sexul? Mă tot duc înainte şi înapoi. Ştiu că nu poţi clădi o viaţă din pasiune. Am încercat asta. Bunica mea obişnuia să spună: „Cu ce vei trăi, cu dragoste? Ha! Ai multe de învăţat”. Nici mama nu sare mai departe. Replica ei e: „Drăguţo, pasiunea este blestemată. Crede-mă pe cuvânt, ceea ce îţi trebuie ţie este să găseşti pe cineva cu care să poţi trăi. Cineva care e ca tine, care are aceleaşi principii ca şi tine. Ştii, nici banii nu strică”. Îl iubesc pe Nico. Nu m-am simţit niciodată atât de protejată, atât de încrezătoare. Şi, după ani întregi de întâlniri cu mai mulţi ticăloşi decât trebuia, sunt în sfârşit liberă să mă gândesc la alte lucruri din viaţa mea. Dar nu ştiu. Nu cred că ne potrivim din punct de vedere sexual. Este o problemă. Sau oare e o problemă? Toată lumea spune că sexul dispare oricum, indiferent de cât de aburind e la început, deci cât de important e cu adevărat?

— Tu să-mi spui mie, o îndemn eu.

— Ştii ce îmi spun? „Fetiţo, te-ai distrat destul. E timpul să te maturizezi. El e un tip grozav. Revino-ţi!”

La trei ani după ce Maria mi-a adresat

întrebarea: „Totuşi, cât de important este sexul?”, ea a revenit. Evident, nu găsise răspunsul. La început era atât de captivată de emoţia siguranţei, încât era capabilă să amâne să se ocupe de lipsa de sensibilitate sexuală faţă de Nico. A persistat în speranţa că problema se va rezolva de la sine, că într-o bună zi obstacolul se va ridica şi totul va reveni la normal. Cât despre Nico, el este un bărbat răbdător.

Nu avea de gând să forţeze lucrurile, chiar dacă este evident mai puţin mulţumit de viaţa lor sexuală anemică. Modul lui de a împiedica să fie respins este să nu forţeze lucrurile. În şedinţele noastre, Maria a afişat mereu o atitudine de abordare-evitare a subiectului sex. În puţinele ocazii când a adus direct vorba, a făcut-o mereu la sfârşitul şedinţei, când nu mai aveam timp să discutăm. Într-o săptămână m-am hotărât să pun piciorul în prag şi să grăbesc conversaţia.

— Sexul este dificil, nu-i aşa? am întrebat-o eu.

— Ce vrei să spui? E dificil de vorbit despre el sau dificil de practicat? mi-a răspuns ea tot printr-o întrebare.

— Dificil să-l stăpâneşti, am replicat eu.

— E mai uşor pentru mine să fac sex decât să vorbesc despre el.

— Şi cu Nico?

— Cu Nico este mai uşor să nu fac sex decât să vorbesc despre asta.

— Povesteşte-mi!

— Sexul *este* dificil. Nu vreau să fac sex majoritatea timpului, ceea ce e ciudat pentru că întotdeauna m-am considerat o persoană sexuală. Citesc despre femei cu o dorinţă scăzută şi nu mă identific cu ele, chiar dacă se pare că la fel sunt şi eu în ultima vreme.

— A fost mai uşor cu alţi bărbaţi?

— O, Doamne, nu – dar în trecut nu trebuia să vorbesc despre asta. Nu a fost niciodată ceva la care trebuia să muncesc. Fie apărea natural şi ne potriveam, fie relaţia nu avea să dureze oricum, aşa că de ce să mă mai deranjez? Acum sunt cu un bărbat pe care-l iubesc. Cred că este frumos, mă tratează ca pe o regină şi nu vreau să fac sex cu el. Devine frustrat când îl resping zi de zi şi nu îmi place faptul că sunt

indiferentă faţă de sex. Mi-ar plăcea să cred că asta s-a întâmplat atunci când am rămas însărcinată cu fiica noastră, dar să fiu sinceră eram oarecum uşurată să am o scuză. „Sunt însărcinată” s-a transformat în „tocmai am născut” care s-a transformat în „alăptez” care a devenit „am nevoie de somn”. Să fim realişti, aşa cum ştii, a fost o problemă de la început.

— Să ne avântăm?

— M-am săturat să tot evit, să aştept să se schimbe ceva. Nu-l pot schimba pe Nico cu un nou model. O fac să meargă cu el sau îmbătrânesc.

Maria a crescut într-o familie din clasa muncitoare, fiica unui poliţist şi a unei profesoare suplinitoare. Religia era esenţială, iar ea a frecventat toate şcolile catolice de fete şi la fel şi liceul.

— Noi nu vorbeam niciodată despre sex acasă. Bunica mea a avut zece copii şi nu a ştiut niciodată că femeile pot avea orgasm. Îţi poţi imagina? Nu am mai văzut-o pe mama goală de când aveam trei ani. Pe tata nu l-am văzut niciodată gol. Sunt cea mai mică dintre cinci fraţi şi fiecare dintre noi s-a răzvrătit în felul lui – deşi fraţii mei nu au trebuit să se confrunte cu

poruncile rezervate fetelor.

Maria revarsă lumină asupra universalei culturi sexuale de gen totul-sau-nimic, abundenţă-sau-lipsă din America.

— Aveam şaptesprezece ani când mi-am pierdut virginitatea; şi pentru fetele catolice, dacă te-ai culcat cu o persoană, însemna că te puteai culca cu întreg oraşul – şi, sincer, majoritatea dintre noi o făceau, îmi spune ea. Ştiu că sună demodat, dar chiar aşa se întâmpla acolo unde am crescut eu. Staten Island este ca o rezervaţie naturală pentru catolici pe cale de dispariţie. Mesajul era clar: sexul este un păcat, în afară de cazul când eşti căsătorit.

— Corect. Ca vechea zicală: „Sexul este murdar; practică-l cu persoana iubită” am spus eu.

Maria s-a mutat, a mers la facultate, a devenit agent de casting, iar astăzi trăieşte într-o lume foarte diferită de aceea a copilăriei ei. Însă toată dezvoltarea ei intelectuală nu a reuşit să demoleze interdicţiile: dorinţa carnală constituie un păcat, în mod special pentru femei. În ciuda a douăzeci de ani de întâlniri scurte, relaţii sezoniere şi prieteni stabili, mesajele

care rămân aderă la izvoarele de energie ale corpului ei cu o tenacitate subcutanată. Când era încă singură, Maria îşi putea înşela disconfortul sexual latent. Era mai uşor să fie dezinhibată când era mai puţin implicată emoţional. Dar odată ce şi-a ales să trăiască în cadrul limitelor geografice ale unei familii, murmurul trecutului ei a început să aibă ecou.

— O dată la aproape şase luni îi aduc vorba lui Nico despre aceasta. îi spun: Nico, viaţa noastră sexuală e la pământ. Trebuie să facem ceva în privinţa aceasta. Vreau să citeşti cartea aceasta. Dar nu vrea să citească cărţi. Urăşte cărţile acelea. El spune: „Nu este genul meu. Hai să ne facem doar timp să stăm împreună. Cu cât faci mai mult sex, cu atât faci mai mult sex, corect?" Acesta este răspunsul lui la toate.

— Ţi-am mai recomandat cărţi înainte, dar în acest moment sună de parcă le foloseşti să te ascunzi în spatele lor. De ce îţi este aşa de greu să vorbeşti despre tine? Să-ţi fii propriul avocat? Ce s-ar întâmpla dacă ai spune: „Nico, vreau să-ţi povestesc despre mine – ce cred eu şi simt în legătură cu sexul, despre mine din punct de vedere sexual?"

— Întregul subiect este atât de copleşitor din punct de vedere afectiv încât mă adoarme.

Maria a fost învăţată că nimic nu e gratis; totul trebuie dobândit. Privilegiul este menit acelora care n-au trebuit să muncească asiduu şi acest lucru este suspect din punct de vedere moral. Convingerea era că te sacrifici pentru binele familiei. Ezitarea ei să iasă în relief este puternică mai ales în domeniul sexual.

— Pare în regulă să ceri ceea ce îţi trebuie cu adevărat, îi explic eu, dar să ceri ceva numai pentru că vrei tu sau îţi place ţie, este un lucru egoist. Plăcerea în sine, în afară de cazul când e câştigată, este suspectă. Se ridică de asemenea întrebarea cât de mult simţi tu că meriţi şi cât de vrednică eşti pentru a primi – numai pentru că tu eşti cine eşti. Dar erotismul înseamnă chiar asta: înseamnă plăcere de dragul plăcerii, oferită ţie în mod gratuit de către Nico.

Împreună, Maria şi cu mine, lucrăm la cultivarea unui simţământ sănătos de merit care se extinde de la a sta jos dimineaţa când îşi bea cafeaua, a citi ziarul în

timp ce bucătăria este încă murdară, până la a ieşi cu prietenele ei chiar dacă asta presupune ca Nico să petreacă două nopţi la rând având grijă de copil. Trebuie să ia o pauză de la ideea că trebuie să plăteşti pentru plăcere în avans prin realizarea îndatoririlor. Ne limităm la sistemul complex de corectitudine şi merit, unde totul trebuie să fie perfect echitabil pentru a neutraliza egoismul.

Maria a pus stăpânire pe această idee.

— Cred că dorinţa mea scăzută este legată, mai mult decât de orice altceva, de lipsa de stăpânire sexuală şi de conflictul meu cu plăcerea, în special plăcerea alături de soţul meu. Nu pot să explic de ce mi-e atât de incomod să mă deschid în faţa lui Nico din punct de vedere erotic. Ceea ce ştiu este că familia nu se află niciodată acolo unde am fost eu să obţin ceva în plus.

— Adevărat. Pentru tine, familia se referă la sacrificiul propriu, nu la plăcere. Dar un simţ sănătos de îndreptăţire este premisa obligatorie pentru intimitatea erotică.

Numai atunci când Maria începe să privească cu

ce participă ea la impasul erotic devine aparentă şi contribuţia lui Nico. îi pune câteva dintre întrebările pe care le-am discutat în amănunt la şedinţele noastre: „Ce înseamnă sexul pentru tine? Cum era tratată problema sexului în familia ta? Care sunt evenimentele importante care ţi-au conturat sexualitatea? Ce ai vrea să experimentezi cel mai mult cu mine din punct de vedere sexual şi de ce te temi cel mai tare?” Ele dau naştere la conversaţii provocatoare şi pline de inspiraţie care se concentrează asupra posibilităţilor mai degrabă, decât asupra problemelor.

Maria află că, pentru Nico, sexul deopotrivă eliberează şi creează legături, un semn elocvent de iubire. Când ea îl respinge, el se simte neiubit. Nico nu vorbeşte mult. În schimb, îşi exprimă grija prin fapte: spală vasele, îi curăţă pantofii, ţine întotdeauna ciocolata în frigider. Se asigură că ies la fiecare sfârşit de săptămână, fără a se simţi vinovaţi (deşi Mariei îi vine greu), şi nu se lasă prinşi de treburi casnice interminabile. Este generos cu afecţiunea lui, deopotrivă cu Maria şi cu fiica lor. Dar mângâierile iau sfârşit când încep să facă sex. Deşi îi place să facă sex,

e mai puţin în elementul lui când e vorba de seducţie.

— E atât de nerăbdător să ajungă la partea cu *sex,* unde ştie ce face, încât tinde să ascundă scopul şi dragostea. Jocurile, ştii tu. Sunt stârnită şi în acelaşi timp simt că mă grăbeşte. Lui Nico îi ia cam două minute ca să treacă de la privitul la televizor la a fi pregătit complet din punct de vedere fizic şi afectiv pentru un raport sexual. Eu am nevoie de o clădire lentă. Şi în felul meu tipic de a încerca să am grijă de el, nu vreau să-l fac să se simtă prost, aşa că încerc să mă aprind repede. E un fiasco total.

Pentru Nico sexul este o piesă formată dintr-un singur act. Pentru Maria este un continuum de plăceri, o desfăşurare succesivă. Problema se ridică atunci când devin captivi într-o concentrare lineară, orientată spre obiectiv, asupra raportului sexual şi a orgasmului, care nu vizează erotismul. Astfel stând lucrurile, ea se luptă cu ideea că a zăbovi înseamnă implicit să fii egoist şi ruşinos de dornic. Lipsa ei de privilegiu şi lipsa de afirmare proprie se întâlnesc cu graba lui Nico, care îi consolidează mai mult ideea că nu e demnă de atenţie. Desigur, nu şi-ar face griji că îi

ia prea mult timp, dacă ar crede că el e interesat. Dar încetineala îi inspiră lui Nico un altfel de anxietate, o teamă că nu va presta destul de bine.

Îi sugerez Mariei, ca ea şi Nico, să se elibereze de acest model de sexualitate orientat spre îndatorire, cu cerinţele lui rigide de orgasm reciproc. Este o abordare de gen admis-respins care aduce a seriozitate şi face ca sexul să devină mai puţin distractiv.

— Îţi aminteşti când vă sărutaţi? o întreb eu. Când aţi făcut asta ultima dată?

— Sunt ani de atunci. Ştii, îmi amintesc că la început am petrecut o seară întreagă sărutându-ne franţuzeşte pe pontonul din Coney Island. A fost minunat. Acum nu mai facem asta.

— Bine, atunci, asta e.

Complicaţiile dinamicii dintre Maria şi Nico sunt subtile, iar acest lucru este valabil pentru majoritatea cuplurilor pe care le întâlnesc. Nu e niciodată vorba numai de un lucru sau de un partener. Maria spune că vrea să fie sedusă, deşi refuză să-l vadă pe Nico ca fiind seducătorul.

— Relaţia stă în calea atracţiei mele faţă de el. Uneori mă uit la el, de exemplu când iese de la duş sau se întoarce acasă de la sală, şi gândesc: „Doamne, cât de atrăgător este”. De ce este aşa de atrăgător numai până în momentul în care îmi amintesc că este soţul meu?

Îi explic Mariei că este înfricoşător să fii deopotrivă expus erotic şi intim din punct de vedere emoţional cu aceeaşi persoană, mai ales atunci când crezi că sexul este ceva ruşinos.

— E o întreagă parte din tine care încă nu a intrat în relaţia voastră. De fapt, energia psihică implicată în menţinerea acestei laturi ascunse este destulă încât să te facă să te simţi extenuată. Nu-i de mirare că preferi să mergi la culcare decât să faci dragoste cu soţul tău.

Ca mulţi dintre noi, Maria a crescut fiind învăţată să-şi ascundă fanteziile erotice şi visele cu ochii deschişi. Tăinuirea plăcerilor este o componentă centrală a socializării noastre sexuale. Maria îşi aminteşte de ruşinea suferită când a fost surprinsă, copil fiind, într-un moment delicios de explorare

erotică şi de dezgustul ce se citea pe chipul mamei când spunea: „Opreşte-te chiar acum!” Chiar şi aceia dintre noi destul de norocoşi să avem părinţi care au recunoscut că jocul sexual te face să te simţi bine, probabil îşi amintesc cu înfrigurare de acest sfat: „Să nu spui nimănui”. Este greu să aduci la suprafaţă ceea ce ai încercat ani de-a rândul să ascunzi.

Nu în mod surprinzător, Maria încearcă din răsputeri să aducă în relaţia ei fanteziile erotice pe care a fost învăţată să le înăbuşe de la o vârstă fragedă şi să se apere împotriva acestora. Presimţind receptivitatea lui Nico, este exact ceea ce o încurajez să facă – să-şi asume dorinţa şi să considere că merită să fie giugiulită. În acelaşi timp, o încurajez să-i trezească o nouă curiozitate lui Nico.

— E prea uşor să-l încadrezi în rolul de soţ, cu toate calităţile domestice ce-l însoţesc şi apoi să te plângi de lipsa dorinţei. El are o nouă înfăţişare interioară, în timp ce tu ai rămas cu aceeaşi veche înfăţişare.

Aceasta este provocarea intimităţii sexuale, aceea de a introduce eroticul în cămin. Este

intimitatea cea mai de temut deoarece este atotcuprinzătoare. Ajunge în cele mai adânci locuri lăuntrice şi implică dezvăluirea unor aspecte care sunt strâns legate de ruşine şi vină. Este înfiorător, un cu totul nou gen de goliciune, mult mai dezvăluitoare decât privirea corpurilor noastre goale. Când ne exprimăm dorinţele erotice riscăm umilirea şi respingerea, care sunt la fel de devastatoare. Am fost martora unei scene dureroase când preferinţele unei persoane au fost condamnate şi etichetate de către partener drept perverse, deviate şi dezgustătoare. Nu e de mirare că majoritatea dintre noi preferăm siguranţa sexului realist ca scut împotriva acestui scenariu jignitor. Ne-am putea afla departe de pasiune, dar cel puţin ne simţim normali. Per ansamblu, nu este un compromis rău. Dar sunt şi cei care îşi doresc să fie cunoscuţi altfel, să cadă pradă şi riscă să treacă pragul. Ei îşi adună curajul pentru a se confrunta cu interdicţiile culturale asupra sexului – sexului debordant – în cămin. îşi doresc cu ardoare exprimarea completă în domeniul eroticului şi se împotrivesc îndemnului de a se abţine. Pentru ei,

comuniunea sexuală este departe de a fi murdară, ci este mai degrabă o fuziune sacră ce ne pune în legătură cu divinul.

Intimitatea erotică este revelaţia amintirilor, dorinţelor, temerilor, aşteptărilor şi încercărilor noastre din cadrul unei relaţii sexuale. Când ne sunt dezvăluite dorinţele cele mai lăuntrice şi sunt întâmpinate de persoana iubită cu acceptare şi validare, ruşinea se evaporă. Este o experienţă de profundă împuternicire şi afirmare de sine pentru inimă, corp şi suflet. Atunci când putem fi prezenţi deopotrivă pentru dragoste şi sex, transcendem câmpul de bătălie dintre puritanism şi hedonism.

7

Profiluri erotice

Spune-mi cum ai fost iubit (a) şi-ţi voi spune cum faci dragoste

Adulţii nu înţeleg niciodată nimic singuri şi este obositor pentru copii să le explice mereu unele lucruri.

Antoine de Saint-Exupéry, *Micul prinţ*

Aşadar, ca un foc uitat, copilăria poate izbucni

din nou înăuntrul nostru.

Gaston Bachelard o mulţime de instituţii se îngrijesc de interesul nostru cel mai mare. Religia, guvernarea, medicina, educaţia, mass-media şi cultura pop muncesc toate neîncetat ca să definească şi să regleze parametrii bunăstării noastre sexuale. Imboldurile şi interdicţiile pe marginea voluptăţii corpului sunt alimentul de bază al societăţii. Mare parte din ceea ce învăţăm despre sex vine de pe stradă, din filme, de la televizor şi din şcoală. Dar înainte ca oricare dintre acestea să ajungă la noi, familia este cea pe care o accesăm mai întâi. Suntem membrii unei societăţi, dar suntem de asemenea copiii părinţilor noştri. (Aceasta include bunicii, părinţii vitregi, tutorii, părinţii adoptivi şi oricare alte persoane sunt încredinţate cu bunăstarea noastră încă de mici.) Nicio istorie nu are un efect mai îndelungat asupra iubirilor noastre ca adult decât aceea pe care o scriem cu primii noştri îngrijitori.

Istoria dorinţei

Psihologia dorinţei noastre zace deseori îngropată în detaliile copilăriei, iar pătrunderea în

istoria timpurie a vieţilor noastre îi dezvăluie morfologia. Putem urmări de unde am învăţat să iubim şi în ce fel. Am învăţat noi să experimentăm plăcerea sau nu, să ne încredem în alţii sau nu, să primim sau să fim respinşi? Părinţii noştri ne monitorizau nevoile sau se aşteptau ca noi să le monitorizăm pe ale lor? Ne-am întors la ei pentru protecţie sau am fugit de ei ca să ne protejăm? Am fost respinşi? Umiliţi? Abandonaţi? Am fost opriţi? încurcaţi? Alinaţi? Am învăţat să nu avem aşteptări prea mari, să ascundem când suntem supăraţi, să îi privim în ochi pe ceilalţi? În familie, simţim când e în regulă să prosperăm şi când alţii ar putea fi răniţi de entuziasmul nostru. Învăţăm ce să simţim faţă de corpul, sexul şi sexualitatea noastră. Şi învăţăm o mulţime de alte lecţii despre cine şi cum să fim: să fim deschişi sau să ne închidem în sine, să cântăm sau să vorbim în şoaptă, să plângem sau să ne ascundem lacrimile, să îndrăznim sau să ne fie teamă.

Toate aceste experienţe ne conturează convingerile de sine şi aşteptările faţă de alţii. Ele fac parte din această înzestrare, pe care fiecare bărbat şi

femeie o aduce cu sine în relaţia de dragoste ca adult. O parte din acest formular de participare emoţională este evidentă şi clară, dar mare parte din ea este tainică, ascunsă chiar şi de noi înşine.

Preferinţele sexuale se nasc din emoţiile puternice, provocările şi conflictele de la începutul vieţii noastre. Legătura pe care o au acestea cu punctul de plecare al apropierii şi al plăcerii constituie obiectul săpăturilor noastre. Ce te stârneşte şi ce te stinge? Ce te atrage? Ce te lasă rece? De ce? Cât de multă apropiere suporţi să simţi? Poţi tolera plăcerea cu persoana iubită?

Când tata lui Steven a părăsit-o pe mama acestuia, ea şi-a adunat puterile, s-a devotat creşterii copiilor şi a jurat că nu va mai lăsa niciodată pe nimeni să o rănească în acest fel. Infirmieră la urgenţe, astăzi ea deţine propria casă şi a ţinut trei copii la facultate. Steven este plin de admiraţie şi respect pentru mama lui şi şi-a petrecut mare parte din viaţă păzindu-se să nu ajungă ceea ce el numeşte „acel ticălos”. La şase ani după căsătoria lui cu Rita, se recunoaşte că evită demersurile ei şi evită

acuzaţiile ei referitoare la pasivitatea lui sexuală. În spatele scuzelor, Steven este nedumerit în ceea ce priveşte lipsa lui de interes – şi erecţiile lui inconstante.

Cu cât îşi iubeşte şi respectă mai mult soţia, cu atât îi este mai greu să o *reguleze*. În mintea lui Steven, siguranţa afectivă necesită monitorizarea constantă a oricăror înclinaţii egoiste sau agresive. Această convingere, care s-a dezvoltat din dragostea faţă de mama lui, a devenit parte din sexualitatea sa. Cu cât o iubeşte pe Rita mai mult şi cu cât depinde de ea mai mult, cu atât este mai mare nevoia lui de prudenţă şi cu atât îi este mai inhibată sexualitatea. El nu ştie cum să experimenteze terenul vast al dorinţei aprinse în contextul grijii afective. Subconştientul lui este fidel trecutului.

Pentru Dylan, manager de retail la douăzeci de ani, siguranţa afectivă este absolut imposibilă, în prezenţa sau lipsa excitării sexuale. Mama lui, care a murit când el avea doisprezece ani, era axul central afectiv al familiei lor. Când ochii îi erau plini de lacrimi la înmormântarea mamei, tatăl lui i-a zis:

„Sper că nu te vei îndepărta de mine”. Pentru a rămâne apropiat de tatăl său a trebuit să-şi taxeze întreaga viaţă emoţională. El explică: „Orice fel de sentiment era un semn de slăbiciune în căminul nostru”. Când Dylan are sentimente faţă de cineva vorbeşte cu dezgust faţă de sine, sperând să-şi controleze vulnerabilitatea insuportabilă. Soluţia lui? De două ori pe săptămână merge în cluburi să agaţe bărbaţi pe care nu-i va cunoaşte niciodată şi care – mai important – nu-l vor cunoaşte nici ei. În sexul anonim nu există sentimente, iar Dylan se află la adăpost să nu mai repete umilinţele din copilărie. În acelaşi timp, el ajunge să experimenteze emoţia încântătoare de a fi dorit, de a fi ales de mai multe persoane simultan.

Un aspect al profilului erotic care ilustrează iraţionalitatea dorinţei noastre constă în faptul că, de cele mai multe ori, ceea ce ne excită ia naştere din rănile şi frustrările copilăriei. Terapeutul sexual Jack Morin lămureşte că imaginaţia erotică este ingenioasă în distrugerea, transformarea şi repararea traumelor trecutului. Cu alte cuvinte, experienţele care ne-au

cauzat cea mai mare parte din durerea copilăriei uneori devin mai târziu cele mai mari surse de plăcere şi emoţie.

Să ne uităm la Melinda. Tatăl ei este un donjuan. Şi în timp ce înţelege disperarea mamei, ea nu vrea totodată să fie ca aceasta: dărâmată, tristă, părăsită. În schimb, a devenit seducătoare, opusul femeii părăsite. Melinda îi combate pe bărbaţi cu propriile lor arme. Dorinţa este zgândărită de indisponibilitate în mintea Melindei şi odată ce a sedus un bărbat acesta devine imediat mai puţin atrăgător. Pentru a-şi reconfirma propria putere, ea trebuie să pună ochii pe următorul bărbat, apoi pe următorul şi iar următorul. Dacă nu există niciun obstacol de înlăturat, ea nu are nicio modalitate să-şi măsoare valoarea. Aproape nimic altceva nu este mai emoţionant decât să cucerească un bărbat puternic, distant; dar emoţia finală constă în a-l părăsi – o dovadă sigură că şi-a răzbunat trecutul. În alungarea nemiloasă a acestor bărbaţi, Melinda caută să-şi confirme faptul că, spre deosebire de mama ei, ea este puternică şi independentă, e cea care dă ordine, care ia deciziile,

care agaţă şi renunţă la bărbaţi după bunul plac. Desigur, scăpând de vulnerabilitatea din viaţa ei, ea sfârşeşte prin a fi la fel de singură şi neiubită ca mama ei.

Agentul principal al erotismului este imaginaţia umană dar, pentru mulţi, proiectul sexual de descoperire proprie este împiedicat de mesaje părinteşti ce provoacă teama, vina şi neîncrederea. Ceva ce ar trebui să protejeze copiii se dovedeşte adesea a fi o sursă de anxietate mzgoră în relaţiile sexuale ca adulţi. Lena a fost educată printr-o listă de lucruri la care o femeie demnă poate sau nu visa, asupra cărora poate acţiona şi de care se poate debarasa. Fiica mai mare dintr-o familie conservatoare, credincioasă, Lena a învăţat că femeile decente, reduse la standarde stricte ale comportamentului feminin, nu au fost niciodată agresive sau insistente şi întotdeauna au pus nevoile altora înaintea nevoilor proprii. La fel ca mama ei (generaţii întregi de femei înaintea ei), Lena şi-a derivat părerea bună şi confirmarea de sine din faptul că este o persoană generoasă şi nu una avară.

Făcându-se indispensabilă, ea a sperat să contracareze inconstanţa iubirii. Dar caracterul drăguţ al Lenei este exact ceea ce strică cheful soţului ei. Felul ei sfios de a face dragoste şi lipsa ei de afirmare sexuală îl inhibă.

În ultimele luni, Lena a început să se întrebe cum ar fi mariajul lor dacă ar fi mai puţin grijulie. Cochetează cu ideea că ar putea să fie plăcută pentru ceea ce e, nu numai pentru ce dăruieşte. împreună am deconstruit anxietatea, vina şi negarea de sine care constituie moştenirea unei fete drăguţe. Lenei i-ar plăcea foarte mult să devină suficient de curajoasă încât să cunoască nu numai ceea ce îi place, dar să fie şi capabilă să ceară acest lucru. Poate nu pare mare lucru să-şi cumpere lenjerie de la Victoria’s Secret împreună cu soţul ei, dar pentru Lena a fost ceva la fel de înălţător ca un sutien minune.

Tensiunile interne care trosnesc în sexualitatea lui Steven, Dylan, Melinda şi Lena sunt rezultatul conflictelor din copilărie. Detaliile înclinaţiilor şi neliniştilor noastre erotice sunt şlefuite de-a lungul vieţii, însă adesea îşi au originea în experienţele

copilăriei noastre, totodată bune şi nu prea. Uneori este necesară puţină muncă psihologică de detectiv pentru ca toate acestea să aibă o logică, dar foarte puţin din imaginaţia erotică a unei persoane este o pură întâmplare.

„Eu” în contextul de cuplu

Dependenţa noastră fizică şi afectivă faţă de părinţi o depăşeşte pe cea a oricărei specii vii, atât în mărime, cât şi în durată. Aceasta este completă – şi nevoia noastră de a ne simţi protejaţi este atât de profundă – încât am face orice să nu le pierdem. Ne suprimăm dorinţele şi ne învăluim agresivitatea în secret. Ne asumăm vina pentru abuz, ne supunem controlului, devenim încrezători în sine, iar în alte privinţe renunţăm la nevoile proprii. Pe scurt, aplicăm o gamă largă de tactici de conservare de sine, toate cu scopul de a ne menţine legătura primară.

Lucrurile se complică atunci când te gândeşti că una dintre nevoile noastre cele mai mari, din punct de vedere evolutiv, este autonomia. Din momentul în care putem merge de-a buşelea, navigăm pe căile înşelătoare ale separării în încercarea de a stabili un

echilibru între impulsul fundamental de stabilire a unei conexiuni şi impulsul de a ne încerca liberul-arbitru. Avem nevoie ca părinţii noştri să ne îngrijească, dar avem de asemenea nevoie ca ei să ne lase destul spaţiu să ne stabilim libertatea. Vrem ca ei să ne reţină şi vrem ca ei să ne lase să plecăm.

De-a lungul vieţii, ne luptăm cu această interacţiune dintre dependenţă şi independenţă. Cât de priceput reconciliem aceste nevoi la maturitate depinde foarte mult de modul în care părinţii au reacţionat la dualitatea încăpăţânată a personalităţilor noastre de copii. E important să subliniem că atitudinea părinţilor noştri, ce fac ei de fapt, reprezintă doar o parte a acestei situaţii. O altă parte o reprezintă interpretarea pe care o dăm noi acţiunilor lor. Fiecare copil vine cu un optimism individual în loteria vieţii.

Ceea ce i s-ar putea părea bine cuiva, i s-ar putea părea copleşitor altcuiva. Unii dintre noi poate îşi doresc ca părinţii noştri să se fi implicat mai mult, în timp ce alţii se ruşinează amintindu-şi investigaţiile şi amestecul părinţilor. Fiecare familie are răspunsurile

ei preferate la expresii ale dependenţei şi autonomiei – când sunt răsplătite şi când li se pun beţe în roate. În procesul de ofertă-şi-primire cu părinţii noştri hotărâm de câtă libertate ne putem bucura în siguranţă şi cât de mult vor necesita legăturile noastre subjugarea nevoilor. La final, ne creăm propriul sistem de convingeri, temeri şi aşteptări – câteva conştient, multe în mod inconştient – în ceea ce priveşte modul de funcţionare a relaţiilor. Le învelim pe acestea într-un pachet îngrijit şi îl înmânăm persoanei iubite. Este un schimb cinstit.

Nu prin coincidenţa, această întreagă istorie emoţională se manifestă în sexul fizic. Corpul este unealta cea mai pură, fundamentală pe care o avem pentru a comunica. Aşa cum a scris Roland Barthes: „Ceea ce ascunde limbajul este exprimat de corp. Corpul meu este un copil încăpăţânat; limbajul meu este un adult foarte civilizat”. Corpul este limba noastră maternă – mediatorul nostru cu lumea, dinainte de a rosti primele cuvinte. Din momentul în care ne naştem, dragostea se revarsă de la adult la copil în mod senzorial – şi îndrăznesc să spun că şi în

mod erotic.

Senzaţiile trupeşti domină prima noastră conştientizare a mediului înconjurător şi interacţiunile noastre timpurii cu protectorii noştri. Corpul este o bancă de amintiri pentru plăcerile senzoriale ale pielii. Aud foarte des bărbaţi şi femei în biroul meu implorându-se unul pe celălalt: „Poţi să mă ţii în braţe?” Puterile mângâietoare ale unei îmbrăţişări funcţionează la patruzeci de ani la fel cum funcţionează şi la cinci ani. Corpul este de asemenea o facilitate de depozitare a nefericirii şi frustrării pe care le-am îndurat şi a durerii pe care am suferit-o.

În mod inteligent, corpurile noastre îşi amintesc ceea ce minţile noastre au ales să dea uitării, bune şi rele deopotrivă. Poate acesta este motivul pentru care temerile noastre cele mai mari şi năzuinţele cele mai persistente apar în contactul sexual intim: infinitatea lipsurilor, teama de a nu fi părăsiţi, teroarea de a nu fi înghiţiţi, tânjirea după omnipotenţă.

Intimitatea erotică este un act de generozitate şi egocentrism, de oferire şi de primire. Trebuie să fim capabili să intrăm în corpul sau spaţiul erotic al altei

persoane, fără a ne teme că vom fi înghiţiţi şi ne vom pierde. În acelaşi timp, trebuie să fim în stare să pătrundem înăuntrul nostru, să ne lăsăm absorbiţi de sine în prezenţa celuilalt, crezând că acesta va fi încă acolo când ne vom întoarce, că el sau ea nu se va simţi respins (a) de absenţa noastră momentană. Trebuie să putem stabili o conexiune fără a ne teme de îndepărtare şi trebuie să putem experimenta distincţia noastră fără a ne teme că vom fi părăsiţi.

Egoismul plăcerilor intime întotdeauna m-au interesat oamenii care sunt capabili să obţină un echilibru la nivel emoţional între ei înşişi şi ceilalţi, dar care eşuează în mod repetat să obţină acest echilibru la nivel fizic. Ameninţarea contopirii în actul sexual fizic şi pierderea de sine ce decurge de aici este atât de intensă pentru aceşti oameni încât ei se apără de aceasta fie prin potolirea poftelor sexuale, fie orientându-şi dorinţa către altceva. Psihanalistul Jessica Benjamin scrie: „Lupta copilului pentru autonomie are loc în sfera corpului şi a plăcerilor acestuia”. La fel se întâmplă şi la adult

Prima dată când a intrat James în biroul meu, s-a

aşezat şi a spus: „Stella şi cu mine avem un mariaj bun, dar sexul a fost întotdeauna o problemă”. James se simte inhibat sexual alături de Stella, iar nepotrivirea lor erotică îl umple de încordare.

Atunci când Stella se apropie de el, orice emoţie iniţială ar simţi se transformă invariabil într-o preocupare faţă de prestaţia lui. Voi fi dur? Voi termina prea devreme? Va avea Stella orgasm? Sexul devine o întrecere până la linia de sosire – poate el să ajungă acolo înainte să-şi piardă erecţia? Abilitatea lui de a se bucura este retezată masiv de concentrarea lui limitată. Nu poate fi jucăuş, nu poate încerca lucruri noi deoarece orice lucru care se abate de la rutină i-ar putea pune în pericol capacitatea de a-şi duce îndatorirea până la capăt. Aceste nelinişti au întotdeauna un efect-ecou, iar inhibiţiile lui James au stins-o şi pe Stella. Ea îi simte absenţa, deplânge lipsa lui de atenţie şi s-a plâns de ea amarnic de-a lungul anilor.

— Vorbeşte-mi despre mama ta! îi spun eu lui James.

— Despre mama? Nu pierzi niciun minut, nu-i

aşa? Acum câţiva ani am fost la un terapeut şi la fel a vrut şi ea să vorbesc despre mama. Nu s-a schimbat nimic. Soţia mea nu seamănă deloc cu mama.

— Cu seriozitatea cuvenită, mereu mă întorc la sursă. îţi promit că nu-ţi voi spune că te-ai însurat cu mama ta. Dar primul loc unde învăţăm despre dragoste şi relaţii este în prima noastră familie. Niciunul dintre ceilalţi – prieteni, cei cu care flirtăm, profesori, amanţi – nu poate avea o astfel de rezonanţă afectivă. Aşadar, spune-mi despre mama ta!

Ceea ce se reiese din conversaţia noastră este că James era deosebit de obişnuit cu supărările mamei, iar aceasta era adesea singură şi tristă. Nu-i plăcea zgomotul, nu-i plăcea dezordinea şi devenea agitată când el şi sora lui erau prea gălăgioşi. Era o mamă bună, dar foarte obositoare.

— Mereu mi-a fost greu să mă descurc cu nevoile ei. îi trebuiau o mie şi una de lucruri aliniate ca să fie mulţumită.

Mama lui James se baza pe el pentru sprijin, companie şi conversaţie. (Făcea referire la tatăl lui spunându-i, pur şi simplu, *Cecul de plată.*)

— Când eram mai mare şi voiam să fac diverse lucruri cu prietenii mei, ştiam că e dezamăgită. îmi spunea: „Distracţie plăcută” într-un mod care mă făcea să-mi fie greu să mă distrez.

James a crescut fiind sfâşiat între dorinţa de a nu o nemulţumi pe mama lui şi nevoia de a-şi duce propria viaţă.

— Obţinerea unei burse la Stanford, chiar în cealaltă parte a ţării, a fost cel mai bun lucru care mi se putea întâmpla. Nu mi-a putut refuza oportunitatea. Am plecat, dar am luat cu mine un sentiment mare de vină.

Prima dată când James a pus ochii pe Stella, ea era o închipuire. „Totul la ea era graţios, vibrant, plin de culoare. Era o femeie care nu se temea să iasă în evidenţă. Era toată numai lumină”. Stella era antiteza mamei lui şi, pentru prima dată, el a fost în stare să iubească o femeie şi să nu se simtă împovărat de responsabilitate şi vină. De fapt, Stella îi respingea în mod regulat încercările de a fi prea grijuliu, explicându-i că o face să se simtă sufocată. El râde când îşi aminteşte cât de neliniştit obişnuia să se

simtă când voia să facă ceva ce nu o includea şi pe ea – îi era mereu teamă să nu o dezamăgească. Avea un fel de-a întreba: „Te superi?” care o scotea din sărite. În cele din urmă ea a bufnit: „Uite ce e, eu nu sunt mama ta. Nu trebuie să-mi ceri voie”. Stella l-a învăţat pe James, în mare măsură prin exemplu, că poţi fi apropiat de cineva – intim, grijuliu, protejat – fără a te simţi sacrificat în acelaşi timp. Prin afirmarea independenţei ei, Stella i-a comunicat iar şi iar că ea nu este fragilă şi că bunăstarea ei nu depinde exclusiv de el. Preţul iubirii nu trebuie să fie uitarea de sine.

Din multe puncte de vedere, James şi Stella au un mariaj de invidiat. Ei se bucură unul de celălalt. El încă o mai face să râdă în hohote, iar ea este cel mai aprig, dar cel mai de încredere critic al muncii lui de designer grafician şi, aşa cum ar adăuga el, „totodată, al tuturor lucrurilor”. Stella, fermă pe poziţia ei, spune: „Chiar şi atunci când îi uram curajul, nu mă plictiseam niciodată. În momentul în care mă plictisesc am plecat de aici”. În cei treizeci şi unu de ani petrecuţi împreună au crescut patru copii, au renovat două case, au suferit pierderea celor patru

părinţi, au supravieţuit cancerului la sân al Stellei şi au toastat la naşterea primului lor nepot. Aceasta este partea frumoasă a poveştii.

Dar la mijlocul acestui peisaj idilic se află câmpul minat al sexului, unde îşi fac apariţia cele mai rele certuri ale lor. Ea îl doreşte; el nu. Ea vrea să vorbească despre asta; el nu. Ea se înfurie. El devine defensiv. Se ciocnesc şi apoi aşteaptă să se aşeze praful. Această situaţie este cronică şi necruţătoare, iar recent s-a înrăutăţit.

Ani de-a rândul, Stella nu a putut suferi să fie custodele vieţii lor sexuale. „Eu sunt cea care se gândeşte la asta, care şi-o doreşte, care o face să se întâmple şi care se plânge atunci când nu se întâmplă. Dacă aş lăsa totul în seama lui James, viaţa noastră erotică ar fi un deşert”. În particular, James recunoaşte că are iniţiativa numai atunci când este destul de sigur că ea nu va accepta; în felul acesta, el pare să se menţină pe poziţie. Stella urăşte să fie singura care „face totul”, dar nu îndrăzneşte să se oprească de teamă că nu va mai fi nimic, un gol insuportabil. Mai bine să bănuiască lipsa lui de interes

decât să-i fie confirmată.

De când Stella a intrat la menopauză energia ei sexuală s-a dus la fund, iar temerile ei cele mai mari s-au confirmat, într-adevăr. Lipsa de iniţiativă sexuală a lui James, odinioară ascunsă de ardoarea ei, este acum orbitoare. Se simte înnebunită de perspectiva stingerii sexuale care se conturează ameninţător în faţa ei. „Suntem ca nişte colegi de cameră. De data asta chiar am nevoie ca el să facă efortul, dar nu îl va face”. îi clarific Stellei faptul că, deşi pare că nu o va face, este mai probabil ca el să nu ştie cum. Întreruperea cauzată de menopauză provoacă un model ce a fost fixat de la începutul relaţiei lor. Vor descoperi în curând că acesta deschide şi noi posibilităţi.

James se grăbeşte să se concentreze asupra chestiunilor legate de prestaţia lui, pentru a-şi justifica lipsa de dorinţă. El prevede eşecul sexual, iar neliniştea lui face ca această profeţie să se îndeplinească. Se simte slăbit şi laş de fiecare dată când eşuează, iar frica lui de impotenţă îl face să vrea să se oprească chiar înainte de a începe. Ironia

neintenţionată a acestei situaţii este că James devine atât de obsedat de a o face cum trebuie, de a se menţine tare pentru Stella, încât pe ea o pierde din vedere complet. Aşa că, în timp ce el crede că se concentrează complet asupra ei, ea simte că e cu totul absent. Acesta a fost un punct de dispută între ei. îi atrag atenţia lui James că plasarea lupei direct pe actul sexual fizic – sexul ca reprezentaţie – este categoric o abordare lipsită de erotism. Este un unghi mult prea îngust. Mi se pare că James este copleşit de întreaga perspectivă de a avea intenţii sexuale cu soţia sa: să pretindă dorinţa, să o erotizeze, să se simtă liber, să exprime obscenitatea dorinţei lui aprinse faţă de ea.

Când îl întreb pe James dacă el face vreodată sex fără să aibă nelinişti, el răspunde: „Numai când mă masturbez”. Acest lucru e important, deoarece îmi confirmă faptul că nu are nicio disfuncţie organică şi că, din punctul de vedere al organelor genitale, poate acţiona destul de bine. Când se masturbează, James se poate ocupa de el însuşi fără presiunea cerinţelor altcuiva. Femeile care îi populează lumea fanteziilor

sunt lascive, atrăgătoare din punct de vedere sexual şi deloc vulnerabile. El nu trebuie să se teamă că egoismul lui le-ar putea răni şi se poate desfăta în emoţia lui, fără să se simtă vinovat. Aceasta este o libertate pe care nu o dobândeşte niciodată alături de soţia lui, iar această conştientizare ne conduce la cauza blocajului său erotic.

James nu ştie cum să se simtă bine din punct de vedere sexual în prezenţa femeii iubite. Incapabil să ajungă la o reconciliere între a-şi face pe plac şi a-i face Stellei pe plac în acelaşi timp, el sfârşeşte prin a nu face niciunuia pe plac. Deşi din punct de vedere emoţional şi intelectual este capabil să menţină o conştiinţă puternică de sine în preajma soţiei sale – urăşte gustul ei în ceea ce priveşte muzica, refuză să poarte costume italieneşti şi a sfidat-o într-un an votându-i pe Republicani – această stăpânire de sine este distrusă în actul sexual. îi e teamă că dacă cedează propriei senzualităţi şi uită de Stella, chiar şi pentru o clipă, ea va fi impardonabil rănită.

Deşi James nu este conştient de acest lucru, profilul lui erotic este perforat de urme lăsate de

relaţia cu nefericita lui mamă. Când vine timpul să facă sex cu Stella, el se află exact în acelaşi decor din copilărie: trebuie să facă alegerea imposibilă între a se ocupa de el însuşi şi a asigura apropierea. Vina pe care a simţit-o de copil pentru că era egoist s-a transformat în inhibiţie sexuală. Poate că din acest motiv James resimte dorinţa soţiei lui mai degrabă ca pe o cerinţă decât ca pe o invitaţie, este o obligaţie, nu o seducţie. Erotismul s-a transformat într-o sferă a datoriei şi este împovărat de presiune, vină şi grijă – toate acestea fiind antiafrodiziace dovedite.

Reaprinderea dorinţei

James şi Stella se află la ananghie. Problema lor sexuală a fost pusă pe seama atracţiei slabe, iar ei cred că e la fel de permanentă şi ireversibilă ca un picior amputat. De ani buni, James a rămas blocat în povestea unui neajutorat care sună cam aşa: „Problema noastră trebuie să vină de undeva; trebuie să fie vina cuiva şi dacă nu e vina mea, atunci a cui e? Trebuie să fie a Stellei. Hai să dăm vina pe ea”. Reinterpretând lipsa dorinţei lui James, o localizez categoric în reverberaţiile copilăriei lui. Începe să

simtă puţină milă faţă de el însuşi. În acelaşi timp, îl provoc să-şi asume responsabilitatea pentru acest lucru în prezent, împreună, clarificăm învinuirea de sine şi responsabilitatea şi trasăm strategii de acţiune. Acest lucru îi aduce o mare uşurare. Pentru Stella, acest şir de atribuţii este un pas mic către redobândirea sentimentului de respect faţă de sine.

Încerc să stabilesc cu James un sentiment liniştitor de distincţie sexuală, asigurându-mă că lămuresc faptul că distincţia nu înseamnă indiferenţă. În loc să se concentreze constant asupra Stellei, îi cer să facă inimaginabilul şi să se limiteze la el. Ţinând minte acest lucru, îi sugerez câteva lucruri. „În primul rând, uită de dormitor. Sunt prea multe asocieri nefericite. Dă-l naiba de pat – scrie «eşec» pe toată suprafaţa lui. Patul acţionează ca un rezervor de privare sentimentală. Descoperiţi alte suprafeţe din casă. Apoi, aş vrea ca tu să te masturbezi alături de Stella, să experimentezi posibilitatea de a-ţi provoca plăcerea în prezenţa ei. Ia seama de tensiune şi de vină. Mai bine să fii conştient de ele decât să încerci să le eviţi”.

Am ales masturbarea pentru câteva motive. În primul rând, este singura zonă a sexualităţii lui James unde el se poate desfăşura în libertate. În al doilea rând, îl invită să fie complet egocentric şi îl eliberează de responsabilitatea de a o satisface pe soţia lui. În al treilea rând, sper că îi va confirma faptul că, dacă se ocupă de el, nu trebuie să o rănească pe ea. Faptul că va fi privit va veni în ajutorul abilităţii lui de a se lăsa în voia individualităţii sale erotice fără să se simtă vinovat. În ultimul rând, va face ca neliniştea lui legată de prestaţie să devină atractivă. Actul de masturbare în prezenţa ei reprezintă în sine o mare realizare, având-o pe Stella ca unic spectator. Pentru prima oară, poate lua în considerare faptul că ei chiar i-ar putea face plăcere să-i privească desfătarea. Faptul că o lasă să-l privească rătăcind liber pe teritoriul său erotic constituie în sine un cadou intim.

Fiecare dintre aceste straturi ajută la crearea unei realităţi cu totul diferite de aceea pe care a trăit-o alături de mama sa. La urma urmei, nu ne masturbăm în faţa părinţilor, dar putem face acest lucru cu persoana iubită.

Desigur, când i-am sugerat acest lucru, am luat în considerare şi situaţia Stellei. Când James încearcă să o atingă, aşteptând ca ea să-i acorde permisiunea, ea este plină de indignare. Aşa cum se dovedeşte, grija atentă a lui James acţionează ca un extinctor. Respectul lui o face să se simtă împovărată; concentrarea lui încăpăţânată asupra ei îi provoacă durere. Mai devreme în conversaţia noastră, James mi-a spus deliberat că Stella este irascibilă. „În timp ce acest lucru poate fi adevărat confirm eu, dacă ai fi făcut dragoste cu ea mai des ai fi avut o soţie cu un alt fel de temperament, fiindcă frustrarea pe care o pot simţi oamenii atunci când corpul nu le este atins, mângâiat, ţinut în braţe şi nu i se face plăcerea îi înnebuneşte pe aceştia. Ceea ce obţii în acest caz este excitare transformată în furie”.

Îi spun Stellei ce le-am spus multor persoane care sunt soţi preţuiţi, dar iubiţi flămânzi: „Ştii că te iubeşte; nu te-ai îndoit niciodată de acest lucru; şi de aceea ai stat cu el atâţia ani. Ceea ce doare aşa de tare este că tu nu te-ai simţit niciodată dorită de el. Simţi că o lasă pe seama ta să faci lucrurile să se

întâmple şi chiar aşa se şi întâmplă. Ţi-ai pierdut complicitatea senzuală pentru siguranţa emoţională. E o tranzacţie nemiloasă”. Ca un gheţar care se topeşte brusc, lacrimile se preling pe chipul Stellei. Acestea spuneau multe despre dorinţa ei înfocată şi respingerea lui cu care a trăit atât de mult timp. Este realmente imposibil să nu pui la suflet o astfel de negare repetată, să nu o vezi ca pe o dovadă că cineva este nedorit şi să nu cazi în îndoiala de sine.

Lui James îi spun: „Dragostea şi dorinţa nu sunt acelaşi lucru. Confortabil nu e acelaşi lucru cu sexy. Soţia ta ştie că o iubeşti. Ceea ce vrea ea este să se simtă dorită de tine. Vrea să-ţi cunoască pofta, să guste din aromele delicate ale dorinţei tale fierbinţi şi să o vadă pe aceasta ca pe o potrivire cu dorinţa ei. Neputinţa ta de a te elibera, de a te lăsa pradă proiectelor tale hedoniste, o scoate din fire. Pasivitatea ta este enervantă, iar caracterul atent este opusul fanteziei sale de extaz lipsit de constrângeri. Vigoarea ta ar constitui un sprijin evident pentru ardoarea ei. E greu să te relaxezi alături de cineva care nu se relaxează”.

Experimentul cu masturbarea a fost numai un succes parţial – a decurs aşa şi aşa, aşa cum merg uneori aceste lucruri, dar nu a fost nicio schimbare dramatică. Conştiinţa de sine a lui James a scos ce era mai bun din el. El a făcut întotdeauna ca masturbarea să fie o plăcere personală şi nu a vrut să o împartă cu nimeni. Dar ceea ce s-a întâmplat, câteva zile mai târziu, a fost un adevărat moment decisiv. James şi Stella s-au certat. Ea era supărată, convinsă că lucrurile nu se vor schimba. Primul lui impuls a fost să o ia în braţe, dar i-a fost teamă că nu era ceea ce îşi dorea ea. Părea foarte supărată pe el. Dar a trecut peste stânjeneală şi a luat-o în braţe oricum. Deşi nu a fost receptivă la început, ea a rămas în braţele lui. În trecut, James se retrăsese mereu, concentrându-se exclusiv pe semnele ei de consimţire. Ea îl organiza. De data aceasta, a făcut alegerea lui, şi-a pretins dreptul la sentimentele lui şi a fost surprinzător de excitat. A mângâiat-o pe spate, iar ea a început să se calmeze. Ştia că e prezent şi că el o poate stăpâni. S-a putut opune intensităţii ei. Emoţiile veneau una după cealaltă, iar acest lucru a condus la ceea ce amândoi

mi-au relatat, separat, ca fiind „o partidă de sex uimitoare”. Nu a fost o realizare extaziată, ci s-au desfătat într-o pasiune liniştită, simpla înţelegere a doua corpuri reunite în urma unei lungi absenţe.

E nevoie de doi oameni pentru a crea un tipar, dar numai de unul pentru a schimba acest tipar. Într-o şedinţă ulterioară, James s-a descris bucuros ca fiind „curajos şi insistent” şi a fost uimit de felul în care sentimentul că deţine controlul a dat naştere la o tensiune erotică pur şi simplu. Preluând controlul, el a fost capabil, în sfârşit, să-şi piardă controlul. Închisoarea sexuală pe care el şi Stella au construit-o cu grijă începuse să se deschidă. Eliberarea de atitudinea lui cronic reactivă, chiar şi pentru moment, l-a umplut de speranţă şi şi-a făcut o idee despre posibilităţile erotice care-i stau înainte. Pentru prima dată după mulţi ani s-a surprins având fantezii cu soţia lui – cu ce ar putea face împreună, unde ar putea-o face. Şi-a recuperat o parte din sine care fusese complet pierdută în griji.

Merită accentuat faptul că, la această întâlnire (şi la următoarele), James nu a avut nicio problemă

legată de ejacularea prea timpurie şi nici nu şi-a făcut griji că i s-ar putea întâmpla acest lucru. Când sexul este resimţit ca o obligaţie este foarte eficient să termini repede – pune rapid capăt disconfortului. Când iubiţii se angajează în actul sexual ca agenţi liberi, transformând cedarea în afirmare de sine, nu e nevoie să treacă prin asta. Precipitarea marelui final nu este într-atât scopul cât este savurarea încrederii reciproce şi a intimităţii de pe parcurs.

Ejacularea prematură este un termen impropriu. Nu este o chestiune de sincronizare; are de-a face cu lipsa de concentrare. Ar putea fi descrisă mai bine ca „ejaculare involuntară”. Odată ce James şi-a controlat dorinţa, şi-a controlat şi ejacularea.

Într-o turnură interesantă a poveştii, James mi-a spus de asemenea că, de când începuse terapia, de fiecare dată când el şi Stella făceau dragoste se întâmpla după o ceartă.

— Sunt puţin deranjat de lucrul acesta, mi-a mărturisit el. Mi-ar plăcea să fim în stare să facem dragoste fără ca acest fapt să fie precedat de ceva.

— Mânia şi excitarea sunt într-o relaţie

complicată, îi explic eu. Din punct de vedere fiziologic, mânia şi excitarea au multe în comun. La fel şi din punct de vedere psihologic. În cazul tău, cred că mânia te încurajează. Te despovărează de ascultare şi îţi dă un sentiment mai mare de îndreptăţire. Mânia scoate la lumină distincţia şi este un contrapunct al dependenţei; de aceea ea poate zgândări atât de puternic dorinţa. Îţi oferă distanţa de care ai nevoie. Ca obişnuinţă poate deveni problematică, dar nu trebuie să negăm faptul că este un stimulent puternic.

De-a lungul anilor am întâlnit mai multe persoane ca James şi Stella, cupluri ale căror relaţii de altfel interesante se află la marginea gravităţii senzuale. împreună investigăm substraturile emoţionale ale stagnării lor erotice. Descoperim originea blocajelor, precum şi dinamica relaţională care-i ţine împreună. Li se pare util să înceapă în acest fel şi se simt mai liniştiţi să afle că înţelegerea trecutului îi poate ajuta să schimbe prezentul.

Despre importanţa de a fi neîndurător

Cu toţii credem că, cu cât ne simţim mai apropiaţi de cineva, cu atât ne va fi mai uşor să

scăpăm de inhibiţii. Dar aceasta este numai o jumătate a poveştii. Intimitatea hrăneşte într-adevăr dorinţa, dar plăcerea sexuală necesită de asemenea distincţie. Excitarea erotică ne cere să fim capabili să păşim pentru o clipă în afara legăturii intime, să privim către noi înşine şi să ne concentrăm asupra senzaţiilor proprii crescânde. Trebuie să fim egoişti pentru o clipă pentru a fi conectaţi erotic.

Abilitatea de a ne îndepărta de cei iubiţi în timp ce ne încredem în constanţa lor se dezvoltă în siguranţa oferită de legăturile din copilărie. Cu cât avem o încredere mai mare, cu atât ne vom aventura mai departe. Când copilaşii se joacă de-a bau-bau, distanţa pe care ei o pot suporta este numai cât lungimea degetelor lor întinse. Ceea ce îi dă jocului importanţă este conştientizarea că, şi atunci când nu te văd, tu continui să exişti. Copiii mai mari se joacă de-a v-aţi ascunselea, siguri pe ei, ştiind că cineva va veni în cele din urmă să-i caute. Emoţia puternică cauzată de ascundere este urmată de uşurarea că ai fost găsit. Intimitatea erotică este o versiune adultă a jocului de-a v-aţi ascunselea. Ca atunci când eram

copii, cu cât e mai puternică conexiunea cu atât avem mai mult curaj să o extindem. Ştim că persoana iubită ne va aştepta întoarcerea, nu ne va pedepsi preocupările egoiste şi, de fapt, s-ar putea chiar să le aplaude.

În cartea numită *Arousal,* Michael Bader leagă ideea de egoism de conceptul de neîndurare sexuală, pe care el îl defineşte ca „dorinţa de calitate care îi permite unei persoane să se lase pradă puterii complete a ritmurilor proprii de plăcere şi excitare fără vină, griji sau ruşine de orice fel. Explicaţia lui Bader evidenţiază importanţa diferenţierii – capacitatea de a te ocupa de propria persoană în prezenţa alteia. Fără această abilitate, devenim ca James, care nu poate să şi-o scoată din minte pe Stella îndeajuns pentru a-şi experimenta propria înflăcărare.

Dorinţa noastră neprelucrată poate fi percepută ca fiind maliţioasă, animalică, chiar lipsită de iubire. Erosul poate fi resimţit ca pe o înhăţare prădalnică, devoratoare. Orice gen de vină ne-am asuma – orice ruşine simţim cu privire la nestăvilirea, pasiunea şi indecenţa noastră – este intensificată în

vulnerabilitatea iniţială a sexului. La întâlnirile noastre intime şi erotice aducem o viaţă întreagă de interziceri ale egoismului în contextul iubirii, ale căror caracteristici sunt detaliate în profilul nostru erotic. Pe lângă moştenirea de familie, avem de asemenea şi o moştenire culturală. Suntem introduşi în societate pentru a ne controla, pentru a ne stăpâni impulsurile, pentru a domestici animalul din noi. Deci, ca cetăţeni şi soţi ascultători, ne expunem publicului, ne mascăm apetitul lacom şi ascundem nevoia trecătoare de a reduce persoana iubită la un obiect.

Pentru mulţi, interdicţiile cruzimii în contextul unei relaţii de dragoste sunt mult prea mari pentru a le permite abandonul erotic. Captivarea sinelui, proprie excitării sexuale, şterge orice urmă a existenţei celuilalt într-un mod care intră în conflict cu idealul de intimitate. Aceşti oameni descoperă că pot fi senzuali şi neînfrânaţi în siguranţă numai în prezenţa unor persoane pe care nu le cunosc atât de bine sau la care nu ţin atât de mult. Sexul recreativ, pornografia şi sexul virtual au în comun un element de distanţă, chiar de anonimitate care evită povara

intimităţii şi face posibilă excitarea sexuală. Evident, aceste situaţii lipsite de obligaţii sunt mai des întâlnite în afara căminului, unde nevoia de diferenţiere este mai puţin intensă. Faptul că eşti cu un partener indisponibil îţi oferă o limită protectoare – dacă nu te poţi apropia îndeajuns de o persoană, nu trebuie să-ţi fie teamă că vei fi prins în capcană sau că te vei pierde.

După părerea mea, cultivarea unui sentiment de cruzime în relaţiile noastre intime este o soluţie intrigantă a problemelor legate de dorinţă. În timp ce la prima vedere poate părea detaşată şi chiar nepăsătoare, este de fapt înrădăcinată în dragostea şi siguranţa conexiunii noastre. Este o experienţă rară de încredere să fii capabil să te relaxezi complet fără a te simţi vinovat sau iritat, ştiind că relaţia noastră este destul de lungă încât să reziste tuturor. Obţinem o intimitate unică în actul erotic. Aceasta transcende civilizaţia legăturii afective şi cuprinde impulsurile noastre neascultătoare şi apetitul primar. Scânteia corpurilor aflate în fricţiune emană o căldură ce nu poate fi uşor obţinută prin expresii îmblânzitoare de

dragoste. În mod paradoxal, cruzimea este o modalitate de a obţine apropierea. Intimitatea erotică ne invită într-o stare de nelimitare unde ne desfătăm într-o dulce libertate. Ne luăm o pauză temporară de la identitatea noastră – moştenirile din copilărie, obiceiurile relaţiei noastre şi constrângerile culturilor noastre.

Dilema esenţială a intimităţii constă în a iubi pe altcineva fără a te lăsa absorbit. Abilitatea noastră de negociere a nevoii duble de conexiune şi autonomie rezultă din ceea ce am învăţat în copilărie, iar uneori avem nevoie de o viaţă întreagă de practică. Ea nu afectează numai felul în care iubim, ci şi felul în care facem dragoste. Intimitatea erotică reprezintă promisiunea dublă de a te regăsi şi de a te pierde. Este un act de contopire şi de captivare a sinelui, de reciprocitate şi egoism. Să fii înăuntrul celuilalt şi înăuntrul tău în acelaşi timp este o poziţie dublă ce se plasează la marginea misticului. Unitatea momentană pe care o simţim alături de persoana iubită se dezvoltă din abilitatea noastră de a ne recunoaşte diferenţierea indisolubilă. Pentru ca amândoi să fim unul, trebuie

mai întâi să existe două persoane.

— S

Statutul de părinte

Când doi sunt ameninţaţi de al treilea

Dacă cineva contează pe copii pentru a le aduce liniştea sufletească/ încrederea în sine sau un sentiment constant de fericire/ acesta va avea un şoc teribil. Ceea ce fac copiii este complicat/ amestecat/ oferă intrigă poveştii/ culoare imaginii/ întuneca totul/ provoacă o teamă fără precedent/ sugerează perfecţiunea/ explică ferocitatea minţii umane/ distruge sau reface o parte din trecut în timp ce aruncă o umbră asupra viitorului. Nu mai există plictiseală cu copiii în casă. Riscurile sunt mari. Tensiunea izbucneşte.

Anne Roiphe/ *Married*

Sexul dă naştere la copii. Aşa că este ironic faptul că pruncul, întruchiparea iubirii cuplului, ameninţă atât de des romantismul care a dus la venirea lui pe lume. Sexul, care le pune pe toate celelalte în mişcare, este deseori abandonat atunci când copiii intră în cadru. Chiar şi atunci când aceştia

vin pe o altă cale, impactul lor asupra vieţii sexuale a cuplului nu e deloc mai puţin dramatic. Multe dintre cuplurile pe care le văd descoperă originea încetării vieţii lor sexuale în sosirea primului copil. De ce statutul de părinte transmite atât de des o lovitură fatală?

Trecerea de la doi la trei este una dintre cele mai profunde provocări cu care se confruntă vreodată un cuplu. Ne ia timp – timp măsurat în ani, nu săptămâni – pentru a ne da seama unde ne situăm în această minunată lume nouă. Naşterea unui copil este o revoluţie psihologică care ne schimbă relaţia cu aproape toţi şi toate, de la sentimentul de sine şi identitate până la relaţiile cu partenerii, prietenii, părinţii şi socrii noştri. Corpurile noastre se schimbă. La fel şi veniturile noastre şi cariera. Priorităţile se schimbă, rolurile simt redefinite, iar echilibrul dintre libertate şi responsabilitate suferă revizuiri masive. Ne îndrăgostim pur şi simplu de copiii noştri şi, aşa cum înţelegeam să fie odată cu perechea noastră, faptul că ne îndrăgostim este o chestiune atotconsumatoare care lasă totul deoparte.

Întemeierea unei familii necesită o redistribuire a resurselor şi, pentru o vreme, acestea par să fie mai puţine pentru cuplu: mai puţin timp, mai puţină comunicare, mai puţin somn, mai puţini bani, mai puţină libertate, mai puţine atingeri, mai puţină intimitate, mai puţină singurătate. Deşi cuplurile vorbesc despre cât de fericiţi sunt ei, ca familie în curs de dezvoltare, şi despre cât de împliniţi sunt fiecare în parte, ei totuşi descriu aceste schimbări ca o taxare a relaţiei lor.

În cele din urmă, majoritatea ajungem să ne recunoaştem din nou în contextul familiei. În cel mai bun caz, devenim experţi în aptitudinile fundamentale de îngrijire. Stabilim sprijinul de care avem nevoie. Stabilim o diviziune a muncii, din punct de vedere domestic şi profesional, cu care toată lumea să fie de acord. Aranjăm să stea cineva cu copiii; stabilim o legătură cu alţi părinţi; răpim timpul bucată cu bucată şi ne luăm câte o pauză scurtă numai pentru noi. Cu puţin noroc, dormim toată noaptea. Începem să mergem din nou la sală, terminăm de citit o revistă înainte ca noul număr să sosească prin corespondenţă

şi reuşim să creăm un spaţiu în care ne putem conecta între noi ca adulţi.

Pentru unii dintre noi, acesta este timpul când romantismul începe să revină în celula de bază a vieţii noastre. Ne amintim că sexul este distractiv; ne face să ne simţim bine şi ne face să ne simţim mai apropiaţi. La fel cum spunea prietena mea, Clara: „Este uşor să uităm că, înainte să fim părinţi, am fost iubiţi. Sexul ne reconfirmă acest lucru. îmi aminteşte că l-am ales pe Meyer pentru că-l iubesc; l-aş alege din nou şi azi. Pentru mine, asta este romantic”.

Dar în timp ce în unele cupluri partenerii sunt atraşi din nou unul de celălalt, în alte cupluri aceştia rătăcesc pe o cărare de înstrăinare reciprocă. Recuperarea intimităţii erotice nu e întotdeauna un lucru uşor. Se întâmplă des ca părinţii americani din ziua de azi, indiferent de clasa socială, să fie extenuaţi şi copleşiţi. În consecinţă, ne programăm efectiv sexul în afara vieţilor noastre, ţinându-l într-o permanentă aşteptare în timp ce ne ocupăm mai mult de chestiunile mai urgente. Viaţa de familie poate fi simţită ca un triaj continuu: ce anume necesită atenţia

mea imediată şi ce pot amâna până mai târziu? Alegem în mod constant cerinţele conflictuale în funcţie de poziţiile lor ierarhice corespunzătoare: ce e *crucial,* ce e *important,* la ce *aspirăm,* ce *trebuie,* ce e *neglijabil, irelevant, indiferent, neînsemnat,* ce voi face „Poate într-o zi", ce „Nu voi face niciodată". Sexul rămâne adesea la sfârşitul listei de lucruri ce trebuie făcute, fără a-şi ceda niciodată ultimul loc altor sarcini mai lumeşti.

Dar de ce ajunge să fie atât de degradată legătura erotică cu partenerul nostru? Chiar are vreo importanţă dacă vasele nu au fost încă spălate sau mai este altceva în spatele dorinţei noastre misterioase de a renunţa la sex? Poate că este ceva specific culturii americane moderne care consolidează reducerea la tăcerea erotică a mamelor şi taţilor. Sau poate că erotismul în contextul familiei este pur şi simplu prea greu de adoptat pentru oricine.

Corporaţia Părinţii

Siguranţa şi stabilitatea dobândesc un sens cu totul nou atunci când este vorba de copii. Citiţi orice carte pentru părinţi despre copii mici şi sugari şi ceea

ce veţi găsi în mod repetat este accentul pe rutină, predictibilitate şi regularitate. Pentru ca cei mici să se simtă suficient de încrezători să pornească în viaţă şi să exploreze de unii singuri, ei au nevoie de o bază sigură. Statutul de părinte ne cere să devenim stabili, demni de încredere şi responsabili. Ne ancorăm bine cu picioarele în pământ pentru ca micuţii noştri să înveţe să zboare. Chiar şi înainte de a veni un copil, ne revizuim poliţele de asigurare, ne cumpărăm o maşină cu air-bag şi ne mutăm în cel mai bun (adică cel mai sigur) cartier pe care ni-l putem permite. Mai reducem băutura, în cele din urmă renunţăm la fumat şi începem să ţinem ceva în frigider în afară de un bax de băutură şi condimente.

Facem toate acestea pentru copiii noştri, dar o facem şi pentru noi. Confruntându-ne cu marele necunoscut ce înconjoară statutul de părinte, încercăm să instaurăm o siguranţă cât se poate de mare. Căutăm să controlăm imprevizibilul prin crearea unei structuri. Organizăm; ne stabilim priorităţi; devenim serioşi. Pe parcurs, renunţăm la ceea ce este frivol, imatur, iresponsabil, necugetat,

excesiv şi neproductiv, fiindcă astfel de lucruri intră în conflict cu îndatorirea iminentă: clădirea unei familii. „Am scăpat de motocicletă atunci când s-a născut Jimmy. Nu-mi mai permit să mor într-un accident de motocicletă”. „Sunt sculptor, dar am obţinut această slujbă făcând prezentări în Power Point pentru o mare firmă de investiţii deoarece plata şi beneficiile sunt mari şi voi fi asigurat după cinci ani, aşadar nu mai trebuie să-mi fac griji despre pensionare şi îmi pot pune plata suplimentară în fondul pentru facultate al lui Becky” (toate acestea fiind spuse fără ca vorbitorul să respire). „Gata cu petrecerile până la cinci dimineaţa pentru mine, nu acum când trebuie să mă trezesc la cinci şi jumătate – şase şi un sfert, când copilul este generos”. „Totul era spontan pentru noi înainte de sosirea copiilor. Hotărâm să plecăm cu cortul, aruncam cortul în maşină şi plecam imediat. Puteam s-o sun pe Dawn la birou la cinci şi un sfert să-i spun că la nouă cântă o trupă în oraş şi apoi ne întâlneam mereu acolo. Acum cumpărăm bilete de sezon, dar sfârşim prin a da jumătate din ele altcuiva, pe degeaba”.

Viaţa de familie prosperă într-o atmosferă de confort şi consecvenţă. Totuşi erotismul ţine de impredictibil, spontaneitate şi risc. Erosul este o forţă căreia nu-i place să fie constrânsă. Când erosul se stabileşte în repetare, obicei sau reguli, îşi găseşte pieirea. Apoi se transformă în plictiseală şi uneori, mai intens, în repulsie. Sexul, un indicator al pierderii controlului, este încărcat de nesiguranţă şi vulnerabilitate. Dar când apar copiii în cadru, toleranţa noastră faţă de aceste emoţii destabilizatoare se năruie. Poate din acest motiv sunt ele atât de des exilate la marginile vieţii de familie. Viaţa de familie se apără împotriva a ceea ce face să prospere erotismul.

Mulţi dintre noi devenim atât de afundaţi în rolul nostru ca părinţi încât devenim incapabili de eliberare, chiar şi atunci când am putea. „Ştiam că avem probleme atunci când nici nu mă gândeam să fac sex înainte de a strânge toate jucăriile”, recunoaşte ezitant pacienta mea Stephanie. „Şi apoi mai sunt vasele, rufele, facturile, câinele. Lista nu se termină niciodată. Sarcinile par întotdeauna să iasă

învingătoare, iar intimitatea dintre mine şi Warren se pierde pe parcurs. Dacă m-ar întreba cineva: «Ce ai prefera să faci, să dai cu mopul pe podeaua din bucătărie sau să faci dragoste cu soţul tău?», sigur că aş alege sexul. Dar în realitate? îl împing pe Warren deoparte şi pun mâna pe mop”.

E uşor să discreditǎm mopul. La fel ca multe mame (da, mame), Stephanie urăşte să facă curăţenie, chiar şi în timp ce se simtă obligată să facă curăţenie în casă ca simbol al maternităţii încununate de succes. Consideră că este irezistibil de atrasă de curăţenie, de parcă ordinea exterioară poate aduce linişte în interior. Şi, într-o oarecare măsură, aşa se întâmplă. Pe cât de detestabilă ar fi lista de lucruri pe care trebuie să le facă, există ceva legat de a avea toate lucrurile terminate care îi dă un sentiment de control şi eficienţă. Sun destui Cheerios şi Goldfish pentru gustarea pe trei săptămâni. Dulapuri curate. Pantofii puşi pe mărimi undeva sus. Acestea sunt activităţi cu rezultate imediate şi măsurabile, mult mai acceptabile decât teroarea şi perioada nelimitată destinată creşterii copiilor.

Copiii sunt o binecuvântare, o încântare, o minune. Dar şi un cataclism minor. Aceşti intruşi iubiţi ne umplu cu un sentiment profund de vulnerabilitate şi lipsă de control. Ne e groază la gândul că li s-ar putea întâmpla ceva teribil sau mai rău, că i-am putea pierde. Ei ne ţin prizonieri într-o nelinişte permanentă. îi iubim foarte mult şi vrem să-i protejăm cu orice preţ. Putem fi indiferenţi la aceste gânduri înfricoşătoare sau putem fi obsedaţi de ele, dar în orice caz vrem să facem ce e bine. Sunt ele în regulă? Cum îţi dai seama? M-am descurcat bine acum sau ar trebui să începem să economisim bani pentru terapie ca şi pentru facultate? în faţa acestor întrebări descurajante, Stephanie fuge după mop, chiar şi atunci când nu este nevoie, deoarece îi asigură un minimum de control într-un mediu de altfel haotic din punct de vedere emoţional.

De fapt, Stephanie era cam nepricepută. „Înainte de a avea un copil nu mă vedeai niciodată curăţând suportul de ouă din frigider. Eram dezordonată. Cărţi peste tot, hârtii peste tot şi niciodată nu o vedeam ca pe o lipsă de control. Mi se părea comod. Dar acum

simt nevoia aceasta de a depune un efort pentru a-mi schimba mediul. Sunt eu împotriva dezordinii, este lupta mea personală împotriva forţelor haosului care ştiu că vor prelua controlul de îndată ce-mi voi întoarce spatele să mă uit la televizor sau, Doamne fereşte, să devin intimă cu soţul meu”.

Înainte să se nască Jack, Stephanie lucra ca director al unei firme maritime internaţionale. Mereu îşi făcea planuri să se întoarcă la lucru după concediul de maternitate, dar venirea pe lume a lui Jack a schimbat acest lucru. Nu putea suporta gândul de a-l părăsi; şi, după ce şi-a făcut calculul, şi-a dat seama că majoritatea salariului ei s-ar duce oricum pe bonă. Au trecut cinci ani şi a venit şi Sophia.

— Cu un copil de cinci ani şi unul de doi ani, sunt pe post de mamă douăzeci şi patru de ore din douăzeci şi patru. Dacă îmi mai rămâne timp, îl vreau numai pentru mine. Când Warren se apropie de mine, simt că mai e încă o persoană care vrea ceva de la mine. Ştiu că nu asta e intenţia lui, dar aşa simt. Nu mai am nimic de dat.

— Când a devenit intimitatea sexuală numai

nevoia lui? Nu ţi-e şi ţie dor de conexiune? o întreb eu.

Ea dă din umeri.

— Nu prea. Mă tot gândesc că se va întoarce, dar nu pot să spun că mi-e dor.

În timp ce dorinţa lui Stephanie a stagnat, frustrarea lui Warren a crescut.

— Am încercat totul, îmi spune el. îmi cere ajutorul; o ajut. Spăl vasele; o las să doarmă până târziu în weekend; merg cu copiii afară ca să aibă timp pentru ea. Dar, ştii, şi eu muncesc. Am mereu termene limită. Nu e ca şi cum aş merge la picnic. Ea crede că tot ce vreau eu este să fac sex, dar nu e aşa. Uneori vreau să vin acasă şi să stau cu soţia mea. Dar tot ce obţin este o femeie care a devenit mamă complet. Totul se rezumă la copii. Tot ce trebuie să planificăm, ce trebuie să facem, ceea ce trebuie să cumpărăm. Nu putem să luăm o pauză din când în când?

— Ai văzut filmul *înainte de amurg?* îl întreb eu. La un moment dat personajul principal, Jesse, spune că se simte de parcă ar conduce o grădiniţă cu persoana cu care obişnuia să-şi dea întâlniri.

— Exactl izbucneşte Warren.

— Voi vă distraţi vreodată? întreb eu.

— Aaa, ne distrăm. Facem multe lucruri împreună ca familie şi iubesc acest lucru. Weekendul trecut am fost la cules de mere. Mergem pe bicicletă, mergem în parc, genul acesta de activităţi. Copiii sunt minunaţi; râdem foarte mult. Stephanie este o mamă formidabilă. Întotdeauna caută să facem lucruri noi împreună.

— Împreună amândoi sau împreună voi toţi?

— Noi toţi, mormăie el.

Redirecţionarea erosului

Stephanie este foarte creativă: proiecte de artă, plimbări în natură, excursii la muzee şi remize de pompieri, teatre de păpuşi, tăiat de prăjituri, copt de prăjituri, petreceri cu prăjituri. Abia dacă trece o zi fără ca ea să se gândească la ceva distractiv şi nou de făcut cu copiii. Dragostea părintească vibrează de vitalitate. Văzând-o pe Stephanie interacţionând cu familia ei, ar părea că energia ei jucăuşă nu a dispărut atunci când a devenit mamă. Viaţa ei e plină de noutate şi aventură, dar toate au loc în legătură cu

copiii, lăsându-l pe Warren plin de năzuinţă. Acum copiii sunt aventura.

Dacă ne gândim la erotism nu ca la sex în sine, ci ca fiind o energie vibrantă, creatoare, este lesne de observat că pulsul erotic al lui Stephanie este energic şi bun. Dar erotismul ei nu mai gravitează în jurul soţului. În schimb, acesta a fost canalizat către copiii ei. Are întâlniri dejoacă regulate cu Jake, dar numai trei zile pentru Stephanie şi Warren: două zile de naştere, a ei şi a lui, şi o aniversare. Sophia poartă haine după ultima modă a copiilor, dar Stephanie poartă numai pulovere pe care le purta şi în facultate. Închiriază douăzeci de filme de audienţă generală pentru fiecare film interzis minorilor. Oferă îmbrăţişări languroase copiilor în timp ce adulţii trebuie să supravieţuiască unei diete de săruturi pe fugă.

Acest lucru mă conduce spre un alt punct. Stephanie obţine o plăcere fizică fantastică din partea copiilor ei. Daţi-mi voie să fiu foarte clară aici: ea ştie care e diferenţa dintre sexualitatea adultului şi senzualitatea presupusă de îngrijirea copiilor mici. Ea,

la fel ca majoritatea mamelor, nu s-ar gândi niciodată să caute să obţină satisfacerea sexuală din partea copiilor. Dar, într-un fel, a apărut o oarecare substituire. Senzualitatea pe care o resimt femeile alături de copiii lor este, în unele privinţe, mult mai potrivită sexualităţii feminine în general. Pentru femei, mai mult decât pentru bărbaţi, sexualitatea există împreună cu ceea ce istoricul italian Francesco Alberoni numeşte „un principiu de continuitate”. Erotismul feminin este difuz, nu este localizat în organele genitale, ci este distribuit de-a lungul întregului corp, al minţii şi al simţurilor. Este tactil şi auditiv, legat de miros, piele şi atingere; excitarea este adesea mai mult subiectivă decât fizică, iar dorinţa ia naştere dintr-o serie de emoţii.

În relaţia fizică dintre mamă şi copil se află o mulţime de experienţe senzuale. Le mângâiem pielea mătăsoasă, îi sărutăm, îi ţinem în braţe, îi legănăm. îi muşcăm de degetele de la picioare, ei ne ating chipul, le lingem degeţelele, îi lăsăm să ne muşte atunci când le dau dinţii. Suntem captivaţi de ei şi ne putem uita la ei ore întregi. Când ne devorează cu acei ochi mari,

suntem înnebuniţi şi la fel sunt şi ei. Această fuziune fericită se aseamănă izbitor cu legătura fizică dintre iubiţi. De fapt, când Stephanie descrie extazul iniţial al relaţiei cu Warren – priviri îndelungate, sfârşituri de săptămână în pat, conversaţii puerile, muşcatul degetelor de la picioare – ecourile sunt evidente. Când spune: „La sfârşitul zilei, nu mai am nimic de oferit”, eu o cred. Dar, de asemenea, am ajuns să cred că la sfârşitul zilei, s-ar putea să nu mai fie nimic de care să aibă nevoie.

Toată această activitate de joacă şi implicare profundă în creşterea copiilor ei, această conexiune carnală, i-a capturat influenţa erotică lui Stephanie în detrimentul intimităţii şi sexualităţii cuplului. Aceasta este redirecţionarea erosului. Energia ei idealizată este transferată asupra copiilor, care devin elementul central al satisfacţiei ei afective.

Idolatrizarea

Plăcerea senzorială oferită de îngrijirea copiilor mici este ceva natural şi universal. Este de asemenea prevăzătoare din punct de vedere evolutiv – legătura mamei cu copilul ei este un puternic răspuns fiziologic

care asigură supravieţuirea copilaşului. În orice caz, aş vrea să fac o distincţie între legătura părinte-copil, pe de o parte, şi cultura recentă de creştere a copiilor care a adus această legătură la niveluri remarcabile, pe de altă parte.

Concentrarea atentă a lui Stephanie asupra copiilor ei nu este o simplă particularitate – nu este numai stilul ei personal. De fapt, acest gen de îngrijire exagerat de zeloasă este o modă destul de recentă care, sperăm, că a ajuns la apogeul nebuniei. Copilăria este într-adevăr o etapă fundamentală care, inevitabil, îi va forma copilului viitorul. Dar ultimele decenii au inaugurat evidenţierea fericirii copilului care i-ar face pe bunicii noştri să se cutremure. Copilăria a fost atât de sanctificată încât unei femei adulte nu i se mai pare ridicol să se sacrifice complet pentru a supraveghea dezvoltarea perfectă şi lipsită de durere a vlăstarului ei – o fabrică de creştere a copilului condusă fără încetare de către o singură persoană. Acest lucru este foarte diferit de zilele (nu de mult în America şi încă prezent în multe părţi ale lumii) când copiii erau consideraţi în special ca bunuri

economice colective, iar femeile dădeau viaţă unui număr mare de copii în speranţa de a păstra numai câţiva. Nu mai obţinem o slujbă de la copiii noştri; astăzi obţinem un sens.

Între timp, individualismul american, cu accentul lui pe autonomie şi responsabilitate personală, ne-a lăsat într-o situaţie dificilă în ceea ce priveşte viaţa de familie. Pe de o parte, ne investim copiii cu idealizare sentimentală şi avem o cultură de creştere a copilului care necesită resurse afective şi materiale considerabile. Pe de altă parte, societăţii noastre îi lipseşte cu desăvârşire sprijinul public necesar pentru a duce la bun sfârşit acest proiect fundamental. Serviciile esenţiale pentru copiii noştri – medicina, grădiniţa şi educaţia – sunt inaccesibile multor familii din clasa de mijloc. În cultura noastră individualistă, tindem să „privatizăm” defectele politicii publice considerându-le eşecuri personale. Rămânem cu factori domestici izolaţi: părinţi epuizaţi lipsiţi de familii extinse, reţele de rudenie şi asistenţă instituţională reală. Cu bunica la 4.500 de kilometri depărtare şi îngrijirea de înaltă calitate a copilului

care costă aproximativ 30.000 $ pe an în unele locuri (şi costul este în creştere), cuplurile sunt în căutare de aer, spaţiu, timp şi bani.

Importanţa creşterii copilului odată cu lipsa de resurse o afectează pe mamă în special, care poartă aproape toată povara cuplurilor heterosexuale. Şi problema nu se termină aici; statutul acesta central fără precedent al copilului se dezvoltă în ciuda circumstanţelor romantismului ce caracterizează căsnicia modernă. Nu numai că vrem să fim părinţi perfecţi şi să le dăm copiilor noştri totul dar, de asemenea, vrem ca relaţiile noastre conjugale să fie fericite, împlinite, stârnitoare din punct de vedere sexual şi intime din punct de vedere afectiv. Într-adevăr, în cultura noastră, supravieţuirea familiei depinde de fericirea cuplului. Însă cultivarea unei relaţii ideale necesită grijă şi atenţie, iar acest lucru concurează direct cu slujba de părinte de „contact deplin” pe care mulţi dintre noi o îmbrăţişează. Romantismul utopic este distrus de realităţile vieţii de familie. Stephanie se simte copleşită pentru că, într-adevăr, aşa şi este.

Warren îşi vrea soţia înapoi

Stephanie şi Warren reprezintă configuraţia conjugală obişnuită: ea este ocupată până peste cap cu copiii, extenuată şi neinteresată de sex; el este frustrat şi singur. Ea urăşte faptul că tot ceea ce are legătură cu copiii şi casa cade direct pe umerii ei şi pretinde că dacă el ar ajuta-o mai mult ar avea şi ea o înclinaţie mai mare spre sex. Ea îşi doreşte ca uneori să se atingă fără a fi nevoie să treacă direct la sex şi se plânge că cerinţele lui sunt o dovadă de insensibilitate. Alternează între resemnare şi învinuire.

Warren se simte înlocuit şi susţine că i-au fost aduse o mulţime de scuze de ani de zile. „La început era prea ameţită, apoi era prea obosită, apoi era prea mare. După ce s-a născut Jake, a fost epiziotomia, alăptatul, sfârcurile dureroase. «Nu acum, trebuie să-l alăptez pe Jake mai târziu.» Apoi a fost prea grasă, prea ieşită din formă. Am reuşit s-o facem scurt atunci când încercam să o concepem pe Sophia, dar acum ne-am întors de unde am plecat”. Când au venit să mă vadă, ei au fost închişi într-un tipar. El ia iniţiativa; ea

îl refuză; el se simte respins şi se retrage; ea se simte lipsită de afecţiune şi are mai puţină încredere în motivaţiile lui sexuale. „Nu ne înţelegem nici măcar îndeajuns pentru a putea măcar încerca”, se plânge ea. Se învinovăţesc unul pe altul pentru nefericirea vieţii lor sexuale şi fiecare îl face pe celălalt responsabil de îmbunătăţirea acesteia.

Sunt îngrijorată pentru ei şi le fac cunoscut acest lucru. Asta nu pentru că eu cred că un cuplu nu poate avea o relaţie viabilă fără sex – absenţa dorinţei sexuale, când e reciprocă, nu este neapărat un indicator al insatisfacţiei. Există multe feluri de a fi fericit într-o relaţie şi nu toate implică sexul. Totuşi, dacă unui partener îi lipseşte cu adevărat sexul şi nu-l poate antrena şi pe celălalt, se pune în mişcare un declin fatal. Pentru aceşti parteneri dezamăgiţi continuu, absenţa intimităţii sexuale creează un pustiu sentimental. Mai devreme sau mai târziu, lucrurile se vor agrava. Ei se răzvrătesc şi găsesc sex în altă parte: online, flirturi, înşelări sau aventuri. Fie pleacă, chiar dacă asta înseamnă să aştepte până ce cresc copiii. Fie rămân, dar devin atât de înverşunaţi şi

iritaţi, încât ţi-ai dori să plece. Warren şi Stephanie par să se îndrepte într-o direcţie îngrijorătoare.

Ceea ce Stephanie nu reuşeşte să vadă este că în spatele insistenţei sâcâitoare a lui Warren se află dorinţa arzătoare de intimitate cu soţia sa. Pentru el, sexul este un preludiu al intimităţii, o cărare spre vulnerabilitatea emoţională. Ea îi răspunde de parcă el ar fi încă un copil care are nevoie de ceva. Nu-şi dă seama că acest lucru nu este numai pentru el, ci şi pentru ea. Ca multe femei, odată intrată în faza de îngrijire a copiilor, îi e foarte greu să iasă din ea. Este atât de organizată mental în ceea ce face pentru toţi ceilalţi încât nu mai este capabilă să recunoască atunci când i se oferă ceva.

Ce găseşte Warren intolerabil este că abordarea lui are efectul opus intenţiei lui. E disperat după o văpaie de dorinţă din partea lui Stephanie, dar el vrea doar să fie acolo, spontană şi în totalitatea ei, aşa cum se întâmplă şi cu el. îi explic că dacă aşteptăm ca partenerul nostru să aibă dispoziţia necesară numai pentru că şi noi o avem, acest fapt reprezintă o prezicere a dezamăgirii. Luăm lipsa de dorinţă drept

respingere personală şi uităm că unul dintre elixirele puternice ale pasiunii este anticiparea. Nu poţi forţa dorinţa, dar poţi crea atmosfera în care ea să-şi poarte face apariţia. Poţi asculta, poţi invita, poţi tachina, poţi săruta. Poţi să tentezi, să complimentezi, poţi fi romantic şi poţi seduce. Toate aceste tactici ajută la formarea unui substrat erotic, în care partenerul tău poate fi mult mai uşor atras.

Chiar înainte ca Stephanie să aibă copii, sexualitatea ei era mereu mai mult receptivă decât iniţiatoare şi rar i se întâmpla să aibă dorinţă spontană. Pe atunci, rolul lui Warren era peste măsură de complementar: timiditatea ei era împrăştiată de afirmarea lui. Nu numai că o făcea să se simtă dorită şi dezirabilă, ci şi dornică. O ispitea lent, trezindu-i treptat simţurile, iar ea răspundea cu înflăcărare. Această sensibilitate, atât de evidentă când îşi făceau curte la început, i-a mascat temporar lipsa ei caracteristică de preluare a responsabilităţii acţiunilor sexuale (o trăsătură întâlnită la multe femei).

Îi atrag atenţia lui Warren că ea ar putea fi mai receptivă acum, dacă ar acorda atenţie cultivării

dorinţei şi nu monitorizării pur şi simplu. La Stephanie, dragostea şi dorinţa sunt inseparabile. Trebuie să se simtă intimă înainte să-şi permită vulnerabilitatea sexului; altfel, ea se simte ca un obiect. „Uneori simt că vrea numai să se elibereze. Nu are nicio legătură cu mine, spune ea. Nu e deloc incitant”.

„Stephanie are nevoie ca tu să preiei conducerea, dar nu-i poţi numai cumpăra biletul, ci trebuie să-i trezeşti interesul pentru călătorie”, îi spun lui Warren. „Tu joci un rol important în întreţinerea flăcării. În acest moment, tot ceea ce simte ea este presiunea exercitată asupra ei. Percepe aluziile tale ca fiind bruşte şi supărătoare. Ea crede că tot ce vrei tu este sex. Dovedeşte-i că nu e aşa!”

Căutând-o pe Stephanie

Mi-a fost mai greu să mă înţeleg cu Stephanie deoarece nu ne puteam separa uşor de presiunile ideologice care stăteau la suprafaţa conversaţiei noastre. Ne putem imagina cu uşurinţă că o confirmare a nevoilor soţului ar reprezenta negarea nevoilor ei. Cum să inviţi o femeie să se reconecteze

cu trupul şi sexualitatea ei, separat de copii, atunci când ea e complet dezinteresată de ambele sau când se simte nemeritată sau prea exploatată? Cum să evite capcana oscilării între nevoile copiilor şi cele ale soţului, neocupându-se niciodată de propriile nevoi? Nu am vrut să impun o prejudecată despre sex care să-i dea situaţiei mai multă presiune.

Ei i-am spus aşa: „Nu mă vei auzi spunând că ar trebui să te forţezi. Nimic nu scade dorinţa erotică mai mult decât sexul la cerere. Dar cred cu adevărat că sexul contează: pentru tine, pentru căsnicie şi pentru copiii tăi. Mă miră dorinţa ta de a renunţa la o parte aşa de importantă din tine. Cum a ajuns să fie aşa, pe lista vastă de lucruri de care au nevoie copiii tăi, părinţii care fac sex nu-l reprezintă pe unul dintre ele?”

Multe femei se luptă să reunească sexualitatea şi maternitatea. Cultura noastră pune semnul egal între devotament matern şi altruism: sacrificiu de sine, renunţare la propria persoană, negare de sine. Stephanie şi-a pus ani de-a rândul copiii pe primul loc şi a uitat cu totul de sine. Şi-a abandonat libertatea şi

independenţa – ambele fiind stâlpi de bază ai dorinţei – şi s-a lepădat de drepturile ei ca persoană. Reconectarea cu latura sa erotică, separarea de identitatea maternă, este crucială, împreună sondăm neputinţa de a pune bază pe responsabilitatea acţiunilor ei sexuale. îi explorăm trecutul sexual: cum a fost exprimată sexualitatea în familia ei de-a lungul copilăriei şi cum au fost primele ei experienţe. îmi povesteşte cât de jenată era mama ei să vorbească despre sex, niciodată nu vorbea sincer, dar făcea numai câteva referinţe ascunse la moralitate şi păcat. Stephanie nu a considerat-o niciodată pe mama ei ca fiind o fiinţă sexuală şi, aparent, acea poveste s-ar putea repeta.

Discutăm despre felul în care s-a schimbat identitatea ei sexuală ca rezultat al sarcinii, al naşterii, alăptatului şi al maternităţii. Plasându-i experienţele personale într-un context cultural mai larg, discutăm despre modul în care politica maternităţii, mitul castităţii şi plasarea sarcinii şi a naşterii într-un context medical, toate conspiră la privarea maternităţii de elementele sexuale. îi

recomand o carte preţioasă: *Sexy Mamas (Mame Sexy)* de Cathy Winks şi Anne Semans, care discută sexualitatea şi maternitatea într-un mod accesibil, practic şi pozitiv. îi sugerez să o lase cât mai la vedere pe noptiera sa.

Aceste conversaţii au reprezentat o încercare de a reintroduce sexul în peisajul psihic al lui Stephanie şi de a o ajuta să se perceapă ca fiinţă sexuală. Ani de-a rândul, ea a lăsat dorinţa pe seama lui Wirren, care a fost criticat pentru întreţinerea relaţiei erotice (şi pentru cauciucurile de iarnă, pentru gazon şi pentru gunoi). Ştiu că suntem pe cale să descoperim ceva atunci când ei îi scapă următoarea afirmaţie: „Toată viaţa nu am ştiut să mă afirm sexual şi nu-l sufăr pe Warren pentru faptul că se simte îndreptăţit să facă ceva ce eu nu-mi voi permite niciodată!”

Împreună transferăm accentul de pe negarea de sine pe conştientizarea de sine. Studiem modul în care ea şi-ar putea reclama dreptul la plăcere, împreună cu ameninţarea ei caracteristică cu egoismul, într-o manieră care să n-o facă să simtă că nu e o mamă bună. O consecinţă a acestor discuţii este că

Stephanie face ceva radical (pentru ea) – pleacă într-un weekend cu sora ei, lăsându-l pe Warren şi pe copii cu planurile lor. Am muncit mult pentru a ajunge în acest punct, dar simt că înainte de a fi deschisă faţă de sex, trebuie să-şi extindă domeniul general al plăcerii personale. Devenind mai generoasă cu ea însăşi, ar putea fi – sper eu – mai receptivă faţă de soţul ei.

Nu dau teme mari la terapie, mai ales când lista sarcinilor domestice este deja nelimitată. În acelaşi timp, acţiunea este o premisă a schimbării. Aşa că, la sfârşitul unei şedinţe, le cer lui Warren şi Stephanie să facă câte un lucru diferit în următoarele săptămâni. Nu trebuie să vorbească despre acest lucru, deoarece efortul lor va fi măsurat nu de succesul acestuia, ci de intenţia lui. „Vreau să te extinzi, să faci ceva, orice, care să te ducă cu un pas mai înainte decât de obicei”. Lui Warren îi spun: „Tindem să facem pentru alţii ce ne-ar plăcea să facă ei pentru noi, dar nu e neapărat ceea ce şi-ar dori. O parte din asta se referă la rezolvarea şi onorarea diferenţelor dintre voi. La un moment dat o urmăreai pe Stephanie cu multă

creativitate, dar acum nu mai faci acest lucru. Se presupune – şi nu eşti singurul – că trebuie să urmărim să obţinem ceva ce nu deţinem deja. Problema este că pentru a ne menţine partenerul interesat din punct de vedere erotic trebuie să devenim mai seducători, nu mai puţin seducători”.

În acest moment, sexul a fost îndrumat către ceea ce îşi doreşte Warren şi ceea ce-i lipseşte lui. Stephanie a trecut de la recepţionare la reacţionare. Este o atitudine pasivă în care principala ei putere este aceea de a refuza. Ei îi sugerez: „Ţine minte că un refuz absolut ne restrânge. Ceea ce-l doare pe el este respingerea categorică. S-ar putea să descoperi o libertate mai mare prin «Poate» sau «Hai să ne sărutăm» sau chiar «Convinge-mă». Warren, mai mult decât oricine altcineva, te poate ajuta să te reconectezi cu femeia dinăuntrul mamei. Îţi poţi imagina că mai degrabă i-o poţi lua înainte decât să-l respingi? Invită-l să te invite şi vezi ce se întâmplă”.

Stephanie, epuizată de maternitate, s-a grăbit să discrediteze valoarea inerentă a insistenţei lui Warren. După cum înţeleg eu, Warren îi aminteşte constant că

intimitatea erotică este importantă. Cu el şi prin el, ea ar putea începe să se elibereze din legătura cu copiii ei şi să-şi redea o parte din energie ei şi relaţiei cu Warren. Când tatăl întinde mâna spre mamă, iar mama îl acceptă, redirecţionându-şi atenţia, acest lucru ajută la reechilibrarea întregii familii. Se trasează frontiere şi se instaurează noi reguli zonale, delimitând zone destinate numai adulţilor. Timpul, resursele, joaca şi distracţia sunt redistribuite, iar libidoul este salvat de la pensionarea silită.

Munca mea alături de cupluri homosexuale şi de lesbiene m-a făcut să recunosc că aceste dinamici se repetă de fiecare dată când un părinte, indiferent de sex, se ocupă singur de copii. Din moment ce cuplurile formate din persoane de acelaşi sex nu sunt constrânse de o diviziune tradiţională a muncii – femeile acasă, bărbaţii la muncă – acestea oferă o bază utilă de comparaţie. Ceea ce observ tot mereu este că persoana care preia rolul de îngrijitor principal suferă aproape întotdeauna schimbări asemănătoare cu cele ale lui Stephanie: o implicare completă în vieţile şi ritmul copiilor, o pierdere de sine

şi o dificultate mai mare în îndeplinirea sarcinilor (o constrângere care este simultan frustrantă şi restrictivă).

Rolul părintelui autonom este de a-l ajuta pe îngrijitorul principal să se desprindă de copii şi să realoce energie cuplului. „Lasă jucăriile acum, n-o să-ţi dea nimeni o medalie, du-te şi trage un pui de somn”. „Nu trebuie să faci atât de multe, ai făcut destul pentru azi”. „Doica este aici, hai să ne aşezăm zece minute şi să bem un pahar de vin înainte să plece”. Este o abordare diferită faţă de cea tradiţională a diviziunii muncii, una care pune accent pe responsabilităţi comune şi reciprocitate şi preţuieşte acţiunile interdependente ale ambilor parteneri.

Când Warren întreabă: „Vrei?”, iar Stephanie în cele din urmă îi răspunde „Convinge-mă”, dinamica lor începe să se schimbe. Acest lucru pune capăt antagonismului dureros şi introduce o reciprocitate întârziată. Faptul că îi cere să o ajute este în sine o expresie a afirmării sexuale. Iar Warren, în sfârşit scăpat de rolul de implorator, poate porni să-şi

recapete soţia. Rolul lui de întreţinere a flăcării primeşte un nou sens.

Ridicarea embargoului erotic

Warren şi Stephanie se îndreaptă în direcţia bună, dar forţele erosului nu sunt încă aliniate. Ritualurile de seducţie cele mai elaborate ale lui Warren sunt contracarate în mod repetat şi compătimitor de viaţa de familie inacceptabilă. Măsura în care vieţile lor gravitează în jurul copiilor este absurdă: weekenduri de baseball Pee Wee şi petreceri de zile de naştere; copii care merg la culcare numai cu o jumătate de oră înaintea părinţilor; o politică cu uşa-deschisă a patului matrimonial. În şase ani, Warren şi Stephanie nu şi-au petrecut niciun sfârşit de săptămână împreună, departe de copii. Au încetat să-şi mai calculeze şi nevoile proprii în bugetul familiei şi doica este mai degrabă considerată un lux rar decât o necesitate urgentă. Pe scurt, ei nu şi-au alocat niciodată timpul şi spaţiul de care au nevoie pentru a se relaxa şi reculege, fie ca indivizi sau cuplu. Nemaifiind concentraţi unul asupra celuilalt, ei s-au îndreptat către copiii lor pentru a-şi compensa

lipsurile.

De-a lungul anilor, am observat că gravi tarea în jurul copiilor nu este numai un stil de viaţă; uneori este şi o configuraţie sentimentală. Copiii sunt într-adevăr o sursă de alimentare pentru adulţi. Dragostea lor necondiţionată şi devotamentul total oferă vieţii un înţeles sporit. Problema apare atunci când ne îndreptăm către ei pentru ceea ce nu mai obţinem unul de la celălalt: sentimentul că suntem speciali, că şi noi contăm, că nu suntem singuri. Când transferăm aceste nevoi sentimentale adulte la copiii noştri, plasăm o povară prea mare pe umerii lor. Pentru a se simţi în siguranţă, copiii trebuie să ştie că puterile lor sunt limitate şi la fel de limitat este şi ceea ce li se cere pe ascuns. Ei au nevoie ca noi să avem relaţiile noastre de dragoste, orice formă ar lua acestea. Când suntem satisfăcuţi din punct de vedere emoţional şi sexual (cel puţin în mod rezonabil este aşa; să nu ne lăsăm duşi de val), le permitem copiilor noştri să experimenteze propria independenţă prin libertate şi sprijin.

Dacă Warren şi Stephanie vor reveni pe făgaşul

cel bun, trebuie să se elibereze, atât din punct de vedere emoţional, cât şi practic, de concentrarea disproporţionată asupra copiilor.

Spontaneitatea e dezirabilă, dar realitatea vieţii de familie are nevoie de planificare. Cuplurile fără copii pot începe să facă dragoste după poftă, dar părinţii trebuie să fie mai practici. Fie o noapte de întâlniri regulate, fie un weekend departe o dată la câteva luni sau o jumătate de oră în plus în maşină, ceea ce contează este că perechile îşi delimitează teritoriul erotic. Când Warren şi Stephanie protestează la ideea sexului premeditat, le răspund: „Planificarea poate părea prozaică, dar de fapt implică intenţionalitate, iar intenţionalitatea conferă valoare. Când plănuiţi să faceţi sex, ce faceţi voi de fapt este afirmarea legăturii erotice. E ceea ce aţi făcut şi când vă dădeaţi întâlniri. Gândiţi-vă la asta ca la un preludiu prelungit – de la douăzeci de minute până la două zile”.

Planificarea s-a dovedit a fi foarte utilă pentru Stephanie. Ea dezvoltă: „Ceea ce consideră Warren o întâlnire este aceasta: mă abordează pentru sex marţi

la unsprezece şi când îl refuz, îmi spune: «Putem avea o întâlnire mâine seară?» A trebuit să-i explic că, mie nu mi se pare că actul sexual planificat este o întâlnire. Trebuie să ies. Vreau mâncare gătită de o altă persoană în vase pe care le va spăla altcineva. Când ieşim, vorbim, ne sărutăm, glumim. Putem termina o propoziţie fără a fi întrerupţi. El îmi acordă atenţie şi mă face să mă simt sexy”.

Rendez-vous-ul nu numai că îi ajută să menţină legătura emoţională atât de critică pentru Stephanie, ci o ajută să facă trecerea de la mamă cu normă întreagă la iubită. „Pentru mult timp, gândul meu la sex se rezuma la cum să-l evit. În schimb, ştiind că Warren şi eu ne-am dat întâlnire m-a ajutat să anticipez sexul. Mă răsfăţ. Fac un duş, mă epilez, mă machiez. Fac un efort special pentru a opri negativismul şi pentru a-mi permite să mă gândesc la sex”.

Povestea lui Stephanie şi Warren reprezintă efectul tipic al statutului de părinte asupra erotismului, dar acesta este numai unul din cele multe. Este povestea unui cuplu heterosexual de albi

din clasa de mijloc, căsătoriţi legal, ale căror idealuri egalitare şi aspiraţii romantice au fost nimicite cu cruzime în tranziţia de la doi la trei. Colaborarea mea cu ei nu s-a terminat. Lucrurile s-au îmbunătăţit categoric, dar pentru acest cuplu şi pentru această femeie, îngrijirea copiilor mici nu este în acord cu erotismul. Bănuiesc că atunci când vor ajunge în noua etapă a vieţii lor – când copiii vor fi la şcoală toată ziua şi Stephanie se va întoarce la serviciu, aşa cum plănuieşte – va fi eliberată o nouă energie. Între timp, gândindu-se la aceasta ca la o singură etapă dintr-o relaţie pe viaţă îi ajută să rămână răbdători şi plini de speranţă.

Mamele sexy chiar există

Astăzi, ajungem la vârsta când devenim părinţi cu o identitate sexuală care adesea e complet înflorită. Toţi am avut beneficii atunci când sexualitatea a devenit independentă de reproducere. Ca utilizatoare obişnuite ale contraceptivelor, ne-a fost acordat privilegiul zburdălniciei lipsite de risc ce poate continua ani de-a rândul. Savurăm dorinţa cu impunitate, cel puţin o vreme, şi ne aşteptăm să găsim

împlinirea sexuală în relaţiile noastre stabile. Pentru părinţii şi bunicii noştri, actul sexual după naşterea unui copil nu era foarte diferit de cel de dinainte de a face copii – sarcina şi responsabilitatea mare care venea odată cu aceasta, reprezenta mereu o posibilitate ameninţătoare. Dar pentru cei de după anii ’50 şi cei care au urmat, statutul de părinte a adus o durere în stilul nostru de viaţă liberal, auto-satisfăcător. „Conflictul legat de copii” este cu atât mai supărător deoarece avem ceva cu care să-l comparăm, „înainte îţi plăcea să faci sex”, „Făceam dragoste cu orele” şi „Odată ştiam cum să te stârnesc” sunt lamentaţii pe care le aud frecvent. Suntem pe atât de uluiţi pe cât de nemulţumiţi atunci când statutul de părinte pune zgomotos capăt distracţiei noastre.

Atât femeile, cât şi bărbaţii se confruntă cu aceste schimbări, însă nu în acelaşi fel şi în mod cert nu într-o măsură egală. Liberalizarea care a sprijinit sexualitatea feminină trebuie totuşi să treacă de pragul maternităţii care nu şi-a pierdut aura de moralitate şi chiar de sanctitate pe care a avut-o

întotdeauna. Privarea maternităţii de sexualitate este un sprijin de nădejde al culturilor tradiţionale patriarhale care fac ca invizibilitatea sexuală a mamelor moderne din vest să pară deosebit de pronunţată. Poate că moştenirea noastră puritană este cea care dezbracă maternitatea de componentele ei sexuale; poate că suntem convinşi că senzualitatea se află în conflict cu datoria maternă.

Desigur, nu există doar America, iar diferenţele culturale abundă în cadrul acestei ţări vaste. Prietena mea, June, se grăbeşte să-mi amintească că nu toţi americanii au sosit aici cu *Mayflower*. „Noi, negrii, cu siguranţă, nu suntem scutiţi de porţia noastră de probleme sexuale, dar cu siguranţă suntem mai puţin îngrijoraţi decât voi, albii, spune ea. Sexul este o parte firească a vieţii, nu un mare secret murdar. Copiii mei ştiu că fac sex; eu ştiam că părinţii mei fac sex. îşi puneau Marvin Gaye, închideau uşa de la dormitor şi ne spuneau că ar fi mai bine dacă nu am bate la uşă”. Prietena mea argentiniană glumeşte despre felul în care soţul ei o strigă „mamita” în pat – ce altă cale mai bună de a coopta tabuul? Colega mea de origine

spaniolă, Susanna, îmi spune că, în Madrid, bunul ei sexual îl reprezintă fiul ei frumos, în vârstă de trei anişori. „La New York îl reprezintă accentul, părul, picioarele mele, dar cu siguranţă nu fiul meu”. Stacey, pacienta mea americancă, o femeie albă care locuieşte în Brooklyn împreună cu fiica ei, îşi cunoaşte demografia. „Singurii bărbaţi care flirtează cu mine sunt pediatrul din India de Vest, stomatologul rus, brutarul italian şi băcanul din Puerto Rico. Tipii albi? N-are importanţă. Dacă sunt cu copilul, se uită pe lângă mine”. Un bărbat care trage un copil după el are parte de un cu totul alt răspuns. Nu e numai puterea unui afrodiziac. Un tip care merge pe stradă ţinând un sugar pe umeri te duce cu gândul la stabilitate, angajament şi educaţie. Pentru majoritatea femeilor (şi unii bărbaţi homosexuali) acest lucru este sexy.

În cartea *Paris to the Moon,* Adam Gopnik contrastează modelul asexual american de reproducere cu perspectiva mai senzuală franceză: „Toate cărţile americane despre aşteptări încep cu testul de sarcină, nu cu actul sexual”. El continuă: „La

Paris, [sarcina] este ceva ce s-a întâmplat din cauza sexului, care, prin ajutor şi consiliere, se poate sfârşi prin a fi liber să faci mai mult sex. La New York, sarcina este o secţie în cadrul instituţiei medicinii. La Paris, este un capitol în educaţia sentimentală, o consecinţă bizară a plăcerilor corpului”.

În ciuda caracterului atotpătrunzător al mentalităţii americane, există o mulţime de femei care organizează răzvrătiri zilnice împotriva negării erosului. Pentru ele, maternitatea anunţă o încredere sexuală şi o feminitate nou descoperită şi chiar refacerea unui corp rănit. Într-o zi, am ţinut şedinţe spate-în-spate, întâi cu Stephanie şi apoi cu Amber. Realitatea vieţilor lor cotidiene se asemăna în mod nefiresc de mult, dar trăirile lor erau total diferite. Amber mi-a spus: „Era lucrul de la sine înţeles să refuz să fac sex. Cine ştie de ce? Negarea oricărei dorinţe, chiar şi a senzaţiei de foame, mi-a fost oferită drept model de mama mea care avea 51 de kilograme. Înainte să am copii, de fiecare dată când soţul meu mă întreba dacă vreau să mănânc, spuneam de asemenea nu. Refuzam din obişnuinţă, înainte chiar de a fi

lansată întrebarea”.

„Acum am mai multe motive profunde de a refuza să fac sex: oboseala teribilă a noului statut de mamă; furia mea aparent infinită faţă de copilul meu de doi ani şi jumătate pentru că şi-a trezit fratele sugar; amărăciunea sentimentului de neajutorare, un cal de bătaie pentru casa şi copiii noştri. Şi totuşi, eu sunt cea care are poftă să facă dragoste, care cere acest lucru sau care e indispusă fiindcă nu-l primeşte. Petrec toată ziua oferind în moduri fizice: alăptez, gătesc, mă aplec să ridic jucării, am grijă de copii, schimb scutece. După câteva zile de sandvişuri cu unt de arahide şi cd-uri cu Wiggles, când pătrund în lumea copiilor mei spre eliminarea lumii mele, îmi doresc paharul meu de sherry, muzica mea şi bărbatul meu. Mi-e dor să fiu extrasă din părul murdar, cămaşa plină de salivă, jeanşii acoperiţi de o crustă de macaroane cu brânză la care mă gândesc ca fiind «corpul matern». Cât pot de des, trimit acel corp la culcare odată cu copiii”.

O altă pacientă, Charlene, îi are ca meditatori pe propriii copii. „Copiii mei m-au învăţat să fiu lacomă.

Copilaşul meu de cincisprezece luni poate să sugă de la mine timp de jumătate de oră, să plece să se joace şi apoi să se întoarcă să mai sugă câteva minute. Dă din cap în semn de refuz când îi ofer lapte într-o ceaşcă sau într-o sticlă, îmi ridică bluza şi ţipă până ce îmi desfac sutienul. Când îmi vede sfârcul, zâmbeşte, gângureşte şi se afundă în el. Cel de trei ani vrea în poala mea, vrea timpul meu, atenţia mea ori de câte ori o poate fura de la fratele lui. îmi spune cum să mă aşez pe podea, cum să împing exact camionul şi nu simte nicio vină sau ruşine când declară cu care părinte vrea să se joace sau care să-l ducă la culcare. Desigur că nu obţin mereu ceea ce vor, dar sunt impresionată de transmiterea fluidă a dorinţei dintre corp şi minte. Ei se simt cumva cum eu am uitat să mă simt sau într-un fel de care am fost învăţată să mă îndepărtez; şi, pe măsură ce-i privesc, devin conştientă de corpul meu şi îmi amintesc de propria dorinţă”.

Lui Renée sarcina i-a inaugurat un sentiment de acceptare proprie pe care nu l-a mai avut niciodată. „Sarcina a fost o experienţă tămăduitoare. Am fost

abuzată sexual când eram mică şi am dispreţuit întotdeauna orice semn de feminitate al corpului meu. Am purtat un război cu coapsele mele timp de douăzeci şi cinci de ani. Am fost internată pentru un deranjament stomacal cu un an înainte de a rămâne însărcinată. De fapt, eram atât de slăbuţă că nici nu-mi închipuiam că pot rămâne însărcinată. Nu avusesem o menstruaţie regulată de foarte mulţi ani. Dar în clipa în care am văzut semnul plus în zona de citire a testului de sarcină totul s-a schimbat. Era prima dată în viaţa mea când mâncarea era decontaminată. Mă încânta să-mi privesc corpul dezvoltându-se. Pentru prima oară în viaţa mea sânii îmi erau rotunzi natural şi eram foarte mândră de ei. Majoritatea prietenelor mele se plângeau de disconfort şi de câştigarea kilogramelor în plus. Dar eu, eu simţeam în sfârşit că este în regulă să arăţi ca o femeie. Am născut normal; a fost o experienţă puternică. Eram uimită de ceea ce poate face corpul meu şi de ceea ce poate îndura. Eram în stare de mult mai mult decât credeam. De atunci, când fac dragoste, urmăresc acea intensitate”.

Lui Julie, mamă a trei copii, maternitatea i-a adus o nouă identitate pozitivă. „Pe la douăzeci de ani mă îmbrăcam ca un băiat: pulovere mari, jeanşi, adidaşi mărimea patruzeci. Era o negare totală a feminităţii şi o lipsă de încredere în motivele feminităţii. Confundam aprecierea cu transformarea în obiecte sexuale şi nu credeam că un bărbat poate fi interesat de mine în afara disponibilităţii mele ca obiect sexual. Acum pantalonii mei sunt stilaţi, mulaţi şi veseli; bluzele au decolteu. În sfârşit, sunt genul de femeie pe care tatăl meu italian l-ar recunoaşte şi care ar face-o pe mama să înroşească – lacomă, sexy şi îndreptăţită. De ce? Mă simt protejată acum. Nu trebuie să atrag atenţia nimănui. Sunt deja cucerită, prinsă în mrejele nevoilor şi dorinţelor altora (patru bărbaţi după câte se pare). Şi îmi găsesc libertatea în locul acesta unde nu e niciun joc de putere. Nu trebuie să răspund nimănui altcuiva în afara celui pe care l-am ales. Ca mamă, nu mi-e teamă să fac sex, să fiu senzuală, să-mi afirm dorinţa”.

Când tata fredonează cântecul pentru copii

Pentru fiecare bărbat ca Warren, care se simte

abandonat sexual când soţia lui devine mamă, există un bărbat ca Leo, al cărui libido îşi ia o pauză pe drumul spre casă de la sala de naştere. Scăderea dorinţei sexuale la mame este, într-un fel, ceva cunoscut. S-ar putea să nu ne placă, dar putem cel puţin înţelege ceva din asta. Dar ce înţelegem de la tatăl care nu o mai percepe pe mama copiilor lui ca fiind erotică? Această poveste, deşi la fel de cunoscută, este mai puţin recunoscută.

Când Carla şi Leo au venit să mă vadă, ea nu ştia ce să mai facă. Erau împreună de şaptesprezece ani: primii şase o frenezie carnală, următorii patru haosul copiilor, ultimii şapte un pustiu sexual. A trecut de la discuţii la insistenţe, la ţipete, apoi la compensări. A avut câteva aventuri şi apoi o relaţie serioasă. El a aflat, ea a ameninţat că bagă divorţ, el a sugerat terapia şi iată-i aici.

Ea spune: „Sunt atât de sătulă de scuze. Munca lui, stresul lui, tatăl lui care e pe moarte, faptul că trebuie să se trezească devreme, nu a mai fost la sală şi nu mai are energia necesară, îl doare spatele, respiraţia mea e de vină, greutatea lui, greutatea mea.

Am luat-o personal mult timp, dar acum gata. îl iubesc, sunt pregătită să rămân cu el, dar nu pot trăi aşa”.

El spune: „Întotdeauna m-am considerat foarte competent din punct de vedere sexual. Glumim pe seama faptului că rupeam mobila când am început să ne întâlnim; era foarte multă pasiune. Nu am privit niciodată copiii ca fiind un moment decisiv în viaţa mea sexuală, dar evident că ceva s-a schimbat undeva înăuntru”.

Aflu că Leo a început să se retragă fizic atunci când Carla a rămas însărcinată cu primul lor fiu, iar ei nu au avut deloc contact sexual în ultimul trimestru. Leo venea acasă tot mai târziu de la serviciu. Caria ştia că se întâmplă ceva, deşi nu discutaseră deschis această problemă.

— Ce s-a schimbat pentru tine când a devenit mamă? întreb eu.

— Însemnătatea ei, îmi răspunde el. Întreaga ei fiinţă s-a transformat din iubita, partenera şi soţia mea în mama fiului meu. Şi apoi mama celuilalt fiu al meu. O vreme aveau nevoie de ea totalmente, iar

acest lucru era în regulă pentru mine. Credeam că e cel mai minunat lucru din lume când dormeau copiii alături de noi, pentru ca ea să-i alăpteze pe timpul nopţii. Nu eram deloc gelos. Şi eu sunt un tată iubitor şi grijuliu.

— Cum era să sugi pieptul unei femei care a alăptat un copil? îl întreb eu.

— Era ciudat, a răspuns el. Toată chestiunea legată de fizic a fost un pic ciudată. Am văzut-o dând naştere, de două ori, şi trebuie să spun că nu a făcut bine vieţii noastre sexuale.

— Ştiu că ar trebui să fie un moment magic, miracolul vieţii şi lucruri de genul acesta, dar nimeni nu pare să recunoască factorul dezgustător, îl liniştesc eu. Nu e corect ca un bărbat să recunoască faptul că poate fi scârbos să-ţi priveşti soţia născând. Este un personaj într-una din cărţile lui Alice Walker, cred că domnul Hal, care îşi priveşte partenera dând naştere şi apoi nu o mai poate atinge pe ea – sau pe oricare altă femeie – pentru tot restul vieţii. Spune că nu vrea să mai facă pe cineva să treacă prin aşa ceva vreodată.

— E un pic exagerat, dar aşa e. Sunt altfel cu ea, mai atent, nu atât de liber. Bănuiesc că m-a împiedicat să fiu agresiv sau pasional sau să o doresc în felul acesta – oferindu-mă cu adevărat, sau să o am aşa, când în mod normal aşa eram împreună. A fost categoric o schimbare.

— Nu ai putut să-i faci asta mamei copiilor tăi? întreb eu.

— Se pare că nu, răspunde el.

— Să vorbim despre chestiunea aceasta legată de Madonna/stricata, continuu eu. Are rădăcini psihologice adânci. Multor bărbaţi le vine greu să o erotizeze pe mama copiilor lor. E prea degradant, prea incestuos, prea oedipal. Ce trebuie să-ţi aminteşti este că ea este mama lor, nu a ta. În acest moment, îţi recomand orice ar putea introduce puţină desconsiderare sănătoasă. Orice ar putea-o distinge de „mama”.

Caria fusese tăcută aproape toată şedinţa, dar în săptămâna ce a urmat nu m-am mai îndoit de faptul că fusese atentă. Râzând, mi-a povestit.

— Chiar voiam să mă relaxez cu Leo. Voiam să-i

ofer sex oral antrenant, prelungit, intens. Nu numai capul obligatoriu, nu numai capul politicos. Dar ştiam că e problema asta cu soţia, „mama”. M-ar lăsa? Aşa că am început acest joc şi am spus: „Ştii, poţi face câteva feluri de sex şi le poţi numi cum vrei, dar dacă vrei ca acest sex oral să continue te va costa”. Am spus: „O sută de dolari dacă vrei să mă ocup de capul acesta. O sută de dolari”. Credeam că va fi distractiv cu banii, dar chiar voiam să văd dacă Leo o putea scoate din rol pe acea mamă. Ei bine, nu o plăteşti pe mama copiilor tăi pentru sex oral, nu-i aşa? Nu o plăteşti pe soţia ta pentru sex oral. A fost un experiment drăguţ, asta e tot ce o să vă spun.

— Poate ai putea începe să accepţi cărţi de credit. Să ţinem un bancomat lângă pat, glumeşte Leo.

Intervenţia erotică jucăuşă a Cariei mi-a rămas în minte mulţi ani. Într-un singur gest a cuprins şi subminat întreaga problemă: cum să-ţi recuperezi iubita din rolul de mamă. Lui Leo i-a fost teamă să-şi exprime cruzimea dorinţei lui faţă de mama copiilor lui, o femeie vrednică de dragoste şi respect. Caria a riscat, a zguduit tiparul şi l-a invitat la o complicitate

erotică. Şi-a dezvăluit reprimarea şi a devenit provocatoare sexual, o femeie murdară care a cerut să fie plătită. În toiul acestei explicite aprobări, înscenate de sexualitate ostentativă, senzualitatea lui Leo a fost în cele din urmă dezlănţuită.

Evadarea din asediul vieţii de familie

Una dintre cele mai mari aspiraţii ale noastre este să avem copii. Ne reproducem cumva, fie biologic sau prin celelalte căi formăm o familie, astfel încât să nu murim. Ne facem un loc în ciclul vieţii şi ne înscriem în cursul istoriei. Ne extindem dincolo de moralitate, lăsând ceva sau pe cineva în urmă: un reprezentant al uniunii noastre. În felul acesta, faptul că avem un copil vorbeşte despre dorinţă. Este un act pur, de afirmare a vieţii. Cât de chinuitor este să vezi că erodează forţa care i-a dat viaţă.

Nu există nicio îndoială că micuţii fac ca legătura erotică să fie mai dificil de menţinut. Sunt cerinţele de rutină fără de care viaţa de familie nu poate funcţiona, dar care subminează spontaneitatea sexuală. Este şi stresul incontestabil cu privire la resursele cuplului: mai puţin timp, mai puţini bani şi mai puţină energie

de consumat unul cu celălalt. Este invizibilitatea sexuală a mamei americance, adânc înrădăcinată în psihicul nostru, ideea că bărbaţii, la fel ca şi femeile, conspiră la negarea sexualităţii materne. Există o mulţime de modalităţi în care ne decuplăm din punct de vedere sexual în cadrul familiei, acţionând pe baza ipotezei că trebuie să le ascundem copiilor noştri faptul că facem sex pentru a-i proteja.

Multor părinţi, ideea unei grădini secrete le inspiră tot felul de lucruri care variază de la rină şi nelinişte acută până la gradaţia mai blândă a stânjenelii. Ne temem că sexualitatea adultă dăunează copiilor, că este inadecvată sau periculoasă. Dar pe cine protejăm? Copiii care îşi văd protectorii lor iniţiali exprimându-şi afecţiunea (discret, în limite corespunzătoare) e mai probabil ca aceştia să îmbrăţişeze sexualitatea cu combinaţia sănătoasă de respect, responsabilitate şi curiozitatea pe care o merită. Cenzurându-ne sexualitatea, stăpânindu-ne dorinţa sau renunţând la ambele, ne transmitem inhibiţiile intacte generaţiei următoare.

Sunt atât de multe motive pentru care am putea

renunţa la sex, încât aceia care nu renunţă sunt de-a dreptul campioni. Cuplurile curajoase şi hotărâte care menţin o conexiune erotică sunt, mai presus de toate, cuplurile care o preţuiesc. Când simt că dorinţa este în criză, cuplurile devin silitoare şi fac încercări voite şi sârguincioase de a o readuce la viaţă. Ele ştiu că nu copiii sunt aceia care sting flacăra dorinţei; ci adulţii nu reuşesc să menţină scânteia aprinsă.

O

Despre realitate şi fantezie

A

În sanctuarul gândirii erotice găsim o cale directa spre plăcere *întreaga faună a fanteziilor umane/ vegetaţia lor marină/ este purtată de curent şi savurează zonele întunecate ale activităţii umane/ ca şi cum împleteşte cozi groase de întuneric. Aici/ apar/ de asemenea/ farurile minţii cu asemănarea lor exterioară cu simboluri mai puţin pure. Poarta către mister se deschide la atingerea unei sensibilităţi umane şi am intrat în domeniul întunericului. Un pas greşit/ o silabă omisă/ ambele dezvăluie gândurile unui om.*

Louis Aragon

Când Catherine a ajuns la pubertate avea cu douăzeci şi cinci de kilograme mai mult decât era normal să aibă.

Invizibilă din punct de vedere sexual, respinsă în mod repetat, ea era „asistenta urâtă” lăsată să păzească uşa, în timp ce prietenele ei se sărutau de partea cealaltă a ei. Astăzi, este o femeie frumoasă, căsătorită de aproape cincisprezece ani. Ea şi soţul ei pun în practică o fantezie în care ea este o prostituată de lux. Bărbaţii plătesc bani mulţi pentru plăcerea de a o avea în companie – o doresc atât de mult, încât sunt dispuşi să plătească o mică avere şi să-şi rişte locurile de muncă şi căsniciile pentru puţin din timpul ei. Cu cât mai scandaloase sunt infracţiunile lor, cu atât e mai mare valoarea ei. Umilinţele din trecut ale lui Catherine sunt răzbunate de bărbaţii care acum nu pot trece pe lângă ea fără să se minuneze. În teatrul imaginarului pretinde cu succes răzbunarea suferinţelor şi frustrărilor adolescenţei.

Soţia lui Daryl se plânge: „El nu poate nici măcar să aleagă un restaurant şi vrea să mă lege de pat?

Despre ce e vorba?”

Dificultatea pe care o simte Daryl în a se afirma în viaţa cotidiană este remediată în mod spectaculos în fanteziile lui de dominaţie. În coregrafia foarte ritualică şi consimţită a conexiunii şi dominaţiei, agresivitatea lui Daryl îşi găseşte în siguranţă exprimarea. Dorinţele lui sunt onorate, teama lui de a merge prea departe este stăpânită, iar puterea lui masculină le provoacă altora mai degrabă plăcerea decât durerea.

Lucas, un homosexual mândru, crescut într-un orăşel din sudul statului Illinois, a petrecut mulţi ani pretinzând că e heterosexual, îngrozit că va fi descoperit. A jucat fotbal în liceu şi chiar a făcut dragoste cu o majoretă fiindcă îl abordase în mulţime şi el ştia că dacă ar refuza-o ar ridica suspiciuni cu privire la sexualitatea lui. Acum, la cei treizeci de ani, el spune: „Am plecat naiba din oraşul acela ca să pot fi homosexual pe faţă, fără ca acest lucru să-mi ameninţe viaţa. Iar acum, iată-mă mergând pe plaja de nudişti din Aquinnah pretinzând că sunt hetero, pentru ca vreun tip să poată încerca să mă

convertească. Voi fi heterosexual, dar după termenii stabiliţi de mine. Astăzi pretind că sunt hetero numai atunci când cred că voi avea parte de sex. Din fericire pentru mine, sunt foarte mulţi homosexuali care sunt stârniţi de faptul că transformă un tip hetero, încât fac sex tot timpul”.

Emir este bărbatul unei singure femei şi aşa a fost toată viaţa. „Am avut mereu prietene, prietene adevărate, femei pe care le-am iubit şi cu care am stat ani de zile. Acesta sunt eu. Sunt cu Althea de cinci ani. Aveam o viaţă sexuală grozavă dar, de când am făcut un copil acum şase luni, ea nu mai vrea să facem sex la fel de mult cum obişnuia. Trebuie să-mi pun la bătaie tot arsenalul meu de seducător ca s-o conving, iar uneori nici măcar asta nu funcţionează. Majoritatea timpului am singur grijă de mine”. Fantezia preferată a lui Emir este să facă sex cu două femei în acelaşi timp. „Îmi place ideea de a primi atât de multă atenţie”.

Foarte mulţi bărbaţi heterosexuali au fantezii ce reprezintă variaţiuni pe tema femeii omnisexuale. Nu trebuie să fie curtată sau convinsă să facă sex. Nu

trebuie să-şi facă dispoziţia necesară, deoarece ea o are întotdeauna. Ea nu spune: „Cum poţi să te gândeşti la sex acum când avem atâtea de făcut?” Ea spune: „Mai mult, mai mult, mai mult”. Nu-l face să se simtă prost pentru că vrea să facă sex, deoarece şi ea îşi doreşte la fel de mult. Când două servitoare franţuzoaice te invită în patul lor, poţi fi sigur că niciuna dintre ele nu va spune: „Nu în seara asta, dulceaţă, sunt prea obosită”.

Pâinea omului sărac

Până nu de mult, fantezia erotică a primit o critică nefavorabilă. Ceea ce vedea creştinismul ca pe un păcat a devenit mai târziu, în ochii psihologiei moderne, o perversiune limitată la cei nesatisfăcuţi şi cei imaturi. Chiar şi astăzi, mulţi oameni cred că fantezia nu e nimic mai mult decât o compensare slabă pentru frustrarea legată de libido şi lipsa de ocazie datorată căderii nervoase, dezvoltării oprite sau a unei burţi mari. Ei cred că fanteziile sexuale reprezintă ceea ce vrem să se întâmple în realitate. „Dacă soţul meu ar fi cu adevărat atras de mine nu ar mai trebui să se uite la poze cu sâni mari”, se plânge o

soţie. „Când visez că mă violează alţi bărbaţi, mă simt de parcă îmi trădez prietenul”, spune o altă clientă. „Ce fel de femeie vrea să fie violată?”

Şi eu obişnuiam să adopt viziunea îngustă că fantezia este pâinea omului sărac – alimentul celor săraci din punct de vedere senzual. Fusesem învăţată să privesc fanteziile ca pe un simptom al nevrozei sau al imaturităţii sau ca pe idealizări romantice captivante din punct de vedere erotic care te orbesc şi nu te lasă să vezi adevărata identitate a partenerului şi subminează relaţiile din lumea adevărată. Eram blocată la marginea dintre imaginar şi real, distrasă de la cercetarea complexităţii minţii erotice. Din fericire, am fost destul de curioasă să îmi întreb pacienţii despre lumea fanteziilor lor. Dar odată ce mi-au spus, tot nu ştiam ce să fac cu informaţia. Era ca şi cum mă uitam la un foarte bun film rusesc, fără subtitrare; nu aveam nicio idee despre ce era vorba, deşi puteam aprecia frumuseţea cinematografiei.

De-a lungul anilor, gândirea în domeniu s-a dezvoltat, aşa că acum privim fantezia ca pe o componentă normală a sexualităţii sănătoase adulte.

De la o concentrare aproape exclusivă asupra fanteziilor ca vicii tainice (sau dorinţe perverse ale unei minorităţi nesatisfăcute), viziunea s-a extins. Munca colectivă a filosofilor şi clinicienilor ca Michel Foucault, Georges Bataille, Ethel Spector Person, Robert Stoller, Jack Morin, Michael Bader şi mulţi alţii a adus o schimbare totală în a înţelege profunzimea şi bogăţia imaginaţiei erotice: ceea ce este ea şi ce poate să facă.

În practica mea, am ajuns să văd fantezia ca pe o resursă imaginară valoroasă, fie ea cultivată individual sau în comun de către cupluri. Abilitatea de a ajunge oriunde prin intermediul imaginaţiei este o expresie pură a libertăţii individuale. Este o forţă creativă care ne poate ajuta să transcendem realitatea. Oferindu-ne o escapadă ocazională din relaţie, ne serveşte ca antidot puternic pentru lipsa de libido dintr-o relaţie. Mai simplu spus, dragostea şi tandreţea sunt sporite de condimentul imaginaţiei.

Fanteziile – sexuale şi de alt gen – au şi puteri aproape magice de vindecare şi de reînnoire. Ele ne înapoiază sânii confiscaţi prin mastectomie sau ne

permit să mergem aşa cum o făceam şi înaintea accidentului care ne-a cauzat paralizia. Ele întorc timpul, făcându-ne din nou tineri şi ne permit, pentru puţin timp, să fim aşa cum nu mai suntem şi poate nu am fost niciodată: perfecţi, puternici, frumoşi. Ne plasează în prezenţa iubitului care a murit sau ne amintesc de felul pasional în care făceam dragoste cu partenerul pe care acum ne străduim să-l erotizăm. Prin intermediul fanteziei reparăm, compensăm şi transformăm. Pentru câteva momente ne ridicăm deasupra realităţii vieţii şi, ulterior, deasupra realităţii morţii.

Cu cât ascult şi cercetez mai mult, cu atât apreciez mai mult perspicacitatea fanteziei – energia ei, eficienţa ei imaginativă, calităţile ei tămăduitoare şi forţa ei psihologică. Fanteziile noastre combină unicitatea trecutului personal cu extinsa străbatere a imaginaţiei colective. Fiecare cultură utilizează stimulenţi şi interdicţii pentru a transmite ceea ce este sexy(*Idolul American!!* Monica Lewinsky!) şi ceea ce este interzis (acoliţi! Monica Lewinsky!). Zborul minţii reprezintă o punte între ceea ce e posibil şi

ceea ce e permis. Fantezia este alchimia care transformă amestecul acesta de ingrediente psihice în aurul pur al excitaţiei sexuale.

În munca mea alături de cupluri, fantezia sexuală asigură de asemenea un izvor de informaţii despre viaţa interioară a indivizilor şi dinamica relaţională a cuplului. Fanteziile sunt un mod ingenios în care mintea noastră creativă depăşeşte toate tipurile de conflicte legate de dorinţă şi intimitate. Psihanalistul Michael Bader în a cărui carte incisivă *Arousal* se discută despre curentele ascunse ale fanteziei) explică faptul că în sanctuarul minţii erotice găsim un spaţiu psihologic sigur pentru a distruge inhibiţiile şi temerile care ne tulbură pe dinăuntru. Fanteziile ne permit să negăm şi să nimicim limitele care ne sunt impuse de conştiinţa, cultura şi imaginea pe care o avem faţă de noi.

Dacă ne simţim nesiguri şi neatrăgători, în fanteziile noastre suntem irezistibili. Dacă prevedem că o femeie este reţinută, în fantezie este lacomă. Dacă ne temem de propria agresivitate, în reveriile noastre lăuntrice ne putem simţi puternici fără a ne

face griji că am putea răni pe cineva. Dacă nu îndrăznim să cerem, în închipuirile noastre erotice celălalt ne cunoaşte nevoile înainte de a ni le cunoaşte noi. Dacă simţim că nu ar trebui să facem sex, în teatrul nostru intim ne putem lăsa pradă unei persoane desfrânate fără a trebui să fim responsabili – am făcut ce am vrut, nu am fost noi. Fantezia exprimă problema şi furnizează şi soluţia. Este un spaţiu fierbinte, unde teama noastră inhibatoare este transformată în neruşinare. Ce uşurare să descoperim că ruşinea noastră este acum curiozitate, timiditatea este acum afirmare, iar neputinţa este acum suveranitate.

Totuşi, fantezia nu ia întotdeauna forma unor scenarii elaborate, scrise. Mulţi oameni cred că dacă nu au fantezii cu subiecte alese cu grijă şi personaje bine conturate, atunci înseamnă că nu au fantezii deloc. Acest lucru este în mod special valabil pentru femei, cărora pare să le fie mai greu să-şi recunoască gândurile erotice în general. Pacienta mea, Claudia, îmi descria odată, cu multe detalii, cum i-ar plăcea să fie abordată de soţul ei. Şi-a imaginat un dans lent de

seducţie, care se desfăşoară treptat de-a lungul zilei, cu conversaţii aţâţătoare, sărutări uşoare pe ceafă, atingeri uşoare, zâmbete călduroase şi priviri piezişe.

— Vreau să-mi atingă braţul fără să-mi atingă sânii. Vreau să mă hărţuiască, să intervină puţin din punct de vedere sexual şi apoi să se retragă, să mă facă să vreau. Vreau să-l rog eu să-mi atingă sânii, explică ea.

— Şi dacă ar face lucrurile acestea? întreb eu.

— Am avea o cu totul altă relaţie sexuală, răspunde ea.

După douăzeci de minute, când o întreb despre fanteziile ei, ea mă asigură:

— Nu am fantezii. Jim are, dar eu nu am. îi plac chestiile în trei.

Sunt uluită. îi spun:

— Glumeşti? întreaga ta descriere a preludiului şi anticipării este o fantezie. În mod sigur nu e realitate, nu-i aşa?

După părerea mea, fantezia sexuală include orice activitate mentală care generează dorinţă şi intensifică entuziasmul. Aceste gânduri nu trebuie să

fie schematice sau bine definite. Deseori sunt nedesluşite, mai mult sentimente decât imagini, mai mult senzuale decât sexuale. În principiu, orice îşi poate croi drum în imaginaţia noastră erotică. Amintiri, mirosuri, sunete, cuvinte, anumite ore din zi, materiale – toate pot fi considerate fantezii atâta timp cât pun în mişcare resortul dorinţei.

În cartea *Men în Love,* Nancy Friday scrie:

O fantezie este o hartă a dorinţei/ a puterii/ a evadării şi a necunoscutului; calea navigabilă pe care o inventăm pentru a ne conduce printre recifurile şi bancurile de nelinişte/ vină şi inhibiţie. Este o muncă a conştiinţei/ dar ca reacţie la presiuni inconştiente. Ceea ce e fascinant nu este numai cât de bizare sunt fanteziile/ ci şi cât de comprehensibile/ fiecare dintre ele ne oferă o imagine coerentă şi logică a personalităţii – subconştientul – persoanei care a inventat-o/ deşi ar putea-o considera pofta întâmplătoare a acelui moment.

Linişte/ vă rog!

Paradoxurile simbolice şi iraţionalitatea minţii erotice furnizează cea mai fascinantă şi mai

revelatoare pătrundere în adâncurile noastre. Fanteziile exprimă adevăruri despre noi înşine care, altfel, sunt greu de descoperit. Ne dezvăluie în toată goliciunea noastră şi în felul lor misterios transmit dorinţele noastre cele mai profunde.

Totuşi, când vine vorba să discutăm despre gândurile noastre lăuntrice, majoritatea dintre noi avem în mod uimitor buzele pecetluite, chiar şi cu partenerii noştri (poate mai ales cu partenerii noştri). Într-o vreme în care intimitatea este organizată în jurul dezvăluirii de adevăruri personale stânjenitoare, tăcerea erotică rămâne la fel de menţinută. Deşi ne simţim bine să vorbim despre ceea ce facem, puţini dintre noi suntem dornici să dezvăluim ceea ce gândim în timp ce facem dragoste.

La nivelul cel mai de bază, neplăcerea se naşte din simpla stânjeneală. Majoritatea dintre noi am fost învăţaţi la o vârstă foarte fragedă să ne păstrăm gândurile pentru noi şi mâinile departe de corpul nostru. Câtorva dintre noi ni s-a transmis un mesaj mai strict care ne-a transformat curiozitatea inocentă în ruşine dăinuitoare. Instruiţi în tăcere, moştenitorii

unei lipse incontestabile de încredere în sex, nu e de mirare că ne simţim jenaţi de perspectiva transmiterii gândurilor noastre cele mai ascunse. Destăinuindu-ne altei persoane, riscăm să se facă haz pe seama noastră şi să fim judecaţi. Pacienta mea, Zoya, a rezumat acest lucru foarte bine: „În felul în care am crescut eu, nu aveai cum să-ţi placă sexul, să nu mai vorbim de discutat despre acesta. Oamenii care fac sex din plăcere sunt toţi murdari şi perverşi, care orbesc şi cărora le creşte păr în palmă. îţi dai seama că-mi ţineam gura închisă”.

Dacă nu vorbim noi, nu vorbeşte nimeni. Mulţi dintre noi ne experimentăm fanteziile sexuale în izolare (în ciuda omniprezenţei sexului). Din moment ce nu ştim ce gândesc şi fac alţii, nu avem cu cine să ne comparăm, nicio modalitate de a determina dacă suntem sau nu normali. Ne temem să nu fim diferiţi şi, de aceea, deviaţi.

Aceasta ar constitui mai puţin o problemă dacă imaginaţia noastră erotică s-ar comporta mai bine, în conformitate cu persoana noastră publică. În geografia noastră erotică internă toţi avem locuri care

ne sunt dragi. Şansele sunt ca cel puţin câteva dintre ele să fie locuri în care trebuie să ne furişăm, ferindu-ne de paznicul conştiinţei noastre. Bărbatul căruia îi face plăcere să facă dragoste delicat cu soţia sa nu are nevoie de mascare – la fel pentru femeia care visează la o duzină de trandafiri din partea iubitului împrăştiaţi pe patul ei. Nimic din ceea ce e legat de aspiraţiile lor romantice nu este cauza disconfortului sau a învinuirii. Ar trebui să fim toţi aşa de norocoşi. O imaginaţie populată de domnişoare şi domni, delicaţi şi politicoşi, ar fi trecută uşor cu vederea de către departamentul nostru intern de etică. Dar gândirea erotică rar este atât de blândă.

Ceea ce ne stârneşte este deseori în conflict cu imaginea noastră preferată despre sine sau cu convingerile noastre morale şi ideologice. De aceea, vedem feminista care năzuieşte să fie dominată; supravieţuitoarea abuzului sexual care îmbină erotismul personal cu experienţele traumatizante; soţul care visează la o împerechere (cu stripteuza, maseuza, starul porno) pentru a-i spori plăcerea alături de soţia sa; mama care găseşte senzual

contactul epidermic cu copilul ei şi, da, erotic; soţia care se masturbează gândindu-se la imagini de sex fierbinte cu prietenul psihopat cu care ştia că nu se va mărita niciodată; iubita care trebuie să se gândească la bărbatul atrăgător pe care a pus ochii la sală pentru a se culca cu prietenul ei.

Credem că trebuie să fie ceva în neregulă cu noi pentru că avem astfel de gânduri lascive – că tipul acesta de fantezie nu face parte din viaţa erotică a femeii măritate şi fericite, că dominaţia şi închipuirea nu-şi au locul justificat în mintea unui soţ şi tată integru.

Cu cât e mai mare stânjeneala noastră faţă de imaginaţia erotică, cu atât ne simţim mai vinovaţi şi ruşinaţi şi cu atât mai puternici sunt cenzorii noştri interni. Ralph trăieşte cu Sharon de cincisprezece ani. Din toate punctele de vedere, sunt o pereche foarte fericită. Dar la scurt timp după ce s-au împrietenit, Ralph se surprindea că are fantezii de fiecare dată când făceau dragoste:

Iubita lui, Sharon, era tot mereu înlocuită de o vulpiţă de şaptesprezece ani, într-un cinematograf

întunecat. Pentru Ralph, viaţa lui lăuntrică este asemenea unui război tribal: dragostea delicată de o parte şi orbecăitorul lasciv de cealaltă parte. Într-o zi s-a destăinuit: „Asta nu-mi stă în fire. Nu aş atinge niciodată o fată de şaptesprezece ani. Mă consider o persoană decentă şi nu pot face legătura. În niciun caz nu pot să recunosc acest lucru în faţa lui Sharon. Abia dacă o pot recunoaşte faţă de mine”.

De fapt, imaginaţia erotică este stimulată de o mulţime de sentimente care sunt departe de a fi adecvate: agresivitate, dorinţă brutală, nevoie infantilă, putere, răzbunare, egoism şi gelozie (ca să enumerăm numai câteva dintre ele). Aceste sentimente, care sunt toate rezidenţi permanenţi ai relaţiei noastre intime, ne pot ameninţa stabilitatea conexiunii şi ne pot face dragostea mizerabilă. Este mult mai uşor şi adesea mai înţelept să le exilăm la marginea imaginaţiei, unde nu ne pot face niciun rău. În anticamerele minţii erotice, regulile de bună-cuviinţă sunt răsturnate cu capul în jos, deseori invitate numai cu singurul scop de a fi călcate în picioare. Frontierele interzise sunt încălcate, rolurile

sexelor sunt inversate, modestia este viciată, iar dezechilibrele de putere sunt în mod senzual scoase la vedere, toate acestea de dragul excitării. În fantezie, punem în practică ceea ce nu am îndrăzni să facem în realitate.

Joni şi Ray

Joni se plânge cam în felul acesta:

— Ray crede că nu-mi place să fac sex. Dar îmi place, sau cel puţin îmi plăcea, numai că nu-mi place atât de mult cu el. Nu mă atrage din punct de vedere sexual şi se pare că nici eu nu-i pot dezvălui acest lucru. Sunt deznădăjduită. Am numai douăzeci şi nouă de ani. Sunt prea tânără ca să nu mai fac dragoste.

— Există o vârstă anume la care încetezi să faci sex? o întreb eu. Mai târziu, poate putem alege o dată. Pentru moment, aş vrea să ştiu ce vrei tu de la Ray şi nu obţii.

— Vreau să fie mai bărbat şi nu-mi vine să cred că o spun cu voce tare, spune ea, dând din cap. Nici măcar nu ştiu ce vrea să însemne. De parcă aş vrea să fie un fel de Neanderthal din 1950. Dar eu nu vreau asta. Mama mea a avut parte de aşa ceva. Nu cred că

tata să o fi întrebat vreodată ce-i place, în dormitor sau în afara acestuia. Ray este o persoană admirabilă. Este un adevărat domn, mă respectă şi mă lasă să fiu eu. îmi place cât de uşoară e relaţia noastră, dar nu mă ajută în privinţa sexului.

— Ce lipseşte? mă interesez eu.

Brusc, ea se apleacă şi mă apucă de încheietură, nu brutal, ci cu convingere.

— Asta vreau, spune ea. Apoi, într-o doară, uşor, îmi freacă antebraţul şi adaugă: Asta e ceea ce primesc.

— Deci e pasiv?

— Nu tocmai. El ia întotdeauna iniţiativa atunci când facem sex, dar felul în care o face mă scoate din sărite. E ca şi cum ridică doar sprâncenele şi zice: „Hmmm?" E ca şi cum m-ar întreba: „O să am parte de ceva acţiune în seara asta?" de parcă eu trebuie să preiau conducerea din acel moment.

— Are un fel de a te aborda care nu spune „Te vreau" precum spune „Mă vrei?" Asta e problema?

— Da! strigă Joni.

Îi explic că dacă voi înţelege ce aşteptări are ea

de la Ray, mai întâi trebuie să înţeleg ce aşteptări are ea de la sex.

— Dacă sexul este o căutare a aventurii, o întreb eu, atunci care e scopul ei?

Joni este destul de generoasă în dezvăluirea trecutului ei sexual: experienţele cele mai fericite, cele mai proaste şi ce le-a făcut să fie aşa. îmi oferă o mulţime de informaţii despre atmosfera în care a crescut, despre primii ei stimulatori, vârsta la care a început să se masturbeze şi vârsta la care a înţeles ce este masturbarea. Dar când o întreb:

— Ce înseamnă sexul pentru tine? Care sunt sentimentele care îţi însoţesc dorinţa? Ce cauţi să găseşti prin sex? Ce vrei să simţi? Să exprimi? Unde te opreşti? mă priveşte dezorientată.

— Nu am nicio idee, recunoaşte ea. Nu m-a mai întrebat nimeni până acum.

Toţi investim în întâlnirile noastre erotice un set complex de nevoi şi de aşteptări. Căutăm să găsim dragoste, plăcere şi acceptare. Unii dintre noi găsesc în sex locul perfect de întâlnire pentru rebeliune şi evadare. Alţii, ajung la transcendenţă şi extaz, chiar şi

comuniune spirituală. Ce am primit de la Joni a fost o poveste a experienţei ei. Ceea ce căutam era o înţelegere a dorinţelor şi conflictelor pe care le-a adus cu ea în aceste experienţe.

— Pot să te întreb despre fanteziile tale? întreb eu.

Joni se face albă ca varul.

— O, Doamne. E atât de personal. Ce fac sau ce am făcut nu pare aproape deloc la fel de stânjenitor ca ceea ce îmi trece prin minte.

— Dar chiar aici vreau să ajung. Cred că dacă vorbim despre fanteziile tale am putea ajunge la esenţa a ceea ce stă între tine şi Ray.

Cu timpul, şi după multe încercări de a o convinge, Joni dezvăluie o colecţie fantastică de tablouri erotice neînfrânate, seducătoare şi enorm de detaliate, pe care şi le-a imaginat încă de la începutul adolescenţei. Văcari, piraţi, regi şi concubini defilează în configuraţii nesfârşite de putere exercitată cu grijă şi un act de predare foarte delicat. De-a lungul anilor, scenariile s-au schimbat, dar esenţa nu. Fragmentul cel mai recent are loc la ferma „soţului”, unde ea este

prezentată în mod ritualic angajaţilor săi, ca pe o ofertă sexuală. În seara în care sosesc la fermă i se spune să se îmbrace pentru cina la care ea va cunoaşte personalul. Soţul ei (care în mod cert nu este Ray în caracterizarea ei) îi alege îmbrăcămintea, o rochie elegantă cum nu se poate mai dezvăluitoare şi alte bijuterii extraordinare asortate – cercei de sticlă, un pandantiv din diamant atârnând între sânii ei, tocuri înalte. El este atent la fiecare detaliu al înfăţişării ei. După masă, îi cere să se dezbrace pentru ca ei să-i poată aprecia frumuseţea. Ea se supune; deşi este stânjenită şi chiar umilită, toate acestea sunt, în mod bizar, emoţionante. Se află în totalitate la mila lor şi nu face nicio încercare de a scăpa. Bărbaţilor le este dată şi lor o provocare – să-i anticipeze fiecare dorinţă şi să o aducă pe culmile extazului sexual necunoscut de ea până atunci.

— Vrei să ştii de ce mă tem? Mă tem că sunt o masochistă, la fel ca mama, îmi spune ea.

— Cum eşti tu o masochistă în povestea aceasta? mă interesez eu.

— Mă supun. Sunt pasivă, lipsită de voinţă

proprie. Fac ce mi se spune şi îmi place să mi se spună ce să fac. Ce caut eu acolo, primind ordine de la bărbaţi? Urăsc să primesc ordine de la oricine ar veni ele. Nu suport autoritatea, dar mă înfierbântă supunerea faţă de un grup de văcari? Nu are niciun pic de logică.

— De fapt, mie mi se pare că are destul de multă logică, îi spun eu.

— Atunci, te-ar supăra să ne luminezi şi pe noi, doctore? îi explic că fantezia sexuală nu funcţionează ca celelalte fantezii. Dacă oamenii îmi spun că visează la o vacanţă în Tahiti, eu cred că ei vor o vacanţă în Tahiti. Legătura dintre fanteziile lor şi ceea ce vor cu adevărat este liniştitor de necomplicată. Însă fanteziile sexuale nu reflectă realitatea în acelaşi fel. Problema e că fantezia sexuală implică prefacerea. Este o simulare, o reprezentaţie – nu ceva real şi nu neapărat o râvnire la ceva real. La fel ca visele şi operele de artă, fanteziile sunt mult mai mult decât par ele să fie la suprafaţă. Sunt creaţii psihice complexe al căror conţinut simbolic nu trebuie luat drept intenţie literală.

— Gândeşte în versuri, nu în proză, îi spun eu.

Din tot ce mi-a spus Joni despre relaţia ei cu Ray, nu credeam că trebuie să-şi facă griji despre faptul că este masochistă sau chiar pasivă. Poate că este controlată de văcari, dar în cele din urmă ea este cea care îi controlează pe aceştia. Ea este autorul, producătorul, agentul de casting, regizorul şi actorul spectacolului. Întreaga chestiune este o producţie pusă în scenă de ea cu scopul plăcerii, nu al durerii. Aceştia sunt admiratori, nu sadici. Dacă era într-adevăr silită, nu s-ar mai simţi atât de bine. Chiar dacă calea este controlul, experienţa sa este una de atenţie. Subiectele încâlcite sunt numai o cale sigură către plăcere.

Când îi explic lui Joni că fantezia ei pare să fie legată mai mult de atenţie şi vulnerabilitate decât de masochism, uşurarea ei este vizibilă. Este o alcoolică ce se tratează, iar ideea că are probleme de dependenţă nu-i stârneşte mirarea. Toată viaţa a negat nevoia ei de sprijin, chiar în timp ce râvnea în secret ca cineva să aibă grijă de ea. Singurul lucru în privinţa căruia a simţit că e destul de în siguranţă să

fie dependentă de el a fost alcoolul, un prieten solid şi de încredere. Mai precis, alcoolul nu i-a cerut niciodată nimic în schimb.

La treisprezece ani, Joni s-a înscris la o şcoală cu internat din proprie iniţiativă, a fost acceptată şi a plecat pentru totdeauna de acasă. La momentul acela se credea o fată ambiţioasă. Privind înapoi, îşi dă seama că aceasta a fost o încercare de a scăpa de problematica distribuire a nevoilor şi resurselor care au condus economia afectivă a familiei. De-a lungul anilor şi-a dezvoltat o reţea de prietenii solide care au ajutat-o în multe privinţe. Dar la final, nici şcoala cu internat, nici cariera, nici alcoolul, nici măcar prietenii ei nu au apărat-o împotriva dependenţei inevitabile sau de încurcătura de vulnerabilităţi pe care le atrage după sine dragostea intimă.

Actul II Intră Ray. După cum spune şi el, Ray este un bărbat ca sarea în bucate. El este produsul fericit al socializării masculine încununate de succes: independent, încrezător în sine şi capabil să-şi rezolve singur problemele. Nu era ca ceilalţi ţipi cu care se întâlnea Joni – luptători, plini de ei, independenţi din

punct de vedere afectiv, artişti alcoolici care scăpau de relaţii spunând lucruri de genul: „Hai să nu încercăm să definim asta; chiar nu putem vedea unde duce?” şi „Din cauză că te plac, nu pot fi cu tine”. Ray, pe de altă parte, a spus clar că e interesat. A sunat când a spus că o să sune, nu a întârziat niciodată şi a depus mult efort în plănuirea întâlnirilor lor. „Chiar era atent la ceea ce spuneam. îmi punea întrebări despre mine şi îşi amintea răspunsurile. Eram obişnuită cu o scenă în care faci sex cu cineva timp de şase luni şi nici măcar nu deschizi subiectul legat de ce ar putea însemna sau unde ar putea duce. Ray nu a jucat acest joc. îi plăcea de mine şi nu-i era teamă s-o spună”.

Sinceritatea lui Ray, consecvenţa şi generozitatea lui afectivă i-au adus lui Joni un sentiment de linişte şi siguranţă pe care nu-l mai avusese într-o relaţie de dragoste. Ea i-a descoperit abilitatea de a-i intui nevoile pozitiv încântătoare, iar faptul că el părea să aibă atât de puţine nevoi constituia de asemenea un plus.

— Ce ispitire irezistibilă, să ai un bărbat care îţi

poate anticipa nevoile, am spus eu. Spune-mi, cât a durat?

— Nu suficient de mult. Simt că acum trebuie constant să-l rog pe Ray pentru orice; uneori trebuie să-i cer de două ori. Nu suport asta, răspunde ea.

— Ah, văcarii vin să te salveze. Nu trebuie nici măcar să-i rogi.

Pe parcursul terapiei, sunt în mod repetat izbită de forţa aversiunii lui Joni faţă de oricare exprimare a nevoii. Se simte extrem de umilită şi subjugată de nevoia de atenţie şi pot să-mi dau seama cum fanteziile ei cu văcari pătrund în această problemă emoţională esenţială. În poveştile ei erotice variate, este capabilă să se afle la mila altora cu niciuna dintre neputinţele epuizante de care se teme ea. Chiar acest scenariu (şi într-adevăr fiecare dintre celelalte fantezii ale ei) îi permite să se sustragă pericolelor dependenţei: neputinţa, furia, umilinţele. Mai mult decât atât – şi acest lucru este important – ea este dorită chiar pentru calităţile pe care în realitate le dispreţuieşte la ea. În refugiul minţii, transformă pasivitatea în plăcere erotică; puterea devine o

expresie a atenţiei, iar riscul este reunit cu siguranţa.

Joni este copleşită de consecinţele dependenţei ei pe toate fronturile: caracterul ei nevoiaş este abject, iar nevoile afective ale altora sunt la fel de copleşitoare. Ea rezolvă acest lucru prin popularea fanteziilor ei cu caricaturi ale machismului. Aceştia sunt bărbaţi puternici care nu au slăbiciuni şi nu au nevoie de îngrijire. Aceşti bărbaţi nu cer; ei îşi iau. Joni se eliberează astfel de imperativul social al îngrijirii feminine, iar lăcomia ei sexuală lipsită de griji se dezlănţuie.

A

În spatele măştii de văcar

Fanteziile erotice au o abilitate stranie de a rezolva mai mult decât o problemă în acelaşi timp. În timp ce fanteziile lui Joni îi confirmă în mod cert conflictele individuale, ele pot de asemenea fi răspunsul la un tabu cultural împotriva sexualităţii femeilor în general. De-a lungul istoriei, s-au făcut investiţii masive pentru a asigura menţinerea sub control a dorinţei feminine. Spre meritul lor, femeile s-au descurcat cu succes în învingerea acestui tabu. Cu

fiecare nouă dispoziţie, imaginaţia lor a devenit mai rezistentă. În mod conştient, Joni se identifică cu femeile din poveştile ei. Dar tot ea e cea care a creat şi bărbaţii şi a aranjat fiecare detaliu. De fapt, ea joacă toate rolurile. Ea ştie ce înseamnă să fii un acaparator sexual: cunoaşte dorinţa aprinsă şi cruzimea. Indirect, prin intermediul văcarilor, ea ajunge să simtă agresivitatea, egoismul şi puterea – toate atributele atât de ascunse sub masca masculinităţii în mintea ei, încât pot fi exprimate numai prin personaje masculine.

Pentru multe femei, simularea seducţiei silite asigură o eliminare sigură a agresivităţii sexuale. Agresivitatea sexuală la femei contrazice atât de mult noţiunile noastre culturale despre feminitate, încât o putem dezlănţui numai în aceste transpuneri imaginare. Lasă-l pe el, atacatorul inventat, să exprime agresivitatea pe care atât de multe femei ezită să o exprime ele însele.

Răspânditul abuz sexual al femeilor este un context înfricoşător al fanteziei neinspirate de a fi violată, dar în aceste subiecte imaginare atacul nu

este real. Puţine femei încorporează în fanteziile lor erotice un ochi negru sau o buză umflată. Terapeutul sexual Jack Morin accentuează faptul că violatorii din fantezii sunt remarcabil de non-violenţi. În fantezii, violenţa este subminată de blândeţe. Prin intermediul bărbatului blând, femeile se pot bucura în siguranţă de plăcerile „dominaţiei sănătoase şi cedării puternice.

Între timp, la fermă…

În practica mea, urmăresc să creez un spaţiu propice discuţiei despre sex, lipsit de judecată şi morală, unde oamenii pot vorbi în siguranţă despre sexualitatea lor. Numai dacă fac acest lucru – şi adesea nu e atât de uşor – poate avea un efect profund. Sexul devine deopotrivă o cale de elucidare a conflictelor legate de intimitate şi dorinţă şi o modalitate de a începe să vindecăm aceste rupturi distructive. împreună, eu şi cu Joni, folosim textul fanteziilor ei pentru a ne ocupa de problemele critice dintre ea şi Ray. Dependenţa şi pasivitatea, agresivitatea şi controlul erau toate sentimente pe care ea le-a negat ani de-a rândul, ele fuseseră

îngăduite numai în intimitatea minţii ei. Recuperându-le prin intermediul terapiei, ea se afla cu un pas mai aproape de a le elibera şi în cămin.

Odată ce Joni nu a mai fost prizoniera ruşinii fanteziilor ei, a devenit mai relaxată şi s-a acceptat mai mult aşa cum era. Spre surprinderea ei, a fost capabilă să-l abordeze pe Ryan prin tot felul de cerinţe şi numai cu o cantitate modestă de îngrijorare. Au urmat conversaţii în care obstacolele extraordinare s-au dovedit a fi numai neînţelegeri jenante care, fiind neglijate, scăpaseră de sub control.

Ani de-a rândul, Ray a presupus că abordarea lui blândă era ceea ce-şi dorea Joni. De fapt, el credea că asta e tot ce îşi doresc femeile şi nu-şi dădea seama de ce întrebarea: „Ce pot face pentru tine?” garanta un răspuns atât de iritat: „Nimic!” El nu avea cum să ştie că, pentru Joni, să fie protejată din punct de vedere sexual însemna să abdice de la oricare responsabilitate şi să savureze din plin dependenţa pasivă, lipsită de vină. Dinamica lor devenise absurdă cu refuzul ei care atrăgea după sine preocuparea lui, care, la rândul ei, atrăgea mai mult refuz.

Când Joni l-a invitat pe Ray să se afirme mai mult şi să fie mai preocupat de sine, acest lucru a fost la fel de eliberator pentru el cum a fost şi pentru ea. Pentru prima oară, el simţea că are spaţiu pentru o gamă întreagă de sentimente, nu numai sentimente tandre. Joni a fost surprinsă de răspunsul pozitiv al lui Ray la noua ei afirmare. Chiar şi afirmarea faptului că dorinţa ei este pasivă a fost o dovadă de acţiune fără precedent din partea ei. Ca multe femei, îşi interiorizase mesajul puternic că exprimarea neînfricată a sexualităţii feminine este desfrânată, neatrăgătoare, egoistă şi în mod cert nu face parte din dragostea intimă. „Mi-era teamă că dacă îi spun lui Ray: «Fă asta, nu face asta, mai încet, încă un pic, uite aşa şi aşa, şi aşa», acest lucru i-ar fi tăiat cheful”.

Ţinând cont de părerea lui Ray în toate privinţele legat de sex, căutând expertiza lui şi ignorând-o pe a ei, Joni îndeplinise misiunea feminină, veche de când lumea, de a conserva mândria bărbatului şi de a-i salva masculinitatea. Sau aşa credea ea. Dar presupunerile ei s-au dovedit a fi greşite – fiindcă pe Ray îl excită apetitul şi chiar cerinţele ei. Pentru el,

faptul de a avea lângă el o femeie, care să-l considere ca pe un egal din punct de vedere sexual, îi luă toată povara presupunerilor şi nesiguranţei persistente legate de faptul că nu e niciodată sigur dacă o face cum trebuie. Când ea este mai bine dispusă, el nu trebuie să-şi facă griji pentru ea şi nu se mai simte diminuat de răspunsul ei împăciuitor, cald. Exuberanţa ei îi permite să aibă şi el propriile cerinţe şi să se abandoneze fără restricţii în prezenţa femeii pe care o iubeşte.

Joni nu i-a povestit niciodată lui Ray conţinutul specific al fanteziilor ei, dar dezgroparea înţelesului lor a adus totuşi schimbări în relaţia lor sexuală şi afectivă. Odată ce Joni a aflat ce anume caută să obţină ea de la sex şi odată ce a înţeles barierele personale şi sociale care îi stăteau în calea plăcerii, a fost capabilă să-l abordeze şi să-i răspundă lui Ray cu totul altfel. Către mine a zis: „Acum că mi-e mai clar ce înseamnă sexul pentru mine şi cum vreau să mă simt când fac sex, pot vorbi cu Ray despre asta fără să-mi explic fantezia. Deşi, nici asta nu mi se mai pare atât de înfricoşător acum – nu mai e nimic de care să-

mi fie ruşine sau nimic cu care să-mi fie teamă să mă confrunt”.

Să-i spun sau să nu-i spun?

Unele cupluri se încarcă erotic dacă îşi împărtăşesc fanteziile prin cuvinte sau prin practică. Catherine şi soţul ei sunt complici indecenţi atunci când plănuiesc detaliile actelor lor lascive. Este distractiv, este inedit şi le permite să fie (şi să fie împreună cu) altcineva fără a trebui să caute în altă parte. Se creează multiplicitate din monogamie.

Dar nu toată lumea vrea bilet la acest teatru al seducţiei. Destăinuirea nu este o parte necesară în lămurirea fanteziilor. Nu susţin o abordare de genul spune-tot; nu toată lumea ar alege să trăiască într-o atmosferă de *Destăinuiri adevărate.* Poate vrem să ne păstrăm închipuirile pentru noi, nu din ruşine, ci dintr-o conştientizare incipientă a faptului că expunerea lor la lumină le va veşteji din capul locului. În schimb, putem fi înţelepţi să visăm singuri deoarece s-ar putea să nu ne aflăm pe aceeaşi lungime de undă erotică cu persoana iubită.

Să-i luăm ca exemplu pe Nat şi prietena lui,

Amanda. Lumea fanteziilor lui Nat nu este stabilită clar în adâncul minţii lui; acest lucru este evident în casetele puse la vedere de pe raftul de casete video: *Gang Bang 1, Gang Bang 2, Gang Bang 17, Gang Bang 50.* Gustul lui pentru pornografie este evident. Nu a simţit niciodată nevoia să ascundă acest lucru, dar nici nu a simţit dorinţa de a-l împărtăşi. „E un fel de fetiş pentru mine. Nu cred că oamenii îşi înţeleg întotdeauna fetişurile. De ce unora le plac pantofii? Nu am nicio idee. Am încercat să înţeleg acest lucru, dar nu pot. Nu sunt ruşinos. Este un lucru de durată la mine, chiar de când eram adolescent, indiferent de viaţa mea sexuală reală”.

Nat ar fi putut pluti confortabil în rătăcirile lui intime, dacă Amanda nu ar fi fost deranjată de casete. (Totuşi, el trebuia să fi bănuit că, lăsându-le la vedere, se va isca şi această problemă.) „Nu înţeleg violenţa. Mă sperie. îmi încalcă vulnerabilitatea mea ca femeie”, spune ea. „Vreau să spun că e un lucru bolnav, nu-i aşa?” Amanda vede bărbaţi desfrânaţi cu o putere absolută, care profită de femei lipsite de apărare. Dar Nat se uită la un cu totul alt film. Când îl

întreb, „Cine deţine puterea aici?” el e grăbit să-mi răspundă, „Femeia, fără îndoială”. Pentru Nat, stimulentul este reprezentat de femeia nesătulă, femeia puternică din punct de vedere sexual care încorporează câţiva bărbaţi în acelaşi timp. Cu această plăcere nu este asociată nici forţa, nici rănirea. „Ea şi-o doreşte şi îi place. Dacă nu-i plăcea, m-aş fi oprit de tot”.

Explicaţiile lui Nat constituie o uşurare pentru Amanda în sensul că acestea fac filmele să pară mai puţin înfiorătoare, dar ea încă se simte rănită de faptul că femeile de pe ecran nu sunt deloc ca ea. „Nu pot concura cu aceste femei. Dacă asta e ce-i place lui, atunci cum ar putea fi satisfăcut cu mine?” întreabă ea. Când Amanda se uită la filme, ea se gândeşte numai la ceea ce implică acele femei în legătură cu ea, nu la ceea ce transmit ele despre Nat, şi se simte respinsă.

„Găsesc într-adevăr că sunt sexy aceste femei, recunoaşte el. Văd o fată plimbându-se pe stradă într-o bustieră şi o fustă scurtă de piele şi cizme de genul vino-să-mă-iei şi, da, asta mă excită. Dar vreau eu să-

mi petrec restul vieţii cu acea persoană? Nu. Vreau eu să-mi pun în pericol relaţia cu tine ducându-mă să fac sex cu acea persoană? Nu. Am mai fost eu atras de asemenea persoane în trecut, am mai făcut eu sex cu asemenea persoane? Da. Am mai avut eu vreo relaţie de lungă durată cu vreuna dintre acele persoane? Nu. Cred că pot face diferenţa între ceva care mă stârneşte şi persoana pe care chiar o iubesc. Cred că sunt suficient de matur să ştiu ce înseamnă asta. Sentimentele mele pentru tine sunt total diferite".

O invit pe Amanda să se gândească că ceea ce îl excită pe Nat este exact faptul că femeile din fanteziile lui nu sunt reale. Chiar absenţa complexităţii psihologice este cea care îi alimentează excitaţia. Fiindcă, dacă aceste femei ar fi reale – dacă ar avea sentimente, nevoi, nesiguranţe, opinii – nu ar fi suficient un dulap întreg de cizme. În aceste fantezii, personalităţile complexe sunt reduse considerabil pentru a obţine ceea ce vrea el de la ele. Femeile din filmele lui porno trebuie să fie suficient de nule (adică văzute ca obiecte) pentru a absorbi proiecţiile lui imaginare şi a-i satisface nevoile.

Nat invocă imagini ale unei diavoliţe lacome. Pentru Joni, sunt văcarii, nici ei prea complecşi. Pentru Daryl este trecătoarea lascivă de pe plajă. Pentru Catherine, este soţul ei în rolul de client. Fanteziile ne sunt adesea populate de aceste personificări ale sexualităţii nestăpânite. Cu ele putem experimenta simpla plăcere sau dorinţa nestăpânită, eliberată de emoţiile încurcate ale intimităţii adulte. Aceşti străini bineveniţi ne ajută să evităm ambiguităţile dorinţei şi neprevăzutul dragostei. Deşi trăiesc laolaltă cu iubirea, ele nu sunt un substitut al experienţei reale.

Pornografia heterosexuală, în mod predominant produsă deşi pentru bărbaţi, se ocupă aproape exclusiv cu ceea ce sociologul Anthony Giddens numeşte „emoţie scăzută, sex de mare intensitate”. Parţial, întruneşte nevoile multor bărbaţi de a-şi compartimenta vieţile lor sexuale şi afective şi de a-şi separa relaţiile sigure de impulsurile lor nesăbuite. Dar aceasta mai serveşte unui scop care nu e imediat vizibil. În timp ce oponenţii pornografiei se concentrează în principal asupra agresivităţii şi

violenţei sexualităţii masculine, Giddens clarifică faptul că potenţa masculină etalată în aceste poveşti este o reasigurare clară împotriva nesiguranţei masculine – sexuale şi de alt gen. Personajele feminine din majoritatea pornografiei (ele însele vulnerabile) neutralizează vulnerabilitatea masculină, fiindcă sunt întotdeauna complet receptive şi complet satisfăcute. Bărbatul nu suferă niciodată de nepotrivire, deoarece femeia este într-o stare de fericire extaziată care constituie pe de-a întregul meritul lui. Ea îi confirmă virilitatea.

În timp ce Nat îmi asculta rudimentara deconstruire a pornografiei, am simţit că şi-ar fi dorit să se afle oriunde în altă parte. Nu a primit bucuros ideea că *Gang Bang 47* vorbeşte chiar despre nesiguranţa sexuală masculină. Dar şi-a identificat într-adevăr nevoia de un spaţiu lipsit de sentimente, unde sexul să fie nestânjenit şi sălbatic, şi unde toate vulnerabilităţile, nepotrivirile şi dependenţele – ale lui şi ale ei – pot fi suspendate temporar.

Dacă nu ar fi fost casetele, poate că nu aş fi iniţiat discuţia la acest nivel despre obiceiurile vizuale

ale lui Nat. În primul rând, Nat şi Amanda nu erau împreună de mult timp; ei încă îşi ancorau viaţa lor împreună, negociind multe aspecte ale relaţiei lor. Am simţit că nesiguranţa, prejudecăţile şi diferenţele estetice ale Amandei vor face să-i fie greu să asculte despre fanteziile lui intime fără ca ea să nu se simtă ameninţată.

Cât despre el, Nat nu a fost în mod special receptiv la sensibilităţile Amandei. Nat era mândru de efectul pe care-l aveau aceste casete asupra ei şi (contrar obiecţiilor lui) era un pic ruşinat pentru că nu înţelegea ce vor să însemne toate acestea. Argumentul lui, că o iubea prea mult pentru a putea fi în stare să o erotizeze în felul acela, era prea superficial. Pentru a-ţi expune viaţa erotică intimă este nevoie de mai multă sensibilitate şi tact decât a dovedit Nat. În acelaşi fel, pentru a pătrunde în lumea fanteziilor partenerului e nevoie de un simţ al distincţiei mai mare decât a putut dovedi Amanda.

Pe unii oameni îi stârneşte aruncatul cu privirea în spatele cortinei închipuirilor secrete ale partenerului; pentru alţii, este un dezastru. Acest

lucru nu numai că nu reuşeşte să le sporească complicitatea erotică, ci, practic, le-o răneşte. Este riscant să invităm pe cineva în străfundurile gândirii noastre erotice. Dacă fantezia nu e bine primită poate avea un efect devastator. Dar când e primită într-un fel care ne face să ne simţim recunoscuţi, acceptaţi, poate fi un act extrem de consolidant. În timp ce fantezia în sine ar putea să nu fie un scenariu intim, dezvăluirea ei exprimă şi cultivă dragostea şi încrederea profundă.

În acelaşi timp, pentru a pătrunde în gândirea erotică a altcuiva e nevoie de un efort de înţelegere şi de un grad considerabil de conştientizare a distincţiei afective. S-ar putea să nu ne placă ce auzim; s-ar putea să nu considerăm că e sexy. Acest nivel de obiectivitate compătimitoare nu este uşor de atins, mai ales când e vorba de dorinţă. Dacă pe partenerul nostru îl excită ceva străin nouă, altceva, suntem mai întâi tentaţi să judecăm şi apoi să punem întrebări, dacă mai punem. Ceea ce începe ca o anchetă deschisă poate degenera rapid într-o retragere reciproc defensivă. Când mintea erotică percepe

critică, ea începe să se ascundă. Nemaifiind intimă, devine secretă.

Eu sunt o partizană a intimităţii şi prefer o abordare precaută în ceea ce priveşte destăinuirea sexuală. Explorarea erotismului unei persoane nu este sinonimă cu afirmarea ei în public; iar recunoaşterea nu trebuie să implice o destăinuire detaliată. Există multe modalităţi de a ne aduce identitatea erotică în relaţiile noastre intime; nu toate necesită cuvinte sau exposeuri precise. Modul de abordare al acestei probleme va depinde de relaţia respectivă şi de compatibilitatea dintre parteneri.

Tabuurile noastre culturale legate de fantezia erotică sunt atât de puternice, încât multora, numai ideea de a discuta despre ea, le creează nelinişte şi ruşine. Totuşi, fanteziile sunt hărţi ale preocupărilor noastre psihologice şi culturale; explorarea lor poate conduce la o conştientizare de sine sporită, un pas esenţial în realizarea schimbării. Când ne ţinem la distanţă interiorul erotic, rămânem cu mai puţin sex, lipsit de vibraţie şi nu neapărat intim. Ceea ce nu reuşesc oamenii să înţeleagă este că relaţiile sexuale

necondimentate, plictisitoare sunt adesea rezultatul încetării procesului de imaginaţie chiar în acest mod.

Imaginaţia erotică este o expresie debordantă a vioiciunii noastre şi una dintre cele mai puternice unelte pe care le deţinem pentru a menţine dorinţa aprinsă. Dând glas fanteziilor noastre ne putem elibera de multiplele obstacole personale şi sociale care stau în calea plăcerii. Să înţelegem ce fac fanteziile pentru noi ne va ajuta să înţelegem ceea ce căutăm să găsim, din punct de vedere sexual şi afectiv. În reveriile erotice, găsim energia care ne ţine înflăcărat de treji faţă de sexualitatea noastră.

10

Umbra celui de-al treilea

Regândirea fidelităţii

I: Care e secretul unei relaţii de lungă durată?

R: Infidelitatea. Nu actul în sine, ci ameninţarea cu infidelitatea.

Pentru Proust, o injecţie a geloziei este singurul lucru capabil să salveze o relaţie ruinată de obişnuinţă.

Alain de Botton, *How Proust can change your life*

Cătuşele căsniciei sunt atât de grele încât e nevoie de doi să le care, uneori chiar de trei.

Alexandre Dumas

Talmudul, imensa compilaţie a tradiţiilor rabinice, povesteşte următoarea pildă. În fiecare seară, Rabinul Bar Ashi îngenunchea în faţa Dumnezeului milostiv şi se ruga să fie salvat de îndemnurile rele. Soţia sa, auzindu-l, se gândea, „Sunt câţiva ani de când s-a retras de lângă mine. Ce-l face să spună asta?” Aşa că într-o zi, în timp ce studia în grădină, ea se îmbracă precum Haruta şi se duce la el. (Haruta era numele de bază al prostituatei din Babilonul antic. Cuvântul înseamnă „libertate” în ebraică.)

— Cine eşti tu? întreabă el.

— Sunt Haruta, răspunde ea.

— Te vreau, porunceşte el.

— Adu-mi rodia de pe craca cea mai înaltă, îi cere ea în schimb.

El îi aduce rodia şi/ o are.

La întoarcerea acasă, soţia lui avea grijă de foc.

El se ridică şi încearcă să se arunce în foc. Ea îl întreabă:

— De ce faci asta?

— Pentru că s-a întâmplat asta şi asta, mărturiseşte el.

— Dar eu am fost, răspunde ea.

— Eu, oricum, intenţionam să fac ce e interzis.

Monogamia monolitică

În clipa în care doi oameni devin un cuplu, aceştia încep să aibă de-a face cu limite – ce le e permis şi ce nu. îl alegi pe unul dintre toţi ceilalţi, apoi trasezi linia în jurul fericitei voastre uniuni. Acum încep întrebările. Ce sunt liber să fac de unul singur şi ce trebuie să împărtăşesc? Mergem la culcare în acelaşi timp? Vei fi alături de familia mea în fiecare Zi a Recunoştinţei? Uneori, negociem aceste aranjamente în mod explicit, însă mai frecvent le negociem prin încercări şi greşeli. îţi dai seama cu cât poţi scăpa înainte de a cădea în capcana sensibilităţilor. De ce nu mi-ai spus să vin cu tine? Am crezut că vom călători împreună. O privire, un comentariu, o rupere a tăcerii – acestea sunt dovezile

ce trebuie interpretate. Intuim cât de des să ne vedem, cât de des să vorbim şi cât de multe se aşteaptă de la noi să împărtăşim. Ne selectăm prieteniile şi hotărâm ce importanţă au ceilalţi, acum când ne avem unul pe celălalt. Ne rezolvăm problemele cu foştii iubiţi – îi cunoaştem, vorbim despre ei, ne vedem cu ei? Făţiş sau pe ascuns, ne delimităm zonele de intimitate, precum şi zonele cuplului.

Mama tuturor limitelor, regina domnitoare, este fidelitatea deoarece ea ne confirmă uniunea mai mult ca oricare alta. În mod tradiţional, monogamia era văzută ca un singur partener sexual pe viaţă, asemănător lebedelor şi lupilor. Astăzi, a ajuns să însemne să ai un partener sexual la un moment dat. (După câte se pare, numai lebedele şi lupii par să fie monogami.) Femeia care se căsătoreşte, divorţează, este singură pentru o vreme, are câţiva iubiţi, se recăsătoreşte, divorţează, apoi se căsătoreşte pentru a treia oară, poate de asemenea îndeplini criteriul monogamiei cu condiţia să rămână exclusivă din punct de vedere sexual în cadrul fiecărei relaţii. Totuşi, un

bărbat care este devotat aceleiaşi femei timp de cincizeci de ani, dar îşi permite o aventură de o noapte în al cincizecilea an, este repede expediat ca făcând parte din categoria infidelilor. Dacă ai înşelat, ai înşelat.

Aşa cum cânta şi Bob Dylan „Timpurile se cam schimbă”. În ultimii cincizeci de ani ne-am expus unei abundenţe de noi configuraţii conjugale şi familiale. Pot exista căsătorii între heterosexuali, între homosexuali sau între aceste genuri. Pot exista parteneriate domestice. Putem fi părinţi singuri, părinţi vitregi, părinţi adoptivi sau putem să nu avem copii. Căsătoriile succesive şi familiile amestecate sunt ceva obişnuit. Putem coabita fără să ne căsătorim niciodată sau putem avea o căsnicie de navetişti numai cu momente scurte petrecute sub acelaşi acoperiş. Deprinşi în mod delicat cu fragilitatea căsătoriei, acum avem contracte prenupţiale şi divorţuri fără vinovaţi. Toate aceste aranjamente ne-au redefinit limitele atât în cadrul cuplului, cât şi pe cele dintre cuplu şi lumea de dinafară. Totuşi, oricât de flexibile ne sunt atitudinile faţă de căsnicie,

rămânem neabătuţi de la insistenţa noastră asupra monogamiei. Cu puţine excepţii – staruri de cinema, hipioţi îmbătrâniţi, cei care sar din floare în floare – limitele pe care le trasăm în jurul exclusivităţii sexuale rămân rigide.

Aventura noastră cu monogamia are, după cum se vede, un anumit preţ. Terapeuta de familie, braziliancă Michele Scheinkman, spune: „Cultura americană prezintă o toleranţă mare faţă de divorţ – în care se realizează o întrerupere totală a legăturii de loialitate şi unde se manifestă efecte dureroase pentru întreaga familie – dar este o cultură lipsită de toleranţă faţă de infidelitatea sexuală”. Preferăm să distrugem o relaţie decât să îi punem structura la îndoială.

Credinţa noastră în monogamie este atât de întărită, încât majoritatea cuplurilor, în special cele de heterosexuali, rar abordează deschis subiectul. Nu e nevoie să discute ceea ce e dat. Chiar şi aceia care altfel sunt dornici să sondeze sexualitatea în toate permutările ei ezită adesea să negocieze atitudinile stricte faţă de exclusivitate. Monogamia are o calitate

absolută. Conform acestui mod de gândire, nu poţi fi în mare parte monogam sau 98% monogam sau monogam din când în când. Discutarea fidelităţii implică faptul că aceasta este deschisă la discuţii şi că nu mai este un imperativ. Perspectiva înşelării este prea întunecoasă, aşadar, evităm subiectul printr-o negare practică. Ne temem că cea mai mică crăpătură din armura noastră va face loc Sodomei şi Gomorei.

În ciuda ratei de divorţ de 50% pentru prima căsătorie şi de 60% pentru cei aflaţi la cea de-a doua căsătorie, în ciuda frecvenţei uluitoare a aventurilor, în ciuda faptului că monogamia este un vas ce se scufundă mai înainte ca cineva să-l salveze, continuăm să stăm agăţaţi de epavă cu o încredere absolută în trăinicia ei structurală.

Găsirea persoanei potrivite

Pe plan istoric, monogamia a fost un sistem de control al reproducerii femeilor impus din afară. „Care copil e al meu? Cine primeşte vacile după ce mor eu?” Fidelitatea, ca sprijin de nădejde al societăţii patriarhale, se referea la descendenţă şi proprietate; nu avea nimic de-a face cu dragostea. Acum, mai ales

în Vest, aceasta are de-a face numai cu dragostea. Când căsnicia a trecut de la a fi un aranjament contractual la o chestiune ce implică suflet, fidelitatea a devenit o expresie mutuală de dragoste şi devotament. Altă dată o interdicţie socială menită femeilor, fidelitatea este acum o alegere personală pentru ambele sexe. Convingerea a înlocuit convenţia.

În ziua de azi suntem propriii peţitori. Dacă nu mai suntem obligaţi să ne căsătorim cu cineva impus, pornim cu un nou ideal legat de ceea ce vrem, şi noi vrem multe. Dezideratul nostru încă include tot ceea ce se presupunea că trebuie să asigure familia tradiţională – siguranţă, copii, proprietate, respect – dar acum ne dorim şi ca Joe al nostru să ne iubească, să ne dorească, să fie interesat de noi. Ar trebui să fim confidenţi, cei mai buni prieteni şi iubiţi pasionali. Căsnicia modernă ne promite că există o persoană undeva acolo, cu care toate acestea sunt posibile, numai să o găsim. Susţinem cu atât de multă îndârjire ideea că mariajul este pentru toate, încât cei treziţi la realitate optează pentru divorţ sau aventuri nu pentru că pun la îndoială instituţia, ci din cauza convingerii

că au ales persoana greşită cu care să ajungă la această nirvāṇa. Data viitoare vor face o alegere mai bună. Accentul cade mereu pe obiectul iubirii noastre, nu pe capacitatea noastră de a iubi. De aceea, psihologul Erich Fromm clarifică faptul că noi credem că este uşor să iubim, dar e greu să găsim persoana potrivită. Odată ce ne-am găsit „alesul”, nu vom mai avea nevoie de nimeni altcineva.

Exclusivitatea pe care o căutăm în monogamie îşi are rădăcinile în primele noastre experienţe de intimitate cu primii noştri protectori. Psihanalista feministă, Nancy Chodorow, scrie: „Tendinţa aceasta primară: voi fi iubit pentru totdeauna, peste tot, în toate felurile, cu întregul meu corp, cu întreaga mea fiinţă – fără nicio critică, fără cel mai mic efort din partea mea – este scopul final al tuturor eforturilor erotice”. În dragostea matură căutăm să regăsim unitatea primordială pe care am simţit-o alături de mama. Copilaşul nu face nicio distincţie între el şi mamă. Odată, era o persoană al cărei unic rol era să fie acolo pentru noi. În comuniunea îmbucurătoare dintre mamă şi copil nu există niciun gol. Mama

reprezintă totul pentru nou-născut, toate lucrurile la un loc, inseparabile, nelimitate: pielea ei, sânul, glasul, zâmbetul ei, sunt totul pentru el. Când eram nişte bebeluşi cu funduleţul roz eram fericiţi şi împliniţi şi undeva în adâncul sufletului nostru nu am uitat niciodată acel paradis. Aceia dintre noi care nu cunosc starea aceasta idilică – aceia ale căror mame au fost indisponibile, neconsecvente, absente sau egoiste – au adesea o determinare mai mare să-şi găsească partenerul perfect.

Întrebarea rămâne: unitatea pe care încercăm s-o regăsim nu este în sine o fantezie? Pentru copil, mama este cea mai importantă persoană din viaţa lui, dar mama a cunoscut întotdeauna şi alţi oameni. Ea are chiar şi un iubit gelos, pe tata. După cum reiese, mama nu a fost niciodată complet fidelă – nici măcar o dată, ca în poveşti.

Aşadar, fantoma înşelării se află acolo încă de la început. Ne maturizăm odată cu ea. Condiţiile izolatoare ale vieţii moderne nu fac decât să amplifice nesiguranţa nimicitoare care zace în spatele posesivităţii romantice. Teama de a nu pierde şi teama

de a nu fi abandonaţi ne întăreşte autoritatea asupra fidelităţii. Într-o cultură în care totul este de unică folosinţă şi restructurabil, şi acest fapt ne confirmă cât de înlocuibili suntem de fapt, nevoia noastră de a ne simţi în siguranţă în relaţia esenţială este cu atât mai mare. Cu cât ne simţim mai mici pe lume, cu atât este mai mare nevoia noastră de a străluci în ochii partenerului. Vrem să ştim că noi contăm şi că, cel puţin pentru o persoană, suntem neînlocuibili. Năzuim să ne simţim întregiţi, să ne ridicăm deasupra închisorii singurătăţii noastre.

Poate că din acest motiv este absolută insistenţa noastră asupra exclusivităţii sexuale. Pentru că dragostea sexuală adultă repune în scenă, pentru moment, cea mai primitivă formă de fuziune prematură – contopirea trupurilor noastre, sfârcul care ne umple complet gura şi ne lasă total sătuli – gândul că persoana iubită este cu altcineva este dezastruos. Simţim că sexul este trădarea absolută.

Rezultă că monogamia este vaca sacră a idealului romantic, deoarece ea este indicatorul caracterului nostru special: am fost ales şi a renunţat la ceilalţi.

Când întorci spatele altor iubiri, îmi confirmi unicitatea; când mâna sau mintea ta rătăceşte, importanţa mea este distrusă. Invers, dacă eu nu mă mai simt special, mâinile şi mintea mea tremură de curiozitate. Cei deziluzionaţi sunt predispuşi la cutreierat. Ar putea altcineva să-mi restituie semnificaţia?

Jackpotul conjugal

Doug a întâlnit-o pe prima lui soţie în facultate. Erau prieteni buni, dar viaţa lor sexuală nu a fost niciodată, în mod special, interesantă. În cele din urmă, aceasta şi căsnicia lor au luat sfârşit. El a continuat să aibă câteva relaţii pasionale care i-au oferit noi puteri din punct de vedere sexual, dar l-au epuizat din punct de vedere afectiv. Apoi a întâlnit-o pe Zoe, o artistă de CGI energică şi veselă care avea ceea ce el numeşte „coeficient nevrotic scăzut”. El continuă: „Era unică. Cu picioarele pe pământ, practică şi sălbatică în pat. Credeam că am nimerit jackpotul conjugal”.

După câţiva ani de căsnicie, ea a încetat să-i mai răspundă cu atât de mult entuziasm. Încă mai are

multă energie, dar mare parte din ea este canalizată spre altceva. Copiii îi necesită atenţia. Animaţia îi stoarce creativitatea. Iar familia ei de mărime XL – părinţii, cele cinci surori şi copiii lor – este centrul vieţii ei sociale. Doug se simte neremarcat. Fără sexul care să-l distingă de distribuţia de personaje din viaţa ocupată a soţiei lui, el se simte din ce în ce mai neînsemnat, ca a cincea roată la căruţă.

În anii ce-au urmat, iritabilitatea crescândă a lui Doug a fost întreruptă din când în când de scurte licăriri de instigare ispititoare. O duce pe Zoe în weekenduri romantice, selectează cu grijă DVD-urile săptămânale, îi cumpără cercei fiindcă ei îi plac fleacurile care atârnă. De obicei, Zoe este dornică. Dar cu cât Doug caută să o aibă mai mult, cu atât mai mult îşi dă şi el seama cât de esenţial este efortul lui, iar acest lucru îl deprimă, în ciuda aprinderii, el nu reuşeşte niciodată să aprindă flacăra vie de care are el nevoie. Cu cât încearcă mai mult să umple golul, cu atât se simte el mai gol. Ochii lui încep să rătăcească şi, în cele din urmă, se fixează, dar nu pe Zoe, ci pe Naomi.

Această remarcabilă cumpărătoare roşcată nu este delicată în exprimarea atracţiei sale faţă de Doug. Găseşte pretexte să meargă în biroul lui şi, odată intrată, zăboveşte mult timp. Este impresionată de cât de bine s-a descurcat el cu şeful lor; îi place costumul lui; ţi-ai luat ochelari noi? Un sandviş se transformă în ceva de băut, care apoi se transformă într-o aventură lungă de cinci ani. Sexul este pătimaş, dar aventura lor nu se rezumă la acest lucru. Se referă la atenţia nemărginită şi euforia provocată de lucruri nepermise. Alături de Naomi, căreia nu-i lipseşte atenţia bărbaţilor, Doug se simte irezistibil. îi lipseşte în weekenduri; e geloasă pentru cealaltă viaţă a lui. Şi în timp ce posesivitatea ei îl secătuieşte şi uneori devine supărătoare, îi confirmă de asemenea cât de important este el mai exact.

Când Doug vine să mă vadă, abia dacă poate face faţă contradicţiilor din viaţa sa. Căsnicia lui, care se presupune că trebuie să fie monogamă, nu este aşa. Aventura lui, care de fapt este non-monogamă, tocmai a luat sfârşit deoarece nu a putut îndeplini cerinţa de fidelitate a lui Naomi.

— Toată treaba asta este o nebunie, îmi spune el. Naomi voia să încetez să mai fac sex cu Zoe, lucru care i-am spus că nu-l pot face. Aşa că a început să se vadă şi cu altcineva, iar acum vorbesc despre căsătorie. Refuză să facă sex cu mine şi e foarte secretoasă în privinţa relaţiei ei cu Evan. Sunt atât de gelos, încât sunt obsedat. Gândul că ea e în braţele altuia mă înnebuneşte.

— Sper că nu ţi-a pierit simţul ironiei, îi spun eu. Pretinzi fidelitate exact în locul caracterizat de infidelitate.

— Da, dar este infidelitatea ei, nu a mea, răspunde el.

— Ah, da. Am uitat că există un standard dublu. Ea şi Zoe ar trebui să-ţi rămână amândouă fidele în timp ce tu nu rămâi fidel niciuneia?

— Ceva de genul acesta, da. Nu e un aranjament prea cinstit, ştiu. Crede-mă că nu sunt mândru.

— Atunci de ce nu ai părăsit-o pe Zoe? întreb eu. Dacă aveai parte de toate astea alături de Naomi, de ce nu ai urmat tufişul arzător, focul care nu se stinge niciodată?

— O iubesc pe Zoe, spune Doug, şocat de implicaţiile a ceea ce terminasem de spus. Nu am vrut niciodată să-mi stric căsnicia. Am o relaţie bună cu Zoe şi nu vreau să trăiesc departe de copiii mei. Oricum, Naomi şi eu să ne căsătorim? Ar fi un dezastru.

— Deci aceasta nu a fost o aventură – evadare din căsnicie. Poate a fost mai mult un stabilizator, unde cea de-a treia persoană îi ajută pe ceilalţi doi să stea împreună?

— Nu ştiu. Poate. Problema e că nu am gândit. Am făcut-o pur şi simplu. Mi-am urmat pofta şi acum mă simt ca naiba.

Dezvăluirea aventurii într-o oarecare măsură, cred că lui Doug i-ar plăcea să-i confirm faptul că, într-adevăr, a făcut ceva total greşit. Şi-a trădat jurămintele, o jignire morală negru pe alb. Dar şi condamnarea în masă ne distrage cu uşurinţă atenţia de la adevăratele probleme din spatele comportamentului lui. Prefer o atitudine neutră din punct de vedere moral, care mai degrabă ne permite să explorăm semnificaţia aventurii decât etica ei. Odată ce Doug va înţelege motivele care l-au împins în braţele lui Naomi, el va fi capabil să-şi tragă propriile concluzii, atât cu privire la ceea ce-a făcut, cât şi la ceea ce vrea să facă de acum încolo.

Oamenii se abat din multe motive – dragoste alterată, răzbunare, năzuinţe neîmplinite, simpla dorinţă veche. Uneori, aventura este o căutare a intensităţii sau o răzvrătire împotriva delimitărilor căsniciei. Încălcarea este un afrodiziac, iar uneori secretele sunt o sursă de autonomie sau o reacţie întârziată împotriva lipsei de intimitate. Ce ar putea fi mai excitant decât o convorbire telefonică purtată în şoaptă în baie? în sfârşit, mama necăjită se poate simţi

femeie din nou; iubitul ei nu ştie nimic despre setul de Lego stricat sau despre instalatorul care, pentru a doua oară, nu şi-a făcut apariţia.

O legătură interzisă poate fi catastrofală, dar poate fi de asemenea o eliberare, o sursă de putere, o vindecare. Adesea, face cât toate acestea la un loc. Când nu mai avem intimitate, când nu mai vorbim, când nu am mai fost atinşi de ani întregi, suntem mai vulnerabili la generozitatea străinilor. Când copiii sunt mici şi nevoiaşi, aprecierea extraconjugală poate fi resimţită ca un tonic. Când sunt mai mari şi plecaţi de acasă, cei care părăsesc cuibul pot căuta împlinirea în altă parte. Dacă ne lasă sănătatea sau dacă moartea tocmai ne-a făcut o vizită, ne putem confrunta cu explozii de nemulţumire, cu un strigăt după ceva mai bun. Unele aventuri reprezintă acte de rezistenţă; altele se întâmplă când nu opunem rezistenţă deloc. Abaterea poate constitui un semn de alarmă pentru căsnicie, semnalând nevoia urgentă de a-i acorda atenţie. Sau poate constitui prevestirea morţii ce urmează suflului celui din urmă al relaţiei.

Eu pun la îndoială viziunea răspândită că

infidelitatea este întotdeauna un simptom al unor probleme mai profunde ale relaţiei. Aventurile sunt motivate de o mulţime de forţe; nu toate sunt în mod direct relaţionate cu defectele căsniciei. După cum se vede, o mulţime de soţi adulteri sunt destul de mulţumiţi de relaţia lor. Aşa era şi Doug. Dar el voia mai mult. Nu putea exprima exact ce anume voia, ci numai că avea legătură cu o frecvenţă mai mare a actului sexual.

Împreună, eu şi cu Doug explorăm anatomia pasiunii lui, iar eu ajung să înţeleg care anume nevoi îi sunt satisfăcute în relaţia tumultuoasă cu Naomi. Pentru el, sexul este locul hrănirii sentimentale şi un sanctuar. Este dragostea în sine. Prin intermediul actului sexual el atinge o uitare de sine care îl face să se simtă una cu lumea. Pasiunea îi garantează lui Doug eliberarea cea din urmă de singurătatea insuportabilă a fiinţei. „E ca şi cum aş fi murit; pasiunea ia totul cu sine. Concentrarea aceea absolută, atenţia totală, mă eliberează cumva de mine. Încetez să mai gândesc, senzaţia îmi spală şira spinării, creierul şi apoi iese. Dar nu-mi dau seama ce

se petrece”. Actul sexual este atotcuprinzător. Cu Naomi, Doug este capabil să menţină acest sex transcendent, de o cifră octanică foarte mare. Parţial, se întâmplă astfel pentru că, din punct de vedere erotic, sunt făcuţi din acelaşi material. Dar, mai important, chiar structura aventurii lor şi a tuturor aventurilor se lasă în voia pasiunii.

Aventurile sunt riscante, periculoase şi labile, iar toate aceste elemente alimentează excitarea. În universul desăvârşit al iubirii adultere eşti izolat de restul lumii, iar legătura dintre voi este întărită de secretul care o înconjoară. Nefiind niciodată expusă la lumina zilei, vraja celuilalt se păstrează. Nu trebuie să-ţi faci griji că prietenii tăi nu-l vor plăcea, din moment ce nimeni nu ştie de existenţa lui. Aventurile se desfăşoară la marginile vieţilor noastre şi, în mod senzual, sunt scutite de programările la stomatolog, de taxe şi de facturi.

Apoi sunt nişte obstacole de depăşit. Ca să vă vedeţi, trebuie să faceţi un efort, uneori unul imens. Trebuie să treci prin cercuri de foc, să manevrezi programul, să te asiguri de locaţie, să inventezi scuze.

Şi tot acest zel necontenit afirmă în mod repetat importanţa pe care o au iubiţii unul pentru celălalt. Văzut în această lumină, pasul strâmb al lui Doug a fost o încercare de a regăsi ceea ce avusese odată alături de soţia sa şi fără de care nu putea trăi: un sentiment de importanţă, o eliberare de singurătate şi un sentiment de vigoare.

Te poţi duce din nou acasă

Până ce aventura să ia sfârşit, căsnicia lui Doug s-a dus pe apa sâmbetei. Doug şi Zoe sunt cordiali, se respectă, uneori sunt afectuoşi dar, din punct de vedere emoţional, sunt pe linia de plutire. S-au obişnuit cu caracterul neclar al absenţelor lui repetate. Propunerile lui sunt puţine şi rare şi este cu mintea în altă parte. Îi e teamă să nu dezvăluie ceva neintenţionat, să nu-l scape gura; discreţia lui capătă din ce în ce mai mult teren în căsnicia lui, lăsându-i puţine subiecte de discutat cu Zoe: copiii, preşedintele şi vremea.

Pe măsură ce clarificăm ce anume a stârnit aventura lui Doug cu Naomi, îmi este tot mai clar de ce a ales să nu lupte pentru ea şi, în schimb, să

rămână cu soţia lui. Zoe constituie un teren stabil. În acelaşi timp, abilitatea ei de a nu vedea ce e mai rău îi acordă o oarecare alinare; ei nu-i este greu să doarmă toată noaptea sau să se trezească dimineaţa. Zoe nu caută pasiunea. Rareori o ia valul. Alături de Naomi, Doug se poate să-şi fi găsit piesa lipsă, dar cu Zoe are restul puzzlelui.

Doug şi eu discutăm împreună despre faptul că idealul său de căsnicie nu se potriveşte cu realitatea propriei sale uniuni. El caută pasiune şi căldură în acelaşi loc. Vrea ca masa din bucătărie să fie un altar al contopirii carnale pe timpul nopţii şi un colţ însorit pentru micul dejun unde să facă clătite cu copiii în dimineaţa următoare. Dar Doug probabil că nu va experimenta niciodată cu Zoe aceeaşi intensitate pe care a resimţit-o alături de Naomi. Aventurile îşi au şi ele marca lor de pasiune. Tăinuirea, suferinţa, vina, păcatul, pericolul, riscul şi gelozia sunt foarte inflamabile, un cocktail Molotov, o explozie erotică mult prea ameninţătoare într-o casă cu copii.

Pe măsură ce Doug capătă claritate în exprimarea aşteptărilor lui rezonabile de la căsnicie,

se ridică un nou set de întrebări. Care sunt opţiunile lui acum că a ales să rămână? îşi poate recunoaşte dorinţele fără a mai trebui să acţioneze în privinţa îndeplinirii lor? Va continua el să negocieze monogamia în particular, fără ştirea lui Zoe, aşa cum e tipic aventurilor, sau ar putea el opta pentru o discuţie mai deschisă a frontierelor sexuale din jurul căsniciei lor? Trebuie să-şi dezvăluie aventura pentru a-şi restabili legătura cu soţia? Ce poate face cu vina?

Răspunsurile se schimbă în fiecare zi. Cu o săptămână în urmă, părea că nu va mai fi capabil să o privească în ochi dacă nu mărturiseşte. Acum, se pare că cel mai tandru lucru pe care-l poate face este să-şi ţină necazul pentru el. „Să-i distrug sufletul numai pentru a-mi elibera conştiinţa? Uneori, cred că a ştiut tot timpul şi singurul motiv pentru care nu m-a părăsit a fost că mi-am ţinut gura închisă. Cel puţin, în felul acesta îşi poate păstra demnitatea”.

Majoritatea terapeuţilor de cuplu americani sunt de părere că aventurile trebuie mărturisite pentru a reclădi intimitatea. Această idee merge mână în mână cu modelul nostru de dragoste intimă, care celebrează

transparenţa – să nu avem secrete, să nu spunem minciuni, să împărţim totul. De fapt, unii oameni condamnă mai mult minciuna decât faptul că ai călcat strâmb: „Nu mă deranjează că m-ai înşelat, ci faptul că m-ai minţit!” După modul de gândire american, respectul are o legătură strânsă cu sinceritatea, iar sinceritatea este esenţială în responsabilitatea personală. Ascunderea, prefăcătoria şi alte forme de înşelătorie echivalează cu lipsa de respect. Îi minţi numai pe cei inferiori ţie – copii, alegători, angajaţi.

În alte culturi, este mai probabil ca respectul să fie exprimat prin neadevăruri delicate care au drept scop păstrarea onoarei partenerului. Este preferabilă opacitatea protectoare decât dezvăluirea unor adevăruri care ar putea avea ca rezultat umilirea. De aceea, tăinuirea nu numai că menţine armonia conjugală, ci este de asemenea şi un semn de respect. Inspirându-mă din propriile influenţe culturale, îi respect hotărârea lui Doug de a păstra tăcerea şi, în acelaşi timp, îl încurajez să caute alte căi de restabilire a legăturii cu soţia sa. Căsnicia lui era pe *pause* de mult timp; acum, el trebuie să apese butonul

play.

Doug reinvesteşte în relaţia lui cu Zoe. Având mai mult timp la dispoziţie şi fiind în general mai disponibil, el începe să-şi redirecţioneze resursele îmbelşugate către soţie. Ea simulează surpriza la întoarcerea neaşteptată a Odiseu-lui ei, dar în spatele atitudinii ei glumeţe de „Bună, străine!”, Doug ştie că ea se simte uşurată. îl încurajez să se implice mai mult în treburile copiilor, ale casei şi în calendarul social, sperând că, uşurând-o pe Zoe de câteva poveri domestice, acest lucru o va face să fie mai deschisă către erotism.

În încercările sale de a fi mai prevenitor, Doug chiar o întreabă pe Zoe dacă se simte vreodată atrasă de alţi bărbaţi. Răspunsul ei este evaziv, „Poate că da. Poate că nu. Ce contează pentru tine?” Acest lucru îl lasă uşor zgâlţâit. „Când cineva este atât de învăluit în secrete cum ai fost tu, îi fac eu observaţie, e uşor să-ţi imaginezi că tu eşti cel misterios, rebelul, iar ea e Penelopa care stă la războiul ei de ţesut, aşteptând să vii acasă. Aşadar, poate are şi ea câteva secrete ale ei, fantezii cu bărbaţi care-i pot oferi ceea ce tu nu poţi”.

Căsnicia este imperfectă. Pornim cu dorinţa de a fi unul, iar apoi ne descoperim diferenţele. Temerile noastre sunt trezite de perspectiva tuturor lucrurilor pe care nu le vom avea niciodată. Ne certăm. Ne retragem. Ne învinuim partenerii pentru că nu reuşesc să ne facă să ne simţim împliniţi. Căutăm în altă parte. Din nefericire, mulţi dintre noi rămân blocaţi în această etapă până când chelesc sau le albeşte părul. Alţii deplâng pierderea idealului, apoi se împacă cu alegerea făcută. Dragostea este ancorată în acceptare. Când Doug ajunge să se cunoască şi s-o recunoască pe Zoe pentru cine e ea, el poate, în sfârşit, transforma diferenţele dintre ei în bogăţii.

Umbra celui de-al treilea

La hotarul fiecărui cuplu locuieşte cel de-al treilea. Acesta poate fi iubita din liceu ale cărei mâini încă ţi le mai aminteşti, casieriţa simpatică, învăţătorul chipeş de la clasa a patra cu care flirtezi când îţi iei fiul de la şcoală. Cel de-al treilea este străinul zâmbitor de la metrou. La fel este şi stripperul, starul porno şi prostituata, fie ei atinşi sau neatinşi. El este cel la care visează ea atunci când

face sex cu soţul. Din ce în ce mai mult, ea poate fi găsită pe Internet. Real sau imaginar, întruchipat sau nu, cel de-al treilea este punctul de sprijin deasupra căruia un cuplu îşi găseşte echilibrul. Cel de-al treilea constituie manifestarea dorinţei noastre faţă de ceea ce se află dincolo de gard. Cel de-al treilea reprezintă ceea ce ne este interzis.

Aventura este cel de-al treilea, dar la fel este şi soţia de acasă. Naomi este umbra ascunsă din căsnicia lui Doug, dar Zoe trăieşte în centrul aventurii. Gelozia amanţilor depinde de prezenţa soţului/soţiei. Fără cei logodiţi, toată posesivitatea, pasiunea şi nebunia amanţilor febrili ar şchiopăta pur şi simplu. Poate de aceea, foarte puţine aventuri durează numai până în momentul în care căsniciile care le-au inspirat se dizolvă. Adevăratul test de iubire într-o aventură începe numai după ce a fost îndepărtat obstacolul.

Toate relaţiile se dezvoltă în umbra celui de-al treilea, deoarece acesta este cel care ne sudează diada. În cartea *Monogamy,* Adam Phillips scrie: „Cuplul reprezintă o rezistenţă împotriva intruziunii

celui de-al treilea, dar pentru ca acesta să dureze este indispensabil să aibă inamici. De aceea, cuplul monogam nu poate trăi fără ei. Când suntem doi, suntem împreună. Pentru a forma un cuplu, trebuie să fim trei”.

Aşadar, ce-ar trebui să facă un cuplu? Mulţi dintre pacienţii cu care mă văd refuză, pur şi simplu, să recunoască „prezenţa” celui de-al treilea. Sunt atraşi de farmecul unităţii, care susţine ideea că nu este necesară prezenţa altora. Dragostea perfectă este suficientă sieşi. Această contopire este atât de fragilă, încât prezenţa altei persoane, chiar şi în fantezii, este suficient de puternică să o distrugă.

Acest lucru este ilustrat în mod subtil în filmul lui Stanley Kubrick, *Cu ochii larg închişi.* Bill şi Alice tocmai s-au întors de la o impresionantă petrecere de Crăciun, cu cravate roşii, care a stârnit o conversaţie despre sex. Bill a presupus întotdeauna că Alice, la fel ca şi el, este incapabilă de infidelitate. „Eşti soţia mea şi mama copiilor mei şi sunt sigur de tine. Nu mi-ai fi niciodată necredincioasă. Sunt sigur de tine”. Alice, şocată de presupunerea lui şi încurajată de o ţigară cu

marijuana pe care tocmai o fumaseră, se hotărăşte să-i deschidă ochii. Ea descrie în amănunte chinuitoare cât de puternică poate fi prezenţa celuilalt, chiar şi atunci când aceasta nu e mai mult decât un miraj. îi povesteşte despre fantezia ei febrilă cu un ofiţer de marină pe care-l dorea de la distanţă. Ei nu s-au întâlnit niciodată; cu toate acestea, stăpânirea pe care el a pus-o imediat asupra ei a fost atât de puternică, încât ea ar fi renunţat la tot, dacă el i-ar fi cerut-o. De asemenea, spune că acest lucru s-a întâmplat într-o zi în care ea şi Bill abia făcuseră dragoste şi Bill nu-i fusese nicicând mai drag.

Bill este devastat de revelaţia soţiei lui şi petrece tot restul filmului încercând să răzbune trădarea şi să restabilească ordinea în lumea sa. Ceea ce m-a frapat este faptul că, lui Bill, o fantezie i-a putut genera aceeaşi senzaţie de violare, ca o aventură reală.

Bill se aseamănă multora dintre partenerii pe care-i întâlnesc. Siguranţa lui nu se bazează numai pe ceea ce face Alice, ci şi pe ceea ce gândeşte ea. Fanteziile ei sunt o dovadă a libertăţii şi a caracterului ei distinct, iar acest lucru îl sperie. Cel de-al treilea îi

atrage atenţia asupra altor posibilităţi, alegeri pe care nu le-am făcut, şi, în acest fel, acesta are o legătură strânsă cu libertatea noastră. Laura Kipnis spune: „Ce e mai neliniştitor decât libertatea partenerului, care ar putea însemna libertatea de a nu te iubi sau de a înceta să te iubească sau de a iubi pe altcineva sau de a deveni o persoană diferită de aceea care odată promitea să te iubească pentru totdeauna şi acum… poate că nu te mai iubeşte?” Dacă ea se poate gândi la altcineva, ar putea iubi pe altcineva, iar acest lucru este intolerabil.

Fortăreaţa iubirii

Ameninţarea celui de-al treilea este intrinsecă trăirilor de iubire şi nici chiar cea mai controlatoare căsnicie nu ar putea fi capabilă să ne potolească neliniştile. Totuşi, mulţi dintre noi chiar încearcă. „Ai stat cu tipul acela pentru o vreme. Despre ce vorbeaţi?” „Îţi petreci mult timp la calculator. Munceşti tot timpul?” „Unde ai fost?” „Cine mai era acolo?” „Ţi-a fost dor de mine?” Multe dintre cercetările noastre planează la limita dintre intimitate şi lipsa bunului-simţ. Vrem să ştim, dar nu vrem ca

acest lucru să fie prea evident. Spunem că întrebăm din cauză că ne pasă, însă uneori o facem din cauză că ne temem.

Aşadar, stabilim reguli şi sperăm ca partenerii noştri să le respecte, iar în acest fel ne asigurăm preventiv fidelitatea prin menţinerea strânsă a lesei. Dorinţa este nesubordonată; acţiunile sunt sensibile la raţiune şi, astfel, sunt mai uşor de controlat. Nu-ţi este permis să ai prieteni apropiaţi de sex opus. Nu te poţi duce la film cu un ştiu-cine decât dacă mai sunt şi alţi oameni prin preajmă. Nu există filme pe care să nu le putem vedea împreună. Fără cluburi de striptease, cu excepţia petrecerilor de burlaci. Fără bărbaţi dansatori. Rochia aceea e prea decoltată. Nu-ţi poţi aduce aminte cu afecţiune despre foştii iubiţi şi în mod cert nu poţi să te întâlneşti singur (a) cu ei când sunt în trecere prin oraş. Când neliniştea devine insuportabilă, recurgem la metode de control mai primitive: spionăm. Verificăm extrase de cont, butonul *back* al, browserului la calculator, rezervorul maşinii, telefonul mobil, în căutare de informaţii. Dar aceste strategii eşuează în mod inevitabil. Interogările,

ordinele şi chiar dovezile legale nu reuşesc să ne potolească teama de libertatea partenerului nostru. Persoana iubită ar putea dori pe altcineva.

Probleme apar atunci când monogamia nu mai este o expresie liberă a loialităţii, ci o formă impusă de ascultare. Monitorizarea excesivă poate pregăti terenul pentru ceea ce Stephen Mitchell numeşte „acte de sfidare excesivă”. Când cel de-al treilea este negat, unii hotărăsc să negocieze acest lucru în secret. Aventurile, întâlnirile online, cluburile de striptease şi partidele de sex din călătoriile de afaceri sunt păcate obişnuite care stabilesc distanţa psihologică faţă de o relaţie autoritară. Când cel de-al treilea este exilat, permis numai în afara căsniciei, acolo va fi şi căutat.

Noi doi, invincibilii în principiu, înţelegem că fiecare dintre noi merită intimitate, deşi în practică această chestiune este puţin mai complicată. Psihologul Janet Reibstein notează că tovărăşia noastră, un model romantic de căsnicie, care pune accentul pe relaţia strânsă dintre două persoane şi pe sinceritate, „se pricepe mai mult la exprimarea criteriilor de intimatate decât la cele de autonomie”. Accentul cade pe crearea unei apropieri, nu pe susţinerea individualităţii. Pacienţii mei, care aderă cu grijă la acest etos al intimităţii, se relaxează la gândul că aspiraţiile lor individuale sau cele ale partenerului lor nu mai sunt îndreptăţite. Plăpândul „eu” este înlocuit de invincibilul „noi”.

Niv era frustrat din cauza orei de culcare timpurie a prietenei lui. „Este dansatoare şi se duce la culcare la nouă seara. Eu nu pot să adorm de la ora aceea, aşa că stau întins pur şi simplu”. Când îl întreb dacă iese vreodată cu prietenii, după ce prietena lui a plecat să se culce, el este surprins. „Pot face asta?” Ideea de a face acest lucru – sau măcar de a-şi pune problema – nu-i trecuse niciodată prin minte. Leila şi

Mario sunt parteneri de dans stabili, de pe vremea când era la modă muzica rave. Însă atunci când ea începe să se întâlnească cu Angela, care are două picioare stângi şi nu poate suporta muzica tare, se simte stingherită de întâlnirea ei săptămânală cu Mario. Nu vrea s-o rănească pe Angela.

Înarmaţi cu o ideologie a iubirii care pledează pentru o relaţie strânsă în doi, suntem jenaţi să căutăm autonomia. Acest lucru este în mod special valabil pentru individualitatea dorinţei noastre. Chiar şi cuplurile care îşi îngăduie un spaţiu considerabil în altă parte – vacanţe separate, ieşiri seara în oraş, prieteni apropiaţi de sex opus – se luptă cu ideea că ar putea avea o viaţă erotică independentă de a celuilalt. Nu mă refer la legăturile sexuale extraconjugale. Mă refer la o individualitate sexuală discretă, care îşi generează propriile imagini, răspunde altora şi e încântată atunci când este stârnită în mod neaşteptat. Toate aceste contingenţe ale dorinţei le aduc pentru a mă referi la munca mea alături de cupluri.

Căsnicia monogamă într-o societate promiscuă în general, rolul terapeuţilor este să provoace status quo-ul cultural. Ne încurajăm pacienţii în mod regulat să-şi analizeze ipotezele referitoare la ceea ce e normal, acceptabil şi previzibil. Totuşi, frontierele sexuale fac parte dintre puţinele zone pe care terapeuţii le consideră că reflectă cultura dominantă. Monogamia este standardul, iar fidelitatea sexuală este considerată a fi matură, devotată şi realistă. Non-monogamia, chiar şi non-monogamia consimţită, este suspectă. Dă dovadă de lipsă de devotament sau de teamă de intimitate. Aceasta subminează cuplul.

După cum susţinea ferm unul dintre colegii mei, „căsnicia deschisă nu funcţionează. Să crezi că o poţi face este o naivitate totală. Am încercat acest lucru în anii şaptezeci şi a fost un dezastru”. „Aşa o fi, dar căsnicia închisă nu e deloc o garanţie împotriva dezastrului”, l-am avertizat eu. „Iar idealul monogamiei, la înălţimea căruia nu se ridică majoritatea celor căsătoriţi, poate fi la fel de naiv. Dacă face ceva, atunci acest ideal pare să invite păcatul care e extrem de dureros”. Colegul meu, un

excelent terapeut de familie, adopta totuşi o abordare de gen totulsau-nimic a fidelităţii. Din această perspectivă, devotamentul emoţional necesită exclusivitate sexuală şi nu acceptă trepte succesive.

Totuşi, trăim într-o lume care ne ajută prea puţin să fim stabili şi să ne mulţumim cu ceea ce avem. În cultura noastră de consumatori, întotdeauna ne dorim ce e mai bun: ce e mai recent, ce e mai nou, ce e mai tânăr. Dacă nu reuşim să obţinem aceste lucruri, vrem, cel puţin, mai mult: mai multă intensitate, mai multă varietate, mai multă stimulare. Căutăm satisfacţie imediată şi suntem din ce în ce mai intoleranţi faţă de orice frustrare. Nicăieri nu suntem încurajaţi să ne mulţumim cu ce avem, să gândim: „Ce am eu e bun. Este suficient”. Sexul este parte şi bucată din această economie – unii oameni ar putea spune chiar că sexul este cel care o stimulează. Rochia aceea, maşina, pantofii, loţiunea aceasta, un tatuaj nou, cocuri fixe, toate acestea poartă promisiunea unei vieţi mai împlinite din punct de vedere sexual. Suntem convinşi că satisfacţia sexuală şi fericirea personală sunt acelaşi lucru. Plăcerile

lumeşti sunt peste tot, un adevărat ospăţ şi ne simţim îndreptăţiţi să ne alăturăm desfătării. Nu-i de mirare că, adesea, oamenii se simt neliniştiţi în căsnicie. Fantezia unei varietăţi infinite este contracarată prin devotament.

Aceasta nu este o justificare a infidelităţii sau o susţinere a ei. Tentaţii au existat încă de când Eva a muşcat din măr, dar la fel au existat şi dispoziţii împotriva acestora. Biserica Catolică este expertă nu numai în evitarea tentaţiei, ci şi în acordarea de pedepse celor care nu i-au rezistat. Ceea ce este diferit astăzi nu sunt dorinţele în sine şi faptul că ne simţim obligaţi să le urmăm pe acestea – cel puţin până atunci când ne punem pirostriile, când se aşteaptă de la noi ca, brusc, să renunţăm la tot ceea ce am fost încurajaţi să ne dorim. Monogamia este neajutorată, la fel ca băieţelul danez care stă cu degetul în canal, încercând să oprească un potop de imoralităţi neînfrânate.

Invitaţie umbrei

Unele cupluri aleg să nu ignore ademenirea lucrurilor interzise. În schimb, ei le subminează

puterea făcându-le o invitaţie în relaţia lor. „Nu aş vrea să-mi fie niciodată infidel, dar faptul că ştiu că acest lucru este posibil îmi păstrează interesul sexual faţă de el”. „Dacă pretind că nu există bărbaţi atrăgători în lume, acest lucru nu-mi face relaţia mai sigură şi, în mod cert, nu o face mai sinceră”. „Prietena mea este frumoasă. Bărbaţii îi fac mereu avansuri. Felul în care scapă de acestea, râzând, mă face să mă simt extraordinar; ea continuă să mă aleagă pe mine”. Cuplurile acestea au în comun fantezii, citesc împreună despre erotism sau îşi povestesc amintiri din trecut. Ei recunosc că, da, bărbatul de la livrări era foarte atrăgător. La fel era şi tehnicianul informatician, vânzătorul de la Barney’s, neurologul tău, soţia vecinului.

Selena şi Max au dreptul să flirteze, dar trag linia numai atunci când îşi dau seama de posibilităţi., Amândoi suntem lacomi după atenţie. Creşte inima în mine când cineva se dă la mine, mai ales acum când am un copil. Şi când se dă cineva la Max? N-are importanţă. Mă simt de parcă merg acasă cu regele balului”. Lui Max şi Selenei le place să se joace cu

posesivitatea, dar amândoi sunt absolut siguri de regulile jocului.

Când Elsa se întoarce de la o conferinţă, Gerard este întotdeauna curios cu cine s-a întâlnit., A fost cineva interesant? I-ai povestit despre fantasticul tău soţ? Şi flirtai în timp ce te lăudai cu mine?”

Wendy a ştiut mereu că George are o slăbiciune pentru blonde. Aşadar, joia trecută s-a hotărât să fie blondă pentru o zi. Şi-a pus o perucă blondă platinată şi un trenci şi şi-a făcut apariţia la şantierul lui pentru a-l lua la masă. El spune: „Grozav. Băieţii or să creadă că am o aventură”. Wendy nu pierde nicio ocazie: „Lasă-i să fie geloşi”.

Aceste cupluri, în felurile lor proprii, au ales să recunoască posibilitatea existenţei celui de-al treilea: recunoaşterea că partenerul nostru are sexualitatea proprie, plină de fantezii şi dorinţe, care nu ne iau neapărat în calcul. Când ne confirmăm libertatea unul altuia în cadrul relaţiei, înclinăm mai puţin să o căutăm altundeva. În acest sens, invitarea celui de-al treilea se apropie de controlarea inconstanţei lui, să nu mai vorbim de farmecul lui. Acesta nu mai este o

umbră, ci o prezenţă, un subiect de discuţie deschisă, de glumit pe seama lui, un subiect dejoacă. Când putem spune adevărul în siguranţă înclinăm mai puţin să ţinem secrete.

Recunoaşterea celui de-al treilea are, mai degrabă, tendinţa de a condimenta sexualitatea unui cuplu decât să o inhibe, chiar deloc, pentru că ne aminteşte de faptul că nu suntem stăpânii partenerilor noştri. Nu trebuie să fim siguri de acest lucru. În incertitudine zace sămânţa dorinţei. În plus, când stabilim distanţa psihologică, şi noi ne putem uita pe furiş la partenerul nostru cu privirile admiratoare ale unui străin, observând încă o dată care obicei ne-a împiedicat să vedem. În cele din urmă, faptul că renunţăm la alţii reafirmă alegerea noastră. El este cel pe care îl doresc. Ne recunoaştem dorinţele rătăcitoare şi totuşi le respingem. Flirtăm cu ele, ţinându-le tot timpul la o distanţă sigură. Poate că aceasta este o altă modalitate de a privi maturitatea: nu ca dragoste pasională, ci ca dragoste care ştie de existenţa altor pasiuni nealese.

Invitându-l pe al treilea

Există multe moduri de a lansa o invitaţie celui de-al treilea într-o relaţie care nu include sex extraconjugal şi în câteva relaţii care îl includ. Pentru majoritatea, menţionarea relaţiilor sexuale deschise le aprinde un bec roşu de semnalizare. Puţine subiecte care au de-a face cu dragostea devotată dau naştere unei reacţii atât de viscerale. Şi dacă se îndrăgosteşte de el? Şi dacă el nu se mai întoarce niciodată? Ideea că poţi iubi o persoană şi poţi face dragoste cu o alta fără niciun pericol, ne face să ne cutremurăm. Ne temem că încălcarea unei limite poate conduce la potenţială încălcare a tuturor limitelor. Construim în minte imagini ale haosului: promiscuitate, orgii, depravare. Singura baricadă împotriva acestei decadenţe este să fim un cuplu. Ne protejează de impulsurile noastre. Este apărarea cea mai bună împotriva animalităţii nestăpânite.

Adam Phillips lămureşte faptul că „monogamia este un fel de legătură morală, o gaură a cheii prin care ne putem spiona preocupările”. În discutarea non-monogamiei consimţite se ridică un număr de

întrebări spinoase. Devotamentul afectiv este întotdeauna legat de exclusivitatea sexuală? Putem iubi mai multe persoane în acelaşi timp? Este sexul întotdeauna „numai sex”? Bărbaţii sunt mai predispuşi să rătăcească decât femeile? Poate că aceste întrebări se află în capul listei, dar mai sunt şi altele. Este gelozia o expresie a iubirii sau un semn de nesiguranţă? De ce suntem dornici să ne împărţim prietenii, dar cerem exclusivitate din partea persoanei iubite? Nu pretind că am un răspuns pentru aceste întrebări. Totuşi cred că putem beneficia de pe urma domesticirii nostalgiei noastre romantice pentru a medita asupra acestora în mod serios.

Chiar şi cele mai întărite convingeri despre sexualitate sunt susceptibile la revizuire. Altă dată, evitam sexul premarital şi homosexualitatea; acum acestea sunt mai mult sau mai puţin acceptate în toate cercurile. În ultimii ani, un grup mic de bărbaţi şi femei a acceptat monogamia ca fiind următoarea luptă majoră din războiul personal pentru emanciparea sexuală.

Joan şi Hiro descriu că există două tipuri de sex:

sex pentru dragoste şi sex ca distracţie. Pe acesta din urmă îl rezervă pentru excursia lor anuală la convenţia cuplurilor, care schimbă partenerii între ele, din Las Vegas. îmi spun că aceasta a făcut minuni atât în ceea ce priveşte viaţa lor sexuală, cât şi intimitatea lor. În ciuda felului în care pot părea, Joan şi Hiro sunt campionii idealurilor conjugale pe care par să le sfideze. Ei nu pun la îndoială instituţia căsniciei. De fapt, ei caută s-o menţină. Ei pun preţ pe unitate, sinceritate şi împărtăşire. Chiar şi fidelitatea este susţinută în rânduiala lor. Joan şi Hiro au neutralizat efectiv ameninţarea infidelităţii, canalizând-o pe aceasta către relaţia lor. Şi aşa cum antropologul Katherine Frank scrie într-un mod amuzant: „Ce se întâmplă în Vegas, rămâne în Vegas”. Zburatul din floare în floare este o formă de adulter consimţit. Acesta acordă, de asemenea, libertate egală ambilor parteneri.

Eric şi Jaxon sunt fani ai sexului recreativ şi în cei zece ani în care au fost împreună au făcut mereu distincţia între loialitate afectivă şi exclusivitate sexuală în cadrul angajamentului lor. „De la bun

început am vorbit despre sex cu alţi bărbaţi. Sunt deschişi în privinţa asta. Pentru noi, adevăratul angajament este cel afectiv. Sexul în afara relaţiei nu este o încălcare a înţelegerii. Bănuiesc că ne-ai putea numi monogami din punct de vedere afectiv, promiscui din punct de vedere sexual”.

Ariene, cu şaisprezece ani mai în vârstă decât Jenna, explică: „Ştiu că sexul contează, numai că pentru mine nu mai e atât de important. Şi cu cât înaintez în vârstă, cu atât îmi pasă mai puţin”. Jenna simte că este în floarea vârstei şi nu este pregătită pentru o retragere prematură. Au căzut de acord ca atunci când Jenna merge pe teren pentru o filmare să-i fie permis să se distreze, cu condiţia să nu uite care îi sunt priorităţile. Când o întreb pe Ariene dacă nu se simte ameninţată de această înţelegere, ea răspunde: „Sigur că sunt. Dar în momentul acesta cred că dacă îi cer Jennei să renunţe de tot la sex ar echivala cu o ameninţare mai mare decât câteva companii în vederea întreţinerii unui act sexual. Nu mă pot închipui spunându-i: «Corpul tău îmi aparţine, fie de vrei, fie de nu.»” Fiind conştientă că esenţa erosului

nu mai curge între ele, Ariene reface ideea de fidelitate. Monogamia stipulează păstrarea lucrurilor interzise în afara relaţiei, însă rareori include prevederi pentru cuplu. În cele din urmă, dacă dorinţa slăbeşte, monogamia alunecă cu prea mare uşurinţă spre celibat. Când se întâmplă acest lucru, fidelitatea devine mai degrabă o slăbiciune decât o virtute.

În cei douăzeci şi cinci de ani în care Marguerite şi Ian au fost împreună, aceştia au avut perioade de exclusivitate totală şi episoade de infidelitate chinuitoare. „Când am aflat de aventura lui Marguerite eram devastat, explică Ian. Mi-a luat luni întregi să-mi dau seama că şi eu sunt gelos. Nu pe amantul ei, ci pe ea. Eu opusesem rezistenţă altor femei ani întregi. Când mi-a mărturisit, am analizat situaţia împreună. Am hotărât să rămânem împreună, dar să deschidem porţile”. Marguerite adaugă: „Încercăm să inventăm ceva care să funcţioneze pentru noi. Nu trebuie să fie o reţetă şi pentru ceilalţi”. Când o întreb dacă mariajul lor deschis nu este dureros, ea răspunde: „Uneori da, uneori nu. Dar monogamia – pe care nu am negociat-o niciodată,

apropo – era dureroasă şi ea”.

Scepticii iau în derâdere aceste rânduieli şi pun la îndoială gradul de devotament din aceste relaţii. „Nu am văzut niciodată un mariaj deschis care să dureze”. „Încercaţi o vreme şi apoi veniţi din nou la mine”. „Este un act de egoism”. „Este o complacere”. „Când te joci cu focul, cineva se arde întotdeauna”.

Totuşi, ştiu din experienţă că perechile care-şi negociază frontierele sexuale, asemenea celor menţionaţi mai sus, nu sunt mai puţin devotate decât cele care ţin porţile închise. De fapt, dorinţa lor de-a face relaţia mai puternică este cea care îi face să exploreze alte modele de dragoste pe termen lung. Decât să-l excludă pe cel de-al treilea din sfera conjugală, mai degrabă îi acordă o viză de turist.

Pentru aceste cupluri, fidelitatea nu este definită prin exclusivitatea sexuală, ci prin puterea angajamentului lor. Frontierele nu sunt fizice, ci afective. Primordialitatea cuplului rămâne supremă. Cuplurile pun accent pe monogamia afectivă ca fiind condiţia *sine qua non,* iar de aici stabilesc tot felul de permisiuni sexuale. Dar departe de a fi o gratuitate

hedonistă, aceste relaţii au contracte explicite care sunt renegociate periodic, după cum este necesar. Marguerite şi Ian subliniază faptul că aranjamentul lor este atât clar, cât şi flexibil. „Avem regulile noastre – nicio aventură care să continue, niciun amant în oraşul în care locuim, nicio aventură cu prietenii comuni – şi atâta timp cât le respectăm, lucrurile par să fie în regulă. Dacă e nevoie să renegociem, o vom face”.

E interesant de remarcat că deşi aceste cupluri dau un nou înţeles conceptului de fidelitate, ele sunt totuşi sensibile la trădare. Încrederea este esenţială în orice relaţie, iar acest lucru nu e diferit nici la cei care-l invită pe cel de-al treilea în spaţiul lor intim. Infidelitatea constă în încălcări ale înţelegerii, în violări ale încrederii. Chiar dacă regulile în sine pot părea foarte diferite, ele sunt fragile, iar încălcarea lor are consecinţe la fel de dureroase. Din această perspectivă, cuplurile deschise din punct de vedere sexual nu sunt deloc diferite de corespondentele lor monogame.

Confruntaţi cu complicaţiile aventurilor,

divorţului şi ale recăsătoriei, câţiva dintre pacienţii mei încearcă o altă cale. Persoanele non-monogame pun preţ pe libertatea de exprimare sexuală şi încearcă să reconcilieze permanenţa iubirii cu surprizele dorinţei, sperând să reziste la oboseala care se strecoară cu timpul. Ca să repet cuvintele spuse de Marguerite, aceasta nu este o reţetă pentru toată lumea.

Prezenţa celui de-al treilea este un fapt real din viaţă; modul în care tratăm această situaţie, depinde de noi. O putem aborda prin teamă, evitare şi atac moral; sau îi putem adăuga o curiozitate puternică şi un simţ al intrigii. În aventura sa fierbinte, Doug îl curtează în secret pe cel de-al treilea. Devastarea lui Bill s-a născut dintr-o încercare disperată de a-l nega. Selena şi Max îl invită în fanteziile lor, dar se rezumă doar la atât. Joan şi Hiro îl escortează pe cel de-al treilea direct în dormitorul lor.

Căsnicia a devenit o chestiune de iubire; iubirea este o chestiune legată de alegere; iar alegerea implică renunţarea la alţii. Dar acest lucru nu înseamnă că ceilalţi au murit. Şi nici nu înseamnă că

trebuie să ne înăbuşim simţurile pentru a ne proteja de ademenirea lor.

Recunoaşterea prezenţei celui de-al treilea are de-a face cu afirmarea distincţiei sexuale a partenerului nostru. Rezultă că sexualitatea partenerului nostru nu ne aparţine. Nu este numai pentru noi şi despre noi, şi nu ar trebui să presupunem că ţine în mod legitim de jurisdicţia noastră. Nu este aşa. Poate că este adevărat în practică, dar cu siguranţă nu şi în gândire. Cu cât ne restrângem mai mult libertatea unul celuilalt, cu atât îi este mai greu dorinţei să respire în cadrul unei relaţii devotate.

Urmaţi logica şi veţi obţine itinerariul unei călătorii de expansiune afectivă. E cam în felul următor: ştiu că te uiţi la alţii/altele, dar nu pot ştii întru totul ceea ce vezi. Ştiu că alţii/altele se uită la tine, dar nu ştiu cu adevărat pe cine văd ei. Deodată, nu-mi mai eşti cunoscut. Nu mai eşti o entitate cunoscută despre care nu mai trebuie să mă mai deranjez să fiu curios/oasă. De fapt, eşti un mister total. Şi sunt puţin speriat/ă. Cine eşti? Te vreau.

Găzduirea celui de-al treilea deschide un orizont erotic în care erosul nu trebuie să fie preocupat de propria ofilire. În acel orizont, putem fi profund mişcaţi de deosebirea celuilalt şi, curând după aceea, excitaţi de ea.

Aş vrea să sugerez că privim monogamia nu ca pe ceva dat, ci ca pe o alegere. Ca atare, devine o decizie negociată. Mai precis, dacă plănuim să ne petrecem cincizeci de ani cu un singur suflet – şi ne dorim un jubileu fericit – ar putea fi înţelept să ne revizuim contractul în diferite momente de criză. Cât de ospitalier poate fi fiecare cuplu cu de cel de-al treilea variază de la caz la caz. Dar, cel puţin, o încuviinţare este capabilă să menţină dorinţa cu unica noastră iubire de-a lungul întregului drum – şi poate mai capabilă chiar să creeze o nouă „artă de a iubi" pentru cuplul secolului douăzeci şi unu.

11

Să punem din nou accentul pe sex

I

Introducerea erotismului în cămin

Dragostea nu moare niciodată de moarte bună.

Ea moare fiindcă noi nu ştim cum să-i realimentăm sursa.

Anais Nin

E nevoie de curaj să te străduieşti să ajungi în locuri unde nu ai mai fost niciodată... să-ţi testezi limitele... să rupi barierele. Şi a venit ziua când riscul pe care ţi l-ai asumat pentru a rămâne închis înăuntrul bobocului este mai dureros decât riscul pe care ţi l-ai asumat pentru a înflori.

Anăis Nin

Sunt întotdeauna surprinsă de cât de mulţi oameni sunt dornici să încerce să aibă relaţii sexuale în afara relaţiei, deşi acasă sunt atât de blânzi şi de puritani cu partenerii lor. Mulţi dintre pacienţii mei au, după spusele lor, vieţi domestice lipsite de emoţie şi erotism, deşi ei sunt consumaţi şi stârniţi de o bogată viaţă sexuală imaginară în afara domesticităţii – aventuri, pornografie, sex virtual, vise febrile. Pentru ei, dragostea sexuală este compromisă în clădirea unei familii, chiar şi a unei familii formată din doi. Din punct de vedere erotic, aceştia se lasă rece unul pe celălalt. Apoi, fiindcă şi-au refuzat libertatea şi

libertatea de imaginaţie în relaţiile lor, ei merg în afara acestora pentru a se reînchipui eliberaţi de constrângerile angajamentului. Siguranţă înăuntru, aventură şi pasiune în afară. Aşadar, atunci când în mass-media se anunţă nebuneşte (deşi regulat) că perechile nu mai fac sex, nu pot să nu mă gândesc că aceştia fac foarte mult sex, dar nu unul cu celălalt.

Pasiunea ar putea alimenta etapele iniţiale ale unei relaţii sau poate nu. Oricare ar fi cazul, caracterul inconstant al erotismului pasional se aşteaptă să se transforme într-o alternativă mai constantă, stabilă şi mai flexibilă: dragoste matură. Chiar şi biochimia pasiunii e cunoscută ca fiind de scurtă durată. Antropologul evoluţionist Helen Fisher spune că este cunoscut faptul că cocktailul hormonal al iubirii (dopamină, norepineprină şi feniletilamină) nu durează mai mult de câţiva ani, în cel mai bun caz. Oxitocina, hormonul dezmierdării, durează mai mult decât toate celelalte. Fructele acestei iubiri în curs de maturizare – tovărăşie, respect profund, intimitate şi grijă – sunt considerate de mulţi ca fiind un schimb cinstit pentru fierbinţeala erotică. Dacă atracţia şi

dorinţa erau actorii principali în curtarea ta, acum ele se retrag în culise pentru a face loc actului principal: clădirea unei vieţi împreună.

Erotismul este în mod vădit absent din ideea noastră de căsnicie. Desigur, acum se aşteaptă ca perechile devotate să facă dragoste şi chiar să le placă. Sexul num-i de dragul reproducerii este, teoretic, de domeniul trecutului. Dar sexul şi erotismul nu sunt acelaşi lucru, iar sexul lasciv, intim, pasional, necesar, frivol şi erotic al iubiţilor devine rar după petrecerea de inaugurare a casei. În ciuda comunicaţiilor de masă saturate din punct de vedere sexual care promit emoţii dezlănţuite cu condiţia să urmezi cei zece paşi sugeraţi în numărul de săptămâna aceasta, mai există şi anti-hedonism în jurul sexului domestic. Oare suntem asaltaţi de articole despre modul în care să facem sex fierbinte cu partenerul din cauză că de fapt nu credem că poate fi vorba de aşa ceva alături de acesta? Mai precis, am putea crede în adâncul sufletului nostru că nu trebuie să se întâmple aşa? Am putea crede că, indiferent de cât de liberi am fost din punct de vedere sexual

înainte de a ne căsători, căsnicia nu este locul potrivit pentru imoralitatea dorinţei aprinse?

Dacă mariajul se referă la dragoste, aşa cum ne place nouă să credem, atunci sexul din timpul căsniciei trebuie să fie o declaraţie de dragoste. Trebuie să fie plin de înţeles. Dar terapeutul sexual, Dagmar O'Connor, spune:

Pentru ca sexul din timpul căsniciei să fie „Semnificativ", trebuie să fie întotdeauna o expresie a iubirii – de preferat a iubirii pe durata vieţii, trainice – de fiecare dată când ne urcăm în pat cu celălalt. Şi ce povară incredibilă este aceasta! Elimină sexul stimulat de o întreagă gamă de alte emoţii şi senzaţii: sex jucăuş şi sex supărat, sex rapid, lipsit de raţiune şi sex indecent. Elimină, de fapt, aproape fiecare ocazie existentă de a face sex. La urma urmei, cine poate simţi o „dragoste trainică" atât de des – mai ales la unsprezece noaptea?

Căsnicia, ni s-a spus că are de-a face cu devotamentul, siguranţa, confortul şi cu familia. Este o treabă serioasă, o întreprindere responsabilă şi plină de semnificaţie; este tot ceea ce ne trebuie şi tot ceea

ce trebuie să facem. Joaca şi tovarăşii ei de joacă (riscul, seducţia, indecenţa, încălcarea limitelor) sunt lăsate să-şi poarte singure de grijă în exteriorul arhitecturii solide a căminelor noastre.

Mulţi oameni din domeniul meu cred că intensitatea care conturează primele etape ale iubirii este un fel de nebunie temporară, menită să fie vindecată de rigorile efortului îndelungat. Clinicienii interpretează adesea dorinţa arzătoare pentru aventură sexuală – variind de la un simplu flirt la dragoste nebună, de la menţinerea legăturii cu foşti iubiţi la purtarea hainelor celuilalt, jocuri în trei şi fetişuri – ca fiind o fantezie infantilă sau o teamă de angajament. Ei preferă un model de dragoste ca parteneriat de tovărăşie, intim şi de colaborare. Ceea ce ne rămâne este o relaţie care stă bine la capitolul cooperare şi comunicare, dar care stă prost la capitolul complicitate şi spirit jucăuş. Însă prietenia neinfluenţată de sentimente este o ecologie problematică pentru a cultiva erotismul.

În ziua în care am primit inelul…

Jacqueline şi Philip încearcă să reaprindă

scânteia pe care o aveau altă dată. Căsătoriţi de zece ani, ei ies la lumină în cele din urmă din întunericul creşterii de copii mici. În toamna aceasta, fiul lor cel mic a început grădiniţa şi noul lui program a readus puţină ordine în programul lor. În acelaşi timp, în ultimul an, prietenii lor trecuseră printr-o epidemie de divorţuri.

— Toate aceste cupluri cu care obişnuiam să ieşim, care s-au căsătorit cam în acelaşi timp cu noi, şi-au depus armele, îmi spune Philip. Te face să te gândeşti la ceea ce preţuieşti şi te pune faţă în faţă cu defectele fatale ale relaţiei tale.

— Şi care e defectul vostru fatal? îi întreb eu.

— Sexul, răspunde el.

— Înşelatul, spune ea.

Când s-au întâlnit, Jacqueline era premiul cel mare pentru Philip.

— Jackie era deşteaptă, frumoasă şi sexy. Nu-mi venea să cred că este interesată de mine. Eram cu adevărat fascinat de ea. Şi eram îndrăgostit până peste cap de ea. Am făcut dragoste intens o bună perioadă de timp. Exact până atunci când am întrebat-

o dacă vrea să se mărite cu mine, îşi aminteşte el.

— Ce s-a întâmplat când a spus da? mă interesez eu.

— Nu s-a întâmplat nimic, dar ceva s-a schimbat într-adevăr atunci când am luat inelul. Nu făceam legătura la vremea aceea, dar acum văd lucrul acesta destul de limpede. Faptul că intram într-o familie m-a scos din priză rapid. Ei nu i-am spus despre asta. De fapt, chiar am încercat să nu recunosc că se schimbase ceva. Dar destul de curând, nu mai puteam fi stârnit de ea**. În** cele din urmă, de fiecare dată când pleca din oraş sau chiar dacă era plecată doar pentru o noapte, căutam ceva prin baruri.

Au urmat opt ani de greşeli, unele descoperite, altele mărturisite, altele ţinute cu îndurare în secret. Secvenţa devenise repetitivă, rezolvarea unui episod ducea la un nou val de încălcări ale limitelor. Ruşinea lui Philip, cauzată de faptul că o înşela, era urmată întotdeauna de remuşcări şi regrete. Se simţea groaznic fiindcă o făcea pe Jackie să sufere şi jura că se va schimba. Făcea mare caz din faptul că era un bărbat cinstit şi un soţ bun, iar ea îl ierta şi îl primea

înapoi. Apoi, el devenea neliniştit, după care urma mereu o înteţire lascivă. În cursul acestor ani ei au avut doi fii, Jackie şi-a terminat primul roman, Philip a obţinut un post la o universitate şi s-au mutat la New York. Toată această evoluţie i-a ajutat să amâne rezolvarea acestei probleme. Dar ultima rundă i-a pus capac lui Jackie.

Pentru a-i înţelege sexualitatea lui Philip, am urmat legătura cu părinţii lui, a căror căsnicie reprezenta în mod surprinzător diviziunea culturală dintre domesticitatea „sigură” şi erotismul „periculos”. În timp ce mama lui creştea cinci copii, tatăl lui se angaja într-o serie continuă de aventuri, nefăcând prea mari eforturi să le ascundă pe niciuna dintre ele. Bunicul lui Philip, după cum reiese, procedase la fel. „Tata, care era de fapt un om plăcut, continua să facă acest lucru fără să acorde prea multă atenţie felului în care ne făcea să ne simţim noi, ceilalţi – şi cea mai puţină atenţie dintre toţi, mamei”, mi-a povestit Philip. Mama lui, a cărei suferinţă era cumplită, era totuşi o femeie realistă care nu a uitat niciodată că are cinci copii de hrănit. „Nu vorbea

niciodată despre asta, dar noi toţi ştiam că are nevoie de noi la fel de mult cum aveam şi noi de ea”.

Pentru a nu-i mai cauza şi alte supărări, Philip a încercat să fie cât se poate de diferit de tatăl lui. A devenit ceea ce el numeşte un asexuat de succes. „Eram extrem de moralizator şi de critic”, a spus

Philip mâhnit. „La suprafaţă, eram tipul drăguţ, sigur cu care fetele ieşeau fiindcă ştiau că pot avea încredere în mine să nu profit de ele; dar pe dinăuntru eram murdar şi mă uram pentru acest lucru”. Ca adolescent, Philip a dezvoltat un gust secret, fascinant pentru pornografie. Când a mai crescut şi sexul a devenit chiar o opţiune, el căuta femei pe care să le poată agăţa pe fugă pentru scurte aventuri de o noapte, lipsite de importanţă. „Oarecum, acea morală rigidă mi-a alimentat obsesia de a încălca regulile”. Pentru Philip, sfidarea decenţei comune era cheia sistemului său intern de excitaţie. Sexul, reducerea femeilor la obiecte sexuale şi încălcarea frontierelor au devenit acelaşi lucru. În mod ironic, izolându-şi sexualitatea în afara limitelor relaţiei cu Jackie, Philip speră să o protejeze pe aceasta de pericolele dorinţei

sale.

Nu mai e nevoie să spunem că Jackie era foarte deranjată de pierderea intensităţii din viaţa lor sexuală. Niciodată prea încrezătoare în atracţia ei, şi ea fusese uimită de atracţia lui Philip faţă de ea. Când aceasta s-a diminuat, a presupus că el şi-a pierdut interesul pur şi simplu şi că era de aşteptat să se întâmple acest lucru. Crescând alături de un frate care intra şi ieşea din instituţii de psihiatrie, ea era obişnuită să-şi satisfacă cât mai puţin nevoile, învăţase să nu se impună şi, în schimb, să obţină ce se putea.

În timp ce Philip caută să se afirme în afara relaţiei, afirmarea de sine a lui Jackie se bazează numai pe el şi pe receptivitatea lui faţă de ea. Ea evidenţiază modul comun în care femeile îşi comandă sexualitatea, în sensul că îl transformă pe el şi dorinţa lui faţă de ea în centrul identităţii ei sexuale. La început, când Philip era îndrăgostit până peste cap de ea, Jackie era un boboc în floare. Nu exista nicio problemă. Se simţea deschisă, îndrăzneaţă, sexy şi dorită. Astăzi, un bun elev al copilăriei sale, ea evită să iasă în evidenţă de teama de a nu fi respinsă. Când

îşi face într-adevăr curaj să facă avansuri, Philip se simte silit să fie receptiv şi să se ocupe de ea. „Ori de câte ori se dă Jackie la mine, paralizez”, mărturiseşte el. „Fapt care îi sporeşte nesiguranţa lui Jackie”, adaug eu.

După cum se poate demonstra, dorinţa masculină include toate posibilităţile dintre două extreme: aceia care pledează pentru ca partenerul lor să le facă avansuri, confirmându-le astfel dezirabilitatea, şi aceia care se pierd atunci când partenerul lor ia iniţiativa, temându-se că pasivitatea lor nu este suficient de masculină. Întotdeauna nesiguri de puterea lor, fiind protejaţii mamei, ploaia de avansuri din copilărie nu este foarte diferită de cea de la maturitate. În mod previzibil, Philip interpretează propunerile lui Jackie că fiind mai degrabă nişte cerinţe insistente decât nişte invitaţii tentante.

Philip se simte vinovat pentru că nu se poate implica mai mult din punct de vedere erotic în relaţia **cu** soţia sa. Când îi cer să-mi descrie o imagine sexuală care o include şi pe ea, el îşi construieşte o imagine a lor sărutându-se romantic la apusul

soarelui. Spune că îi este greu, acum, să şi-o imagineze pe Jackie pasională, erotică. El îi spune deschis: „Pur şi simplu nu te pot vedea în mintea mea ca femeie atrăgătoare din punct de vedere sexual şi îmi pare rău, dar acesta este adevărul”. Philip tânjeşte după ardoare în relaţia cu Jackie, dar crede că lupta decisivă dinăuntrul lui nu va permite acest lucru. îi e teamă de tăişul ascuţit al dorinţei lui, din interiorul sfintei căsătorii, şi este jenat de nevoia lui de sex în care celălalt este redus la un obiect. După părerea lui, în dragoste nu e loc pentru aceste înclinaţii nebuneşti.

„Nu poţi face asta cu soţia ta”.

Multora dintre pacienţii mei le este teamă să-şi exprime emoţia sexuală intensă faţă de persoana pe care o iubesc şi o respectă. Philip nu este singurul care îşi ascunde lipsa dorinţei în spatele alibiului decenţei. Câteva dintre aceste comentarii v-ar putea fi cunoscute: „Nu mi-l pot imagina spunând lucrurile pe care vreau eu să le aud. S-ar întreba ce s-a întâmplat cu soţia lui”. „Nici nu vreau măcar să mă gândesc, mai ales să vorbesc despre ce relaţii am avut înainte ca noi să ne întâlnim”. „Nu pot face asta cu soţia mea”.

Erotismul domestic este învăluit într-un caracter de potrivire.

Când Philip îmi spune că Jackie nu ar opta niciodată pentru asemenea chestii, îl întreb, „Şi ce sunt chestiile acelea, mai exact?” Sunt pregătită să primesc o listă lungă de lucruri absolut perverse şi sunt surprinsă când el îmi dezvăluie meniul de bază al imaginaţiei lui sexuale.

— Nu mă omor după subtilităţi. îmi plac lucrurile extravagante. îmi plac jucăriile, lenjeria, pornografia, discuţiile pe viu. Sincer, îmi place sexul în toată regula.

— Lucruri de care tu şi Jackie v-aţi bucurat înainte de a vă căsători? întreb eu.

— Da.

Ridică din umeri.

— Iar acum Jackie nu le mai vrea? Sau nu mai vrei tu să faci asta cu ea? Nu mi se pare că s-a schimbat atât de mult. Dar mă întreb în ce măsură simţi tu că acestea sunt lucruri pe care nu le poţi face cu soţia. Pari a crede că este greşit să-ţi tratezi persoana iubită ca pe un obiect.

— Şi vrei să spui că nu este aşa? întreabă el.

— Spun că nu trebuie să fie aşa. Ştii, o mulţime de cupluri se joacă cu reducerea persoanei iubite la un obiect, ca modalitate de a suprapune diferenţa unui partener care a devenit prea familiar. Adesea, aceasta este respinsă din cauză că îi lipseşte intimitatea, dar cred că atunci când sunteţi amândoi interesaţi, este o altfel de apropiere. Trebuie să ai multă încredere în oameni pentru a-ţi putea permite să îi uiţi.

Ne izolăm dorinţa ardentă din motive psihologice, precum şi culturale. Orice experimentare a dragostei păstrează o măsură de dependenţă în cadrul ei. De fapt, dependenţa este un ingredient esenţial al relaţiei. Însă este furnizorul unei nelinişti teribile, deoarece implică faptul că persoana iubită exercită putere asupra noastră. Aceasta este puterea de a ne iubi, dar şi cea de a ne abandona. Teama – de a nu fi judecaţi, de a nu fi respinşi, de a nu pierde – este încorporată în dragostea romantică. Respingerea sexuală la îndemâna persoanei iubite este deosebit de dureroasă. De aceea, înclinăm mai puţin să fim

aventuroşi din punct de vedere erotic cu persoana de care depindem aşa de mult şi a cărei opinie este deosebit de importantă. Mai degrabă ne construim viaţa, menţinând un scenariu strâns negociat, acceptabil şi chiar plictisitor decât să riscăm să fim răniţi. Nu este de mirare că unii dintre noi se pot angaja liber în pericolele şi aventurile sexului numai atunci când miza emoţională este mai mică – când iubim mai puţin sau, mai important, atunci când ne este mai puţin teamă de a nu pierde dragostea. Stephen Mitchell scrie: „Dragostea nu păleşte neapărat odată cu trecerea timpului, dar devine mai riscantă”.

Jackie a ascultat cu atenţie şi îşi aşteaptă răbdătoare rândul. „Aud toată discuţia aceasta despre comportament provocator, începe ea, dar cu mine el este aproape aiurit, este mai mult un băiat de doisprezece ani decât un bărbat. E greu să-mi dezlănţui cu adevărat sexualitatea cu un adolescent. De ce crede el că trebuie să apeleze la ceva din afară pentru acest lucru? Poate ar trebui să-mi cumpăr o perucă şi să mă apropii uşor de bară”, glumeşte ea.

„Nu este o idee rea”, îi răspund eu.

Corespondenţă cu propriul partener

Le atrag atenţia că modul în care Philip şi-a compartimentat sexualitatea, cu sex tandru acasă şi sex pasional rezervat pentru persoane străine, a interzis erotismul în relaţia lor. Repertoriul lor este limitat. Dar el nu este singurul vinovat. Jackie i-a transferat sentimentul de merit propriu din punct de vedere sexual şi îi recomand să şi-l redobândească. El nu ar trebui să pună monopol pe sexualitatea ei.

— Jackie, cât timp a trecut de când nu ai mai flirtat? o întreb eu. Poţi deveni disponibilă în ochii altor bărbaţi, astfel încât Philip să nu fie singura sursă a validării tale sexuale?

Philip începe să se foiască pe scaun.

— Stai un moment, spune el.

— Nu te îngrijora, nu sugerez abordarea dinte pentru dinte aici, îl reasigur eu. Dar soţia ta este o femeie foarte atrăgătoare şi dacă tu nu poţi vedea acest lucru, de ce nu l-ar putea auzi de la altcineva?

După acelaşi model, sugerez de asemenea să-şi creeze noi conturi de e-mail rezervate exclusiv pentru

schimburi erotice între ei – gândurile lor, amintiri, fantezii şi seducţii. Le clarific faptul că această corespondenţă nu trebuie să se refere la problemele din relaţia lor, este menită să fie un spaţiu de joacă. Vreau ca ei să utilizeze spaţiul virtual pentru a le provoca curiozitatea, un simţ al intrigii şi un fel de anxietate utilă. Scrisul are mai multe avantaje decât vorbitul. Reuşeşti să spui totul, să-ţi modelezi răspunsul şi să exprimi în scris unele lucruri pe care buzele tale nu ar îndrăzni să le pronunţe. Asigură o distanţă încorporată şi sper că îi va ajuta să-şi demonteze inhibiţiile.

Până la Ziua Sfântului Valentin Jackie a devenit mai liberă în arta seducţiei. Este jucăuşă şi îndrăzneaţă, nu numai în corespondenţa electronică cu Philip, ci şi cu alţi bărbaţi. Câteva luni mai târziu, ea îmi spune: „Îndemnul tău de a obţine o conştiinţă de sine din partea altor bărbaţi în afară de Philip a fost foarte bun pentru mine”. Ea a început să facă unele lucruri cu prietenii ei de sex masculin, să meargă la concerte şi galerii de artă, şi, per ansamblu, a flirtat mai mult. „Nimic deosebit, ştii tu, dar a fost

distractiv să mă aflu din nou acolo, vorbind cu bărbaţi diferiţi de soţul meu, ştiind că le place compania mea. Iar acum, fiecare cuvânt sau privire a lui Philip nu este cel mai important lucru din viaţa mea”.

Noua mărturisire a lui Jackie l-a lăsat pe Philip uşor dezechilibrat şi acesta se dovedeşte a fi un lucru bun. Este intrigat de felul în care îi scrie şi este surprins să afle că în lexicul grafic despre sex, ea poate cu siguranţă să aibă un stil aparte. În ochii lui, toate acestea o fac să pară mai erotică. Eliberat de previzibilitatea unui scenariu, el se uită de două ori. Pseudoanonimitatea e-mailurilor lor i-au permis să o vadă ca pe un subiect cu propriile dorinţe, transformând-o astfel în obiectul dorinţelor sale. „Îi spun lucruri pe care nu credeam că i le-aş putea spune. Mă aşteptam să o stârnească, dar nu a fost aşa. Ea are nevoie de mult mai puţină grijă decât mi-am imaginat”, recunoaşte Philip. „Mi-am dat seama că i-am atribuit multe chestii care nu îi aparţin. Acestea îmi aparţin mie sau familiei mele”.

„Nu înţeleg cum greşelile tale trebuiau să aibă grijă de mine, deşi ştiu că în mintea ta are o logică”, îi

spune Jackie. „Nu e în regulă, dar înţeleg. Totuşi, am fost întotdeauna surprinsă cât de uşor te lăsai prins. Ca şi cum o cereai, ca să poţi veni la mămica să te pedepsească. Nu sunt interesată să retrăiesc drama familiei tale. Te voi părăsi eu prima şi tu ştii asta”. Către mine ea spune: „Faptul că am realizat că aveam puterea să plec m-a ajutat să aleg să rămân. Am mult mai multă libertate. Când fac primul pas spre sex acum, mă simt aproape neruşinată şi îmi place. «Îţi doreşti asta, Philip? Serveşte-te singur.» Nu trebuie să fie romantic sau nici măcar foarte personal. îmi plac o mulţime de lucruri diferite. Prefer dragostea tandră, dar uneori şi cea lacomă este bună”.

Am tot lucrat cu Jackie şi Philip ani de-a rândul. Philip a încetat să se mai prefacă şi, cu timpul, a căutat modalităţi de a-şi distruge convingerea profund întipărită în minte că nu poţi avea parte de sex fierbinte şi acasă. Găsind modalităţi de a se simţi bărbat care are dorinţă sexuală şi care e totodată şi fidel, el a putut distruge tiparele familiale care erau vechi de cel puţin trei generaţii. În trecut, fascinaţia lui Philip pentru pornografie era un refugiu pentru el,

o fantezie a promptitudinii în care momentul dorinţei şi cel al satisfacţiei se contopeau. Femeile de pe ecran nu opuneau nicio rezistenţă şi nu necesitau niciun efort din partea lui. Pornind de aici, tensiunea dintre a vrea şi a obţine era anulată, iar Philip nu trebuia niciodată să reconcilieze dorinţa în contextul iubirii. Treptat, el a permis părţilor dislocate ale sexualităţii sale să se reîntoarcă acasă şi a reuşit să rămână mai mult prezent alături de soţia sa.

Provocarea continuă pentru Jackie şi Philip este să continue să aducă erotismul în cămin – să depăşească unele limite minore, să facă eforturi nepermise şi să experimenteze idealizarea pasională în mijlocul vieţilor lor intime. Psihanalistul englez, Adam Phillips, subliniază acest aspect în cartea sa *Monogamy:*

Dacă ceea ce este interzis este excitant – dacă dorinţa este în esenţă culpabilă – atunci monogamii sunt asemenea celor foarte bogaţi. Aceştia trebuie să-şi găsească sărăcia. Trebuie să se înfometeze îndeajuns. Cu alte cuvinte/ trebuie să muncească/ chiar şi numai pentru a păstra ceea ce este mereu

prea disponibil/ suficient de interzis ca să fie interesant.

Poţi dori ceea ce ai?

Oscar Wilde scria: „În această lume există numai două tragedii. Una constă în a obţine ceea ce-ţi doreşti şi cealaltă în a nu obţine acest lucru”. Când nu ne sunt împlinite dorinţele, suntem dezamăgiţi. Este frustrant să ţi se refuze o mărire de salariu, admiterea la o facultate, o audienţă. Când obiectul dorinţei noastre este o persoană, refuzul acesteia ne face să ne simţim singuri, nedemni şi neiubiţi sau – mai rău – de neiubit. Însă dorinţa împlinită poartă şi ea marca unei pierderi. Faptul că obţinem ceea ce ne dorim subminează emoţia provocată de dorinţă. Gustul delicios al dorinţei înfocate, strategiile elaborate ale căutării, fanteziile încălcate, pe scurt, toată activitatea şi energia presupusă de dorinţă este înlocuită de sechestrul presupus de a avea. Gândiţi-vă numai la ultimul lucru pe care îl doreaţi foarte tare până să-l aveţi. Acum, că este al vostru, vă puteţi bucura de el, îl puteţi iubi, dar încă îl mai doriţi? Vă mai amintiţi măcar cât de mult îl doreaţi la început? Gail Godwin

scria: „Acţiunea de a dori cu ardoare va fi întotdeauna mai intensă decât răsplata ei”.

Este mai greu să doreşti ceea ce ai deja? Legea beneficiilor reduse ne spune că frecvenţa sporită conduce la o satisfacţie scăzută. Cu cât utilizezi mai mult un produs, cu atât mai puţin satisfăcătoare va fi fiecare utilizare ulterioară. Parisul, la a cincizecea vizită nu ţi se mai pare la fel ca ia prima. Din fericire, logica acestui argument este doborâtă atunci când este aplicat iubirii deoarece este bazată pe supoziţia greşită că putem fi proprietarii unei persoane în acelaşi fel în care suntem proprietarii unui I-pod sau ai unei noi perechi de pantofi cu toc Prada. Când prietena mea, Jane, a zis: „Poate că îmi doresc numai ce nu pot avea”, eu i-am răspuns: „Ce te face să crezi că îl ai pe soţul tău?”

Marea iluzie a iubirii împărtăşite constă în faptul că noi credem că partenerii noştri ne aparţin. De fapt, diferenţa lor este incontestabilă, iar misterul lor este pentru totdeauna de neînţeles. De vreme ce putem începe să recunoaştem acest lucru, dorinţa susţinută devine o posibilitate reală. Mi se pare remarcabil felul

cum o ameninţare subită a *status* 77/0 o-lui (o aventură, o pasiune nebună, o absenţă prelungită sau chiar o bătaie zdravănă) poate aprinde dorinţa pe neaşteptate. Nimic nu se compară cu teama de a nu pierde posibilitatea de a face acei pantofi vechi să pară noi din nou.

Contraargumentul legii beneficiilor reduse este principiul că acea investiţie solidă duce la o satisfacţie sporită. Cu cât faci un lucru mai mult şi cu cât devii mai bun la a face acel lucru, cu atât mai mult îţi va face plăcere să-l faci. Jucătoarea de tenis care exersează în fiecare săptămână şi care continuă să-şi îmbunătăţească stilul ar pleda pentru efectele pozitive ale frecvenţei. Pentru ea, Parisul devine din ce în ce mai frumos. Cu cât practică mai mult, cu atât mai puternice îi sunt abilităţile. Cu cât îi sunt mai puternice abilităţile, cu atât are mai multă încredere. Cu cât se simte mai încrezătoare, cu atât îşi asumă mai multe riscuri. Cu cât mai multe riscuri îşi asumă, cu atât mai captivant devine jocul. Desigur, tot acest antrenament necesită efort şi disciplină. Nu este vorba numai de a avea dispoziţia necesară; necesită

răbdare şi atenţie susţinută. Jucătoarea de tenis ştie în mod intuitiv că evoluţia este rareori lineară; ar putea trece prin suişuri şi coborâşuri, dar răsplata merită efortul.

Din nefericire, mult prea des asociem efortul cu munca, iar disciplina cu durerea. Dar există un fel diferit de a ne gândi la muncă. Ea poate fi creativă şi să confirme viaţa, dând naştere unui sentiment sporit de vitalitate mai degrabă, decât unei extenuări intrată în oase. Dacă vrem ca sexul să fie satisfăcător, atunci trebuie să aplicăm efortul chiar în această modalitate îndemânatică.

Mitul spontaneităţii

Există un puternic ideal referitor la sex ce operează în viziunea multor oameni – acela că este o potrivire instanţă, o compatibilitate ce nu necesită niciun efort, care este perfectă de la început. Sexul de calitate trebuie să fie uşor, lipsit de tensiuni şi de inhibiţii. Fie că-l practici, fie că nu. Această idee este adesea însoţită de bunul ei vecin, mitul spontaneităţii. Cuvântul „spontaneitate” apare ca o mantra de fiecare dată când bărbaţii şi femeile din biroul meu discută

despre ceea ce reprezintă pentru ei sexul excitant, emoţionant, nerăbdător, cu adevărat erotic. E dificil să le exagerăm convingerea entuziastă că sexul cu adevărat sexy trebuie să fie spontan.

Ne place să credem că sexul decurge dintr-un impuls sau o înclinaţie naturală, spontană şi neprelucrată. Vorbim despre a fi luaţi de val. „Nu am putut rezista… am simţit cum sângele îmi curgea mai repede prin vene… era mai puternic decât noi doi… am fost complet luat de val”. Această nebunie cu teoria explozivă despre sex ne sugerează nerăbdarea cu seducţia şi erotismul jucăuş, care ne iau prea mult timp, necesită un efort prea mare şi – cel mai important – cer o conştientizare deplină a ceea ce facem. Pentru mulţi dintre noi, sexul premeditat este suspect. Ne ameninţă convingerea că sexul este supus numai intrigilor magiei şi ale chimiei. Ideea că sexul trebuie să fie spontan ne menţine cu un pas mai departe de necesitatea de a dori să facem sex, de a ne asuma dorinţa şi de a o exprima intenţionat. Atâta timp cât sexul este ceva care se întâmplă pur şi simplu, nu trebuie să-l pretinzi. Este ironic faptul că

într-o societate atât de dornică, evocarea sexului pare evidentă şi crasă. Ne stinghereşte, de parcă am fi fost prinşi făcând ceva inadecvat.

Când pacienţii mei vorbesc cu nostalgie despre vremurile când sexul se aprindea rapid, le amintesc că, la început chiar, spontaneitatea era un mit. Orice avea loc „în momentul acela" era adesea rezultatul unor ore, dacă nu zile, de pregătire. Cu ce să te îmbraci, despre ce să vorbiţi, la care restaurant să mergeţi, ce muzică să asculţi? Toată această plănuire – acea operă deosebit de detaliată, imaginară – făcea parte din desfăşurarea acţiunii şi din deznodământ.

Pentru acest motiv, îmi îndemn pacienţii să nu fie spontani în ceea ce priveşte sexul. Spontaneitatea este o idee fabuloasă, dar într-o relaţie în curs de desfăşurare orice ar trebui „să se întâmple doar" deja s-a întâmplat. Acum trebuie s-o facă să se întâmple. Sexul într-o relaţie stabilă este sex intenţionat. „Nu m-am putut abţine" trebuie să devină „nu vreau să mă abţin". „Am căzut pur şi simplu unul în braţele celuilalt" trebuie să devină „Lasă-mă să te iau în braţe". „Ne iubim pur şi simplu" trebuie să devină „Ne

putem iubi diseară?” Scopul meu este să ajut pacienţii să se obişnuiască cu sexualitatea ca fiind o parte a vieţilor lor, recunoscută conştient şi întâmpinată cu entuziasm – ceva care cere un angajament complet.

Ideea de a plănui este o barieră peste care trebuie să treacă multe cupluri. Ele asociază plănuirea cu programarea, programarea cu muncă şi munca cu obligaţie. Adesea, terapia este un proces de demolare a acestor convingeri.

Adăugând intenţionalitate sexului

Dominick şi Raoul se plâng de viaţa lor sexuală plictisitoare. Pe la începutul idilei lor, când Raoul încă locuia în Miami, distanţa împiedica rutina. Sfârşiturile de săptămână împreună erau majoritatea anticipate şi niciodată plictisitoare. Dar acum, locuind împreună, ei îşi petrec timpul mort făcând treburi casnice şi îndeplinind sarcini. Nu pot să nu observ discrepanţa dintre atenţia pe care o acordă acestor sarcini şi lipsa de atenţie cu privire la viaţa lor sexuală – de parcă sexul funcţionează după alt principiu.

— Rufele nu se spală singure, să ştii, spune Dominick în apărarea lui.

— Şi sexul se practică singur? întreb eu.

Dominick pretinde că nu înţelege ce vreau să spun prin sex premeditat.

— Vrei să-l introduc în agenda mea electronică? Joi noaptea, la zece? Pare atât de patetic, spune el.

— Dacă nu vrei ca sexul să se afle pe lista ta de sarcini, atunci nu-l trata ca pe o sarcină, răspund eu. Nu spun că trebuie să programezi sexul, ci spun că trebuie să creezi un spaţiu erotic, iar acest lucru îţi ia timp. În acel spaţiu se pot întâmpla o infinitate de lucruri, dar spaţiul în sine este mărginit de intenţionalitate. La fel ca acel *osso bucope* care l-ai gătit pentru el weekendul trecut – nu s-a întâmplat pur şi simplu”.

Dominick este expert în arta culinară. Sâmbătă, i-a gătit lui Raoul o friptură clasică italiană. La început a fost doar un gând – că ar fi vrut să facă ceva frumos. A cochetat cu diferite idei până ce s-a hotărât asupra fripturii de viţel. Apoi a mers în Mica Italie după cea mai bună carne, la o brutărie în Sat după pâinea lui preferată *semolina* şi la un magazin de specialităţi în SoHo după *cannoli cu ciocolată*. În cele din urmă, s-a

târât cu ele până în centru după o sticlă perfectă de Montepulciano. Pregătirea mesei i-a luat mare parte din zi, dar la final a fost o încântare epicuriană, chiar o experienţă erotică. Totul era planificat pentru plăcere.

— Da, este multă muncă, recunoaşte Dominick, dar îmi face plăcere, aşa că nu o simt ca pe o corvoadă.

— Cum se face că sexul a devenit o muncă pentru tine? Pari să eziţi să aduci aceeaşi intenţie pe care o aduci în gastronomie şi în viaţa ta erotică, îi atrag eu atenţia.

— Mi se pare atât de lipsit de spontaneitate când e vorba de sex, spune Dominick.

La fel ca Dominick şi Raoul, destul de mulţi dintre pacienţii mei au respins ideea de planificare când e vorba de sex. Ei consideră că aceste strategii sunt prea laborioase în drumul anevoios, crezând că ele nu ar trebui să mai fie necesare după cucerirea iniţială. „Să-mi seduc partenerul? încă mai trebuie să fac acest lucru?” Această ezitare este adesea o expresie modificată a unei dorinţe infantile de a fi

iubiţi aşa cum suntem, fără niciun fel de efort din partea noastră, pentru că suntem atât de speciali. Este grandiozitatea copilaşului şi noi toţi o avem în noi. „Nu vreau! De ce ar trebui să fac acest lucru? Trebuie să mă iubeşti oricum”. Terapeutul sexual Margaret Nichols observă că, deşi partenerul încă s-ar putea să te mai iubească după ce te îngraşi douăzeci şi cinci de kilograme şi te târăşti în jurul casei în papuci cu iepuraşi şi într-un tricou pătat, probabil că el nu va mai fi stârnit de tine (şi tu nu te vei mai uda).

— Stârnirea seducţiei este singurul privilegiu al acelora care îşi dau întâlniri? îl întreb pe Dominick. Numai pentru faptul că locuieşti cu cineva nu înseamnă neapărat că este şi gata disponibil. În orice caz, el necesită mai multă atenţie, nu mai puţină. Dacă vrei ca sexul să rămână umed, acesta este genul de atenţie pe care trebuie să i-o acorzi. Nu, nu în fiecare zi, dar din când în când poţi să faci ceva bun pentru Raoul?

Planificarea creează anticipare

Anticiparea implică faptul că aşteptăm ceva cu nerăbdare. Este un ingredient important al dorinţei,

iar planificarea sexului ajută la generarea ei. Când Dominick pregăteşte *osso buco,* aproape că îl poate gusta în avans. îşi imaginează surprinderea şi plăcerea lui Raoul. El speră că îl va face pe prietenul lui să se simtă special şi îşi închipuie mulţumirea lui Raoul. Fantezia este mojarul anticipării. Este o modalitate de a-ţi imagina cum va fi ceva. Este un fel de preludiu care are loc în afara interacţiunii directe a cuplului. Anticiparea face parte din clădirea unui scenariu; de aceea, romanele de dragoste şi telenovelele sunt pline de aşa ceva.

Eu cred că dorinţa aprinsă, aşteptarea şi dorul sunt elementele fundamentale ale dorinţei care pot fi generate prin prevedere, chiar şi în relaţiile de lungă durată. Când Nile şi Sarah ies sâmbăta în oraş, se întâmplă des să aibă plănuite câteva lucruri. Cină, muzică şi – mai târziu – sex. În trecut, tot efortul de curtare al întregii seri era distrus în momentul în care Sarah trebuia să plătească bona. „Brusc, eram din nou mamă şi toată tensiunea pe care munceam să o creăm dispărea pur şi simplu. Acum, Nile se ocupă de bonă, iar eu mă duc direct în dormitor. Este un aranjament

care îmi permite să rezist momentului”. Sarah şi Nile au trei copii care o ţin pe fugă toată ziua, în fiecare zi. I-a spus foarte clar lui Nile că îi ia mult timp să iasă din rolul acela şi foarte puţin pentru a şi-l recăpăta. „Obişnuiam să cred că ţinea de dispoziţie, dar am scăpat de ideea aceea de multă vreme. Să aştepţi după dispoziţie e ca şi cum ai aştepta A Doua Venire, îmi place să planific. îmi oferă un lucru pe care să-l aştept cu nerăbdare atunci când mă joc cu păpuşi Barbie şi când verific temele”.

Ceea ce aşteaptă Sarah cu nerăbdare este mai mult decât sex; este ritualul. Petrecând suficient timp împreună, femeie cu bărbat, ei scapă temporar din lanţurile realităţii. Preludiul lor durează ore întregi. Fac acest lucru de doisprezece ani şi la fel ca o disciplină stăpânită, le lipseşte atunci când sar peste el. Ei ştiu că sexul extraordinar necesită, în general, mai mult decât cincisprezece minute imediat după ştirile de la ora unsprezece.

Dezvoltarea jocului

Când cuplurile se plâng că viaţa lor sexuală este letargică, eu ştiu că ele nu caută doar frecvenţă. S-ar

putea ca ele să îşi dorească mai mult sex, dar cu siguranţă îşi doresc ca viaţa sexuală să fie mai bună. Din acest motiv, prefer să vorbesc mai degrabă despre viaţa lor erotică decât despre viaţa lor sexuală. Actul sexual fizic este un subiect prea restrâns care degenerează cu uşurinţă într-o conversaţie legată de numere. Natura umană detestă lipsa de intensitate. Oamenii tânjesc după strălucire. Ei vor să se simtă vii. Dacă li se dă o jumătate de şansă, partenerii de iubire pot umple golul de intensitate cu transcendenţă.

Animalele fac sex; erotismul este exclusiv uman. Este sexualitatea transformată prin imaginaţie. De fapt, nici măcar nu este nevoie de întregul act sexual pentru a avea o experienţă erotică, deşi sexul este adesea sugerat, întrevăzut. Erotismul este cultivarea excitării, o căutare ce are drept scop plăcerea. Octavio Paz face asemănarea dintre erotism şi poezia trupului, mărturia simţurilor. La fel ca o poezie, el nu este linear; capătă o formă şerpuită şi revine la forma iniţială. Ne arată ceea ce nu vedem cu ochii noştri, ci cu ochii sufletului nostru. Erotismul ne dezvăluie o lume în interiorul acestei lumi. Simţurile devin sclave

ale imaginaţiei, permiţându-ne să vedem invizibilul şi să auzim inaudibilul.

Erotismul, aşa împletit cum este cu imaginaţia, este o altă formă de joacă. Mă gândesc la joacă ca realitate alternativă la jumătatea drumului dintre real şi imaginar, un spaţiu sigur unde experimentăm, ne reinventăm şi ne asumăm riscuri. Prin joacă suspendăm neîncrederea – pretindem că ceva este real chiar şi atunci când ştim foarte bine că nu e aşa. Seriozitatea nu-şi are locul aici.

Joaca, prin definiţie, este lipsită de griji şi inconştientă de sine. Marele teoretician al jocului, Johan Huizinga, susţinea că o trăsătură fundamentală a acestuia este că nu serveşte la niciun alt scop. Lipsa de scop asociată cu joaca este greu de reconciliat cu propria cultură deosebit de eficientă şi responsabilitatea permanentă. Din ce în ce mai mult, considerăm joaca în funcţie de beneficiile ei. Jucăm squash pentru condiţia cardiovasculară; ne scoatem copiii la cină în oraş pentru a-şi extinde gusturile; mergem în vacanţă pentru a ne reîncărca bateriile. Totuşi, dacă suntem chinuiţi de conştiinţa de sine,

obsedaţi de rezultate sau temători de a nu fi judecaţi, plăcerea noastră este inevitabil compromisă.

Când suntem copii, avem jocul în sânge, dar capacitatea noastră de joc scade pe măsură ce înaintăm în vârstă. Sexul rămâne adesea singura arenă de joacă pe care ne-o putem permite, o punte către copilărie. La mult timp după ce mintea ne-a fost umplută de ordine care ne cerea să fim serioşi, corpul rămâne o zonă liberă, nestânjenită de raţiune sau judecată. Când facem dragoste, putem recupera mişcările complet lipsite de rezerve ale copilului care nu şi-a dezvoltat conştiinţa de sine încă în faţa privirilor critice ale altora.

Inteligenţa erotică

Din când în când, întâlnesc cupluri care înţeleg acest lucru, care păstrează între ei un simţ al jocului înăuntrul şi în afara dormitorului. Ei sunt vii din punct de vedere fizic şi senzual – doi oameni a căror dorinţă unul faţă de celălalt nu a fost lăsată să lâncezească. Chiar şi în cultura noastră de satisfacţie imediată, ei sunt capabili să vadă seducţia ca pe un scop în sine. Johanna continuă de zece ani să-l vrăjească pe

prietenul ei stabilind rendez-vous-uri în moteluri dintr-o suburbie apropiată. Damell şi iubitul lui se prefac că nu se cunosc atunci când merg la o petrecere. Eric descrie cum face dragoste cu soţia pe aleea blocului lor atunci când vin acasă noaptea târziu, o plăcere tainică pe care şi-o permit înainte de-a verifica ce fac copiii. În fiecare an, Ivan şi Rachel pleacă într-un weekend prelungit de adulter consimţit cu alte cupluri amatoare de schimb de parteneri. „În loc să avem secrete unul faţă de celălalt, avem secrete faţă de lume”. Jessica l-a salvat pe soţul ei de multele momente plictisitoare, când era pe drum, tachinându-l la Radioul Cetăţeanului. În fiecare dimineaţă, Leo îi spune soţiei lui cât de norocos e el că s-a căsătorit cu ea şi încă vorbeşte serios după mai mult de cincizeci de ani.

Pentru toate aceste cupluri, jocul ocupă un loc central în relaţia lor, iar erotismul se extinde mai departe de actul sexual. Actul lor de iubire poate fi ceremonios sau subit, plin de dragoste sau utilitar, obişnuit sau care încălcă anumite limite, călduţ sau fierbinte. Ceea ce vreau să spun e că sexul este plăcut

şi ispititor, nu o obligaţie. Ele respectă eroticul şi totuşi le place ireverenţa lui. Le place sexul, le place în mod special să-l practice unul cu celălalt şi îşi alocă timp pentru crearea unui spaţiu erotic.

Ca toate cuplurile, ele trec prin perioade când dorinţa este latentă – când sunt înstrăinaţi unul de celălalt sau pur şi simplu cufundaţi în proiectele şi în vieţile lor – dar nu intră în panică, îngroziţi de faptul că ceva este esenţialmente greşit la ei. Ei ştiu că intensitatea erotică creşte şi descreşte, că dorinţa suferă eclipse periodice şi dispariţii intermitente. Dar oferindu-i atenţie suficientă, ei pot readuce fiorul înapoi.

Pentru ei, dragostea este un potir care conţine atât protecţie, cât şi aventură, iar angajamentul le oferă una dintre cele mai mari bogăţii ale vieţii: timp. Căsătoria nu este sfârşitul idilei lor, este începutul. Ei ştiu că au ani la dispoziţie să-şi întărească relaţia, să experimenteze, să regreseze şi chiar să eşueze. Ei văd relaţia lor ca pe ceva viu şi continuu, nu ca pe un fapt împlinit. Este o poveste pe care o scriu împreună, una cu multe capitole şi niciunul dintre parteneri nu ştie

cum se va termina. Există întotdeauna un loc pe care să nu-l fi vizitat, întotdeauna ceva de descoperit la celălalt.

Relaţiile moderne sunt cazane de năzuinţe contradictorii: siguranţă şi emoţie, de a fi cu picioarele pe pământ şi de a pluti în aer, confortul oferit de dragoste şi căldura pasiunii. Le vrem pe toate şi le vrem alături de o singură persoană. Reconcilierea domesticului cu eroticul este un act delicat de echilibrare pe care, în cel mai bun caz, îl obţinem cu intermitenţă. Ea cere să-ţi cunoşti partenerul în timp ce-i recunoşti misterul permanent; să creezi siguranţă în timp ce rămâi deschis către necunoscut; să dezvolţi intimitatea care respectă păstrarea în secret. Distincţia şi unitatea alternează sau continuă în contrapunct. Dorinţa opune rezistenţă limitării, iar angajamentul nu trebuie să înghită toată libertatea.

În acelaşi timp, erotismul din cadrul căminului necesită angajament activ şi intenţionalitate deliberată. Este o rezistenţă continuă împotriva mesajului că mariajul este serios, că implică mai multă

muncă decât joacă; şi că pasiunea este pentru adolescenţi şi pentru cei imaturi. Trebuie să ne dezvăluim ambivalenţa legată de plăcere şi să ne provocăm nemulţumirea universală cu privire la sexualitate, mai ales în contextul familiei. Să ne plângem de plictisul sexual este un lucru uşor şi convenţional. Alimentarea erotismului în cămin este un act de sfidare evidentă.

NOTE

I: De la aventură la captivitate

23 Focul original primordial: Octavio Paz, *The Double Flame: Love and Eroticism (Dubla flacără),* San Diego, California: Harvest, 1995, p. x.

25 De aici diferenţa dintre romantici şi realişti: Ethel Spector Person, *Dreams of Love and Fateful Encounters: The Power of Romantic Passion,* New York: Penguin, 1988.

26 Stephen Mitchell: Stephen A. Mitchell, *Can Love Last?: The Fate of Romance over Time,* New York: Norton, 2002.

31 Anthony Giddens descrie: Anthony Giddens, *The Transformation of Intimacy: Sexuality,*

Love and Eroticism în Modern Societies, Stanford, California: Stanford University Press, 1992.

34 Expertul motivaţional Anthony Robbins: la un seminar în Fiji, 2005.

35 După cum evidenţiază Stephen Mitchell: *Can Love Last?* p. 44.

35 Cum spunea Proust: Marcel Proust, de pe site-ul http://www.quotationspage.com/quote/31288.html.

43 Mark Epstein explică: Mark Epstein, *Open to Desire: Embracing a Lust for Life,* New York: Gotham, 2005, p. 45.

I: Mai multă intimitate/ mai puţin sex

44 Dragostea şi dorinţa arzătoare: Jack Morin, *The erotic Mind,* New York: HarperCollins, 1995, p. 200.

45 Ethel Spector Person serie: Ethel Spector Person, *Dreams of Love and Fateful Encounters: The Power of Romantic Passion,* New York: W.W. Norton, 1998, p. 30.

49 Dr. Patricia Love dă glas: Patricia Love şi Jo Robinson, *Hot Monogamy: Essential Steps to More*

Passionate, Intimate Lovemaking, New York: Plume, 1995, p. 95.

52 Psihologul Michael Vincent Miller: Michael Vincent Miller, *Intimate Terrorism: The Crisis of Love în an Age of Disillusion,* New York: Norton, 1995, p. 39.

56 Psihanalistul Michael Bader: Michael J. Bader, *Arousal: The Secret Logic of Sexual Fantasies,* New York: St. Martin's, 2002.

60 Terapeutul sexual Dagmar O'Connor: Dagmar O'Connor, *How to Make Love to the Same Person for the Rest of Your Life and Still Love It,* London: Virgin, 1986.

64 Psihologul Virginia Goldner: Virginia Goldner, „Review Essay: Attachment and Eros – Opposed or Synergistic?" *Psa Dialogues,* 2004, 14 (3), pp. 381 – 96.

65 Simone de Beauvoir serie: Simone de Beauvoir, *The Second Sex (Al doilea sex),* New York: Knopf, 1952, p. 446.

65 Psihologul francez Jacques Salomé: Jacques Salomé, *Jamais seuls ensemble: „Comment*

vivre à deux en restant differents (Singurătatea în doi nu e pentru noi, Curtea Veche Publishing, 2007), Québec: Editions de l'Homme, 2002, p. 13.

3: Capcanele intimităţii moderne

67 Noi nu avem secrete: Carly Simon, din albumul *No Secrets,* Elektra/Asylum Records, 1972.

67 Tevye, în *Fiddler on the Roof.* Joseph Stein, *Fiddler on the Roof: Based on the Sholom Aleichem Stories,* New York: Limelight, 2004 (Reeditare a scenariului original, Pocket Books, 1965).

69 Terapeutul de familie Lyman Wynne: Lyman C. Wynne şi A.R. Wynne, „The Quest for Intimacy". *Journal of Marital and Family Therapy,* 1986, 12, p. 389.

75 David Schnarch ilustrează cu pricepere: David Schnarch, *Passionate Marriage: Keeping Love and Intimacy Alive în Committed Relationships,* New York: Holt, 1991, p. 107.

83 Terapeutul de familie Kaethe Weingarten: Kaethe Weingarten, „The Discourses of Intimacy: Adding a Social Construcţionist and Feminist View", *Family Process,* 1991, 30, pp. 285 – 305.

4: Democraţie *Versus* sex fierbinte

85 Nicio declaraţie de drepturi sexuale: Daphne Merkin, „The Last Taboo”, *The New York Times,* 3 Decembrie, 2000.

92 Mordechai Gafni, un savant al misticismului evreiesc:

Mordechai Gafni, „On the erotic and the ethical”, Revista *Tikkun,* aprilie-mai, 2003.

96 Ethel Spector Person: Ethel Spector Person, *Feeling Strong: The Achievement of Authentic Power,* New York: Morrow, 2002, p. xi.

97 Stephen Mitchell clarifică: Stephen A. Mitchell, *Can Love Last? The Fate of Romance over Time,* New York: Norton, 2002, p. 144.

104 Erau iniţial o practică a homosexualilor: Anthony Giddens, *The Transformation of Intimacy: Sexuality, Love and Eroticism în Modern Societies,* Stanford, California: Stanford University Press, 1992, p. 123.

104 Criticul social Camille Paglia: de pe site-ul www. urbândesires.com subiectul 1.2 ianuarie-februarie 1995. Interviu cu Tracy Quan, „Prostituata,

comediantul şi eu”.

5: Ba poţi!

106 Energia şi persistenţa: Benjamin Franklin, http://www.quotationspage.com/quote/34574.html.

108 Laura Kipnis scrie: Laura Kipnis, *Against Love: A Polemic,* New York: Pantheon, 2003, p. 67.

108 împărţi problema în părţile ei componente: Ronald A.

Heifetz, *Leadership without Easy Answers,* New York: Belknap, 1994, p. 69.

108 Terapeutul sexual Leonore Tiefer: Leonore Tiefer, *Sex is Not a Natural Act and Other Essays,* Boulder, col.: Westriew, 1995, p. 51.

109 Revista Newsweek: Kathleen Deveny, „We re Not in the Mood”, *Newsweek,* 30 iunie 2003, p. 41.

109 Scriitorul francez Jean-Claude Guillebaud: Jean-Claude Guillebaud, *La Tyrannie du plaisir,* Paris, Editions du Seuil, 1998.

109 Medicina ştie cum să îi sperie: Pascal Bruckner şi Alain Finkielkraut, *Le Nouveau Desordre amoureux (Noua dezordine amoroasei),* Paris: Editions de Seuil, 1977.

110 „Industria perfecţiunii performanţei sexuale66: Barry A. Bass, „The Sexual Performance Perfection Industry and the Medicalization of Male Sexuality", *Family Journal: Counseling and Therapy for Couples and Families,* 2001, 9, pp. 337 – 40.

110 Cum serie Adam Phillips într-un mod confuz: Adam Phillips, *Monogamy,* New York: Vintage, 1996, p. 62.

111 Octavio Paz serie: Octavio Paz, *The Double Flame: Love and Eroticism (Dubla flacără: dragoste şi erotism),* San Diego, California: Harvest, 1995, p. 162.

112 Nu întotdeauna ne ştim scopurile dinainte: Francesco Alberoni, *L'erotisme,* Paris: Editions Ramsey, 1987, p. 136.

115 Antropologul evoluţionist Helen Fisher: Helen Fisher, *Why we Love: the nature and Chemistry of Romantic Love,* New York: Holt, 2004.

119 Face parte din categoria dilemelor existenţiale: Barry Johnson, *Polarity Management: Identifying and Managing Unsolvable Problems,* Middleville, Michigan: Polarity Management Associates (PMA), 1992.

120 Barry Johnson, un expert în conducere: Ibid.

121 Ceea ce Octavio Paz numeşte o „mlaştină de concupiscenţă66: *The Double Flame (Dubla flacără),* p. 49.

125 îi ofer următorul citat din învăţătorul budist de yoga Frank Jude Boccio: www.judekanma.net/yoga**.**

6: Sexul este murdar; practică-l cu persoana iubită

127 Sexul fără păcat: Luis Buñuel, citat în Daphne Merkin, „The Last Taboo", *Nerv York Times,* 3 Decembrie 2000.

127 Regret să spun: http://en. thinkexist.com/quotation/ i regreţ to say that we of the fbi are powerless/7865.html.

129 Sexul este pretutindeni, în toate permutările lui: Lillian Rubin, *Intimate Strangers: Men and Women Together,* New York: Harper Perennial, 1990, p. 9.

130 Marketingul ostentativ al imaginilor sexuale: Jean-Claude Guillebaud, *La Tyrannie*

duplaisir, Paris: Editions du Seuil, 1998.

131 Merită notat că în Europa: Linda Berne, Ed. D şi Barbara Huberman, M. Ed, „European Approaches to Adolescent Sexual Behavior and Responsability: Executive Summary and Call to Action", Washington, D.C.: Avocates for Youth, 1999.

7: Profiluri erotice

148 Adulţii nu înţeleg niciodată: Antoine de Saint-Exupéry, *The Little Prince (Micul Prinţ),* tradus de Richard Howard, New York: Harcourt, 1943.

148 Aşadar, ca un foc uitat: Gaston Bachelard, http://en. thinkexist.com/quotation/solike-a-forgotten-fire-a-childhood-canalways/363615.html.

151 Terapeutul sexual Jack Morin: Jack Morin, *The erotic Mind,* New York: HarperCollins, 1995, p. 115.

155 Aşa cum scria Roland Barthes: Roland Barthes, *Fragments dun discours amoureux,* Paris: Editions du Seuil, 1977, p. 44.

156 Psihanalistul Jessica Benjamin scrie: Jessica Benjamin, *The Bonds of Love: Psychoanalysis, Feminism, and the Problem of Domination,* New York:

Pantheon, 1988, p. 98.

167 Michael Bader leagă ideea de egoism: Michael J. Bader, *Arousal: The Secret Logic of Sexual Fantasies,* New York: St. Martin's, 2002, p. 147.

8: Statutul de părinte

175 Anne Roiphe: *Married: A Fine Predicament,* New York: Basic Books, 2002, pp. 149 – 50.

179 Istoricul italian Francesco Alberoni: Francesco Alberoni, *L'erotisme,* Paris: Editions Ramsey, 1987, p. 28

187 Sexy Mamas de Cathy Winks şi Anne Semans: Cathy Winks şi Anne Semans, *Sexy Mamas: Keeping Your Sex Life Alive While Raising Kids,* New York: Inner Ocean Publishing, 2004.

195 Adam Gopnik contrastează modelul asexual american de reproducere: Adam Gopnick, *Paris to the Moon,* New York: Random House, 2001, pp. 299, 301.

9: Despre realitate şi fantezie

203 întreaga faună a fanteziilor umane: Louis Aragon, http://en. thinkexist.com/quotation/the

whole fauna of human fantasies their marine/323656.html.

208 Psihanalistul Michael Bader: Michael J. Bader, *Arousal: The Secret Logic of Sexual Fantasies,* New York: St. Martin's, 2002.

209 Nancy Friday serie: Nancy Friday, *The erotic Impulse: Honoring the Senzual Self,* David Steinberg, ed. New York: Tarcher, 1992, p. 14.

220 Terapeutul sexual Jack Morin: Jack Morin, *The erotic Mind,* New York: HarperCollins, 1995, p. 101.

226 Pornografia heterosexuală, în mod predominant produsă deşi pentru bărbaţi: Anthony Giddens, The *Transformation of*

Intimacy: Sexuality, Love and Eroticism în Modern Societies, Stanford, California: Stanford University Press, 1992, p. 119.

Io: Monogamia

230 Care e secretul: Alain de Botton, *How Proust Can Change Your Life,* New York: Vintage, 1998, p. 171.

230 Cătuşele căsniciei: Alexandre Dumas,

http://www.jimpoz.com/quotes/category.asp?categoryid=42.

232 Terapeutul de familie brazilian, Michele Scheinkman: Michele Scheinkman, „Beyond the Trauma of Betrayal: Reconsidering Affairs în Couples Therapy", *Family Process,* 2005, 44, pp. 227 – 44.

234 De aceea, psihologul Erich Fromm clarifică: Erich Fromm, *The Art of Loving,* New York: Harper and Row, 1956, p. 43.

235 Psihanalista feministă Nancy Chodorow: Nancy Chodorow, *The Reproduction of Mothering: Psychoanalysis and the Sociology of Gender.* Berkeley: University of California Press, 1978, p. 194.

246 Adam Phillips serie: Adam Phillips, *Monogamy,* New York: Vintage, 1996.

247 Laura Kipnis spune: Laura Kipnis, *Against Love: A Polemic,* New York: Pantheon, 2000, p. 78.

249 Monitorizarea excesivă poate pregăti terenul: Stephen A. Mitchell, *Can Love Last? The Fate of Romance over Time,* New York: Norton, 2002, p. 51.

249 Psihologul Janet Reibstein: Janet

Reibstein şi Martin

Richards, *Sexual Arrangements: Marriage and the Temptation of Infidelity,* New York: Scribner, 1993, p. 73.

255 Adam Phillips lămureşte: Adam Phillips, *Monogamy,* New York: Vintage, 1996, prefaţa.

256 Antropologul Katherine Frank serie în mod amuzant: „Play Couples în Paradise: Tourisitic Sexuality and Lifestyle Travel", Nepublicat.

II Să punem din nou accentul pe sex

261 Dragostea nu moare niciodată de moarte bună: Anais Nin, http://en. thinkexist.com/quotes/anais nin/

261 E nevoie de curaj: Ibid.

262 Antropologul evoluţionist Helen Fisher: Helen Fisher, „The Drive to Love", Ideea principală de la conferinţa „Challenging Couples, Challenging Therapists", sponsorizată de fundaţia Milton H. Erikson, Los Angeles, CA, 28 Mai, 2004.

263 Terapeutul sexual Dagmar O'Connor spune: Dagmar

O'Connor, *How to Make Love to the Same Person*

for the Rest of Your Life and Still Love It, London: Virgin, 1986, p. 37.

270 Stephan Mitchell serie: Stephen A. Mitchell, *Can Love Last? The Fate of Romance Over Time.* New York: Norton, 2002, p. 114.

273 Adam Phillips subliniază acest aspect: Adam Phillips, *Monogamy,* New York: Vintage, 1996, p. 11.

273 Oscar Wilde scria: Oscar Wilde, *Lady Windermere's Fan,* 1892, Actul III.

274 Gail Godwin scria: Gail Godwin, http://en. thinkexist.com/ quotation/the act of longing for something will always be/ 184996.html

279 Terapeutul sexual Margaret Nichols: Margaret Nichols, „What Feminists Can Learn from the Lesbian Sex Radicals", *Conditions: Fourteen,* ed. Conditions Collective, New York, 1987, pp. 152 – 63.

281 Octavio Paz face asemănarea dintre erotism: Octavio Paz, *The Double Flame: Love and Eroticism (Dubla flacără: dragoste şi erotism),* San Diego, California: Harvest, 1995, p. 2.

282 Marele teoretician al jocului, Johan

Huizinga: *Homo Ludens,* Boston, Massachusetts: Beacon Press. 1971.

INDEX

A

Adele şi Alan, siguranţa şi vitalitatea erotică şi, 28 – 33, 35 – 37

Against Love (Kipnis), 108

agresivitatea. Viez Dominaţia şi supunerea

Alan şi Adele, siguranţa şi vitalitatea erotică şi, 28 – 33, 35 – 37

Alberoni, Francesco, 179

Amanda şi Nat, fantezia şi, 224 – 227

Amber, statutul de părinte şi, 195 – 196

ancora şi valul, siguranţa şi, 26 – 28

Andrew şi Serena, intimitatea şi, 50

Ariene, fidelitatea şi, 256 – 57

Arousal (Bader), 56, 167, 208

autonomia;

fidelitatea şi, 250;

dragostea şi, 50;

eu şi alţii şi, 148 – 57

B

Bachelord, Gaston, 148
Bader, Michael, 56, 167, 208
Barthes, Roland, 155
Beatrice şi John, intimitatea şi, 46 – 48, 53 – 58
Ben, etica muncii şi, 120 – 26
Benjamin, Jessica, 156
Bliss (Film), 74
Boccio, Frank Jude, 125
Buñuel, Luis, 127

C

Candace şi Jimmy, intimitatea şi, 58 – 65
Cern Love Last f (Mitchell), 26 – 27
Caria şi Leo, statutul de părinte şi, 198 – 201
captivitatea, intimitatea şi, 54 – 56
Căsnicie 261 – 85;
absenţa erotismului în 261 – 64;
Dominick şi Raoul şi, 276 – 81;
Iluzia iubirii devotate, 273 – 75;
Intenţionalitate şi, 277 – 81;
Jacqueline şi Philip şi, 264 – 73;

jocul şi, 281 – 83;
spontaneitatea şi, 276 – 77;
utilizarea termenului, 17
Charlene, statutul de părinte şi, 196
Charles şi Rose, siguranţa şi vitalitatea erotică, 38 – 42
Chodorow, Nancy, 235
Christine şi Ryan, etica muncii şi, 111 – 18
Continuumul minte-corp, 76 – 83
Cuantificarea sexualităţii, 108 – 10
Cedare, dragoste şi, 51
Comunicare verbală, ca intimitate modernă, 67 – 84;
Vezi şi intimitate, sexualitate şi schimbări culturale şi, 67 – 72;

Eddie şi Noriko şi, 73 – 74;
continuumul minte-corp, 76 – 83;
Mitch şi Laura şi, 77 – 83;
Intimitate dialogată şi, 72 – 76
copii. *Vezi* Statutul de părinte
Coral şi Jed, dominaţia şi, 97 – 103

D

de Beauvoir, Simone, 65
democraţia în relaţii. *Vezi* dominaţia şi supunerea
distincţia, intimitatea şi, 48 – 54, 65 – 66
dominaţia şi supunerea, 85 – 105;
valori culturale şi, 85 – 91, 103 – 05;
Elizabeth şi Vito şi, 88 – 93;
ura şi dragostea şi, 95 – 97;
Jed şi Coral şi, 97 – 103;
Marcus şi, 94 – 95;
puterea şi, 103 – 05;
sado-masochism şi, 97 – 103
Dominick şi Raoul, intenţionalitatea şi, 277 – 81
Doug şi Zoe şi Naomi, fidelitatea şi, 236 – 47
dragostea;
nelinişte a şi, 32 – 33;
ura şi, 95 – 97;
Iluzia iubirii devotate, 273 – 75;
doi stâlpi ai iubirii, 51
dragoste confortabilă, 58 – 65
Dylan, copilăria şi dorinţa, 150 – 51

E

Eddie şi Noriko, intimitatea şi, 73 – 74, 84

egalitate. *Vez* dominaţia şi supunerea

Elizabeth şi Vito, dominaţia şi, 88 – 94

Epstein, Mark, 43

Eric şi Jaxon, fidelitatea şi, 256

etica muncii, 106 – 26;

Ben şi, 119 – 26;

mecanismul sexualităţii şi, 106 – 10;

Ryan şi Christine şi, 111 – 18

Eyes Wide Shut (film), 246

F

familiaritatea, intimitatea şi, 46 – 48

fantezii, 203 – 29;

schimbarea atitudinii faţă de 205 – 08, 228 – 29;

tipuri de 208 – 10;

Joni şi

Ray şi, 213 – 23;

lipsa de comunicare despre, 210 – 13;

Nat şi

Amanda şi, 224 – 27;

Împărtăşirea, 223 – 28;

al treilea şi, 248 – 49
Feeling Strong (Person), 96
Fiddler on the Roof (film), 67, 83
Fidelitatea, 230 – 60;
autonomia şi, 149 – 50;
destăinuiri ale infidelităţii, 243 – 45;
Doug şi Zoe and Naomi şi, 236 – 47;
noi sensuri ale, 231 – 33, 258 – 60;

motive pentru infidelitate, 239 – 41;
siguranţa şi, 233 – 36;
al treilea şi, 246 – 59
Fisher, Helen, 115, 262
Frank, Katherine, 256
Franklin, Benjamin, 106
Friday, Nancy, 209 – 10
Fromm, Erich, 234
G
Gafni, Mordechai, 92
Giddens, Anthony, 31 – 32, 104, 226
Godwin, Gail, 274
Goldner, Virginia, 64

Gopnik, Adam, 195
Guillebaud, Jean-Claude, 109
H
Hedonism, Puritanism şi, 127 – 47;
ambivalenţa culturală despre sexualitate şi, 127 – 30, 146 – 47;
Maria şi Nico şi, 137 – 46;
Ratu şi, 132 – 37;
sexualitatea adolescentină şi, 130 – 37;
fustangii, 138;
agăţatul, 132 – 37
Hoover, J. Edgar, 127
Hot Monogamy (Love), 49
Huizinga, Johan, 282
I
Ian şi Marguerite, fidelitatea şi, 257 – 58
Idealuri. *Vezi* etica muncii, influenţele familiale. *Vezi* lecţii despre copilărie independenţa;
economică, 70 – 72;
afectivă, 56 – 58
Infidelitatea. *Vezi* fidelitatea intenţionalitatea, căsnicia şi, 277 – 81

Intimitate dialogată, 72 – 76
Incertitudinea, vitalitatea erotică şi, 34 – 38, 43
Intimitatea, capcanele intimităţii moderne, 67 – 84;
Vezi de asemenea intimitatea, sexualitatea şi schimbările culturale şi, 67 – 72;
Eddie şi Noriko şi, 73 – 74, 84;
continuumul minte-corp, 76 – 83;
Mitch şi Laura şi, 77 – 84;
Intimitatea dialogată şi, 72 – 76
Intimitatea, sexualitatea şi, 44 – 66;
Vezi şi intimitatea, capcanele intimităţii moderne;
prinderea în capcană, 54 – 56;
familiaritatea şi, 46 – 48;
Jimmy şi
Candace şi, 58 – 65;
John şi
Beatrice şi, 46 – 48, 53 – 58;

distincţia şi, 48 – 54, 65 – 66
J
Jacqueline şi Philip, căsnicia şi, 261 – 73

James şi Stella, copilăria şi, 156 – 66
Jaxon şi Eric, fidelitatea şi, 256
Jed şi Coral;
dominaţia şi, 97 – 103
Jimmy şi Candace, intimitatea şi, 58 – 65
John şi Beatrice, intimitatea şi.
46 – 48, 53 – 58
Johnson, Barry, 120
Joni şi Ray, fantezia şi, 213 – 23
jocul, căsnicia şi, 281 – 85
Julie, statutul de părinte şi, 197
K
Kipnis, Laura, 247
L
Laura şi Mitch, intimitatea şi, 77 – 84
lecţii despre copilărie, despre echilibrarea dintre sine şi alţii, 148 – 70;
autonomia şi, 148 – 56;
James şi Stella, 156 – 66;
cruzimea şi, 167 – 70;
egoismul şi, 156 – 70
Lena, copilăria şi dorinţa, 152 – 53

Leo şi Carla, 198 – 201
Love, Patriei –, 49

M

Marcus, supunerea şi, 94 – 5
Marguerite şi Ian, fidelitatea şi, 257 – 58
Maria şi Nico, puritanismul şi, 137 – 46
Mânia, excitarea şi, 166
Melinda, copilăria şi dorinţa, 151 – 52
Men în Love (Friday), 209
Merkin, Daphne, 85
Miller, Michael Vincent, 52
Mindfulness Yoga (Boccio), 125
Mitch şi Laura, intimitatea şi, 77 – 84
Mitchell, Stephen, 26 – 27, 35, 37, 97, 249, 270
modele, intimitatea şi, 56 – 58
monogamie. *Vezi* fidelitate
Monogamy (Phillips), 246, 273
Morin, Jack, 44, 151, 220

N

Naomi şi Doug şi Zoe, fidelitatea şi, 236 – 47
Nat şi Amanda, fantezia şi, 224 – 27
Nico şi Maria, puritanismul şi, 137 – 46

Nin, Anais, 261
Noriko şi Eddie, intimitatea şi, 73 – 74, 84
O
O’Connor, Dagmar, 60, 263
Open to Desire (Epstein), 43
P
Paglia, Camille, 104
părinţi, influenţa lor. *Vezi* lecţii despre copilărie
Paris to the Moon (Gopnik), 195
Passionate Marriage (Schnarch), 75
Paz, Octavio, 23, 24, 111, 121, 281
Person, Ethel Spector, 45, 96
Philip şi Jacqueline, căsnicia şi, 261 – 73
Phillips, Adam, 110, 246, 255, 273
Polarity Management: Identifying and Managing Unsolvable Problems (Johnson), 120
„Poveste”, sexul separat de 134
Proust, Marcel, 35
puterea. *Vezi* dominaţie şi supunere
Puritanism, Hedonism şi, 127 – 147;
ambivalenţa culturală despre sexualitate şi, 127 –

30, 146 – 47;
Maria şi Nico şi, 137 – 46;
Ratu şi, 132 – 37;
sexualitatea adolescentină şi, 130 – 37
R
Raoul şi Dominick, intenţionalitate şi, 277 – 81
Ratu, puritanism şi, 132 – 37
Ray şi Joni, fantezia şi, 213 – 23
realişti, siguranţa şi, 25
Reibstein, Janet, 249
Renée, statutul de părinte şi, 196 – 97
Robbins, Anthony, 34
Roiphe, Anne, 175
romantici, siguranţa şi, 25
Rose şi Charles, siguranţa şi vitalitatea erotică, 38 – 42
Rubin, Lillian, 129
Ryan şi Christine, etica muncii şi, 111 – 18
S
sado-masochism (S-M), 97 – 103
Saint-Exupéry, Antoine de 148
Salomé, Jacque, 65

Scheinkman, Michele, 232
Schnarch, David, 75
Second Sex, The (de Beauvoir), 65
sexualitatea adolescentină, Puritanismul şi, 130 – 37
siguranţa, vitalitatea erotică şi, 23 – 43;
Adele şi Alan şi, 28 – 33, 35 – 37;
ancora şi valul şi, 26 – 28;
Charles şi Rose şi, 38 – 42;
fidelitatea şi, 233 – 36;
nevoia de 14;
romantici şi realişti şi, 25;
nesiguranţa şi, 34 – 8
şinele şi ceilalţi, copilăria şi echilibrarea, 148 – 70;
autonomia şi, 148 – 56;
James şi Stella, 156 – 66;
cruzimea şi, 167 – 70;
egoismul şi, 156 – 70
Semans, Annne, 187
spaţiul emoţional, 58 – 66
Serena şi Andrew, intimitatea şi, 50

Sexy Mamas (Winks şi Semans), 187
Simon, Carly, 67
spontaneitate, mitul ei, 276 – 77
statutul de părinte, 171 – 202;
schimbări ale statutului de părinte, 171 – 77, 201 – 02;

Idolatrizarea copiilor şi, 180 – 82;
diferenţe culturale şi, 193 – 95;
taţi şi, 198 – 201;
mame şi, 193 – 98;
Stephanie şi Warren şi, 175 – 80, 182 – 93
Stella şi James, copilăria şi, 156 – 66
Stephanie şi Warren, statutul de părinte şi, 175 – 80, 182 – 92
Steven, copilăria şi dorinţa şi, 150
supunere şi dominaţie, 85 – 105;
valori culturale şi, 85 – 91, 103 – 05;
Elizabeth şi Vito şi, 88 – 94;
ură, dragoste şi, 95 – 97;
Jed şi Coral şi, 97 – 3;
Marcus şi, 94 – 5;

puterea şi, 103 – 05;
sado-masochism şi, 97 – 103
T
Talmud, poveste din, 230 – 31
Tiefer, Leonore, 108
Transformation of Intimacy, The
(Giddens), 31
U
ură, dragoste şi, 95 – 97
V
valori. *Vezi* valori culturale valorile culturale;
dominaţia şi supunerea, 85 – 91, 103 – 05;

Intimitatea şi, 67 – 72;
statutul de părinte şi, 193 – 95;
Puritanism şi
Hedonism, 127 – 30, 146 – 47
vitalitatea erotică, siguranţa şi, 23 – 43;
Adele şi Alan şi, 28 – 33, 35 – 37;
ancora şi valul şi, 26 – 28;
Charles şi Rose şi, 38 – 42;
fidelitatea şi, 233 – 36;

nevoia de 14;
romanticii şi realiştii şi, 25;
nesiguranţa şi, 34 – 37, 43
Vito şi Elizabeth, dominaţie şi, 88 – 94
W
Warren şi Stephanie, statutul de părinte şi, 175 – 80, 182 – 92
Weingarten, Kaethe, 83
Wilde, Oscar, 273
Winks, Cathy, 187
Wynne, Lyman, 69
Z
Zoe şi Doug şi Naomi, fidelitatea şi, 236 – 47

CUPRINS

Introducere 13
1 **De la aventură la captivitate:** Motivul pentru care căutarea siguranţei face ca vitalitatea erotică să slăbească 23
2 **Mai multă intimitate, mai puţin sex:** Dragostea caută apropiere, dar dorinţa necesită distanţă 43

3 **Capcanele intimităţii moderne:** Comunicarea nu este singura cale spre apropiere 65

4 **Democraţie *versus* sex fierbinte:**

Dorinţa şi egalitarismul nu joacă după aceleaşi reguli 82

5 **Ba poţi!** Etica muncii protestante este responsabilă pentru degradarea dorinţei 102

6 **Sexul este murdar, practică-l cu persoana iubită:** Când puritanismul şi hedonismul intră în conflict 121

7 **Profiluri erotice:** Spune-mi cum ai fost iubit (a)

şi-ţi voi spune cum faci dragoste 141

8 **Statutul de părinte:** Când doi sunt ameninţaţi de al treilea 162

9 **Despre realitate şi fantezie:**

În sanctuarul gândirii erotice găsim o cale directă spre plăcere 192

10 **Umbra celui de-al treilea:**

Regândirea fidelităţii 217

11 **Să punem din nou accentul pe sex:**

Introducerea erotismului în cămin 246

Note 269
Index 277